

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

સ્વિસ રિબન્સ પ્રા. લિ. અને અન્ય એક – વિરુદ્ધ –

ભારત સંઘ તથા અન્ય.

(રિટ પિટીશન (સિવિલ) નં. ૯૯ ઓફ ૨૦૧૮)

જાન્યુઆરી ૨૫, ૨૦૧૯

[આર. એફ. નરીમાન અને નવીન સિંહા, ન્યાયાધીશો]

(ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંક્રપ્સી કોડ, ૨૦૧૬)

ની બંધારણીય માન્યતા – ઠરાવ્યું:

સંહિતાની જોગવાઈઓ બંધારણીય કસોટીમાં ખરી ઊતરે છે.

ધારાઓ ૫(૭), ૫(૮), ૫(૨૦), ૭(૧), ૭(૪), ૭(૫), ૮ અને ૯ – વિત્તીય ઋણદાતા અને કાર્યાત્મક ઋણદાતા વચ્ચેનું વર્ગીકરણ – શું ભેદભાવપૂર્ણ, મનસ્વી અને અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરનાર છે – ઠરાવ્યું: તમામ ઋણદાતાઓ માટે મહત્તમ વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરતાં કરતાં કોર્પોરેટ દેવાદારને કાર્યરત એકમરૂપે જાળવી રાખવું આ સંહિતાનો હેતુ હોવાથી, વિત્તીય ઋણદાતાઓ સ્પષ્ટપણે કાર્યાત્મક ઋણદાતાઓથી ભિન્ન છે – તેથી, બંને વચ્ચે સમજી શકાય એવો ભેદ અસ્તિત્વમાં છે, જેને સંહિતાથી હાંસલ કરવાના હેતુઓ સાથે સીધો સંબંધ છે – તેથી, કોઈ ભેદભાવ થતો નથી – ભારતનું બંધારણ – અનુચ્છેદ ૧૪.

કલમો ૩, ૩(૯)(સી), ૨૧૪(ઈ), ૬૦, ૬૫, ૭૫, ૭, ૮ અને ૯ – નોટિસ, સુનાવણી, અને આર્થિક દેવાનો સંબંધિત સમાયોજન અથવા પ્રતિદાવો – આર્થિક

લેણદારો અને કાર્યાત્મક લેણદારો દ્વારા દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવાની બાબત – આ રજૂઆત કે આર્થિક લેણદારો અને કાર્યાત્મક લેણદારોની પ્રેરણાએ પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવાની પદ્ધતિમાં રહેલો ભેદભાવ ભેદભાવપૂર્ણ અને મનમાનો છે – ઠરાવાયું: આર્થિક લેણદારે “ચૂક” સાબિત કરવી આવશ્યક છે, જ્યારે કાર્યાત્મક લેણદાર માત્ર દેવાની એવી જવાબદારી અથવા બાધ્યતાના ચૂકવણાના હકનો “દાવો” કરે છે, જે ચૂકવાપાત્ર હોઈ શકે – તેથી, કલમ ૭ હેઠળ આર્થિક લેણદારો દ્વારા અને કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ કાર્યાત્મક લેણદારો દ્વારા દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવામાં કરાયેલ ભિન્નતા સ્પષ્ટ થાય છે – ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (ઇન્ફોર્મેશન યુટિલિટીઝ) નિયમો, ૨૦૧૭ – ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી (અરજી ટુ એડજુડિકેટિંગ ઓથોરિટી) નિયમો, ૨૦૧૬ – પ્રારૂપ ૧.

કલમો ૨૧, ૨૪, ૨૮ અને ૩૦(૨)(બી) વાંચન સાથે કલમ ૩૧ – કાર્યકારી લેણદારો – લેતીદારોની સમિતિમાં મત આપવાનો અધિકાર – એવો દાવો કે કાર્યકારી લેતીદારને લેતીદારોની સમિતિમાં એકપણ મત નથી – ઠરાવ્યું: આર્થિક લેણદારો કોર્પોરેટ દેનારના વ્યવસાયની વ્યવહાર્યતા અને કાર્યક્ષમતા આંકવામાં તથા નિવારણ યોજનાની સામગ્રીનું મૂલવવામાં સર્વોત્તમ રીતે સજ્જ હોય છે – બીજી તરફ, જે કાર્યકારી લેણદારો માલ અને સેવાઓ પૂરાં પાડે છે, તેઓ આવા માલ અને સેવાઓ માટે ચુકવવાપાત્ર રકમોની વસૂલાત સુધી જ સંકળાયેલા હોય છે અને સામાન્ય રીતે તેઓ વ્યવસાયની વ્યવહાર્યતા અને કાર્યક્ષમતાનું મૂલવવા સક્ષમ હોતા નથી – કાર્યકારી લેતીદારોને લિક્વિડેશન મૂલ્ય કરતાં ઓછી

ન હોય એવી ન્યૂનતમ ચુકવણી કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કલમ ૩૦(૨)(બી) વાંચન સાથે કલમ ૩૧ હેઠળ નિવારણ યોજના માન્ય ઠરી શકતી નથી – નિયમન ૩૮ કાર્યકારી લેતીદારોના અધિકારોને, કાર્યકારી લેતીદારોના અધિકારો સાથે ન્યાયસંગત અને સમતાપૂર્ણ વ્યવહારના સિદ્ધાંતને કાનૂની રીતે સમાવીને તથા આર્થિક લેણદારો કરતાં ચુકવણીમાં પ્રાધાન્ય આપીને, વધુ મજબૂત બનાવે છે – તેથી કાર્યકારી લેણદારો સામે ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો નથી અને સમાન વ્યક્તિઓ સાથે અસમાન વર્તન થયું હોવાના આધારે કે સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાના આધારે, બંધારણની કલમ ૧૪નું પણ ઉલ્લંઘન થયું નથી – ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (ઇન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રોસેસ ફોર કોર્પોરેટ પર્સન્સ) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૬ – નિયમન ૩૮ – ભારતનું બંધારણ – કલમ ૧૪.

કલમો ૧૨એ(સુધારેલા મુજબ) અને ૬૦ – કલમ ૧૨એ, જેમાં કલમો ૭, ૮ અથવા ૧૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલી અરજીને પાછી ખેંચવાની જોગવાઈ, ઋણદાતાઓની સમિતિના નવ્વાણું ટકા મતાધિકાર ધરાવતા હિસ્સેદારોની મંજૂરી સાથે – શું કલમ ૧૨એ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે – નિર્ધારિત થયું: કલમ ૧૨એ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી – આઈ.એલ.સી. અહેવાલમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે આવી પાછી ખેંચણીને મંજૂરી આપવા માટે તમામ નાણાકીય ઋણદાતાઓએ મળીને વિચારવું જરૂરી છે, કારણ કે સામાન્ય રીતે તમામ ઋણદાતાઓને આવરી લેતું એક સર્વસમાવેશક સમાધાન, આદર્શ રીતે, કરવામાં આવવું જોઈએ – કોઈપણ સ્થિતિમાં, નવ્વાણું ટકાનો આ આંક, તે મનસ્વી છે તે

બતાવવા માટે વધુ કંઈ ન હોય ત્યારે, વિધાન નીતિના ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત ગણવો પડે – તેમજ, જો ઋણદાતાઓની સમિતિ કોઈ ન્યાયસંગત સમાધાન અને/અથવા પાછી ખેંચવાની માંગણીને મનસ્વી રીતે નામંજૂર કરે, તો એન.સી.એલ.ટી. અને તે પછી એન.સી.એલ.એ.ટી. હંમેશા કલમ ૬૦ હેઠળ એવો નિર્ણય રદ કરી શકે છે – દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી (બીજો સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૧૮ – ભારતીય દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી બોર્ડ (કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ માટે દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા) નિયમો, ૨૦૧૬ – નિયમ ૩૦એ.

કલમ ૨૧૦ – ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ – ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલ પુરાવો – એવી દલીલ કે ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ યોગ્ય માપદંડોથી સંચાલિત નથી અને આવી ઉપયોગિતાના રેકૉર્ડમાં રહેલા ઋણચૂકના પુરાવા નિશ્ચિત પુરાવા નથી – ઠરાવ્યું: નિયમન ૨૦ અને ૨૧ સ્પષ્ટ કરે છે કે આવી ઉપયોગિતાના નોંધણી સંબંધિત કડક આવશ્યકતાઓ ઉપરાંત, જેમ જ ઋણચૂક અંગેની માહિતી પ્રાપ્ત થાય, તેવી માહિતી દેવા સંબંધિત તમામ પક્ષકારો અને જામીનદારોને સંચારિત કરવી ફરજિયાત છે અને માહિતી ઉપયોગિતા માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયા ત્વરિત રીતે હાથ ધરશે – ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલ પુરાવો ઋણચૂકનો માત્ર પ્રાથમિક દૃષ્ટ્યે પુરાવો છે, જેને કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા ખંડિત કરી શકાય છે – ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ

માટે ઇન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયા) નિયમનો, ૨૦૧૬ – નિયમન ૨૦ અને ૨૧

ધારા ૧૮, ૪૧, ૪૨ અને ૨૮ – રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ – સંહિતા અને નિયમાવલીઓ હેઠળની નિર્ણયકારી સત્તા – ઠરાવાયું: સંહિતા તેમજ નિયમાવલીઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને કોઈ નિર્ણયકારી સત્તાઓ નથી – રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓના વિરોધમાં વહીવટી સત્તાઓ સોંપવામાં આવી છે – નિયમાવલી ૩૫એ હેઠળ જ્યારે રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને “નિર્ધારણ” કરવાનું હોય ત્યારે પણ, તે કરાચેલા નિર્ધારણના આધારે યોગ્ય રાહત માટે માત્ર નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરવાનું જ હોય છે – તેથી, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ હકીકતમાં રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયાનો સુગમકર્તા છે, જેના વહીવટી કાર્યો ઉપર લેણદારોની સમિતિ તથા નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી દ્વારા દેખરેખ રાખવામાં આવે છે – ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ માટેની ઇન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રક્રિયા) નિયમાવલીઓ, ૨૦૧૬ – નિયમાવલીઓ ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪ અને ૩૫એ.

કલમ ૨૯એ (સુધારેલા રૂપે) – ભૂતલક્ષી અમલ – એવો રજૂઆત કે કલમ ૨૯એના ભૂતલક્ષી અમલથી કોર્પોરેટ દેવાદારની વસૂલી પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા માટે પૂર્વવર્તી પ્રોમોટરોના પ્રાપ્ત અધિકારો બાધિત થયા છે – નિર્ધારિત થયું: કોઈ કાયદો માત્ર એટલા માટે ભૂતલક્ષી ગણાતો નથી કે તે અસ્તિત્વમાન અધિકારોને અસર કરે

છે, અથવા માત્ર એટલા માટે કે તેની અમલવારી માટે જરૂરી તત્વોમાંનો કોઈ ભાગ તેના પ્રચલનમાં આવ્યાથી પૂર્વના સમયમાંથી લેવામાં આવ્યો હોય – નિવારણ અરજદારને તેના નિવારણ આયોજનના વિચારણા અથવા મંજૂરી માટે કોઈ પ્રાપ્ત અધિકાર નથી – કલમ ૨૯એના અમલથી કોઈ પ્રાપ્ત અધિકાર છીનવાતો નથી – કારણ કે કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ અરજી કરનાર નિવારણ અરજદારને નિવારણ અરજદાર તરીકે વિચારણા પામવા માટે કોઈ પ્રાપ્ત અધિકાર નથી, આથી આ રજૂઆત સ્વીકારી શકાય તેમ નથી.

કલમ ૨૯એ અને કલમ ૩૫(૧)(એફ)નું પરંતુક – જો કલમ ૨૯એને દુરાચરણ સુધી મર્યાદિત માનવામાં આવે – એવી રજૂઆત કે કલમ ૨૯એ કોર્પોરેટ દેવાદારોના તમામ પ્રોત્સાહકોની ભાગીદારી પર સર્વગ્રાહી પ્રતિબંધ મૂકે છે, અને અસદાચારીને કાર્યક્ષમ વ્યવસ્થાપકથી અલગ પાડવા માટે કોઈ યાંત્રિકી પ્રદાન કરતી નથી, જ્યારે આવા કાર્યક્ષમ વ્યવસ્થાપકો અન્ય કારણોસર પોતાના દેવાં ચૂકવી શક્યા નથી – નિર્ધારિત: કલમ ૨૯એ દુરાચરણ સુધી મર્યાદિત નથી – કલમ ૨૯એમાં વ્યાપ્ત વિધાનપ્રયોજન માત્ર નિરાકરણ અરજદારોને લાગુ પડે ત્યારે જ નહીં, પરંતુ લિક્વિડેશનને લાગુ પડે ત્યારે પણ તે જ રીતે કલમમાં વ્યાપ્ત રહે છે.

કલમ ૨૯(એ)(સી) – કલમ ૨૯એમાં એક વર્ષનો સમયગાળો – બિન-કાર્યકારી સંપત્તિ – એવી દલીલ કે કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ, કોઈ વ્યક્તિનો હિસાબ બિન-કાર્યકારી સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત થઈ શકે છે, ભલે તે ઇચ્છાપૂર્વકનો ચુકવણીભંગ કરનાર ન હોય; અને એ પણ કે કલમ (સી) માં ઉલ્લેખિત એક

વર્ષનો સમયગાળો સંપૂર્ણપણે મનસ્વી છે અને તે ન તો ચુકિતમાં આધારિત છે અને ન તો કાયદામાં – ઠરાવ્યું: જ્યારે મૂડી પરની હમ્મની રકમ અને/અથવા વ્યાજ ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય સુધી બાકી રહે છે, ત્યારે વ્યક્તિ ચુકવણીભંગ કરનાર બને છે, ત્યારબાદ તેનો હિસાબ એન.પી.એ. જાહેર થાય છે – તે પછીના એક વર્ષની અવધિ દરમિયાન, આવી વ્યક્તિને દેવું ચૂકવી દેવા માટે આ રાહત અવધિ આપવામાં આવે છે – જો કોઈ વ્યક્તિ લીધેલું ધિરાણ, સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે, એક વર્ષ અને ત્રણ મહિનાની આ અવધિમાં પરત ચૂકવવામાં અસમર્થ રહે, તો તે નિવારણ અરજદાર બનવા માટે અયોગ્ય ઠરશે – આ વિધાનકારી નીતિમાં કોઈ દોષ શોધી શકાય તેમ નથી – તેમજ એક વર્ષની અવધિ અંગે પણ કોઈ દોષ દર્શાવી શકાય તેમ નથી.

કલમો ૨૯એ(જે) અને ૫(૨૪એ) – સંબંધિત પક્ષકાર – એવો દાવો કે જે વ્યક્તિઓ ભૂતપૂર્વ પ્રોત્સાહકોના સગા હોઈ શકે છે, તેઓ ઠરાવ અરજદાર બનવાથી અયોગ્ય ઠરે છે – ઠરાવાયું: જે વ્યક્તિઓ અન્ય લોકો સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા સહમતીથી કાર્ય કરે છે, તેઓ ઠરાવ અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલા હોય છે – તેવી જ રીતે, કલમ ૫(૨૪એ) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની તમામ શ્રેણીઓ દર્શાવે છે કે આવી વ્યક્તિઓ કલમ ૨૯એ(જે) ના અર્થમાં ઠરાવ અરજદાર સાથે “સંકળાયેલી” હોવી આવશ્યક છે – તેથી, “સગા” શીર્ષક હેઠળ સામૂહિક રીતે ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની ઉક્ત શ્રેણીઓનો ઠરાવ અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ હોવો આવશ્યક છે – એવી વ્યક્તિ ઠરાવ અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે “સંકળાયેલી” છે તે દર્શાવ્યા વિના, એવી

વ્યક્તિને કલમ ૨૯એ(જે) હેઠળ અયોગ્ય ઠરાવી શકાય નહીં – કલમ ૨૯એ(જે) ના સ્પષ્ટીકરણ ૧ ના ખંડ (૨) થી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ અન્યથા “સંકળાયેલી વ્યક્તિ” તરીકે આવરી લેવાય છે, તો આ જોગવાઈ ઠરાવ યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન નિગમિત દેવાદારદેવાદારના વ્યવસાયના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં રહેલી વ્યક્તિને પણ આવરી લેશે – તેથી, આવી કોઈપણ વ્યક્તિ અનિર્ધારિત ક્યારેય નથી, પરંતુ એવી વ્યક્તિ છે કે જે નિગમિત દેવાદારના વ્યવસાયની લગામ અગાઉના કોઈ સમયબિંદુએ અથવા ઠરાવ યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન પણ પોતાના હાથે ધરાવે છે.

કલમ ૨૯એ – કલમ ૨૯એ માંથી માઈક્રો, સ્મોલ અને મીડિયમ એન્ટરપ્રાઇઝીસને મુક્તિ – તેની ચુકિત – નિર્ધારિત કરાયું: ચુકિતસંગત – કલમો ૨૯એ(સી) અને ૨૯એ(એચ) માં નિર્ધારિત પાત્રતા માપદંડમાંથી આવા ઉદ્યોગોને બહાર રાખવાના તર્કનો આધાર એ છે કે આવા ઉદ્યોગોને લગતી બાબતમાં અન્ય નિવારણ અરજદારો આગળ ન આવે, એવી શક્યતા રહે છે, જે પછી અનિવાર્ય રીતે નિવારણ નહીં પરંતુ લિક્વિડેશન તરફ દોરી જશે – માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મીડિયમ એન્ટરપ્રાઇઝીસ ડેવલપમેન્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૬ – કલમ ૭.

કલમ ૫૩ – સંપત્તિનું વિતરણ – એવી રજૂઆત કે લિક્વિડેશનની સ્થિતિમાં ઓપરેશનલ લેણદારોને કદી પણ કશું મળવાનું નથી, કારણ કે તેમનો ક્રમ અન્ય તમામ લેણદારો કરતાં નીચે આવે છે, જેમાં તેવા અન્ય અસુરક્ષિત લેણદારોનો પણ સમાવેશ થાય છે જે નાણાકીય લેણદારો હોય છે, તેથી કલમ ૫૩(૧)(એફ) ભેદભાવપૂર્ણ અને મનસ્વી છે અને તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે

– ઠરાવ્યું: કલમ ૫૩ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉદ્ધંધન કરતી નથી – નાણાકીય દેવાનો પરતફેર અર્થતંત્રમાં મૂડીનું સંચાર કરે છે, કારણ કે બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ પરત ચૂકવવામાં આવેલ રકમના આધારે તે જ રકમ અન્ય ઉદ્યોગસાહસિકોને તેમના વ્યવસાય માટે વધુ ધિરાણરૂપે આપી શકે છે – આ તર્કસંગત આધાર નાણાકીય દેવો અને ઓપરેશનલ દેવો, જે અસુરક્ષિત છે, તેમની વચ્ચે એક બુદ્ધિગમ્ય ભેદ ઊભો કરે છે, અને તે સંહિતાથી હાંસલ કરવાનું ઇચ્છિત ઉદ્દેશ્ય સાથે સીધો સંબંધ ધરાવે છે – જ્યાં સુધી સંરક્ષિત કરવાનું ઇચ્છિત કોઈ વાજબી હિત હોય અને તેનું કાયદાથી હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે સંબંધ હોય, ત્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૧૪નું ભંગ થતું નથી – ભારતનું બંધારણ – અનુચ્છેદ ૧૪.

સંહિતાનો હેતુ અને કારણો – સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યા.

સંહિતાનું અધિનિયમન અને અમલીકરણ – સમજાવ્યું.

કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩: કલમ ૪૧૨ – ટ્રિબ્યુનલ અને અપીલીય ટ્રિબ્યુનલના સભ્યોની પસંદગી – એવી દલીલ કે એન.સી.એલ.ટી. અને એન.સી.એલ.એ.ટી.ના સભ્યોની નિમણૂક મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૩)ના કેસના વિરુદ્ધ છે – કલમ ૪૧૨ મુજબ ટ્રિબ્યુનલ અને અપીલીય ટ્રિબ્યુનલના સભ્યો પસંદ કરવાના હોય, જેમાં પસંદગી સમિતિના બે ન્યાયિક સભ્યો ઉપર ત્રણ અમલદારોનું પ્રાબલ્ય રહે છે – ઠરાવાયું: કલમ ૪૧૨માં કંપનીઝ સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૧૭ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો છે – એન.સી.એલ.ટી. અને એન.સી.એલ.એ.ટી.ના વર્તમાન સભ્યોની નિમણૂક આ અદાલતના નિર્દેશનું પાલન કરીને પુનર્ગઠિત કરવામાં આવેલી પસંદગી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવી છે.

ન્યાયતંત્ર: એનસીએલએટી પીઠ – પરિભ્રમણ પીઠોની રચના – એવી રજૂઆત કે એનસીએલએટી પીઠનું મથક માત્ર નવી દિલ્હી ખાતે જ છે અને તે મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૨) કેસના ચુકાદાને વિરુદ્ધ છે – ઠરાવ્યું: એટર્ની જનરલે આપેલા આશ્વાસનને ધ્યાનમાં લેતા કે પરિભ્રમણ પીઠો ટૂંક સમયમાં સ્થાપિત કરવામાં આવશે, ભારત સંઘને નિર્ધારિત અવધિની અંદર એનસીએલએટીની પરિભ્રમણ પીઠો સ્થાપવા માટે દિશાનિર્દેશ જારી કરવામાં આવે.

ભારતનું બંધારણ: અનુચ્છેદ ૭૭ – એ રજૂઆત કે ટ્રિબ્યુનલ્સ- એન.સી.એલ.ટી. અને એન.સી.એલ.એ.ટી. ખોટા મંત્રાલય-કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત છે, જ્યારે મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૧) કેસ મુજબ તમામ ટ્રિબ્યુનલ્સ માટેનું વહીવટી સમર્થન કાયદા અને ન્યાય મંત્રાલય તરફથી હોવું જોઈએ – નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે: વ્યવસાયના નિયમો સ્વભાવથી ફરજિયાત હોવાથી અને તેમનું પાલન કરવાનું હોવાને કારણે, સરકારની કાર્યપાલક શાખાએ તેમનું પાલન કરવાનું રહે છે – જોકે, આ અદાલત મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૧) દ્વારા બંધાયેલ હોવાથી, ભારત સંઘે ચુકાદાનું અક્ષરશઃ તેમજ ભાવશઃ પાલન કરવું.

અરજીઓનો નિકાલ કરતાં, અદાલતે

એવું ઠરાવવામાં આવ્યું:

આર્થિક ઋણદાતા અને વ્યવહારિક ઋણદાતા વચ્ચેનું

વર્ગીકરણ ન તો ભેદભાવપૂર્ણ છે, ન તો મનસ્વી છે, તથા ન

તો અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉદ્ધાન કરનારું છે

૧. ૧ સમાનતા માત્ર સમાનો વચ્ચે જ હોવાથી, જો અદાલતને એવું દર્શાવી શકાય કે એવી બોધગમ્ય ભિન્નતા અસ્તિત્વમાં છે જે બે પ્રકારના લેણદારોને અલગ પાડે છે, અને આ રીતે ભિન્ન કરાયેલા લેણદારો અને કાયદા દ્વારા હાંસલ કરવાના હેતુ વચ્ચે કોઈ તર્કસંગત સંબંધ હોય, તો કોઈ ભેદભાવનું પરિણામ ઉપસ્થિત થતું નથી. કાયદાકીય વ્યવસ્થાને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી હોવાના આધાર પર રદ કરી શકાય છે. [ફક્ટો ૨૦, ૨૧][૫૮૬-એ-સી]

૧. ૨ “વિત્તીય ધિરાણદાતા” અને “વિત્તીય દેવું” ની વ્યાખ્યાનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે વિત્તીય દેવું એવું દેવું છે જે, જો કોઈ વ્યાજ હોય તો તે સાથે, નાણાંના સમયમૂલ્ય માટેના પ્રતિફળ સામે વિતરણ કરવામાં આવેલ હોય છે. ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ, ૨૦૧૬ ની કલમ ૫(૮) માં નિર્ધારિત કોઈપણ રીતથી અથવા અન્યથા, કારણ કે કલમ ૫(૮) સમાવેશક વ્યાખ્યા છે, ઉધાર લેવાયેલા અથવા ઉપાડવામાં આવેલા નાણાં તેમાં આવે છે. બીજી તરફ, “પરિચાલન દેવું” માં રોજગાર સહિત માલસામાન અથવા સેવાઓની પૂર્તિ સંબંધિત દાવો, અથવા કોઈપણ કાયદા હેઠળ ઉદ્ભવતા અને સરકાર અથવા કોઈ સ્થાનિક સત્તાને ચુકવવાપાત્ર બાકી રકમના ચુકવણી સંબંધિત દેવું, નો સમાવેશ થાય છે. [પરિચ્છેદ ૨૩][૫૮૪-બી-સી]

૧. ૩ કોઈ નાણાકીય ઋણદાતા “ચૂક” સર્જાય ત્યારે, પોતે એકલા અથવા અન્ય નાણાકીય ઋણદાતાઓ સાથે સંયુક્ત રીતે, અથવા કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવે તેવી વ્યક્તિઓ સાથે મળી, સંહિતાને પ્રવર્તિત કરી શકે છે. કલમ ૭(૧) ની સ્પષ્ટીકરણ પણ આ બાબત સ્પષ્ટ કરે છે કે કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા અન્ય કોઈ નાણાકીય ઋણદાતાને થયેલી ચૂકના સંદર્ભમાં પણ આવી વ્યક્તિઓ દ્વારા સંહિતા પ્રવર્તિત કરી શકાય છે; અને તે દ્વારા આ વાત નિર્વિવાદ બને છે કે એકવાર સંહિતા પ્રવર્તિત થઈ જાય પછી, તેના હેઠળની નિરાકરણ પ્રક્રિયા સર્વસામૂહિક સ્વરૂપની, સર્વવિરુદ્ધ લાગુ પડતી કાર્યવાહી બને છે, જેનો પ્રથમ હેતુ કોર્પોરેટ દેવાદારનું પુનર્વસન કરવાનો હોય છે. કલમ ૭(૪) મુજબ, નિર્ણયકારી સત્તાધિકારીએ નિર્ધારિત અવધિમાં નાણાકીય ઋણદાતાએ પૂરાં પાડેલા પુરાવાના આધારે ચૂકના અસ્તિત્વની ખાતરી કરવી રહે છે; અને કલમ ૭(૫) મુજબ, નિર્ણયકારી સત્તાધિકારીને એ બાબતે સંતોષ થવો આવશ્યક છે કે ચૂક થઈ છે, ત્યારબાદ તે આદેશ દ્વારા અરજી સ્વીકારી શકે છે, અથવા જો આવી ચૂક થઈ ન હોય તો અરજી નામંજૂર કરી શકે છે. બીજી તરફ, કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ, કાર્યકારી ઋણદાતા ચૂક સર્જાય ત્યારે માંગ નોટિસ પાઠવી શકે છે, જેનો ત્યારબાદ નિર્દિષ્ટ અવધિમાં જવાબ આપવો આવશ્યક છે. મહત્વની બાબત એ છે કે આ તબક્કે, જો કોર્પોરેટ અદાયગી અસમર્થતા નિરાકરણ પ્રક્રિયા આરંભવા માટે નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરવામાં આવે, તો કોર્પોરેટ દેવાદાર એ સાબિત કરી શકે છે કે ઋણ વિવાદિત છે. જ્યારે ઋણ આ રીતે વિવાદિત હોય, ત્યારે આવી અરજી ફગાવી દેવામાં આવશે. [પરા ૨૪][પ૯૪-ડી-એફ]

૧.૪ એ સ્પષ્ટ છે કે મોટા ભાગના નાણાકીય લેણદારો, ખાસ કરીને બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ, સુરક્ષિત લેણદારો હોય છે, જ્યારે મોટા ભાગના પરિચાલન લેણદારો અસુરક્ષિત હોય છે, કારણ કે માલ અને સેવાઓ માટેની ચુકવણીઓ તેમજ કામદારોને કરાતી ચુકવણીઓ ગીરવેના દસ્તાવેજો વગેરે દ્વારા સુરક્ષિત હોતી નથી. નાણાકીય લેણદારો સાથેના ઋણ કરારોનું સ્વરૂપ, માલ અને સેવાઓની પૂર્તિ માટે પરિચાલન લેણદારો સાથેના કરારો કરતાં ભિન્ન હોય છે. નાણાકીય લેણદારો સામાન્ય રીતે મુદતી ઋણ તરીકે અથવા કાર્યકારી મૂડી માટે નાણાં ઉધાર આપે છે, જેનાથી કોર્પોરેટ દેવાદાર પોતાનો વ્યવસાય સ્થાપી શકે અને/અથવા ચલાવી શકે. બીજી તરફ, પરિચાલન લેણદારો સાથેના કરારોનો સંબંધ વ્યવસાયના સંચાલનમાં માલ અને સેવાઓની પૂર્તિ સાથે હોય છે. નાણાકીય કરારોમાં સામાન્ય રીતે મોટી રકમોનો સમાવેશ થાય છે. તેના વિપરીત, પરિચાલન કરારો હેઠળ બાકી રકમોનું પરિમાણ સામાન્ય રીતે ઓછું હોય છે. વ્યવસાયના સંચાલનમાં, પરિચાલન લેણદારો અનેક હોઈ શકે છે, જ્યારે નાણાકીય લેણદારો એવા હોય છે કે જે વ્યવસાયની સ્થાપના અથવા કાર્ય માટે નાણાં ઉધાર આપે છે. ઉપરાંત, નાણાકીય લેણદારો માટે પરતફેરની નિર્ધારિત સમયસારિણીઓ હોય છે, અને ચુકમાં થતા નાણાકીય લેણદારોને સમગ્ર ઋણ એકમુષ્ટ પરત માંગવાનો અધિકાર મળે છે. પરિચાલન લેણદારો સાથેના કરારોમાં આવી કોઈ શરતો હોતી નથી. ઉપરાંત, જે મંચ પર વિવાદનું નિરાકરણ થાય છે તે પણ સંપૂર્ણપણે અલગ હોય છે. પરિચાલન લેણદારો સાથેના કરારોમાં મધ્યસ્થતા કલમો હોઈ શકે છે અને

વાસ્તવમાં હોય પણ છે, જેમાં વિવાદનું નિરાકરણ ખાનગી રીતે કરવામાં આવે છે. પરિચાલન દેવું સામાન્ય રીતે પુનરાવર્તિત સ્વરૂપનું પણ હોય છે અને પરિચાલન દેવાના કિસ્સાઓમાં વાસ્તવિક વિવાદોની શક્યતા, નાણાકીય દેવાના તુલનામાં, ઘણી વધુ હોય છે. [ફક્ટો ૨૭][૫૯૯-જી-એચ; ૬૦૦-એ-ડી]

૧. ૫ નાણાકીય લેણદારો શરૂઆતથી જ કોર્પોરેટ દેવાદારની જીવનક્ષમતાનું મૂલવણ કરવામાં સંકળાયેલા હોય છે. તેઓ, અને તેથી તેઓ કરે છે, જ્યારે નાણાકીય તણાવ હોય ત્યારે ઋણના પુનર્ગઠન તેમજ કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના પુનઃસંગઠનમાં પ્રવૃત્ત થઈ શકે છે, જ્યારે કાર્યાત્મક લેણદારો આવી બાબતો કરતા નથી અને કરી પણ શકતા નથી. તેથી, સંહિતાનો ઉદ્દેશ્ય સર્વ લેણદારો માટે મહત્તમ વસૂલી સુનિશ્ચિત કરતાં કરતાં કોર્પોરેટ દેવાદારને કાર્યરત એકમ તરીકે જાળવી રાખવાનો હોવાને કારણે, નાણાકીય લેણદારો કાર્યાત્મક લેણદારોથી સ્પષ્ટપણે ભિન્ન છે અને તેથી, આ બંને વચ્ચે સ્પષ્ટપણે એવી સમજપાત્ર ભિન્નતા છે જેને સંહિતાથી હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ્યો સાથે સીધો સંબંધ છે. [ફક્ટો ૨૮][૬૦૦- એફ-જી]

શાયરા બાનો વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૭) ૯ એસસીસી ૧ :

[૨૦૧૭] ૭ એસ.સી.આર. ૭૯૭; ગોપાલ ઝા વિ. ધ હોન'બલ સર્વોચ્ચ અદાલત ઓફ ઈન્ડિયા [૨૦૧૮] ૧૪ સ્કેલ ૨૮૬; ઈન્ડિયન યંગ લોયર્સ એસોસિએશન્સ અને અન્ય વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય ૨૦૧૮ (૧૩) સ્કેલ

૭૫; જોસેફ શાઈન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૨૦૧૮ (૧૧) સ્કેલ ૫૫૬;
કે.એસ. પુટ્ટસ્વામી વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૮) ૧ એસ.સી.સી.
૧; નવતેજ સિંહ જોહર અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૮)
૧૦ એસ.સી.સી. ૧; લોક પ્રહરી વિ.
ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય. (૨૦૧૮) ૬ એસ.સી.સી. ૧ : [૨૦૧૮] ૬
એસ.સી.આર. ૧૦૭૬; નિકેશ તારાચંદ શાહ વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય.
(૨૦૧૮) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧ : [૨૦૧૭] ૧૨ એસ.સી.આર. ૩૫૮ –
સંદર્ભિત.

નોટિસ, સુનાવણી, અને નાણાકીય દેવાં અંગે સેટ-ઓફ અથવા પ્રતિવાદ દાવો.

૨. ૧ કલમ ૩ (એ) (સી) ને કલમ ૨૧૪ સાથે વાંચતાં સ્પષ્ટ થાય છે
સંહિતાની (ઈ) કે નાણાકીય દેવાદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ દેવાનો સંબંધિત
માહિતી માહિતી ઉપયોગિતાઓ મારફતે સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ થાય છે, જેઓ
દિવાળાખોરી અને દેવાળિયાપણું બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (માહિતી ઉપયોગિતાઓ)
નિયમો, ૨૦૧૭ હેઠળ દેવા અંગે આપવામાં આવેલી માહિતી સચોટ છે તેની પોતાની
સંતોષપ્રાપ્તિ કરવી જરૂરી હોય છે. આ કાર્ય કોર્પોરેટ દેવાદારને નોટિસ આપી કરીને
કરવામાં આવે છે, જેને ત્યારબાદ આવી માહિતીમાં સુધારો કરવાની તક મળે છે.
આવી ઉપયોગિતા દ્વારા જાળવવામાં આવેલા રેકૉર્ડ સિવાય, દિવાળાખોરી અને
દેવાળિયાપણું (નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી) નિયમો, ૨૦૧૬ સાથે સંલગ્ન
પ્રપત્ર ૧, નાણાકીય દેવું સાબિત કરતાં અન્ય સ્ત્રોતોને પણ સ્પષ્ટ કરે છે.

[પરા ૩૧, ૩૨][૬૦૩-એફ-એચ]

૨. ૨ રાષ્ટ્રીય કંપની કાયદા ટ્રિબ્યુનલ નિયમો, ૨૦૧૬ ના નિયમ ૪(૩), ૧૧, ૩૪ અને ૩૭ ના સંયુક્ત વાચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સંહિતાની કલમ ૭(પ) હેઠળ નિર્ણાયક પ્રાધિકરણના સંતોષના તબક્કે, કોર્પોરેટ દેવાદારને નિર્ણાયક પ્રાધિકરણ સમક્ષ દાખલ કરાયેલ અરજીની નકલ બજાવવામાં આવે છે અને ઉક્ત પ્રાધિકરણ સમક્ષ જવાબ રજૂ કરવાની તથા ઉક્ત અરજી સ્વીકારવાનો આદેશ કરવામાં આવે તે પહેલાં ઉક્ત પ્રાધિકરણ દ્વારા તેની સુનાવણી થવાની તક આપવામાં આવે છે. કોર્પોરેટ દેવાદારને કપટપૂર્વક કોર્પોરેટ દિવાલિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં ખેંચી ન લેવાય તે માટે સંહિતા દંડની જોગવાઈ કરે છે. તેમજ નાણાકીય લેણદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીમાં ખોટી માહિતી પૂરી પાડવા બદલ કલમ ૭૫ હેઠળ સજાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, જે આગળ જઈને નાણાકીય લેણદારને કલમ ૭ ની જોગવાઈઓનો ખોટી રીતે આશ્રય લેવાથી પણ નિવારે છે.

[ફકરા ૩૩, ૩૪][૬૦૬-સી, ડી, જી]

૨. ૩ જ્યાં સુધી સમાયોજન અને પ્રતિદાવાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી નાણાકીય ઋણદાતાઓ પાસેથી બાકી રહેલી રકમોના સમાયોજનનો પ્રસંગ દુર્લભ હોય છે. સામાન્ય રીતે, નાણાકીય દેવાનો પ્રવાહ માત્ર એક જ દિશામાં સૂચવે છે-ધિરાણ અપાયેલી રકમ પરત ચુકવવાની હોય છે. તેમ છતાં, એવું નથી કે કાયદેસર સમાયોજનનો કોઈપણ રીતે વિચાર કરવો જ નહીં. આવા સમાયોજનનો વિચાર

નિરાકરણ પ્રક્રિયા દરમિયાન દાવાઓના પુરાવા રજૂ કરવાની અવસ્થાએ, નિરાકરણ વ્યાવસાયિક દ્વારા કરી શકાય, અને તેનો નિર્ણય ધારા ૬૦ હેઠળ નિર્ધારક સત્તાધિકારી સમક્ષ પડકારને આધીન રહેશે. તે જ રીતે, પ્રતિદાવાઓ, તેમની સ્વભાવગત વ્યાખ્યા મુજબ, સ્વતંત્ર અધિકારો છે, જે સંહિતા દ્વારા હરણ કરવામાં આવતા નથી, પરંતુ નિરાકરણ યોજનામાં દાવાઓની સ્વીકૃતિની અવસ્થા માટે સંરક્ષિત રાખવામાં આવ્યા છે. વધુમાં, સંહિતામાં એવું કશું નથી જે કંપની દેનારને અન્ય ન્યાયિક મંચો સમક્ષ આવા પ્રતિદાવાઓ આગળ ધપાવવાથી પ્રતિબંધિત કરે. [પરિચ્છેદો ૩૫, ૩૬] [૬૦૭-બી, સી, એફ]

૨. જ નાણાકીય દેનારની અરજી માટેનું પ્રેરક તત્વ એ છે કે લોન કરારો હેઠળ જ્યારે બાકી રકમ ચૂકવવાની બને ત્યારે તેની ચુકવણી ન થવી. આ જ કારણસર, કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૪૩૩(ઈ) ને સંહિતાદ્વારા રદ કરવામાં આવી છે અને અભિગમમાં ફેરફાર લાવવામાં આવ્યો છે. હવે વિધાન નીતિ “દેવું ચૂકવવામાં અસમર્થતા” ની સંકલ્પનાથી દૂર જઈ “ડિફોલ્ટના નિર્ધારણ” તરફ ગતિ કરે છે. ઉક્ત પરિવર્તન નાણાકીય દેનારને દઢ દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે એ સાબિત કરવાની સગવડ આપે છે કે દેવું ચૂકવવાની બાધ્યતા અસ્તિત્વમાં હતી અને દેવાદારે આવી બાધ્યતાનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. વિધાન નીતિમાં આ પરિવર્તન માટે સોલિસિટર જનરલે ચાર નીતિગત કારણો દર્શાવ્યાં છે. પ્રથમ, અનુમાનયોગ્યતા અને નિશ્ચિતતા. બીજું, જે સર્વોપરી હિતનું સંરક્ષણ કરવાનું છે તે કોર્પોરેટ દેવાદારનું છે અને દેવાળાપણાના નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં પ્રવેશ આપવાથી

એવા હિતને હાનિ થતી નથી, પરંતુ હકીકતમાં તેનું સંરક્ષણ થાય છે. ત્રીજું, નાણાકીય તણાવની પરિસ્થિતિમાં, ડિફોલ્ટનું કારણ સંબંધિત નથી; કોર્પોરેટ દેવાદારના આર્થિક હિતનું સંરક્ષણ વધુ સંબંધિત છે. ચોથું, જે પ્રેરક તત્વ લિક્વિડેશન તરફ દોરી જાય તે માત્ર નિરાકરણ પ્રક્રિયા નિષ્ફળ જતા જ થઈ શકે. [પરા ૩૭][૬૧૦-એફ-એચ; ૬૧૧-એ-બી]

૨. ૫ જ્યારે કોઈ “દાવો” માત્ર તે “બાકી થતો” થાય ત્યારે જ “દેવું” ઉત્પન્ન કરે છે, ત્યારે “ચૂક” માત્ર ત્યારે જ થાય છે જ્યારે “દેવું” “બાકી અને ચુકવવાપાત્ર” બને અને દેવાદાર દ્વારા તેનો ભુગતાન કરવામાં ન આવે. આ જ કારણસર નાણાકીય લેણદારને “ચૂક” સાબિત કરવી પડે છે, જ્યારે પ્રચાલનાત્મક લેણદાર માત્ર એવા દેવા સંબંધિત બાધ્યતા અથવા ફરજની ચુકવણી મેળવવાના હક્કનો “દાવો” કરે છે, જે બાકી થતું હોઈ શકે. જ્યારે આ પાસું ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે, ત્યારે સંહિતાની કલમ ૭ હેઠળ નાણાકીય લેણદારો દ્વારા અને કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ પ્રચાલનાત્મક લેણદારો દ્વારા દેવાળાખોરી નિરાકરણ પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવાની ભિન્નતા સ્પષ્ટ બને છે. [પરા ૩૮][૬૧૧-એચ; ૬૧૨-એ-બી] ઈનોવેન્ટિવ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. વિ. આઈસીઆઈસીઆઈ બેંક (૨૦૧૮) ૧ એસસીસી ૪૦૭ : [૨૦૧૭] ૮ એસસીઆર ૩૩ – સંદર્ભિત.

૩. ૧ કલમો ૨૧ અને ૨૪ તથા અનુચ્છેદ ૧૪: કાર્યાત્મક દેણદારોને દેણદારોની સમિતિમાં મતાધિકાર નથી.

સંહિતા હેઠળ, ધિરાણદાતાઓની સમિતિને આર્થિક પુનર્ચનાની મુખ્ય જવાબદારી સોંપવામાં આવેલ છે. તેમની પર ઉપલબ્ધ સર્વ માહિતીનો વિચાર કરીને કોર્પોરેટ દેણદારની કાર્યક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવાની તેમજ ઉપલબ્ધ તમામ વૈકલ્પિક રોકાણ તકોનું પણ મૂલ્યાંકન કરવાની ફરજ છે. ધિરાણદાતાઓની સમિતિએ કાર્યસાધ્યતા અને કાર્યક્ષમતાના આધારે નિરાકરણ યોજનાનું મૂલ્યાંકન કરવાનું હોય છે. એકવાર નિરાકરણ યોજના ધિરાણદાતાઓની સમિતિ દ્વારા અને ત્યારબાદ નિર્ધારક પ્રાધિકરણ દ્વારા મંજૂર થાય, પછી ઉક્ત યોજના તમામ હિતધારકો પર બંધનકારક બને છે. કારણ કે નાણાકીય ધિરાણદાતાઓ ધન ધિરાણ આપવાના વ્યવસાયમાં હોય છે, તેથી બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ કોર્પોરેટ દેણદારના વ્યવસાયની કાર્યક્ષમતા અને કાર્યસાધ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે શ્રેષ્ઠ રીતે સજ્જ હોય છે. ઋણ મંજૂર કરતી વેળાએ પણ, આ બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ વિગતવાર બજાર અભ્યાસ કરે છે, જેમાં ટેકનો-આર્થિક મૂલ્યાંકન અહેવાલ, વ્યવસાયનું મૂલ્યાંકન, નાણાકીય અનુમાન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. કારણ કે આ વિગતવાર અભ્યાસ ઋણને મંજૂરી આપવા પહેલાં જ કરવામાં આવેલ હોય છે, અને કારણ કે નાણાકીય ધિરાણદાતાઓ પાસે કાર્યક્ષમતા અને કાર્યસાધ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે પ્રશિક્ષિત કર્મચારીઓ હોય છે, તેથી તેઓ નિરાકરણ યોજનાની સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સારા સ્થાને હોય છે. બીજી તરફ, સંચાલન ધિરાણદાતાઓ, જે માલ અને સેવાઓ પૂરી પાડે છે, તેઓ માત્ર આવા માલ અને સેવાઓ માટે ચૂકવવાપાત્ર રકમોની વસૂલાતમાં જ સંકળાયેલા હોય છે, અને સામાન્ય રીતે વ્યવસાયની કાર્યક્ષમતા તથા કાર્યસાધ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં અસમર્થ હોય છે.

બી.એલ.આર.સી. અહેવાલ આ બાબતને સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે. [ફકરા ૪૩, ૪૪][૬૨૦- ઇ-એફ; ૬૨૧-ઇ; ૬૨૨-એ-સી]

૩. ૨ ઋણદાતાઓની સમિતિ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલી નિવારણ યોજનાઓની કાર્યક્ષમતા અને વ્યાવહારિકતા અંગે વિચાર કરતી વખતે, એન.સી.એલ.એ.ટી.એ હંમેશા આ બાબતનું પરીક્ષણ કર્યું છે કે સંચાલકીય ઋણદાતાઓને નાણાકીય ઋણદાતાઓ જેવો સરેરાશ સમાન વ્યવહાર આપવામાં આવ્યો છે કે નહીં, અને જો એવો વ્યવહાર આપવામાં આવ્યો ન હોય, તો આવી યોજનાઓ કાં તો નામંજૂર કરવામાં આવે છે અથવા તેમાં એવો ફેરફાર કરવામાં આવે છે કે જેથી સંચાલકીય ઋણદાતાઓના હકોનું સંરક્ષણ થાય. જોવામાં આવી શકે છે કે સંચાલકીય ઋણદાતાઓને લિક્વિડેશન મૂલ્યથી ઓછી ન હોય એવી લઘુત્તમ ચુકવણી કરવામાં આવે નહીં, ત્યાં સુધી કલમ ૩૦(૨)(બી) સહવાંચિત કલમ ૩૧ હેઠળ કોઈ નિવારણ યોજના કાનૂની કસોટી પાર કરી શકતી નથી. નિયમન ૩૮, નાણાકીય ઋણદાતાઓ કરતાં ચુકવણીમાં પ્રાથમિકતા સાથે, સંચાલકીય ઋણદાતાઓના હકો સાથે ન્યાયસંગત અને સમતામૂલક વ્યવહારના સિદ્ધાંતને કાયદેસર રીતે સમાવીને, તેમના હકોને વધુ મજબૂત બનાવે છે. તેથી, સંચાલકીય ઋણદાતાઓ વિરુદ્ધ ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો છે એવું અથવા સમાનો સાથે અસમાન વર્તન કરવામાં આવ્યું હોવા અથવા સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાના આધાર પર અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન થયું છે એવું કહી શકાય નહીં. [પરિચ્છેદો ૪૬-૪૮][૬૨૩-સી-ડી; ૬૨૪-બી-સી]

કલમ ૧૨એ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉદ્દંઘન કરતી નથી

૪. ૧ એ સ્પષ્ટ છે કે એકવાર ધિરાણદાતાની અરજી કલમો ૭ થી ૯ હેઠળ સ્વીકારવાથી સંહિતા અમલમાં આવે છે, ત્યારબાદ નિર્ધારક સત્તા સમક્ષ ચાલતી કાર્યવાહી, સમૂહલક્ષી કાર્યવાહી હોવાને કારણે, સર્વવિષયક કાર્યવાહી હોય છે. સર્વવિષયક કાર્યવાહી હોવાને કારણે, કોઈ વ્યક્તિગત કોર્પોરેટ દેણદારને તેના દાવાનું સમાધાન કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તે પહેલાં, નિરાકરણ પ્રક્રિયા પર દેખરેખ રાખનાર સંસ્થાનો પરામર્શ લેવો આવશ્યક છે. એક પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે ધિરાણદાતાઓની સમિતિ રચાય તે પહેલાં શું થવાનું (નિર્ધારિત સમયમર્યાદા મુજબ, આંતરિમ નિરાકરણ વ્યાવસાયિકની નિમણૂકની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે ધિરાણદાતાઓની સમિતિની નિમણૂક થઈ શકે છે). એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જે કોઈ પણ તબક્કે ધિરાણદાતાઓની સમિતિ હજી રચાઈ નથી, તેવા તબક્કે કોઈ પક્ષ સીધો એન.સી.એલ.ટી. સમક્ષ જઈ શકે છે, અને તે ન્યાયાધિકરણ એન.સી.એલ.ટી. નિયમો, ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૧ હેઠળની પોતાની સ્વાભાવિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, પરત ખેંચવાની અથવા સમાધાન કરવાની અરજીને મંજૂર કરી શકે અથવા નામંજૂર કરી શકે. દરેક કેસના તથ્યોના આધારે, સંબંધિત તમામ પક્ષકારોને સાંભળી અને સંબંધિત તમામ પરિબળોને ધ્યાનમાં લઈને તેનો નિર્ણય કરવામાં આવશે. [ફરો પર][૬૨૬-ઈ-એચ]

૪. ૨ કલમ ૧૨એની જોગવાઈ વિરુદ્ધનો મુખ્ય આક્ષેપ એ છે કે લેણદારોની સમિતિ દ્વારા ઉપસંહારને મંજૂરી આપવા માટે નેવું ટકા બહુમતી આવશ્યક છે. આ

ઊંચી મર્યાદાનું આઈ.એલ.સી. અહેવાલમાં એવું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું છે કે સામાન્ય રીતે બધા લેણદારોને આવરી લેતા સર્વસમાવી સમાધાનમાં પ્રવેશ થવો આદર્શ ગણાય છે; તેથી આવા ઉપસંહારને મંજૂરી આપવા માટે તમામ નાણાકીય લેણદારોએ પરસ્પર વિચારવિમર્શ કરીને સંયુક્ત નિર્ણય કરવો પડે. આથી એ સમજાય છે કે નેવું ટકા, જે મૂળભૂત રીતે લગભગ તમામ નાણાકીય લેણદારોનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તેમને વ્યક્તિગત ઉપસંહાર અથવા સમાધાન માટે પોતાની મંજૂરી આપવી આવશ્યક છે. જે હોય તે, નેવું ટકાનો આ આંક, તે મનસ્વી છે એવું વધુ કંઈ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હોય ત્યારે, વિધાનકીય નીતિના ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત માનવો જોઈએ, અને તે બાબતનો અહેવાલમાં ઉલ્લેખ કરીને સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું છે. વધુમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે સંહિતાની કલમ ૬૦ હેઠળ, આ વિષય પર લેણદારોની સમિતિનો અંતિમ શબ્દ નથી. જો લેણદારોની સમિતિ મનસ્વી રીતે ન્યાયસંગત સમાધાન અને/અથવા ઉપસંહારની માંગણીને નામંજૂર કરે, તો એન.સી.એલ.ટી. અને તે પછી એન.સી.એલ.એ.ટી. સંહિતાની કલમ ૬૦ હેઠળ એવો નિર્ણય હંમેશા રદ કરી શકે છે. આ પ્રમાણે, કલમ ૧૨એ પણ સંવિધાનસંગતતાની કસોટી પર ખરો ઉતરે છે. [પરા ૫૩][૬૨૭-એ-ડી]

બ્રિલિયન્ટ એલોયઝ પ્રા. લિ. વિ. શ્રી એસ. રાજગોપાલ અને અન્ય

એસ.એલ.પી. (સિવિલ) ક્રમાંક ૩૧૫૫૭/૨૦૧૮ તારીખ ૧૪.૧૨.૨૦૧૮ –
નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલ પુરાવો:
ડિફોલ્ટનો માત્ર પ્રથમદર્શી પુરાવો પ. માહિતી ઉપયોગિતા નિયમનો, વિશેષરૂપે

નિયમ ૨૦ અને ૨૧, સ્પષ્ટ કરે છે કે ડિફોલ્ટ સંબંધિત માહિતી પ્રાપ્ત થતાં જ, માહિતી ઉપયોગિતાએ તાત્કાલિક માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયા હાથ ધરવી પડશે. ઉક્ત નિયમનો એ પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે આવી ઉપયોગિતાના નોંધણી સંબંધિત કડક આવશ્યકતાઓ સિવાય, જેમ જ ડિફોલ્ટની માહિતી પ્રાપ્ત થાય, તેમ જ આવી માહિતી દેવાના સંબંધિત તમામ પક્ષકારો અને જામીનદારોને સંપ્રેષિત કરવી આવશ્યક છે. આ સિવાય, ઉપયોગિતાએ માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયા તાત્કાલિક હાથ ધરવાની રહેશે, જેમાં ડિફોલ્ટ કરનાર દેવાદાર પાસેથી પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીનો પણ સમાવેશ થશે. આવી સ્થિતિમાં, અને એટર્ની જનરલ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, આવો પુરાવો ડિફોલ્ટનો માત્ર પ્રથમદર્શી પુરાવો છે, જેને કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા ખંડિત કરી શકાય એવો છે, તેથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ આધારે કરવામાં આવેલ પડકાર પણ નિષ્ફળ જ જવો જોઈએ. [પરિચ્છેદ ૫૬, ૫૭][૬૨૮-ઈ; ૬૨૯-ડી-ઈ]

ઠરાવ વ્યાવસાયિકને કોઈ ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાઓ નથી.

૬. સંહિતા તેમજ નિયમનોના વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને કોઈ ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાઓ નથી. સંહિતાની કલમ ૧૮ અંતરિમ રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલની ફરજો નક્કી કરે છે. સીઆઈઆરપી નિયમો હેઠળ, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલે કરવામાં આવેલા દાવાઓની તપાસ અને ચકાસણી કરવી પડે છે, અને અંતે, દરેક દાવાની રકમ નક્કી કરવી પડે છે. નિયમ ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ના વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને અર્ધ-ન્યાયિક

સત્તાઓને બદલે વહીવટી સત્તાઓ આપવામાં આવી છે. હકીકતમાં, નિયમ ૩૫એ હેઠળ પણ જ્યારે રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલે “નિર્ધારણ” કરવાનું હોય છે, ત્યારે તે માત્ર કરવામાં આવેલા તે નિર્ધારણના આધારે યોગ્ય રાહત માટે ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરવાને પાત્ર છે. તેના વિરુદ્ધ, સંહિતા હેઠળની લિક્વિડેશન કાર્યવાહી દરમિયાન, લિક્વિડેટરે દાવાઓનું એકત્રીકરણ અને ચકાસણી કરવી પડે છે, અને સંહિતાની કલમ ૩૮ થી ૪૦ હેઠળ આવા દાવાઓ સ્વીકારવા અથવા નામંજૂર કરવા પડે છે. કલમ ૪૧ અને ૪૨થી સ્પષ્ટ થાય છે

જ્યારે લિક્વિડેટર કલમ ૪૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલી દાવાઓની કિંમત “નક્કી કરે” છે, ત્યારે આવું નક્કી કરવું એક “નિર્ણય” ગણાય છે, જે સ્વરૂપે અર્ધ-ન્યાયિક છે, અને જેના વિરુદ્ધ સંહિતાની કલમ ૪૨ હેઠળ નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અપીલ કરી શકાય છે. લિક્વિડેટરથી ભિન્ન રીતે, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ સંહિતાની કલમ ૨૮ હેઠળ ધિરાણદાતાઓની સમિતિની મંજૂરી વગર અનેક બાબતોમાં કાર્ય કરી શકતો નથી; અને જો તેઓ તેના કાર્યપ્રદર્શનથી અસંતોષ અનુભવે, તો આવી સમિતિ બે-તૃતિયાંશ બહુમતીથી એક રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને બદલે બીજા રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલની નિમણૂક કરી શકે છે. તેથી, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ વાસ્તવમાં નિવારણ પ્રક્રિયાનો એક સુગમકર્તા છે, જેના વહીવટી કાર્યો પર ધિરાણદાતાઓની સમિતિ તથા નિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા દેખરેખ રાખવામાં આવે છે. [પરા ૫૮-૬૧][૬૨૯- એફ; ૬૩૧-સી; ૬૩૨- એફ; ૬૩૩-સી, ઈ-જી]

કલમ ૨૯એ ની સાંવિધાનિક માન્યતા: ભૂતલક્ષી અમલ

૭. કોઈ અધિનિયમ માત્ર એ કારણે પૂર્વલક્ષી ગણાતો નથી કે તે વર્તમાન અધિકારોને અસર કરે છે; તેમજ માત્ર એ કારણે પણ તે પૂર્વલક્ષી ગણાતો નથી કે તેની અમલવારી માટેની કેટલીક આવશ્યકતાઓ તેના પસાર થવાથી અગાઉના સમયમાંથી લેવામાં આવી છે. આરસેલરમિત્તલના મામલે, આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે ઠરાવ અરજદારને તેના ઠરાવ આયોજનના વિચાર અથવા મંજૂરી માટે કોઈ સ્થાપિત અધિકાર નથી. સ્થિતિ આવી હોવાથી, કલમ ૨૯એના લાગુ પડવાથી કોઈ સ્થાપિત અધિકાર છીનવાઈ જતો નથી તે સ્પષ્ટ છે. કારણ કે કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ અરજી કરનાર ઠરાવ અરજદારને ઠરાવ અરજદાર તરીકે વિચારણા માટે અરજી કરવાનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર નથી, આ મુદ્દો કોઈ કામનો નથી. [ફકરા ૬૪, ૬૫][૬૪૦-ઈ-એફ; ૬૪૧-બી, જી]

આર્સેલરમિત્તલ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. સતીશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય .

[૨૦૧૮] ૧૩ સ્કેલ ૩૮૧ – અનુસરવામાં આવ્યું.

રિતેશ અગરવાલ અને અન્ય એક વિ. સેબી અને અન્યગણ . (૨૦૦૮) ૮ એસ.સી.સી. ૨૦૫ : [૨૦૦૮] ૮ એસ.સી.આર. ૫૫૩; કે.એસ. પરિપૂર્ણન વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્યગણ (૧૯૯૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૯૩ : [૧૯૯૪] ૩ સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૪૦૫; દર્શન સિંહ વિ. રામ પાલ સિંહ અને અન્ય .

(૧૯૯૨) સપ્ ૧ એસસીસી ૧૯૧ : [૧૯૯૦] ૩ સપ્લ. એસસીઆર ૨૧૨;

પ્યારે લાલ શર્મા વિ. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અને અન્ય (૧૯૮૯) ૩ એસસીસી

જઠટ : [૧૯૮૯] ૩ એસસીઆર ૪૨૮; પી.ડી. અગ્રવાલ અને અન્ય વિ.
સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય (૧૯૮૭) ૩ એસસીસી ૬૨૨ : [૧૯૮૭] ૩
એસસીઆર ૪૨૭; ગોવિંદ દાસ અને અન્ય વિ. ઇનકમ ટેક્સ ઓફિસર અને
અન્ય એક (૧૯૭૬) ૧ એસસીસી ૯૦૬ : [૧૯૭૬] ૩ એસસીઆર ૪૪ –
ભિન્ન ગણાવવામાં આવેલ.

ચિત્રા શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૨૦૧૮ (૯) સ્કેલ ૪૯૦;
સ્ટેટ બેંક'સ સ્ટાફ યુનિયન (મદ્રાસ સર્કલ) વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય.
(૨૦૦૫) ૭ એસ.સી.સી. ૫૮૪ : [૨૦૦૫] ૩ સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૨૦૦ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

કલમ ૨૯એ(સી) માત્ર દુર્વ્યવહાર સુધી મર્યાદિત નથી

૮. લિક્વિડેશનમાં રહેલા કોર્પોરેટ દેવાદારની સ્થાવર તથા જંગમ મિલ્કત
માટે બોલી મૂકવાનો કોઈ સ્થાયી અધિકાર પૂર્વવર્તી પ્રોત્સાહકને નથી. વધુમાં, કલમ
૨૯એ હેઠળ જે વ્યક્તિઓ અયોગ્ય ઠરે છે તેવી વ્યક્તિઓની શ્રેણીઓ, જેમાં દુર્વર્તન
કરનાર વ્યક્તિઓ, અથવા કોઈ રીતે કાયદાનો ભંગ કરનાર વ્યક્તિઓ, તેમજ
અપાયેલ મુદતમાફી અવધિમાં પોતાના દેવા ચૂકવવામાં અસક્ષમ રહેલી વ્યક્તિઓનો
સમાવેશ થાય છે, તેઓને આગળ, આ પરંતુક દ્વારા, એવા કોર્પોરેટ દેવાદારની
સંપત્તિઓ ખરીદવાથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યા છે, જેના દેવા તેમણે અથવા તો
જાણપૂર્વક ચૂકવ્યા નથી અથવા ચૂકવવામાં અસક્ષમ રહ્યા છે. કલમ ૨૯એમાં
વ્યાપક રહેલો વિધાનમંડળનો હેતુ, તે કલમ માત્ર નિરાકરણ અરજદારોને જ નહીં

પરંતુ લિક્વિડેશનને પણ લાગુ પડે ત્યારે યથાવત્ વ્યાપે છે. તેથી, આ દલીલ પણ નામંજૂર કરવામાં આવે છે. [ફકરો ૬૯][૬૪૩-ડી-એફ]

કલમ ૨૯એ(સી) માં એક-વર્ષીય અવધિ અને એનપીએએસ

૯. એ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૨૯એ રિઝોલ્યુશન યોજના રજૂ કરવાની પાત્રતા સાથે સંબંધિત છે. આર.બી.આઈ.ની માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર, ઇરાદાપૂર્વક ચૂક ન કરનાર એવો વ્યક્તિ ગણાય કે જે ચૂકવણી કરવા સક્ષમ હોવા છતાં ચૂકવણી કરતો નથી. બીજી તરફ, એન.પી.એ. એવો ખાતો સૂચવે છે જે કોઈ વ્યક્તિનો હોય અને જેને આર.બી.આઈ. દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ હેઠળ તે રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય. આર.બી.આઈ.ની માસ્ટર સર્ક્યુલરની કલમ ૪ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ખાતાઓને એન.પી.એ. ત્યારે જ જાહેર કરવામાં આવે છે જ્યારે કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા થયેલી ચૂકની ઉકેલ લાવવામાં આવી ન હોય (ઉદાહરણ તરીકે, ટર્મ લોન સંબંધે મૂળ રકમ પરનું વ્યાજ અને/અથવા મૂળ રકમની કિસ્ત ૯૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી બાકી રહે). આવા એન.પી.એ. જાહેર થયા પછી, જે સ્પષ્ટ છે તે એ છે કે ત્યારબાદ નીચી કક્ષાની મિલકત એવી એન.પી.એ. ગણાય છે જે એવી સ્થિતિમાં બાર મહિનાના સમયગાળા સુધી રહી હોય. સંક્ષેપમાં, જ્યારે મૂળ રકમની કિસ્ત અને/અથવા તેના પરનું વ્યાજ ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય માટે બાકી રહે ત્યારે વ્યક્તિ ચૂકનાર બને છે, અને ત્યારબાદ તેનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવે છે. તે પછીના એક વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન, કારણ કે હવે તેને નીચી કક્ષાની મિલકત તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં

આવ્યું છે, એવી વ્યક્તિને દેવું ચૂકવી દેવા માટે આ છૂટનો સમયગાળો આપવામાં આવે છે. આ છૂટના સમયગાળા દરમિયાન, એ સ્પષ્ટ છે કે એવી વ્યક્તિ અન્ય રિઝોલ્યુશન અરજદારો સાથે મળીને કોર્પોરેટ દેવાદારના સંચાલન માટે બોલી મૂકી શકે છે. આ એક વર્ષ-ત્રણ મહિનાના સમયગાળા પહેલાં, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ કોર્પોરેટ દેવાદારોના ખાતાઓને એન.પી.એ. તરીકે જાહેર કરતી નથી. વ્યવહારમાં, તેઓ પ્રથમ કોર્પોરેટ દેવાદાર સાથેના વિવાદોનું નિરાકરણ લાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે, અને ત્યારબાદ કોર્પોરેટ દેવાદારનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવે છે. તેથી, ધારાસભ્ય નીતિ તરીકે, દુર્વ્યવહારથી સંપૂર્ણપણે અલગ બાબત તરીકે, જો કોઈ વ્યક્તિ લીધેલી લોન આ એક વર્ષ અને ત્રણ મહિનાના સમયગાળાની અંદર સંપૂર્ણપણે અથવા ભાગરૂપે પરત ચૂકવવામાં અસમર્થ રહે (જે કોઈપણ સ્થિતિમાં, એવા અગાઉના સમયગાળા પછીનો છે જેમાં કોર્પોરેટ દેવાદાર અને તેના નાણાકીય ઋણદાતાઓ ચાલુ રહેલી ચૂકના નિરાકરણ માટે સાથે બેસે છે), તો તે વ્યક્તિને રિઝોલ્યુશન અરજદાર બનવા માટે અપાત્ર ગણવામાં આવે છે. તેનું કારણ સહેલાઈથી સમજાય એવું છે. જે વ્યક્તિ ઉદ્દેશિત સમયગાળા માટે દેવાની સેવા કરી શકતી નથી તે સ્પષ્ટપણે એવી વ્યક્તિ છે જે પોતે જ આર્થિક રીતે નબળી હાલતમાં છે. તેથી, ધારાસભ્ય નીતિ એ છે કે જે વ્યક્તિ છૂટના સમયગાળાથી આગળ પોતાનું જ દેવું ચૂકવવામાં અસમર્થ હોય તે રિઝોલ્યુશન અરજદાર બનવા માટે પાત્ર થવા યોગ્ય નથી. આ નીતિમાં કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેવી નથી. એક વર્ષના સમયગાળાની બાબતે પણ કોઈ ખામી કાઢી શકાય તેવી નથી, કારણ કે આ આર.બી.આઈ. દ્વારા નક્કી કરાયેલ નીતિ

વિષયક બાબત છે અને તે તેની માસ્ટર સર્ક્યુલરમાંથી પ્રગટ થાય છે, કારણ કે આ સમયગાળા દરમિયાન એન.પી.એ.ને નીચી કક્ષાની મિલકત તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. અપાત્રતા માત્ર આ એક વર્ષનો સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછી જ લાગુ પડે છે, કારણ કે ત્યારબાદ એન.પી.એ.ને શંકાસ્પદ મિલકત તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. [પરા ૭૦, ૭૧][૬૪૩-૭; ૬૪૬-એ-૭]

સંબંધિત પક્ષકાર

૧૦. ૧ જે વ્યક્તિઓ અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા સહકારમાં કાર્ય કરે છે, તેઓ રિઝોલ્યુશન અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલા હોય છે. એ જ રીતે, કલમ ૫(૨૪એ) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની તમામ શ્રેણીઓ દર્શાવે છે કે આવી વ્યક્તિઓ કલમ ૨૯એ(જે) ના અર્થમાં રિઝોલ્યુશન અરજદાર સાથે “સંકળાયેલી” હોવી આવશ્યક છે. સ્થિતિ એવી હોય ત્યારે, “સંબંધિત” શીર્ષક હેઠળ સમૂહરૂપે ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની ઉક્ત શ્રેણીઓનો રિઝોલ્યુશન અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સ્પષ્ટપણે સંબંધ હોવો જરૂરી બને છે. આવી વ્યક્તિ રિઝોલ્યુશન અરજદારની પ્રવૃત્તિના વ્યવસાય સાથે “સંકળાયેલી” છે તે દર્શાવ્યા વગર, એવી વ્યક્તિને કલમ ૨૯એ(જે) હેઠળ અયોગ્ય ઠરાવી શકાય નહીં. કલમ ૨૯એ(જે) ની તમામ શ્રેણીઓ એવી વ્યક્તિઓ, પ્રાકૃતિક તેમજ કૃત્રિમ બંને, સંબંધિત છે, જેઓ રિઝોલ્યુશન અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલા હોય છે. તેથી, “સંબંધિત પક્ષ” શબ્દપ્રયોગ અને વ્યાખ્યા કલમોમાં સમાવાયેલ “સંબંધિત” શબ્દનો અર્થ, સ્પષ્ટીકરણ ૧ માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની શ્રેણીઓ સાથે નોરિચટર અ સોસિયિસ ના સિદ્ધાંત અનુસાર વાંચવો જરૂરી છે, અને આમ

વાંચવામાં આવે ત્યારે, તેમાં માત્ર એવી જ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થશે જેઓ રિઝોલ્યુશન અરજદારની વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંકળાયેલા હોય. [પરિછેદ ૭૫]
[૬૫૪-એફ-એચ; ૬૫૫-એ]

ભારત માટેના એટર્ની જનરલ અને અન્ય વિ. અમરતલાલ પ્રજીવંદાસ અને અન્ય
(૧૯૯૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૪ : [૧૯૯૪] ૧ સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૧ - નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧૦. ૨ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સમજૂતી ૧ માં, કલમ (૨) હેઠળ, કલમ ૨૯એ(જે) માટેનો “જોડાયેલ વ્યક્તિ” શબ્દપ્રયોગ ભવિષ્યમાં કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં હોઈ શકે એવી વ્યક્તિને કદી પણ સંદર્ભિત કરી શકતો નથી. આવું અર્થઘટન મનસ્વી ગણાશે, કારણ કે ત્યારબાદ આ સમજૂતી અનિશ્ચિત વ્યક્તિ પર લાગુ પડશે. આ રજૂઆત સ્વીકાર્ય બની શકે તેમ નથી, કારણ કે સમજૂતી ૧ એ વાત સ્પષ્ટ કરવા માગે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ અન્યથા “જોડાયેલ વ્યક્તિ” તરીકે આવરી લેવાતી હોય, તો આ જોગવાઈ એવી વ્યક્તિને પણ આવરી લેશે જે રિઝોલ્યુશન યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં હોય. તેથી, આવી કોઈપણ વ્યક્તિ કદી અનિશ્ચિત નથી, પરંતુ એવી વ્યક્તિ છે જે કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયની લગામ પર અથવા તો અગાઉના સમયબિંદુએ અથવા તો રિઝોલ્યુશન યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન હોય છે. [પરા ૭૬][૬૫૫-બી-ડી]

કલમ ૨૯એમાંથી માઈક્રો, સ્મોલ અને મિડિયમ એન્ટરપ્રાઇઝિસને મુક્તિ

૧૧. માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મિડિયમ એન્ટરપ્રાઈઝિસ ડેવલપમેન્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૬ ની કલમ ૭માં, ઉદ્યોગો માલનું ઉત્પાદન કરે છે કે બનાવે છે, અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવા અને પ્રદાન કરવા સાથે સંકળાયેલા છે કે નહીં તેના આધારે, તેમજ કરવામાં આવેલા નિશ્ચિત મૂડીરોકાણના આધારે, તેમને સૂક્ષ્મ, નાના અથવા મધ્યમ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે. કલમ ૨૯એ(સી) અને ૨૯એ(એચ)માં નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડમાંથી આવા ઉદ્યોગોને બહાર રાખવા માટે ૨૦૧૮ ની આઈ.એલ.સી. અહેવાલનું તર્ક એ છે કે આવા ઉદ્યોગોની દ્રષ્ટિએ અન્ય નિરાકરણ અરજદારો આગળ આવે તેવી સંભાવના ન હોઈ શકે, જે પછી અનિવાર્યપણે નિરાકરણ તરફ નહીં પરંતુ લિક્વિડેશન તરફ દોરી જશે. ઇન્સોલ્વન્સી લૉ કમિટી ના અહેવાલને અનુસરીને, સંહિતામાં કલમ ૨૪૦એ ૦૬.૦૬.૨૦૧૮થી પૂર્વલક્ષી અસર સાથે ઉમેરવામાં આવી છે. તેથી, એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે સંહિતાના અમલથી કોઈ નિશ્ચિત વર્ગના ઉદ્યોગોને મુશ્કેલી ઊભી થઈ, ત્યારે સંહિતાના કાર્યાન્વયન ઉપર દેખરેખ રાખવા માટે સરકારે રચેલી સમિતિ આવા પ્રશ્નો પ્રત્યે સજાગ રહી છે, અને સરકારે અનુસરે કલમ ૨૪૦એ ઘડતાં સમિતિની ભલામણોનું પાલન કર્યું છે. કાર્યપાલિકા સંહિતાના અમલ પર સતત નજર રાખે છે અને યોગ્ય કેસોમાં ઉદ્યોગોના એક વર્ગને તેની કેટલીક જોગવાઈઓના અમલમાંથી મુક્તિ આપે છે, તેનું આ એક મહત્વપૂર્ણ ઉદાહરણ છે. સમિતિના અહેવાલોના આધારે, જે સંહિતાના કાર્યાન્વયનનું પરીક્ષણ કરી રહ્યા છે, સંહિતામાં તથા તેના હેઠળ ઘડવામાં આવેલા અધિનસ્ત કાનૂનમાં વારંવાર કરવામાં આવતા આ તથા અન્ય સુધારાઓ પણ દર્શાવે છે કે

વિધાનમંડળ સંહિતાના અમલમાં ઊભી થતી ગંભીર અસંગતતાઓ પ્રત્યે સજાગ છે અને તેમને સુધારવા માટે હસ્તક્ષેપ કરે છે. [ફકરા ૭૮, ૮૦ અને ૮૧] [૬૫૫-એફ; ૬૫૭-બી-સી; ૬૫૮-સી-ઈ]સંહિતાની કલમ ૫૩ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી.

૧૨. સુરક્ષિત નાણાકીય ઋણો અને અસુરક્ષિત કાર્યકારી ઋણો વચ્ચે ભેદ કરવામાં આવવાનું કારણ એ છે કે દેણાના આ બન્ને પ્રકારોને દેવાળિયાપણું સંહિતા દ્વારા હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ સાથેના સંબંધમાં જે તુલનાત્મક મહત્વ છે. નાણાકીય ઋણોની પરતફેરથી અર્થતંત્રમાં મૂડીનું સંચાર થાય છે, કારણ કે બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ પરત ચૂકવવામાં આવેલ નાણાંનો ઉપયોગ કરીને આવા નાણાં અન્ય ઉદ્યોગસાહસિકોને તેમના વ્યવસાયો માટે વધુ ધિરાણરૂપે આપી શકે છે. આ તર્ક નાણાકીય ઋણો અને અસુરક્ષિત કાર્યકારી ઋણો વચ્ચે બુદ્ધિગ્રાહ્ય ભિન્નતા ઊભી કરે છે, જે સીધી રીતે સંહિતા દ્વારા હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે સંબંધિત છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, કામદારોના બાકી હક્ક, જે અસુરક્ષિત ઋણો જ છે, તેમને પરંપરાગત રીતે અન્ય બહુભાગના ઋણો કરતાં ઉપર સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. તેથી, એ જોઈ શકાય છે કે અસુરક્ષિત ઋણો વિવિધ પ્રકારના હોય છે, અને જ્યાં સુધી રક્ષણ આપવા માટે કોઈ વાજબી હિત હોય, જે સંબંધિત વિધાન દ્વારા હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે સંબંધ ધરાવે, ત્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન થતું નથી. તેથી, કલમ ૫૩ સામેનો આ પડકાર કે તે ભેદભાવપૂર્ણ અને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી છે, સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. [પરા ૮૪][૬૬૧-બી-ડી]

૧૩. દેવાળિયાપણું સંહિતા એ એવો કાયદો છે જે આર્થિક બાબતો સાથે

સંબંધિત છે અને વિશાળ અર્થમાં સમગ્ર દેશની અર્થવ્યવસ્થા સાથે સંબંધિત છે. અગાઉના પ્રયોગો, કાયદાકીય વ્યવસ્થાઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં નિષ્ફળ ગયેલા હોવાથી, વારંવારની ‘ભૂલો’ તરફ દોરી ગયેલા ‘પ્રયોગ’ ના પરિણામે અંતે આ સંહિતાનું અધિનિયમીકરણ થયું. અરજીકર્તાઓએ દર્શાવેલી કહેવાતી ખામીઓ અને અસમાનતાઓના આધારે નહિ, પરંતુ તેની જોગવાઈઓની સામાન્ય વ્યાપકતાના ધોરણે જોવામાં આવે તો, સંહિતામાં સમાયેલ પ્રયોગ બંધારણીય કસોટી પર ખરો ઉતરે છે. આર્થિક બાબતોમાં પ્રયોગશીલતાને સ્થગિત કરવી અત્યંત ગંભીર જવાબદારી છે, અને પ્રયોગ કરવાનો અધિકાર નકારવો રાષ્ટ્ર માટે ગંભીર પરિણામો સાથે સંકળાયેલો છે. આ હેતુસર રચાયેલ નિષ્ણાત સમિતિઓ દ્વારા કેન્દ્રીય સરકાર સંહિતાના અમલીકરણ પર નજર રાખી રહી છે. સંહિતા અમલમાં આવી ત્યારથી થોડા જ ગાળામાં, સંહિતા પોતે તેમજ તેના હેઠળ બનેલા ગોણ કાયદામાં સુધારાઓ કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રક્રિયા સતત ચાલતી પ્રક્રિયા છે, જેમાં અરજીકર્તાઓ સહિત તમામ હિતધારકોનો સમાવેશ થાય છે. સંહિતાના અમલીકરણમાં, નાણાકીય દેવાઓની પરતફેરના પરિણામે ભારતમાં વાણિજ્યિક ક્ષેત્રમાં નાણાકીય સ્રોતોના પ્રવાહમાં અત્યંત નોંધપાત્ર વધારો થયો છે. આ આંકડાઓ દર્શાવે છે કે સંહિતાનું અધિનિયમીકરણ કરીને કરવામાં આવેલ પ્રયોગ મોટાભાગે સફળ સાબિત થઈ રહ્યો છે. બાકીદારનું સ્વર્ગ હવે લુપ્ત થયું છે. તેના સ્થાને અર્થવ્યવસ્થાની યથોચિત સ્થિતિ પુનઃપ્રાપ્ત થઈ છે. [પરા ૮૫, ૮૬][૬૬૧-ઈ-એચ; ૬૬૨-એ, ઈ-એફ] મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૫૮૩ :

[૨૦૧૪] ૧૦ એસ.સી.આર. ૧; મદ્રાસ બાર એસોસિએશન વિ.

ભારત સંઘ (૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૧ : [૨૦૧૪] ૧૦ એસસીઆર ૧;

ઉત્તરા ફૂડ્સ એન્ડ ફીડ્સ પ્રા. લિ. વિ. મોના ફામકિમ ૨૦૧૭ (૧૩) સ્કેલ
પરફ; યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિ. આર. ગાંધી, પ્રેસિડેન્ટ, મદ્રાસ બાર
એસોસિએશન (૨૦૧૦) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧:

[૨૦૧૦] ૬ એસ.સી.આર. ૮૫૭; ઇનોવેન્ટિવ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. વિ.

આઈ.સી.આઈ.સી.આઈ. બેંક અને અન્ય. (૨૦૧૮) ૧ એસ.સી.સી. ૪૦૭:

[૨૦૧૭] ૮ એસ.સી.આર. ૩૩;

મદ્રાસ પેટ્રોકેમ લિ. અને અન્ય વિ. બોર્ડ ફોર ઇન્ડસ્ટ્રીયલ એન્ડ
ફાઇનાન્સિયલ રિકન્સ્ટ્રક્શન અને અન્ય (૨૦૧૬) ૪ એસસીસી ૧ :

[૨૦૧૬] ૧૧ એસસીઆર ૪૧૮; આર.કે. ગાર્ગ વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા
(૧૯૮૧) ૪ એસસીસી ૬૭૫ : [૧૯૮૨] ૧ એસસીઆર ૯૪૭; ભાવેશ ડી.

પેરિશ વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૦) ૫ એસસીસી ૪૭૧ : [૨૦૦૦]

૧ સપ્લ. એસસીઆર ૨૯૧; ડીજી ઑફ ફોરેન ટ્રેડ વિ. કનક એક્સપોર્ટ્સ

(૨૦૧૬) ૨ એસસીસી ૨૨૬ : [૨૦૧૫] ૧૫ એસસીઆર ૨૮૭; દિલ્હી

ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ લિમિટેડ વિ. ઇન્ટરનેશનલ લીઝ ફાઇનાન્સ

કોર્પોરેશન અને અન્ય (૨૦૧૫) ૮ એસસીસી ૪૪૬ : [૨૦૧૫] ૨

એસસીઆર ૧૦૪૦ – ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો.

લોચનર વિ. ન્યૂ યોર્ક ૧૯૮ યુ.એસ. ૪૫ (૧૯૦૫); ન્યૂ સ્ટેટ આઈસ કો.

વિ. લીબમેન ૨૮૫ યુ.એસ. ૨૬૨ (૧૯૩૨); ફર્ચુસન વિ. સ્કુપા ૩૭૨

યુ.એસ. ૭૨૬ (૧૯૬૨) – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

કેસ કાનૂન સંદર્ભ

[૨૦૧૪] ૧૦ એસ.સી.આર. ૧ નો પરિચ્છેદ ૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૪] ૧૦ એસ.સી.આર. ૧ નો પરિચ્છેદ ૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૭] ૭ એસ.સી.આર. ૭૯૭ નો પરિચ્છેદ ૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ૨૦૧૭ (૧૩) સ્કેલ પ૨૬ નો પરિચ્છેદ ૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૦] ૬ એસ.સી.આર. ૮૫૭ નો પરિચ્છેદ ૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૭] ૮ એસ.સી.આર. ૩૩ નો પરિચ્છેદ ૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૬] ૧૧ એસ.સી.આર. ૪૧૯ નો પરિચ્છેદ ૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૧૯૮૨] ૧ એસ.સી.આર. ૯૪૭ નો પરિચ્છેદ ૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૦૦] ૧ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૯૧ નો પરિચ્છેદ ૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૫] ૧૫ એસ.સી.આર. ૨૮૭ નો પરિચ્છેદ ૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૫] ૨ એસ.સી.આર. ૧૦૪૦ નો પરિચ્છેદ ૧૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો[૨૦૧૮] ૧૪ સ્કેલ ૨૮૬ નો પરિચ્છેદ ૨૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ૨૦૧૮ (૧૩) સ્કેલ ૭૫ નો પરિચ્છેદ ૨૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ૨૦૧૮ (૧૧) સ્કેલ ૫૫૬ નો પરિચ્છેદ ૨૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ૨૦૧૯ (૧) એસ.સી.સી. ૧ નો પરિચ્છેદ ૨૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

(૨૦૧૮) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧ પરા ૨૧ માં ઉલ્લેખિત [૨૦૧૮] ૬ એસ.સી.આર. ૧૦૭૬ પરા ૨૧ માં ઉલ્લેખિત [૨૦૧૭] ૧૨ એસ.સી.આર. ૩૫૮ પરા ૨૧ માં ઉલ્લેખિત ૨૦૧૮ (૯) સ્કેલ ૪૯૦ પરા ૬૩ માં ઉલ્લેખિત

[૨૦૦૫] ૩ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૦૦ પરા ૬૩ માં ઉલ્લેખિત [૨૦૧૮
(૧૩) સ્કેલ ૩૮૧ પરા ૬૪ માં અનુસરાયેલ

[૨૦૦૮] ૮ એસ.સી.આર. ૫૫૩ ભિન્ન ઠરાવવામાં આવ્યો ફરો ૬૫

[૧૯૯૪] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૦૫ ને ભિન્ન ઠરાવવામાં આવ્યું પરા ૬૫

[૧૯૯૦] ૩ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૧૨ ભિન્ન ઠરાવવામાં આવ્યો પેરા ૬૫

[૧૯૮૯] ૩ એસ.સી.આર. ૪૨૮ ભિન્ન ઠરાવેલ પરા ૬૫

[૧૯૮૭] ૩ એસસીઆર ૪૨૭ ભિન્ન ઠરાવેલ પરિચ્છેદ ૬૫

[૧૯૭૬] ૩ એસ.સી.આર. ૪૪ ભિન્ન ગણાવવામાં આવ્યો પરા ૬૫

[૧૯૯૪] ૧ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૭૪ માં કરવામાં આવ્યો
છે

નાગરિક મૂળ અધિકારક્ષેત્ર: રિટ અરજી (નાગરિક) ક્રમાંક ૯૯ ઓફ ૨૦૧૮.

ભારતના બંધારણની કલમ ૩૨ હેઠળ.

સાથે

રિટ અરજી (સી) ક્રમાંક ૧૧૫, ૧૦૦, ૪૫૯, ૫૯૮, ૭૭૫, ૮૨૨, ૮૪૯,
૧૨૨૧ સન ૨૦૧૮ ની,

રિટ અરજી (સી) ક્રમાંક ૩૭/૨૦૧૯ અને એસ.એલ.પી.(સી) ક્રમાંક
૨૮૬૨૩/૨૦૧૮.

કે. કે. વેણુગોપાલ, ભારત માટે એટોર્ની જનરલ, તુષાર મહેતા, એસજી, શ્રીમતી
માધવી દીવાન, સિ.ઈ. સુ. જી. બેનર્જી, એએસજીસ, શ્યામ દીવાન, રાકેશ
જિવેદી, સાજન પૂવૈયા, સી.યુ. સિંહ, મુકુલ રોહતગી, કે.વી. વિશ્વનાથન, ચેતન

શર્મા, પરિષ્ઠ વડીલો., આર. બાલાસુબ્રમણિયન, સુશ્રી હરિ પ્રિયા, સુશ્રી શ્રદ્ધા દેશમુખ, સુશ્રી ચારલ્યા લક્ષ્મીકુમારન, સુશ્રી ચિન્મયી ચંદ્રા, શ્રીમતી અનિલ કટિયાર, એ.કે. શર્મા, પરાગ પી. ત્રિપાઠી, વિશ્વજીત દુબે, સ્પંદન બિસ્વાલ, સુશ્રી શ્રીદીપા ભટ્ટાચાર્ય, મનપ્રીત લામ્બા, આદિત્ય મારવાહ, પ્રફુલ્લ ગોયલ, કાનુ અગ્રવાલ, સુશ્રી સ્વરૂપમા ચતુર્વેદી, બી.એન. દુબે, સુશ્રી મિશા, સિદ્ધાંત કાંત, સુશ્રી સૃષ્ટિ ખરે, સુશ્રી જસવીન કૌર, એસ.એસ. શ્રોફ, એમ/એસ. સિરિલ અમરચંદ મંગલદાસ, અનંગા ભટ્ટાચાર્ય, રોહિત રાવ એન., કિરણ કુમાર કોન્ડાપર્થી, એમ/એસ વેરિટાસ લેગિસ, મિલાંક ચૌધરી, સરોજનંદ ઝા, એશ્લી ચેરિયન, એસ.કે. રઝા, પરવીન કુમાર, રાજેશ સિંહ, ઓ.પી. ગગ્ગર, આદિત્ય ગગ્ગર, સુરેશ કે., સુશ્રી સુરુચિ અગ્રવાલ, આર.આર. ગુપ્તા, સુશ્રી અંકિતા પ્રકાશ, સુશ્રી સિંધુ ટી.પી., એમ/એસ ઇન્ડિયન લૉ, રાઘવ બન્સલ (એમ/એસ. પારેખ એન્ડ કો. માટે), ડૉ. વિનોદ કુમાર તિવારી, એ.કે. શુક્લા, વિવેક તિવારી, વિનય રાય, પ્રમોદ તિવારી, કન્વલ ચૌધરી, જસબીર સિંહ મલિક, ઉદિત ગુપ્તા, દિગંત કક્કડ, વિશ્વાસ શાહ, માસૂમ શાહ, પુલકિત દેઓરા (એમ/એસ. ઉદિત કિશન એન્ડ એસોસિયેટ્સ માટે), અરવિંદ કુમાર ગુપ્તા, સુશ્રી હેન્ના જ્યોર્જ, સુશ્રી પૂરતી મારવાહા, સુશ્રી વી.એસ. લક્ષ્મી, એ.વી. બાલન, ચંદ્રશેખર એ. ચાકલબ્બી, એસ.કે. પાંડે, અંશુલ રાજ, અવાનીશ કુમાર, એમ/એસ. ધર્મપ્રભાસ લૉ એસોસિયેટ્સ, પ્રજ્ઞા ઓહરી, અભિરૂપ દાસગુપ્તા, ઇશાન દુગ્ગલ, મોહિત ડી.રામ, સંજય કપૂર, સુશ્રી મેઘા કર્નવાલ, ભરત ગંગાધરન, સુશ્રી શુભ્રા કપૂર, સુશ્રી મધુમિતા ભટ્ટાચારજી, સુશ્રી સૃજા ચૌધરી,

રાજેન્દ્ર બરોટ, વિવેક શેટ્ટી, સુશ્રી લિઝ મેથ્યુ, જહાં એ. ચોક્ષી, સુશ્રી સંસૃતિ, એકલવ્ય દ્વિવેદી, નવનીત આર., રાઘવ મહેરોત્રા, વિપિન કુમાર જય, વિપુલ જય, શૈલી દિંકર, હિતેશ કે.આર. શર્મા, રાજેશ સિંહ, રાજેન્દ્ર બેનીવાલ, રાજેશ પી., વિશાલ ઠાકુર, અરવિંદ કુમાર શુક્લા, આલોક શુક્લા, એન.પી. ગૌર, હાર્દિક લુથ્રા, કુનલ યાદવ, નિહાલ અહમદ, સુશ્રી રીતુ શર્મા, સુશ્રી નીના શુક્લા, અતુલ શર્મા, અર્પીના શર્મા, આશુ કંસલ, સુશ્રી વર્ષા બેનર્જી, કરણ બતુરા, સુશ્રી સ્તુતિ વત્સ, મનમયી શર્મા, ટી. વી. એસ. રાઘવેન્દ્ર શ્રેયસ, એમ/એસ ગાયત્રી ગુલાટી, એમ/એસ સ્નેહ ઢિલ્લોન, રાજેશ કુમાર-૧, અનંત ગૌતમ, સુશ્રી શ્રુતિ વત્સ, સુશ્રી ખુશ્બૂ અગ્રવાલ, અનમોલ મહેતા, સુશ્રી દિક્ષા રાય, સુશ્રી પલક મહાજન, ઇશાન બિષ્ટ, વિશ્રોવ મુખર્જી, પુષ્પમ્બર રમેશ કુમાર, અમેય વિક્રમ મિશ્રા, સુશ્રી કેથરીન આયલ્લોરે, પ્રિયદર્શી બેનર્જી, પ્રતિભાનુ સિંહ ખઙ્ગાલા, સુશ્રી પ્રિયંકા એમ.પી., કે. અમૃત કુમાર શર્મા, વિગ્રો મુખર્જી, નીતિન પી., મેકા વેંકટા રામ કૃષ્ણ, પી.એસ. સુધીર, ઋષિ મહેશ્વરી, સુશ્રી એને મેથ્યુ, ભારત સૂદ, સુશ્રી શ્રુતિ જોસ, મહેશ અગ્રવાલ, હિમાંશુ સતીજા, જય ઝવેરી, અંશુમાન શ્રીવાસ્તવ, સિબિલ સુરી, ઋષિ અગ્રવાલા, કરણ લુથ્રા, સુશ્રી દેવિકા મોહન, રાઘવ શંકર, સિમરનજીત સિંહ, સુશ્રી આસ્થા મહેતા, દિવ્યાંગ ચંદિરામાણી, વૃંદા ભંડારી, રવિ રઘુનાથ, ધનંજય બી. રાય, મુકુંદા રાય, વેંકટરામન રાય, સોમિક ઘોષાલ, રાજેશ કુમારમ, સુશ્રી નીહા નાગપાલ, સુશ્રી દેવાંશી સિંહ, અર્શિત આનંદ, ગુંજન અધ્વાની, સુશ્રી શેલી ભાસિન, નિશાંત રાય, રાજેશ કુમાર, ઈ. સી. અગ્રવાલા, પુનીત સિંહ બિન્દ્રા, સુશ્રી સિમરન જીત, સાદ એમ. શેરવાની, અભિષેક સિંહ,

જામાલ આનંદ, યથાર્થ કુમાર, વંશદીપ દલિમયા, પ્રણયા ગોયલ, અભિષેક શર્મા, યશ બદકુર, હર્ષવર્ધન ઝા, યુગંધરા પવાર ઝા, સુશ્રી મયુરી શુક્લા, અભિષેક ચૌધરી, સુશ્રી દિવ્યા રોય, લક્ષ્યજિત સિંહ બગ્દવાલ, સર્વેશ બિસારિયા, આશિષ આઝાદ, પ્રકાશ ચંદ્ર શર્મા, શ્રીમતી એસ. ઉષા રેડ્ડી, બાલાજી શ્રીનિવાસન, આલોક કુમાર, સુશ્રી સોમ્યા ચાદવા, સુશ્રી જાગૃતિ મહાજન, સિદ્ધાંત ત્રિપાઠી, સુશ્રી પ્રાર્થના ડોગરા, સુશ્રી સ્નિગ્ધા સિંહ, રમેશ ઠાકુર, મહેશ કે. ચૌધરી, સુશ્રી કુસુમ લતા, નરેશ કૌશિક, વર્ધમાન કૌશિક, મનોજ જોષી, ઓમુંગ રાજ ગુપ્તા, ડી. સિંહ, સુશ્રી રેબ્બેકા ડેટ્સ, રાહુલ શર્મા, સિદ્ધાંત મનરાલ, શ્રીમતી લલિતા કૌશિક, કેશવ ગુપ્તા, સુશ્રી એના બન્સલ, અનિલ કુમાર, દેવાંશુ સજલન, દીપક જોશી, આકાશ લાંબા, ટી. મહિપાલ, સાહિલ મોંગા, ઉત્કર્ષ મારિયા, નકુલ ગાંધી, મેસર્સ કરંજાવાલા એન્ડ કંપની, આશિષ રાણા, હર્ષિત ગર્ગ, સેન્ટિલ જગદીશન, એમ. પી. વિનોદ, સંદીપ સુધાકર દેશમુખ, વિનોદ શર્મા, નિખિલ જૈન, રાજીવ શંકર દ્વિવેદી, અનુપમ લાલ દાસ, મોહિત ડી. રામ, આકર્ષ કામરા, સુશ્રી ઉષા નંદિની. વી, સુશ્રી પદ્મવી પ્રતાપ, મયંક પાંડે, શાંતનુ સાગર, અનુરાગ કિશોર, સોમ રાજ ચૌધરી, અભિષેક અગ્રવાલ, સુદર્શન મેનન, સુશ્રી મીરા માથુર, અરુણ અગ્રવાલ, હાજર પક્ષકારો તરફથી વકીલો.

અદાલતનો ચુકાદો નીચેના દ્વારા પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો

આર. એફ. નરીમન, ન્યાયાધીશ ૧. વર્તમાન અરજીઓ દ્વારા ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ, ૨૦૧૬ [“ ઇન્સોલ્વન્સી કોડ ” અથવા “ કોડ ”] ની વિવિધ જોગવાઈઓની સંવિધાનિક માન્યતાને પડકારવામાં આવી છે. કારણ કે અમે

માત્ર કોડની સંવિધાનિક માન્યતા સંબંધિત પ્રશ્નોનો જ નિર્ણય કરી રહ્યા છીએ, તેથી અમે કોઈપણ કેસના વ્યક્તિગત તથ્યોમાં પ્રવેશતા નથી.

૨. રિટ અરજી (સિવિલ) ક્રમાંક ૯૯ ની ૨૦૧૮માં હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મુકુલ રોહતગીએ સૌપ્રથમ અને મુખ્યત્વે એવી દલીલ કરી છે કે નેશનલ કંપની લૉ ટ્રિબ્યુનલ [“ એનસીએલટી ”] ના સભ્યો અને પ્રમુખ સિવાયના નેશનલ કંપની લૉ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ [“ એનસીએલએટી ”] ના કેટલાક સભ્યોની નિમણૂક મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૫) ૮ એસસીસી ૫૮૩ [“ મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૩) ”] માં આ અદાલતના ચુકાદાને વિરુદ્ધ કરીને કરવામાં આવી છે, અને તેથી, આવી સ્થિતિમાં, ઉપરોક્ત કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાને વિરુદ્ધ કરીને આવા સભ્યો દ્વારા પસાર કરાયેલા તમામ આદેશો રદ થવા યોગ્ય છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, ભલે એવો અનુમાન સ્વીકારવામાં આવે કે ડિ ફેક્ટો સિદ્ધાંત આવા આદેશોને બચાવવા માટે લાગુ પડે, તો પણ સ્પષ્ટ છે કે આવા સભ્યોને ભવિષ્યમાં કોઈપણ આદેશો પસાર કરવામાંથી રોકવા જોઈએ. કોઈપણ સ્થિતિમાં, ઉપરોક્ત ચુકાદાને અનુરૂપ રીતે યોગ્ય રીતે રચાયેલી સમિતિ દ્વારા તેઓની પુનઃનિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી, તેઓને કાર્ય કરવા દેવા જોઈએ નહીં. તેમણે એ પણ દલીલ કરી કે તમામ ટ્રિબ્યુનલ માટેનું વહીવટી સહકાર કાયદા અને ન્યાય મંત્રાલય તરફથી હોવું જોઈએ. તેમ છતાં, આજ સુધી પણ એનસીએલટી અને એનસીએલએટી કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત છે. આ બાબત પણ તાત્કાલિક સુધારવાની આવશ્યકતા છે. વધુ એક પ્રાવિધિક ભંગ પણ એ છે કે જો વડી અદાલતની

સત્તાઓ દૂર કરવામાં આવે, તો અપીલીય મંચ તરીકે એનસીએલએટી પાસે તે જ સુવિધા અને કાર્યસુગમતા હોવી જોઈએ જેવી એનસીએલએટી સમક્ષ અપીલો જતાં પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતી. કારણ કે અપીલીય અદાલત તરીકે એનસીએલએટીનું મથક માત્ર નવી દિલ્હી ખાતે જ છે, તેથી ઉપાય બિનઅસરકારક બની જશે, કારણ કે વ્યક્તિઓને તમિલનાડુ, કલકત્તા અને બોમ્બેમાંથી નવી દિલ્હી સુધી જવું પડશે, જ્યારે અગાઉ તેઓ પોતાના રાજ્યોની સંબંધિત વડી અદાલતોનો આશરો લઈ શકતા હતા. આ પણ મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૧ [“ મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૨) ”] ના તથા ખાસ કરીને પરિચ્છેદ ૧૨૩ ના સીધા વિરુદ્ધ છે. ઉપરોક્ત પ્રાવિધિક આક્ષેપ સિવાય, શ્રી રોહતગીએ સંહિતાની કલમ ૭માં રહેલી વિધાનયોજનાને આક્ષેપિત કરતાં જણાવ્યું કે નાણાકીય લેણદારો અને કાર્યકારી લેણદારો વચ્ચે કોઈ વાસ્તવિક તફાવત નથી. તેમના અનુસાર, બંને પ્રકારના લેણદારો ઋણ સ્વરૂપે નાણાં આપે છે અથવા માલ અને સેવાઓના સ્વરૂપે નાણાંમૂલ્ય પૂરું પાડે છે. તેથી, સંહિતાથી હાંસલ કરવાના હેતુ, અર્થાત્ દેવાળિયાપણાના નિવારણને ધ્યાનમાં લેતાં, અને જો તે શક્ય ન હોય તો અંતે લિક્વિડેશનને ધ્યાનમાં લેતાં, આ બે પ્રકારના લેણદારો વચ્ચે કોઈ સમજણપૂર્વકનો ભેદકારક તત્વ નથી. શાયરા બાનો વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૭) ૯ એસસીસી ૧ [“ શાયરા બાનો ”] પર આધાર રાખીને, તેમણે દલીલ કરી કે આવી વર્ગીકરણ માત્ર ભેદભાવપૂર્ણ જ નહીં, પરંતુ સ્પષ્ટપણે મનસ્વી પણ છે, કારણ કે સંહિતાની કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ કાર્યકારી દેવાદારને

માત્ર ડિફોલ્ટની નોટિસ જ આપવામાં આવે છે એટલું નહીં, પરંતુ તેને દાવાની પ્રામાણિકતા અંગે વિવાદ ઉઠાવવાનો અધિકાર પણ છે. બીજી તરફ, નાણાકીય દેવાદારના મામલે કોઈ નોટિસ આપવામાં આવતી નથી અને નાણાકીય દેવાદારને નાણાકીય લેણદારના દાવા અંગે વિવાદ ઉઠાવવાનો અધિકાર પણ નથી. વ્યાખ્યાયિત મુજબ ડિફોલ્ટ બનવું પૂરતું છે; ત્યારબાદ, ભલે દાવો વિવાદિત હોય અને ભલે સેટ-ઓફ અને પ્રતિદાવો હોય, તેમ છતાં, સંહિતા નાણાકીય લેણદારની પ્રેરણાએ કાર્યાન્વિત થઈ જાય છે, અને કોર્પોરેટ દેવાદાર એ હકીકતનું સમર્થન કરી શકતો નથી કે એક વાસ્તવિક વિવાદ ઊભો થયો છે, જેનું નિરાકરણ સામાન્ય અદાલતો અને/અથવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ નિર્ણય માટે મુકી દેવું યોગ્ય છે. ત્યારબાદ શ્રી રોહતગીએ દલીલ કરી કે ભલે નાણાકીય અને કાર્યકારી લેણદારો વચ્ચેનો ભેદ માન્ય માનવામાં આવે, તો પણ કાર્યકારી લેણદારો વિરુદ્ધ શત્રુતાપૂર્ણ ભેદભાવ છે. પ્રથમ અને મુખ્ય વાત એ છે કે જો તેઓ બાકી રહેલા કુલ ઋણની રકમના ૧૦% જેટલા ન થતા હોય, તો લેણદારોની સમિતિમાં તેમનો કોઈ અવાજ નથી. કોઈપણ સ્થિતિમાં, સંહિતાની કલમો ૨૧ અને ૨૪ ભેદભાવપૂર્ણ અને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી છે, કારણ કે કાર્યકારી લેણદારોને લેણદારોની સમિતિમાં એકપણ મતાધિકાર નથી, જ્યારે આ સમિતિ કોર્પોરેટ દેવાદારોના નિવારણ પ્રક્રિયામાં અત્યંત મહત્વપૂર્ણ કાર્યો કરે છે. ત્યારબાદ શ્રી રોહતગીએ સંહિતા હેઠળ સ્થાપિત માહિતી ઉપયોગિતાઓની સ્થાપનાને પણ આક્ષેપિત કરી. તેમના અનુસાર, સંહિતાની કલમ ૨૧૦ હેઠળ ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ હોઈ શકે છે, જેમનો એકમાત્ર હેતુ નફો કમાવવાનો હોય. વધુમાં,

જાણાવાયેલ માહિતી ઉપયોગિતા માત્ર નાણાકીય આંકડાઓ એકત્રિત કરવાનું જ નહીં, પરંતુ ડિફોલ્ટ થયો છે કે નથી તેની ચકાસણી પણ કરવાનું છે. એવી એજન્સીનું પ્રમાણન નિર્ણયપ્રક્રિયાનો વિકલ્પ બની શકતું નથી. તેથી, માહિતી ઉપયોગિતાનું પ્રમાણપત્ર પ્રાથમિક સ્વરૂપનું છે

કોઈપણ સુનાવણી વિના અને કોઈપણ નિર્ણય પ્રક્રિયા વિના જારી કરાયેલ હુકમનામું. શ્રી રોહતગીએ પછી દલીલ કરી કે સંહિતાની કલમ ૧૨એ, ~~ઉક્ત~~ ફૂડ્સ એન્ડ ફીડ્સ પ્રા. લિ. વિ. મોના ફામકિમ, સિવિલ અપીલ નં. ૧૮૫૨૦/૨૦૧૭ [તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ નિર્ધારિત], માં આ અદાલતે આપેલા આદેશના વિરુદ્ધ છે, અને ઉક્ત આદેશનું પાલન કરવાની જગ્યાએ, કલમ ૧૨એ હવે દેતા સમિતિના મતાધિકારના ઓછામાં ઓછા નવ્વાં ટકા હિસ્સાની મંજૂરી આવશ્યક બનાવી સમાધાન પ્રક્રિયાને પાટા પરથી ઉતારી દે છે. દેતા અને નિગમિત દેવાદાર વચ્ચે થયેલા વાજબી સમાધાનોને નામંજૂર કરવા દેતા સમિતિને અનિયંત્રિત અને અમર્યાદિત સત્તા આપવામાં આવી છે. ત્યારબાદ શ્રી રોહતગીએ દલીલ કરી કે સંહિતા અને નિયમનો હેઠળ નિર્ણય કરવાની સત્તાઓ આપવામાં આવેલ ઠરાવ વ્યાવસાયિકને, ગેર-ન્યાયિક સત્તાધિકારીને નિર્ણયકારી સત્તા આપવી ન્યાયના વહીવટ અને ન્યાય સુધી પહોંચના મૂળભૂત પાસાઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે. અંતે, કલમ ૨૯એ સામે, ખાસ કરીને તેની કલમ (સી) સામે, ચાર મુદ્દાવાળો પ્રહાર કરવામાં આવ્યો. પ્રથમ અને સર્વોપરી, શ્રી રોહતગીએ જણાવ્યું કે નિગમિત દેવાદારની વસૂલી પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા માટેના ભૂતપૂર્વ પ્રોત્સાહકોના સ્થાપિત અધિકારો, કલમ ૨૯એના પૂર્વલક્ષી અમલથી

બાધિત થયા છે. કલમ ૨૯એ, કોઈપણ સ્થિતિમાં, સંહિતા દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના ઉદ્દેશના વિરુદ્ધ છે, ખાસ કરીને ઠરાવ પ્રક્રિયાના ઝડપી નિકાલના, કારણ કે તે અનિવાર્ય રીતે નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી અને અપીલીય સત્તાધિકારી સમક્ષ પડકારોને જન્મ આપશે, જે દીવાલિયા ઠરાવ પ્રક્રિયાને ધીમી પાડશે અને વિલંબિત કરશે. વિશેષ કરીને, જ્યાં સુધી કલમ ૨૯એ(સી) નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી નિગમિત દેવાદારોના તમામ પ્રોત્સાહકોની ભાગીદારી પર સર્વગ્રાહી પ્રતિબંધ, એવા બેઈમાન લોકોને અલગ પાડવાની કોઈ પદ્ધતિ વિના જેમણે કંપનીને બરબાદ કરી દીધી છે, અને બીજી તરફ એવા વ્યક્તિઓથી જુદું પાડ્યા વિના જે કાર્યક્ષમ વ્યવસ્થાપકો છે પરંતુ વિવિધ અન્ય કારણોસર પોતાના કર્જ ચૂકવી શક્યા નથી, તે માત્ર સ્પષ્ટપણે મનસ્વી જ નહીં ગણાય, પરંતુ અસમાન લોકોને સમાન તરીકે ગણવા જેવું પણ થશે. વધુમાં, શ્રી રોહતગીના મુજબ, સંપત્તિના મૂલ્યનું મહત્તમીકરણ ઠરાવ પ્રક્રિયામાં પ્રાપ્ત કરવાનું એક મહત્વપૂર્ણ લક્ષ્ય છે. કલમ ૨૯એ આવા લક્ષ્યના વિરુદ્ધ છે, કારણ કે ભૂતપૂર્વ પ્રોત્સાહક, જે અન્ય તમામ અરજદારો કરતાં વધુ બોલી મૂકી શકે અને જેના પાસે શ્રેષ્ઠ ઠરાવ યોજના હોઈ શકે, તેને દહેલીજ પર જ બહાર રાખવામાં આવશે, જેના કારણે સંપત્તિના મૂલ્યના મહત્તમીકરણના ઉદ્દેશને આંચકો પહોંચશે. આગળ એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી કે કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ, કોઈ વ્યક્તિનો હિસાબ ભારતીય રિઝર્વ બેંક [“ આરબીઆઈ ”] ની માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર બિન-કાર્યક્ષમ સંપત્તિ [“ એનપીએ ”] તરીકે વર્ગીકૃત થઈ શકે છે, ભલે તે ઇરાદાપૂર્વક ચુકવણીમાં નિષ્ફળ રહેનાર ન હોય. વધુમાં, કલમ (સી) માં ઉલ્લેખિત એક

વર્ષનો સમયગાળો પણ ફરીથી સંપૂર્ણપણે મનસ્વી છે અને ચુકિત અથવા કાયદા પૈકી કોઈપણમાં તેનો કોઈ આધાર નથી. ત્યારબાદ શ્રી રોહતગીએ પોતાનો પ્રહાર કલમ ૨૯એ(જે) તરફ વાળ્યો અને જણાવ્યું કે એવા વ્યક્તિઓ, જેઓ આ અર્થમાં સંબંધિત પક્ષકારો હોઈ શકે કે તેઓ ભૂતપૂર્વ પ્રોત્સાહકોના સગા હોઈ શકે, તેઓને પણ નિષિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે, ભલે તેઓનો કલમ ૨૯એ દ્વારા અયોગ્ય ઠરાવવામાં આવેલા ભૂતપૂર્વ પ્રોત્સાહકો સાથે કોઈ વ્યવસાયિક સંબંધ ન હોય.

૩. રિટ અરજી ક્રમાંક ૮૨૨ of ૨૦૧૮ માં હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે.વી. વિશ્વનાથને, શ્રી રોહતગીના મંતવ્યોને દબાવણે સમર્થન આપ્યું અને અત્યંત સ્પષ્ટતા સાથે તથા તેમની પોતાની વિવિધ સૂક્ષ્મતાઓ સાથે એ જ મુદ્દાઓ દલીલરૂપે રજૂ કર્યા, જે અમારા ચુકાદામાં પ્રતિબિંબિત થશે. શ્રી વિશ્વનાથન પછી, શ્રી એ.કે. ગુપ્તા, શ્રી પુલકિત દેવોરા, શ્રી દેવાંશુ સાજલાન અને શ્રી દીપક જોશીએ પણ કાર્યકારી લેણદારો સામેના ભેદભાવના મુદ્દાને વિશેષ ધ્યાનમાં રાખી રજૂઆતો કરી.

૪. આ રજૂઆતોના પ્રતિઉત્તરમાં, ભારત સંઘ તરફથી હાજર રહેલા ભારતના માનનીય એટર્ની જનરલ શ્રી કે.કે. વેણુગોપાલ તથા ભારતના માનનીય સોલિસિટર જનરલ શ્રી તુષાર મહેતા અને રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા તરફથી હાજર રહેલા માનનીય વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી રાકેશ દ્વિવેદીએ ઉપરોક્ત તમામ રજૂઆતોનો ખંડન કર્યો. તેમણે અમારા ચુકાદાઓ અને સમિતિના અહેવાલોના સંદર્ભે દલીલ કરી કે ઇન્સોલ્વન્સી કોડ અમલમાં આવે ત્યાં સુધી અગાઉના કાયદાકીય પ્રણાલીએ દબાણગ્રસ્ત સંપત્તિઓનું મૂલ્ય વધુમાં વધુ કરવા માં નિષ્ફળતા અનુભવી હતી અને

તે જ પૂર્વવર્તી સંચાલન સાથે કોર્પોરેટ દેવાદારને પુનર્જીવિત કરવા પર જ ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું હતું. આ તમામ કાયદાઓ નિષ્ફળ ગયા હતા, જેના પરિણામે આવા વ્યક્તિની સંપત્તિઓનું મૂલ્ય વધુમાં વધુ થાય તે હેતુસર સમયમર્યાદાબદ્ધ રીતે કોર્પોરેટ દેવાદારોની દીવાલિયા નિવારણ પ્રક્રિયાનું પુનર્ગઠન કરવા માટે કોડ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે દબાણગ્રસ્ત સંપત્તિઓ પર કબજો ધરાવતા કોર્પોરેટ દેવાદારના પૂર્વવર્તી સંચાલનથી હવે એવો માળખાગત બદલાવ આવ્યો છે કે જેમાં કર્જદારો પૂર્વવર્તી સંચાલન પાસેથી નિયંત્રણ સંભાળી લે છે અને અન્ય વધુ સારા તથા વધુ કાર્યક્ષમ સંચાલકોની નિવારણ યોજનાઓને મંજૂરી આપી શકે છે, જે માત્ર કોર્પોરેટ દેવાદારના હિતમાં જ નહીં પરંતુ તમામ હિતધારકો, એટલે કે તમામ કર્જદારો, કામદારો અને પૂર્વવર્તી સંચાલનની શેરહિસ્સેદારી સિવાયના શેરધારકોના હિતમાં પણ હશે. તેમણે પોતાની રજૂઆતોને મજબૂત કરવા હેતુસર ઉદ્દેશો અને કારણોનું નિવેદન, પ્રસ્તાવના અને કોડની વિવિધ જોગવાઈઓ તેમજ તેના હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો અને વિનિયમોનો સંદર્ભ લીધો. ખાસ કરીને, તેમણે એવા ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લીધો જેમાં આદેશિત કરવામાં આવ્યું હતું કે આર્થિક નિયંત્રણ સંબંધિત કાયદાઓના મામલે ન્યાયિક હસ્તક્ષેપથી દૂર રહેવું જોઈએ. તેમણે દલીલ કરી કે વિધાનમંડળને પ્રયોગ કરવા અને અગાઉ અધરા લાગેલા પ્રશ્નોના ઉકેલ શોધવા માટે યથાશક્તિ વિશાળ સ્વતંત્ર અવકાશ મળવો જ જોઈએ. વિશેષ કરીને, અરજદારોની તરફથી હાજર રહેલા માનનીય વકીલો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પ્રત્યેક મુદ્દાનો પ્રતિરોધ કરતાં તેમણે દલીલ કરી કે એન.સી.એલ.ટી. અથવા એન.સી.એલ.એ.ટી.ના કોઈપણ સભ્યની નિમણૂક આ

અદાલતના યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા વિ. આર. ગાંધી, પ્રેસિડેન્ટ, મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૨૦૧૦) ૧૧ એસ.સી.સી. ૧ [“ મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૧) ”] તથા મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૩) (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાઓના વિરુદ્ધ કરવામાં આવી નથી. તેમણે આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાઓનો સંદર્ભ લઈને દર્શાવ્યું કે આવા તમામ સભ્યોની નિમણૂક બે સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશો અને બે વહીવટી અધિકારીઓનો સમાવેશ કરતી સમિતિ દ્વારા ઉપરોક્ત ચુકાદાઓને અનુરૂપ રીતે કરવામાં આવી હતી. જ્યારે નાણાકીય કર્જદારો અને પરિચાલનાત્મક કર્જદારો વચ્ચેના વર્ગીકરણનો પ્રશ્ન આવ્યો, ત્યારે તેમણે દલીલ કરી કે આ બે પ્રકારના કર્જદારો વચ્ચેનો ભેદ તેમની સાથે કરાયેલા કરારોના સ્વરૂપમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. નાણાકીય કરારોમાં ઓછા વ્યક્તિઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી મોટી રકમોનો સમાવેશ થાય છે, જ્યારે પરિચાલનાત્મક કર્જદારોની સંખ્યા ઘણીઘણી વધુ હોય છે અને બાકી રકમ સામાન્ય રીતે ઓછી હોય છે. નાણાકીય કર્જદારોને નિર્ધારિત પરતફેર સમયપત્રકો અને એવા કરારો હોય છે જે ડિફોલ્ટ થતા તેમને સમગ્ર કર્જ એકમુષ્ટ પાછું બોલાવવાનો અધિકાર આપે છે, જ્યારે પરિચાલનાત્મક કર્જદારોને એવો અધિકાર હોતો નથી. વધુમાં, નાણાકીય કર્જદારો શરૂઆતથી જ કોર્પોરેટ દેવાદારોની વ્યવહારક્ષમતાના મૂલ્યાંકન સાથે સંકળાયેલા હોય છે અને તેથી નાણાકીય દબાણની સ્થિતિમાં તેઓ કર્જના પુનર્ગઠન તથા કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના પુનઃસંયોજનમાં વધુ સજ્જ હોય છે. આ બધા ભેદક તત્વો માત્ર સમજણપાત્ર જ નથી, પરંતુ કોડ દ્વારા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુઓ સાથે સીધો સંબંધ ધરાવે છે. જ્યાં સુધી નાણાકીય કર્જદારોને લાગુ પડતી કલમ ૭ અને

પરિચાલનાત્મક કર્જદારોને સંબંધિત કલમો ૮ અને ૯ નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી એવું કહેવું ભ્રાંતિપૂર્ણ છે કે થયેલા ડિફોલ્ટ અંગે નાણાકીય દેવાદારને કોઈ નોટિસ અપાતી નથી, કારણ કે નાણાકીય દેવાદારો કર્જની રચના અને થયેલા ડિફોલ્ટ વિશે સંપૂર્ણ જાણકારી ધરાવે છે. વધુમાં, આ અદાલતનો ઇનોવેન્ટિવ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. વિ. આઈ.સી.આઈ.સી.આઈ. બેંક અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૧ એસ.સી.સી. ૪૦૭ [“ ઇનોવેન્ટિવ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ”] માં આપેલો ચુકાદો સ્પષ્ટ કરે છે કે કોડની કલમ ૭(પ) હેઠળ, ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારીએ ડિફોલ્ટ થયો છે તે બાબતે “સંતોષ” પ્રાપ્ત કરતી વખતે કોર્પોરેટ દેવાદારને નોટિસ આપવી, તેની વાત સાંભળવી અને ત્યારબાદ તે અંગે નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે. કોડને પ્રવર્તિત કરવાની અવસ્થાએ નાણાકીય દેવાદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવતા વિવાદોમાં પ્રવેશ કરવામાં ન આવવાનો કારણ એ છે કે નાણાકીય કર્જના પુરાવા માહિતી ઉપયોગિતાઓ, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓના દસ્તાવેજોમાં સમાયેલ હોય છે. જે વિવાદો ઉઠાવી શકાય તે નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ થયા બાદ દાવા દાખલ કરવાની અવસ્થાએ ઉઠાવી શકાય છે. તે સિવાય, નાણાકીય કર્જોના સ્વભાવવશાત્ નાણાકીય દેવાદારો દ્વારા સમાયોજન અને પ્રતિવદાવા અતિ દુર્લભ હોય છે અને કોઈપણ સ્થિતિમાં તેમને અપાયેલા કર્જથી સંપૂર્ણપણે સ્વતંત્ર હોય છે. જ્યાં સુધી પરિચાલનાત્મક કર્જદારો પાસે હોવાના પ્રશ્નનો સંબંધ છે

લેણદારોની સમિતિમાં કોઈ મતાધિકાર સંબંધિત નથી, તેનું કારણ એ છે કે કામગીરીલેણદારો સામાન્ય રીતે તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલ માલ અથવા સેવાઓના પુરવઠા બદલ ચુકવણી મેળવવામાં જ રસ ધરાવતા હોય છે, જ્યારે

નાણાકીય લેણદારો સામાન્ય રીતે તેમના સમગ્ર ઋણની પરતફેર સુનિશ્ચિત કરવામાં સંકળાયેલા હોય છે, જેના કારણે તેઓ ઋણ મંજૂર કરતી વેળાએ અને ચૂકવવામાં ચૂક થતી વેળાએ, બંને તબક્કે, કોર્પોરેટ ઉદ્યોગોની વ્યવહારક્ષમતાની તપાસ કરવા માટે વધુ સજ્જ હોય છે. વધુમાં, જ્યારે કોઈ નિવારણ યોજના મંજૂર થવાની હોય ત્યારે કામગીરીલેણદારોના હિતોનું સમ્યક રક્ષણ થાય છે, કારણ કે કામગીરીલેણદારોને ઓછામાં ઓછું જે ચૂકવવાનું હોય તે સંપત્તિઓના લિક્વિડેશન મૂલ્ય જેટલું ચૂકવવાનું હોય છે. આ ઉપરાંત, તેમના હિતોને નાણાકીય લેણદારોના હિતો સાથે સમકક્ષ સ્થાને મુકવાના હોય છે, અને જો આવું ન કરવામાં આવે, તો નિર્ણયકારી સત્તા તે જ થાય ત્યાં સુધી નિવારણ યોજનાઓને નકારવા અથવા ફેરફાર કરવા માટે હસ્તક્ષેપ કરે છે. સંહિતા અમલમાં આવી ત્યારથી જે ૮૦ કેસોનો નિવારણ કરવામાં આવ્યો છે, તેમાં આ અદાલત સમક્ષ આવા આંકડા પણ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા કે જે દર્શાવે છે કે નિવારણ યોજના હેઠળ કામગીરીલેણદારોને માત્ર નાણાકીય લેણદારો કરતાં પહેલા ચૂકવણી કરવામાં આવે છે એટલું જ નહીં, પરંતુ તેમને બાકી રહેલી રકમની પ્રારંભિક વસૂલી નાણાકીય લેણદારોને બાકી રહેલી રકમ કરતાં થોડું વધુ છે. જ્યાં સુધી કલમ ૧૨એનો પ્રશ્ન છે, તેમણે દલીલ કરી કે એકવાર લેણદારે કરેલી અરજી નિર્ણયકારી સત્તા દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે, ત્યારબાદ કાર્યવાહી સર્વજનીન સ્વરૂપની બની જાય છે અને તે વ્યક્તિગત કાર્યવાહી રહી જતી નથી, પરંતુ સમૂહ કાર્યવાહી બને છે. આવી સ્થિતિમાં, જ્યારે નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ થવાની હોય અને લેણદારોની સમિતિ રચાય, ત્યારે દિવાળિયાપણાની અરજી સ્વીકાર્યા પછી પરત

ખેંચવા અથવા સમાધાન સંબંધિત અરજીઓ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે એ સમિતિ જ શ્રેષ્ઠ રીતે સજ્જ હોય છે, તે મહત્વપૂર્ણ છે. આવા ૯૦ ટકા લેણદારોને આ કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે, કારણ કે એકવાર કાર્યવાહી સર્વજનીન સ્વરૂપની બની જાય પછી, આવી કાર્યવાહી, જે સામાન્ય રીતે તમામ લેણદારોના હિત માટે હોય છે, તેને અટકાવવી ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે તેઓ બધાં અથવા તેમાંથી મોટા ભાગના તે માટે સંમત હોય. તેમણે દલીલ કરી કે નિવારણ વ્યાવસાયિકને સંહિતા અથવા વિનિયમો હેઠળ કોઈ નિર્ણયકારી સત્તાઓ નથી, પરંતુ તે માત્ર માહિતીનું સંકલન કરવા માટે છે. કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં જ્યારે તે પોતાની શ્રેષ્ઠ સમજ મુજબ વિવેકનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે પણ તે વહીવટી રીતે જ એવું કરે છે, અને તે અંગે દેખરેખ રાખતી નિર્ણયકારી સંસ્થાને આધીન રહે છે. સંહિતાની કલમ ૨૯એ અંગે તેમણે દલીલ કરી કે કલમ ૨૯એ કોઈ પ્રાપ્તિ અથવા વર્તમાન હકોને ભંગ કરતી નથી, કારણ કે નિવારણ અરજદાર પાસે એવો કોઈ પ્રાપ્તિ અથવા વર્તમાન હક નથી કે જેમાં ભંગ થવો કહેવાય, જેમ કે આર્સેલરમિતલ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. સતીશ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય, સિવિલ અપીલ નં. ૯૪૦૨-૯૪૦૫/૨૦૧૮ [૦૪.૧૦.૨૦૧૮ના રોજ નિર્ધારિત] [“ આર્સેલરમિતલ ”] માં ઠરાવવામાં આવ્યું છે. વધુમાં, માત્ર એટલા માટે કે આ કલમ તેના અમલ માટે પૂર્વવર્તી તથ્યો પર આધાર રાખે છે, તે પાછલા અમલવાળી છે એવો અર્થ થતો નથી.

તદુપરાંત, કલમ ૨૯એ સંહિતાના એક અત્યંત મહત્વપૂર્ણ ઉદ્દેશને પણ સિદ્ધ કરે છે, જે એવો છે કે તેની તમામ ઉપકલમોમાં ઉદ્દેખિત અનિચ્છનીય વ્યક્તિઓને

ઠરાવ યોજનાઓ રજૂ કરવા માટે અયોગ્ય ઠેરવવામાં આવે, જેથી આવી વ્યક્તિઓ તણાવગ્રસ્ત નિગમિત દેવાદારોના સંચાલનમાં પ્રવેશ ન મેળવે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે કલમ ૨૯એનો ઉદ્દેશ માત્ર દુર્વ્યવહારના કૃત્યો કરનાર વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત નથી, પરંતુ એવી વ્યક્તિઓને પણ આવરી લે છે જે અન્યથા નિગમિત દેવાદારના સંચાલનની લગામ સોંપવા માટે અયોગ્ય હોય, જેમ કે અવિમોચિત દેવાળિયા અને કંપની અધિનિયમ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૧૬૪ હેઠળ નિયામક તરીકે હટાવવામાં આવેલા વ્યક્તિઓ (ઉદાહરણ તરીકે, સતત ૩ નાણાકીય વર્ષોના કોઈપણ સમયગાળા માટે નાણાકીય હિસાબો અથવા વાર્ષિક વળતરો દાખલ ન કરવા બદલ). તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે જે વ્યક્તિનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવ્યું હોય, એવી વ્યક્તિએ પોતાની બાકી રકમો ચૂકવી દેવા માટે એક વર્ષનો સમયગાળો પૂરતો છે. તેમણે એન.પી.એ. સંબંધિત આર.બી.આઈ.ના નિયમોનો ઉલ્લેખ કર્યો અને જણાવ્યું કે કોઈ વ્યક્તિનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર થાય તે પહેલાં પણ આવી વ્યક્તિને પોતાના દેવા ચૂકવી દેવા માટે પૂરતો લાંબો અવકાશ આપવામાં આવે છે. તે આવું કરવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે જ પ્રથમ તબક્કામાં તેનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવે છે. તેમજ, ઉક્ત માર્ગદર્શિકાઓનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે જે ખાતું એક વર્ષ સુધી એન.પી.એ. રહ્યું હોય તેને અધમ સ્તરની સંપત્તિ તરીકે જાહેર કરવામાં આવે છે અને આ જ કારણસર કલમ ૨૯એ(સી) માં એક વર્ષનો સમયગાળો આપવામાં આવ્યો છે, જે કારણસંગત આધારિત છે અને મનસ્વી નથી.

૫. ભારત લિમિટેડની એસેટ રિકન્સ્ટ્રક્શન કંપની તરફથી હાજર રહેલા શ્રી

સી.યુ. સિદ્ધિ સંહિતા અમલમાં આવે તે પહેલાંના વિધાનના પૂર્વવર્તી હાલતનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને આવા તમામ વિધાનો આવશ્યક પરિણામો ઉત્પન્ન કરવામાં કેવી રીતે નિષ્ફળ ગયા હતા તે અંગે વિગતવાર ઉલ્લેખ કર્યો હતો. તેમણે પોતાનો મુદ્દો મજબૂત બનાવવા માટે યુનાઇટેડ કિંગડમના ઇન્સોલ્વન્સી અધિનિયમ, ૧૯૮૬ માંથી ઉદ્ધરણો પર પણ આધાર મૂક્યો હતો કે વિશ્વભરમાં ઇન્સોલ્વન્સી અધિનિયમો માત્ર લિક્વિડેશનથી દૂર જઈને પ્રથમ તબક્કે કોર્પોરેટ દેવાદારોના પુનર્નિર્માણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની દિશામાં આગળ વધ્યા છે. વધુમાં, તેમના મતે, કલમ ૨૯એ દુર્વર્તનને લક્ષ્ય કરનાર કલમ નથી; તેનો હેતુ તેવા વ્યક્તિઓને અયોગ્ય ઠેરવવાનો છે, જેઓ આ શબ્દના સૌથી વ્યાપક અર્થમાં અનિચ્છનીય છે, એટલે કે, જે વ્યક્તિઓ કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસ્થાપનનો કબજો લેવા માટે અનુપયોગી છે.

પ્રસ્તાવના: કાયદાની પૂર્વ-અસ્તિત્વમાં રહેલી સ્થિતિ

૬. પરસ્પર વિરોધી દલીલો સાંભળ્યા બાદ, સૌથી પહેલાં તે પૃષ્ઠભૂમિ વિશેની અસ્પષ્ટતા દૂર કરવી મહત્વપૂર્ણ છે કે જેણે ઇન્સોલ્વન્સી કોડના અધિનિયમન તરફ દોરી હતી. ઇન્સોલ્વન્સી કોડના અધિનિયમન તરફ દોરી ગયેલી અગાઉની વ્યવસ્થા અંગે દેવાળાપણું કાયદા સુધારણા સમિતિ [“ બી.એલ.આર.સી. ”] એ પોતાના તા. ૦૪.૧૧.૨૦૧૫ ના અહેવાલમાં નીચે મુજબ ચર્ચા કરી હતી:

“કંપનીઓ માટેની દેવાળિયા પ્રક્રિયાની વર્તમાન સ્થિતિ અત્યંત વિખરાયેલ માળખું છે. દેવાળિયાપણાની સ્થિતિમાં દેણદાર અને દેવાદારના અધિકારોની જોગવાઈ જુદા જુદા અધિનિયમો હેઠળ કરવામાં આવી છે. કલમ ૩.૨.૨ માં વર્ણવ્યા મુજબ દેવાળિયાપણાના નિરાકરણમાં દેવાદાર

અને દેણદાર વચ્ચેના સંઘર્ષોને ધ્યાનમાં લેતાં, જ્યારે અધિકારોને અલગથી પરિભાષિત કરવામાં આવે છે ત્યારે નિરાકરણમાં સુસંગતતા અને કાર્યક્ષમતાની સંભાવનાઓ ઓછી રહે છે. આ જુદા જુદા કાયદાઓનો અમલ જુદા જુદા ન્યાયિક મંચો દ્વારા કરવામાં આવે છે, તે સમસ્યાજનક છે. ટ્રિબ્યુનલ/બી.આઈ.એફ.આર. દ્વારા નક્કી કરાયેલા કેસો ઘણીવાર વડી અદાલતો સમક્ષ પુનર્વિચાર માટે આવે છે. આથી નિરાકરણના માળખાના અમલીકરણમાં બે પ્રકારની સમસ્યાઓ ઊભી થાય છે. પ્રથમ, અધિકારક્ષેત્રની સ્પષ્ટતાનો અભાવ છે. એવી પરિસ્થિતિમાં કે જ્યાં એક મંચ દેવાદારના અધિકારો સંબંધિત મુદ્દાઓ અંગે નિર્ણય કરે છે, જ્યારે બીજું દેણદારના અધિકારો સંબંધિત મુદ્દાઓ અંગે નિર્ણય કરે છે, ત્યારે આવા નિર્ણયો સામે સહેલાઈથી અપીલ કરવામાં આવે છે અને તેઓને વરીષ્ઠ અદાલતમાં સ્થગિત કરવામાં આવે છે અથવા પલટાવી દેવામાં આવે છે. આદર્શ રીતે, જો આર્થિક મૂલ્યનું વાસ્તવમાં સંરક્ષણ કરવાનું હોય, તો એવો એકમાત્ર મંચ હોવો જોઈએ જે કેસના બંને પક્ષોને સાંભળે અને બંનેના આધારે ચુકાદો આપે. બીજી સમસ્યા અનેક ન્યાયિક મંચોની સમસ્યાઓને વધુ વિકટ બનાવે છે. દિવાળિયાપણું અને દેવાળિયા સંબંધિત મુદ્દાઓના નિર્ણયાધિકાર માટે સોંપાયેલા મંચો પાસે આવા મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરવા માટે જરૂરી વ્યાપારી અથવા નાણાકીય કુશળતા, માહિતી અથવા કાર્યક્ષમ ક્ષમતા ન હોઈ શકે. પરિણામે, અંતિમ નિષ્કર્ષ સુધી પહોંચવામાં વિલંબ અને મુદતવર્ધન થાય છે અને તે નિષ્કર્ષ સામે અપીલ થવાની

સંવેદનશીલતા વધે છે.

આ સમસ્યાઓથી ઊભી થતી અનિશ્ચિતતા ભારતમાં દેવાળાપણું અને દીવાલિયાપણાં સંબંધિત મુદ્દાઓ પરના ન્યાયપ્રસંગોમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. “કેસ લો” દ્વારા ન્યાયિક નજિર સ્થાપિત થાય છે, જે કાયદેસર અધિનિયમોને વધુ સ્પષ્ટ અને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં મદદ કરે છે. કેટલાક પ્રસંગોમાં, જ્યાં અધિનિયમ અને નજિર મૌન હોય છે, ત્યાં તે નવી તત્વાત્મક કાનૂની જોગવાઈઓ પણ પ્રતિપાદિત કરી શકે છે. (રવિ, ૨૦૧૫) એ બીઆઈએફઆર સંબંધિત પ્રકરણો પર વડી અદાલતોના ચુકાદાઓ, ડીઆરટીઓ અને ડીઆરએટીઓના ચુકાદાઓ, તેમજ વર્તમાન દેવાળાપણા સંબંધિત કાયદાકીય જોગવાઈઓની વ્યાખ્યામાં નોંધપાત્ર અસર પેદા કરનાર સર્વોચ્ચ અદાલતના મહત્વપૂર્ણ ચુકાદાઓની સમીક્ષા કરી છે. સમીક્ષા કરાયેલા ચુકાદાઓ તે છે, જે જૂન ૨૦૦૨ પછીના છે, જ્યારે સરકેસી અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો હતો. તે કંપનીના દેવાળાપણાની પ્રક્રિયામાં દેવેદોર અને જમા લેતા પક્ષે પ્રેરિત બંને પ્રકારની પ્રક્રિયાઓનું દૃષ્ટાંતરૂપ પ્રદર્શન કરે છે અને સુસંગત તથા સાતત્યપૂર્ણ રીતે નજિર તરીકે સ્થાપિત થવાને બદલે વિખંડિત અને પરસ્પર વિરોધાભાસી પરિણામોની રચના ઉજાગર કરે છે.

આવા વિધાનાત્મક અને ન્યાયિક અનિશ્ચિતતાવાળા પર્યાવરણમાં, અદાયગી અસમર્થતા અને દેવાળાપણાં સંબંધિત પરિણામો નબળા રહે છે. વર્લ્ડ બેંક (૨૦૧૪) અહેવાલ આપે છે કે ભારતમાં અદાયગી અસમર્થતાના નિરાકરણ

માટે સરેરાશ સમય ચાર વર્ષ છે, જ્યારે સિંગાપુરમાં ૦.૮ વર્ષ અને લંડનમાં ૧ વર્ષ છે. સેન્ગુમા અને શર્મા, ૨૦૧૫ એ મજબૂત અદાયગી અસમર્થતા કાયદો ધરાવતા યુ.કે.માં કોર્પોરેટ અદાયગી અસમર્થતા માટે દાખલ થનારા નવા કેસોની સંખ્યાની તુલના સિકા, ૧૯૮૫ હેઠળ બીઆઈએફઆર સમક્ષ નોંધાયેલા કેસોની સ્થિતિ સાથે, તેમજ કંપનીઝ એક્ટ, ૧૯૫૬ હેઠળ લિક્વિડેશન માટે દાખલ કરાયેલા કેસો સાથે કરી છે. તેઓ તેની તુલના યુકેમાં દાખલ થતા કેસોની સંખ્યા સાથે કરે છે અને તેઓ આ નિષ્કર્ષે પહોંચે છે કે યુકેમાં અદાયગી અસમર્થતા પ્રક્રિયા દ્વારા દાખલ અને નિસ્પન્ન કરાયેલા કેસોમાં નોંધપાત્ર રીતે વધુ વળતર દર જોવા મળે છે. જો આપણે નાણાંકીય વ્યવસ્થાના પેટર્નને વૈશ્વિક ધોરણ સાથે ફરી સુસંગત માર્ગ પર લાવવા હોય, તો દેવાના કરારોને નાણાંકીય વ્યવસ્થાના વિશ્વસનીય માધ્યમો બનાવે તેવો કાનૂની માળખો રચવો આવશ્યક છે.

આ માટે સમગ્ર નિરાકરણ પ્રક્રિયાનું વધુ ઊંડાણપૂર્વકનું પુનઃઆયોજન આવશ્યક છે, તેના કોઈ એક માત્ર ઘટકને મજબૂત બનાવવા પર કાર્ય કરવાને બદલે. ભારત માટે આવી આવશ્યકતા અસામાન્ય નથી. તમામ દેશોમાં, દેવાળાપણાં સંબંધિત કાયદાઓમાં બે દાયકાના અથવા તેથી વધુ સમયગાળા દરમિયાન નોંધપાત્ર ફેરફારો થતા રહે છે. ઉદાહરણરૂપે, યુ.કે.માં દિવાળિયાપણું નિરાકરણ માળખું ઇન્સોલ્વન્સી એક્ટ, ૧૯૮૬ છે, જેમાં ઇન્સોલ્વન્સી એક્ટ, ૨૦૦૦ અને એન્ટરપ્રાઇઝ એક્ટ, ૨૦૦૨ દ્વારા મહત્વપૂર્ણ ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા. યુ.એસ.માં દેવાળાપણાંના

નિરાકરણ માટેનો પ્રથમ એવો અધિનિયમ, જે નોંધપાત્ર સમય સુધી અમલમાં રહ્યો, તે બેન્કરપ્સી એક્ટ, ૧૮૮૯ હતો. ત્યારબાદ એક્ટ, ૧૯૩૮, રિફોર્મ એક્ટ, ૧૯૭૮, એક્ટ, ૧૯૮૪, એક્ટ, ૧૯૯૪ તથા સંબંધિત ઉપભોક્તા સંરક્ષણ એક્ટ, ૨૦૦૫ આવ્યા. સિંગાપોરે ૨૦૧૩માં દેવાળાપણાં સંબંધિત સુધારાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો, જ્યારે આ વર્ષ ૨૦૧૫માં યુ.એસ. અને ઇટાલિયન દેવાળાપણાંના માળખામાં પણ નોંધપાત્ર ફેરફારો પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવી રહ્યા છે. આમાંથી અનેક રચનાત્મક સુધારા છે, જેઓ અદાયગી અસમર્થતાના નિરાકરણ પર મૂળભૂત અસર ધરાવે છે....”

બીએલઆરસીએ આગળ જણાવ્યું:

“[.....] ભારત વિશ્વના સૌથી યુવા પ્રજાસત્તાકોમાંનું એક છે, જેમાં અત્યંત ગતિશીલ ઉદ્યોગસાહસિકોની ઊંચી એકાગ્રતા છે. તેમ છતાં, આ સ્થિતિમાં પરિવર્તન લાવનારાઓ અને વૃદ્ધિના પ્રેરક તત્વો એવા વ્યક્તિઓ એવા પર્યાવરણથી પંગુ બનેલા છે, જે દેવાના બાકી ચૂકવતી વખતે ઊભી થતી કોઈપણ સમસ્યાઓના નિવારણ માટે વિશ્વસ્તરીય માપદંડો મુજબ સૌથી વધુ સમય અને સૌથી વધુ ખર્ચ લે છે. આ સમસ્યાના ગંભીર પરિણામો થાય છે: અર્થતંત્રના કદની સરખામણીએ ભારતમાં ઋણસુવિધા સૌથી નીચા સ્તરોમાંની કેટલીક છે.

આ સ્થિતિમાં હોવું કંટાળાજનક છે, ખાસ કરીને ભારતની ઉદ્યોગસાહસિક ગતિશીલતા ધરાવતા યુવા ઉદયમાન અર્થતંત્ર માટે.” ૩૦ ૩૦ ૩૦

“દેવાળીયા સંહિતાના અમલીકરણ માટે ગતિ મૂળભૂત મહત્વની છે, તે માટે

બે કારણો છે. પ્રથમ, જ્યારે ‘શાંતિ અવધિ’ કોઈ સંસ્થાને ટકી રહેવામાં મદદરૂપ બની શકે છે, ત્યારે માલિકી અને નિયંત્રણ અંગે સંપૂર્ણ સ્પષ્ટતા ન હોય તો મહત્વપૂર્ણ નિર્ણયો લઈ શકાય નહીં. અસરકારક નેતૃત્વના અભાવે, પેઢી ધીમે ધીમે ક્ષીણ થશે અને નિષ્ફળ જશે. વિલંબ જેટલો વધુ લાંબો થાય, તેટલી જ વધુ સંભાવના રહે છે કે પરિસમાપન જ એકમાત્ર ઉપાય રહેશે. બીજું, સમય જતાં પરિસમાપન મૂલ્ય ઘટતું જાય છે, કારણ કે ઘણા અસ્કયામતો પર આર્થિક ઘસારા નો દર ઊંચો હોય છે.

લેણદારોના દૃષ્ટિકોણથી, જો ફર્મને ચાલુ વ્યવસાય તરીકે વેચવામાં આવે તો સામાન્ય રીતે સારો વસૂલાતી પ્રતિફળ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. તેથી, જ્યારે વિલંબોના કારણે લિક્વિડેશન થાય છે, ત્યારે મૂલ્યનો નાશ થાય છે. વધુમાં, લિક્વિડેશનમાં પણ, જ્યારે વિલંબ થાય છે ત્યારે વસૂલાત ઓછી રહે છે. તેથી, વિલંબ મૂલ્યનો નાશ કરે છે. આથી, ઊંચો વસૂલાત દર હાંસલ કરવાનો મુખ્ય અર્થ વિલંબના સ્ત્રોતોને ઓળખી તેમને પ્રતિરોધવામાં છે.

આ જ વિચાર એક્ઝેસએલઆરસી દ્વારા (ફાઇનાન્સિયલ સેક્ટર લેજિસ્લેટિવ રિફોર્મ્સ કમિશન) નાણાકીય સંસ્થાઓની નિષ્ફળતાના વ્યવહાર અંગેના અભિગમમાં જોવા મળે છે. નાણાકીય સંસ્થાની નિષ્ફળતા સાથે વ્યવહાર કરવા માટે કાનૂની માળખું રચવામાં સર્વોપરી મહત્વનો હેતુ ઝડપી કાર્યવાહી કરવાની આવશ્યકતા છે.”

પૂર્વવિદ્યમાન પરિસ્થિતિ અમારી કેટલીક ચુકાદાઓમાં નોંધવામાં આવી છે. મદ્રાસ પેટ્રોકેમ લિ. અને અન્ય વિ. ઔદ્યોગિક અને નાણાકીય પુનર્નિર્માણ

બોર્ડ અને અન્ય, (૨૦૧૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧ માં, આ અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો:

૪૦.કંપનીઓની દેવાળિયાપણું અને વિલયન સંબંધિત એરાડી સમિતિના તા. ૩૧-૭-૨૦૦૦ના અહેવાલમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે ૧૯૮૭ થી ૨૦૦૦ દરમિયાન બી.આઈ.એફ.આર. સમક્ષ મોકલાયેલા ૩૦૬૮ કેસોમાંથી ૧૦૬૨ કેસોને બાદ કરતાં બાકીના તમામ કેસોનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. નિકાલ કરાયેલા કેસોમાંથી ૨૬૪ કેસોનું પુનર્જીવન કરવામાં આવ્યું હતું, ૩૭૫ કેસો પુનર્જીવન પ્રક્રિયા અંગે વાટાઘાટ હેઠળ હતા, ૭૪૧ કેસોમાં વિલયન માટે ભલામણ કરવામાં આવી હતી, અને ૬૨૬ કેસો પોષણક્ષમ ન હોવાને કારણે ફગાવી દેવામાં આવ્યા હતા. આ તથ્યો અને આંકડાઓ પોતે જ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે અને સિક ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીઝ (સ્પેશિયલ પ્રોવિઝન્સ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫ની ઉપયોગિતા અંગે એક મોટો પ્રશ્નચિહ્ન ઊભો કરે છે. સમિતિએ વધુમાં દર્શાવ્યું હતું કે સિક ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીઝ (સ્પેશિયલ પ્રોવિઝન્સ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫ની કાર્યક્ષમતા, જેમ અગાઉ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેમ, બી.આઈ.એફ.આર. દ્વારા કેસોના નિકાલમાં થતી અસામાન્ય વિલંબને કારણે ગંભીર રીતે કમજોર બની ગઈ હતી. (અહેવાલના અનુચ્છેદ પ.૮, પ.૯ અને પ.૧૫ જુઓ.) પરિણામે, સમિતિએ ભલામણ કરી હતી કે સિક ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીઝ (સ્પેશિયલ પ્રોવિઝન્સ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫ રદ કરવામાં આવે અને તેના અંતર્ગત પુનર્જીવન અને પુનર્વસન સંબંધિત જોગવાઈઓને કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૫૬ની જ રચનામાં જ સમાવી દેવામાં

આવે.

(ભાર આપેલ)

XXX XXX XXX

૪૩.હકીકતમાં, બીજો એક રસપ્રદ દસ્તાવેજ ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારા બેંકિંગ વિનિયામક અધિનિયમ, ૧૯૪૯ ની કલમ ૩૬(૨) મુજબ કેન્દ્રીય સરકારને રજૂ કરવામાં આવેલ ૩૦-૬-૨૦૧૨ ના રોજ પૂર્ણ થયેલ વર્ષ માટેનો ભારત ખાતે બેંકિંગની પ્રવૃત્તિ અને પ્રગતિ બાબતનો અહેવાલ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ છે. કોષ્ટક ૪.૧૪ માં અહેવાલ બેંકવાર અને જૂથવાર બિન-કાર્યક્ષમ આસ્તિઓના વલણોને લગતા આંકડાશાસ્ત્રીય આંકડા પ્રદાન કરે છે. ઉક્ત કોષ્ટક મુજબ, જાહેર ક્ષેત્રની બેંકોમાં વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ માટે બિન-કાર્યક્ષમ આસ્તિઓનું પ્રારંભિક શેષ રૂપિયા ૭૪૬ બિલિયન હતું, પરંતુ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ માટેનું અંતિમ શેષ માત્ર રૂપિયા ૧૧૭૨ બિલિયન હતું. સિક્યોરિટાઈઝેશન અને નાણાકીય આસ્તિઓના પુનર્નિર્માણ તથા સુરક્ષા હિતના અમલીકરણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળ ૨૦૧૧-૨૦૧૨ દરમિયાન વસૂલ કરવામાં આવેલ કુલ રકમમાં અગાઉના વર્ષની સરખામણીએ ઘટાડો નોંધાયો હતો, પરંતુ તેમ છતાં, ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ વસૂલ કરાયેલ રકમ કુલ વસૂલ કરાયેલ રકમના ૭૦% હતી. બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓને બાકી દેવાઓની વસૂલાત અધિનિયમ, ૧૯૯૩ હેઠળ વસૂલ કરાયેલ રકમ માત્ર ૨૮% હતી. આ બધું એ દર્શાવે છે કે જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓએ જે રકમો વસૂલ કરવાની છે તે અતિ વિશાળ પરિમાણની છે અને અંતે ઓછામાં ઓછું એક

કાયદેસર ઉપાય કંઈક હદ સુધી કાર્યક્ષમ સાબિત થયો છે. આ અદાલત એવી વ્યાખ્યા કરવા અનિચ્છુક રહેશે જે સિક્યોરિટાઈઝેશન અને નાણાકીય આસ્તિઓના પુનર્નિર્માણ તથા સુરક્ષા હિતના અમલીકરણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ હેઠળની વસૂલાત પ્રક્રિયાને અવરોધે, કારણ કે ઓછામાં ઓછું કંઈક અંશે તો માત્ર આ અધિનિયમ જ કાર્યરત થયો હોવાનું જણાય છે.

તે જ રીતે, ઇનોવેન્ટિવ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું: “

૧૩. સંહિતાના મહત્વપૂર્ણ ઉદ્દેશ્યોમાંથી એક એ છે કે દિવાલિયાપણાના પ્રક્રિયાને ઝડપી બનાવવાના હેતુથી ભારતમાં દિવાલિયાપણાના કાયદાને એક જ એકીકૃત છત્ર હેઠળ લાવવો. વર્ષ ૨૦૧૬ માં વર્લ્ડ બેંક પાસે ઉપલબ્ધ આંકડા મુજબ, ભારતમાં દિવાલિયાપણાના નિરાકરણમાં સરેરાશ ૪.૩ વર્ષ લાગતાં હતાં, જે યુનાઈટેડ કિંગડમ (૧ વર્ષ), યુએસએ (૧.૫ વર્ષ) અને સાઉથ આફ્રિકા (૨ વર્ષ) ની સરખામણીમાં ઘણું વધુ હતું. વર્લ્ડ બેંકના ઇઝ ઓફ ડુઇંગ બિઝનેસ ઇન્ડેક્સ, ૨૦૧૫ એ, વિવિધ સૂચકોના આધારે, દિવાલિયાપણાના નિરાકરણની સરળતાના મામલે ૧૯૦ દેશોમાંથી ભારતને ક્રમાંક ૧૩૫ પર સ્થાન આપ્યું હતું.”

વધુમાં, આ અદાલતે આર્સેલરમિતલ (ઉપરોક્ત) માં નિરીક્ષણ કર્યું હતું:

૬૨. પૂર્વવર્તી વિધાન, અર્થાત્, સિક ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીઝ (સ્પેશિયલ પ્રોવિઝન્સ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫, અને રિકવરી ઓફ ડેબ્ટ્સ ડ્યુ ટુ બેન્ક્સ એન્ડ ફાઇનાન્શિયલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ અધિનિયમ, ૧૯૯૩, જેઓએ બીમાર કંપનીઓના પુનર્વસન અને તેમની દ્વારા લેવામાં આવેલ ધિરાણની

પરતચુકવણી માટે જોગવાઈ કરી હતી, તેઓ સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયા હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. આ બાબતનો ઉદ્દેશ અમારા ચુકાદામાં, મદ્રાસ પેટ્રોકેમ લિ. વિ. બોર્ડ ફોર ઇન્ડસ્ટ્રીયલ એન્ડ ફાઇનાન્શિયલ રિકન્સ્ટ્રક્શન, (૨૦૧૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧.....

XXX XXX XXX

૬૩. આ બે અધિનિયમો પછી સુરક્ષીકરણ અને નાણાકીય સંપત્તિઓના પુનર્નિર્માણ તથા સુરક્ષા હિતના અમલીકરણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ અમલમાં આવ્યો. ઉપરોક્ત મુજબ અહીં નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ વસૂલ કરાયેલી રકમોમાં અગાઉના બે અધિનિયમોની તુલનામાં સુધારો નોંધાયો હતો, પરંતુ છતાં તે અપૂરતું હોવાનું જણાયું હતું.

આર્થિક વિધાન અંગે ન્યાયિક અભિપ્રાય

૭. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં, એક સમય એવો આવ્યો હતો કે ૧૯મી સદીમાં ન્યાયમૂર્તિ સ્ટીફન ફિલ્ડના અસહમતિના અભિપ્રાયોનું ૨૦મી સદીના આરંભિક સમયગાળામાં બહુમતી અભિપ્રાયોમાં રૂપાંતર થયું હતું. આ સમયગાળાને લોચ્નર યુગ તરીકે ઓળખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં યુ.એસ. સર્વોચ્ચ અદાલતે ૪૦ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન આર્થિક સ્વરૂપના કાયદાઓને સતત રદ કર્યા હતા, કારણ કે અદાલતના મતે આવા કાયદાઓ માલમત્તાના અધિકારો સાથે સુસંગત નહોતા. તેના પરિણામે, લઘુત્તમ વેતન સંબંધિત મોટા પ્રમાણમાં કાયદાઓ, કારખાનાઓમાં કામના મહત્તમ કલાકો અંગેના કાયદાઓ, બાળ મજૂરી સંબંધિત કાયદાઓ વગેરે રદ કરવામાં આવ્યા હતા. તેનું પરિણામ, જેમ

સર્વવિદિત છે તેમ, એ આવ્યું કે રાષ્ટ્રપતિ રૂઝવેલ્ટે અદાલત-વિસ્તાર યોજના આરંભી, જેમાં તેમણે કોંગ્રેસ પાસેથી સર્વોચ્ચ અદાલતમાં વધારાના ન્યાયાધીશો નીમવા માટે સત્તાધિકરણ મેળવવાનો પ્રયાસ કર્યો, અને તે ન્યાયાધીશો ત્યારબાદ લોચ્નર શ્રેણીની પૂર્વનિર્દેશોને બદલી શક્યા હોત. પરંતુ અંતે એવું બન્યું કે ન્યાયમૂર્તિ રોબર્ટ્સે પોતાનો મત બદલી દીધો અને તેથી ૧૯૩૭ પછીથી ૫:૪ ની બહુમતી દ્વારા આર્થિક કાયદાઓને માન્ય રાખવામાં આવ્યા. નોંધવું મહત્વનું છે કે ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સ અને ન્યાયમૂર્તિ બ્રાન્ડાઈસના અસહમતિના અભિપ્રાયો હવે કાયદો બની ગયા. ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સે લોચ્નર વિ. ન્યૂ યોર્ક, ૧૯૮ યુ.એસ. ૪૫ (૧૯૦૫), માં આપેલા પોતાના અસહમતિના અભિપ્રાયમાં આ રીતે જણાવ્યું હતું: “આ કેસ એક એવા આર્થિક સિદ્ધાંતના આધારે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે, જેને દેશનો મોટો ભાગ સ્વીકારતો નથી. જો પ્રશ્ન એવો હોત કે હું તે સિદ્ધાંત સાથે સંમત હતો કે નહીં, તો હું તેના વધુ અને લાંબા અભ્યાસની ઇચ્છા રાખત અને ત્યાર બાદ જ પોતાનો નિશ્ચય કરત. પરંતુ મને એવું લાગતું નથી કે એ મારી ફરજ છે, કારણ કે મને દૃઢ વિશ્વાસ છે કે મારી સંમતિ કે અસંમતિનો બહુમતીને પોતાની માન્યતાઓને કાયદામાં વ્યક્ત કરવાનો અધિકાર છે કે નહીં, તેની સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. આ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોથી સ્થિર થયું છે કે રાજ્યના બંધારણો અને રાજ્યના કાયદાઓ જીવનને અનેક રીતે નિયમિત કરી શકે છે, જે બાબતોને આપણે, જો કાયદેસર બનાવનાર હોત, તો અયોગ્ય, અથવા જો તમે ઇચ્છો તો, આ જેવી જ દમનકારી ગણત, અને જે આ જ રીતે કરાર કરવાની સ્વતંત્રતામાં હસ્તક્ષેપ કરે

છે. રવિવાર સંબંધિત કાયદાઓ અને અતિશય વ્યાજ સંબંધિત કાયદાઓ તેના પ્રાચીન ઉદાહરણો છે. વધુ આધુનિક ઉદાહરણ લોટરી પર પ્રતિબંધનું છે. નાગરિકને, જ્યાં સુધી તે અન્ય લોકોને એ જ કરવા માટેની સ્વતંત્રતામાં હસ્તક્ષેપ ન કરે ત્યાં સુધી, પોતાની ઈચ્છા મુજબ વર્તવાની સ્વતંત્રતા — જે કેટલાંક પ્રસિદ્ધ લેખકો માટે એક પ્રચલિત સૂત્ર રહી છે — શાળાસંબંધી કાયદાઓથી, પોસ્ટ ઓફિસથી, અને દરેક એવા રાજ્ય અથવા નગરપાલિકા સંસ્થાનથી મર્યાદિત થાય છે, જે તેની ઈચ્છા હોય કે ન હોય છતાં, ઈચ્છનીય માનવામાં આવતા હેતુઓ માટે તેની પાસેથી નાણાં વસૂલે છે. ચૌદમો સુધારો શ્રી હર્બર્ટ સ્પેન્સરની સોશિયલ સ્ટેટિક્સને કાયદેસર બનાવતો નથી. પરમ દિવસે, અમે મેસેચ્યુસેટ્સના રસીકરણ કાયદાને યથાવત્ રાખ્યો હતો. જેકબ્સન વિ. મેસેચ્યુસેટ્સ, ૧૯૭ યુ. એસ. ૧૧. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ તથા રાજ્યના કાયદાઓ અને કરાર કરવાની સ્વતંત્રતાને સંયોજનના ઉપાય દ્વારા મર્યાદિત કરતા નિર્ણયો આ અદાલત માટે પરિચિત છે. નોર્થર્ન સિક્યોરિટીઝ કો. વિ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ, ૧૯૩ યુ. એસ.

૧૯૭. બે વર્ષ પહેલાં, અમે કેલિફોર્નિયાના બંધારણમાં માર્જિન પર અથવા ભવિષ્યમાં ડિલિવરી માટેના સ્ટોકના વેચાણ પરના પ્રતિબંધને માન્ય રાખ્યો હતો. ઓટિસ વિ. પાર્કર, ૧૮૭ યુ. એસ. ૬૦૬. ખાણકામ મજૂરો માટેના આઠ કલાકના કાયદાને માન્ય રાખતો નિર્ણય હજી તાજેતરનો છે. હોલ્ડન વિ. હાર્ડી, ૧૬૯ યુ. એસ. ૩૬૬. આવા કેટલાંક કાયદાઓ એવી માન્યતાઓ અથવા પૂર્વગ્રહોને અવતરે છે, જે ન્યાયાધીશો વહેંચતા હોવાની શક્યતા છે. કેટલાક

એવા ન પણ હોઈ શકે. પરંતુ બંધારણનો હેતુ કોઈ નિશ્ચિત આર્થિક સિદ્ધાંતને અવતાર આપવાનો નથી, ભલે તે પિતૃત્વવાદનો હોય અને નાગરિકનો રાજ્ય સાથેનો સજીવ સંબંધ દર્શાવતો હોય કે પછી લેસેઝ ફ્રેયરનો હોય.

તે મૂળભૂત રીતે ભિન્ન મતો ધરાવતા લોકો માટે રચાયેલું છે, અને અમને કેટલીક મતો સ્વાભાવિક અને પરિચિત લાગે છે અથવા નવીન અને અતિશય ચોંકાવનારી લાગે છે, તેવો માત્ર સંયોગ જ એ પ્રશ્ન અંગે અમારા નિર્ણયનો અંત લાવવો જોઈએ નહીં કે આવા મતોને સમાવવામાં લેતા કાયદાઓ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સના બંધારણ સાથે અસંગત છે કે નહીં.

સામાન્ય પ્રસ્થાપનાઓથી નિશ્ચિત પ્રકરણોનો નિર્ણય થતો નથી. નિર્ણય એવો ચુકાદો અથવા એવી અંતર્દષ્ટિ પર નિર્ભર રહેશે, જે કોઈપણ સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત મુખ્ય પૂર્વધારણા કરતાં વધુ સૂક્ષ્મ હોય છે. પરંતુ મારું માનવું છે કે ઉપર જણાવેલ પ્રસ્થાપન સ્વીકારવામાં આવે, તો તે આપણને અંતિમ નિષ્કર્ષ તરફ ઘણું આગળ લઈ જશે. દરેક અભિપ્રાય કાયદાનું સ્વરૂપ ધારણ કરવાની દિશામાં પ્રવૃત્ત થાય છે. મારું માનવું છે કે ચૌદમા સુધારામાં આવેલો ‘સ્વતંત્રતા’ શબ્દ ત્યારે તર્કવિરુદ્ધ રીતે વાંકો અર્થ આપવામાં આવેલો ગણાય, જ્યારે તેને પ્રભુત્વશાળી અભિપ્રાયના સ્વાભાવિક પરિણામને અટકાવતું માનવામાં આવે, સિવાય કે એવું કહી શકાય કે કોઈ બુદ્ધિસંગત અને ન્યાયી વ્યક્તિ અનિવાર્યપણે સ્વીકારી લે કે પ્રસ્તાવિત અધિનિયમ અમારા લોકોની પરંપરાઓ અને અમારા કાયદા દ્વારા જેમ મૂળભૂત સિદ્ધાંતો સમજવામાં આવ્યા છે તેમનો ભંગ કરશે. અમારી સમક્ષ

આવેલા આ અધિનિયમ વિષે આવી વ્યાપક નિંદા કરી શકાય નહિ, તે દર્શાવવા માટે કોઈ સંશોધનની જરૂર નથી. કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આરોગ્યના દૃષ્ટિકોણથી તેને યોગ્ય ઉપાય માનતી હોઈ શકે. જેમને હું નિશ્ચિતપણે અવિવેકી ગણાવી શકું નહિ એવા લોકો પણ કામના કલાકોના સામાન્ય નિયમનના પ્રથમ હમા તરીકે તેને સમર્થન આપે. અંતિમોક્ત દૃષ્ટિકોણમાં તે અસમાનતાના આક્ષેપ માટે ખુલ્લું રહે કે નહીં, તે અંગે ચર્ચા કરવી અનાવશ્યક છે, એવું મારું માનવું છે.” ૧

તે જ રીતે, ન્યૂ સ્ટેટ આઈસ કો. વિ. લિબમેન , ૨૮૫ યુ.એસ. ૨૬૨ (૧૯૩૨), માં, ન્યાયમૂર્તિ બ્રાન્ડાઈસે ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સના શબ્દોને નીચે મુજબ પુનરોચ્ચાર્યા:

“ભૌતિક વિજ્ઞાનમાં થયેલી શોધો અને આવિષ્કારમાં પ્રાપ્ત થયેલી વિજયો, અજમાયશ અને ભૂલની પ્રક્રિયાના મૂલ્યનું સાક્ષ્ય આપે છે. મોટા પ્રમાણમાં, આ પ્રગતિઓ પ્રયોગશીલતાના કારણે શક્ય બની છે. તે ક્ષેત્રોમાં પ્રયોગશીલતા બે સદીથી માત્ર મુક્ત જ રહી નથી, પરંતુ તેને પ્રોત્સાહન પણ આપવામાં આવ્યું છે. કેટલાક લોકો એવો દાવો કરે છે કે અમારી વર્તમાન દૈનિકીય સ્થિતિનો એક ભાગ સામાજિક અને આર્થિક વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રોમાં પ્રયોગશીલતા પર અદાલતો દ્વારા મૂકાયેલ મર્યાદાઓને કારણે છે; અને અન્ય રીતે ત્યાં સુધારાના પ્રસ્તાવો જે નિરોત્સાહનને આધીન બનાવવામાં આવ્યા છે તેના કારણે પણ છે. બદલાતી સામાજિક અને આર્થિક આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા માટે, પ્રયોગશીલતાના માધ્યમથી, અમારી

આર્થિક પ્રથાઓ અને સંસ્થાઓને પુનઃઘડવા માટે રાજ્યો અને રાષ્ટ્રમાં સત્તા હોવી આવશ્યક છે. હું માનવા તૈયાર નથી કે ચૌદમા સુધારાના રચયિતાઓએ, અથવા તેને અનુમોદિત કરનાર રાજ્યોને, ઉપયોગી કલાઓમાં થયેલી પ્રગતિ સાથે સંકળાયેલા પ્રૌદ્યોગિક બેરોજગારી અને અતિરિક્ત ઉત્પાદન ક્ષમતાના દોષોને સુધારવાની સત્તાથી અમને વંચિત રાખવાનો આશય રાખ્યો હતો.

૧ લોચનર વિ. ન્યૂ યોર્ક, ૧૯૮ યુ.એસ. ૪૫, ૭૫-૭૬ (૧૯૦૫).

સામાજિક અને આર્થિક ક્ષેત્રોની બાબતોમાં પ્રયોગોને સ્થગિત રાખવું એક ગંભીર જવાબદારી છે. પ્રયોગ કરવાનો અધિકાર નકારવો રાષ્ટ્ર માટે ગંભીર પરિણામોથી યુક્ત થઈ શકે છે. સંઘીય વ્યવસ્થાની સુખદ વિશેષતાઓમાંથી એક એ છે કે એકમાત્ર સાહસિક રાજ્ય, જો તેના નાગરિકો એવી પસંદગી કરે, તો પ્રયોગશાળા તરીકે કાર્ય કરી શકે; અને દેશના બાકીના ભાગને જોખમ વિના નવા સામાજિક અને આર્થિક પ્રયોગો અજમાવી શકે. આ અદાલત પાસે કોઈ પ્રયોગને અટકાવવાની સત્તા છે. જો અમારી દૃષ્ટિએ કોઈ ઉપાય મનસ્વી, ચંચળ અથવા અયોગ્ય હોય, તો તેને સમાવવામાં લેતો કાયદો અમે તે આધારે રદ કરી શકીએ છીએ. અમને આ કરવાની સત્તા છે, કારણ કે યોગ્ય પ્રક્રિયા કલમને અદાલતે પ્રક્રિયાત્મક કાયદાની બાબતો ઉપરાંત તત્વાત્મક કાયદાની બાબતો પર પણ લાગુ પડે તેવી માની છે. પરંતુ આ ઊંચી સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં, અમારે હંમેશા સાવચેત રહેવું જોઈએ, જેથી અમારી પૂર્વગ્રહોને કાનૂની સિદ્ધાંતોમાં રૂપાંતરિત ન કરી બેસીએ. જો આપણે તર્કના પ્રકાશ દ્વારા

માર્ગદર્શન આપવું હોય, તો આપણા મનને નિર્ભય રહેવા દેવું જોઈએ.”૨

લોકનર સિદ્ધાંતને અંતે ફ્યુર્યુસન વિ. સ્કુપા, ૩૭૨ યુ.એસ. ૭૨૬ (૧૯૬૨)

માં પૂર્ણપણે સમાપ્ત ગણાવવામાં આવ્યો, જ્યાં સર્વોચ્ચ અદાલતે આ રીતે ઠરાવ્યું:

“વર્તમાન મામલામાં જિલ્લા અદાલતે અને સ્ટોન કેસમાં પેન્સિલ્વેનિયા અદાલતે એડમ્સ વિ. ટેનરના તત્ત્વદર્શનને, તથા તેવા સમાન કેસોને, સ્વીકાર્યા હતા કે કોઈ વિશિષ્ટ વ્યવસાયની નૈતિકતા, વૈધતા અને ઉપયોગિતા અંગે પોતાના જ અભિપ્રાયોનો આધાર લઈને અદાલતો એ નક્કી કરે કે કોઈ કાયદો તે વ્યવસાય પર અતિશય ભાર મૂકે છે કે નહીં અને તે રીતે યોગ્ય પ્રક્રિયાનો ભંગ કરે છે કે નહીં. અમારા સંવિધાન દ્વારા રચાયેલ શાસનવ્યવસ્થામાં, કાયદેસરની જોગવાઈની બુદ્ધિમત્તા અને ઉપયોગિતા વિષે નિર્ણય લેવાનું કાર્ય અદાલતોનું નહીં પરંતુ વિધાનમંડળોનું છે. એક સમય એવો હતો જ્યારે યોગ્ય પ્રક્રિયા ખંડનો ઉપયોગ આ અદાલત દ્વારા એવા કાયદાઓને રદ કરવા માટે થતો હતો, જેઓને અયોગ્ય, એટલે કે અબુદ્ધિસંગત અથવા કોઈ વિશિષ્ટ આર્થિક કે સામાજિક તત્ત્વદર્શન સાથે અસંગત માનવામાં આવતા હતા. આ રીતે, યોગ્ય પ્રક્રિયા ખંડનો ઉપયોગ, ઉદાહરણ તરીકે, બેકરીઓમાં કામ માટેની મહત્તમ કલાકોની મર્યાદા નિર્ધારિત કરતાં કાયદાઓને રદબાતલ કરવા માટે, લોકનર વિ. ન્યૂ યોર્ક, ૧૯૮ યુ. એસ. ૪૫ (૧૯૦૫), “ચેલો ડોગ” કરારોને ગેરકાયદેસર ઠરાવતા કાયદાઓને રદબાતલ કરવા માટે, કોપેજ વિ. કેન્સાસ, ૨૩૬ યુ. એસ. ૧ (૧૯૧૫), સ્ત્રીઓ માટેની લઘુત્તમ મજૂરી નક્કી કરતાં કાયદાઓને રદબાતલ કરવા માટે, એડકિન્સ વિ. ચિલ્ડ્રન્સ

હોસ્પિટલ, ૨૬૧ યુ. એસ. ૫૨૫ (૧૯૨૩), અને બ્રેડના લોફના વજનને નિશ્ચિત કરતાં કાયદાઓને રદબાતલ કરવા માટે, જે બર્ન્સ બેકિંગ કો.

વિ. બ્રાયન, ૨૬૪ યુ. એસ. ૫૦૪ (૧૯૨૪). ન્યાયતંત્ર દ્વારા વિધાનસભાના મૂલ્યનિર્ણયો ના ક્ષેત્રમાં કરાયેલ આ હસ્તક્ષેપનો ૨ ન્યૂ સ્ટેટ આર્થસ કો. વિ. લીબમેન, ૨૮૫ યુ. એસ. ૨૬૨, ૩૧૦-૩૧૧ (૧૯૩૨) માં કડક વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો।

તે સમયના, ખાસ કરીને શ્રી ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સ અને શ્રી ન્યાયમૂર્તિ બ્રાન્ડાઈસ દ્વારા. અદાલતે રાજ્યના એવા કાયદાને રદ કરતાં, જે થિયેટર તથા અન્ય ટિકિટોના પુનર્વેચાણના ભાવનું નિયંત્રણ કરતો હતો, તેના વિરોધમાં મત વ્યક્ત કરતાં, શ્રી ન્યાયમૂર્તિ હોમ્સે કહ્યું,

“મારા મતે યોગ્ય માર્ગ એ છે કે રાજ્ય વિધાનમંડળ જેને કરવું યોગ્ય માને તે બધું કરી શકે છે, જો સુધી તેને સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકાના બંધારણ અથવા રાજ્યના બંધારણમાં રહેલી કોઈ સ્પષ્ટ મનાઈ દ્વારા રોકવામાં ન આવ્યું હોય, અને અદાલતોએ સાવચેત રહેવું જોઈએ કે આવી મનાઈઓને તેમના સ્પષ્ટ અર્થની બહાર ન વિસ્તારે, તે માટે તેમાં એવી જાહેર નીતિની કલ્પનાઓ અર્થઘટન દ્વારા ન વાંચે જે તે ચોક્કસ અદાલત સંભવતઃ માને છે.

અને, અગાઉના એક કેસમાં, તેમણે આ બાબત પર ભાર મૂક્યો હતો કે, ‘બંધારણીય માન્યતાનો માપદંડ એ નથી કે આપણે માનીએ છીએ કે કાયદો જાહેર હિત માટે છે કે નહીં’ [એડકિન્સ વિ. ચિલ્ડ્રન્સ હોસ્પિટલ , ૨૬૧ યુ.

એસ. ૫૨૫, ૫૬૭, ૫૭૦ (૧૯૨૩) (ભિન્નમત અભિપ્રાય)].

લૉક્નર, કોપેજ, એડકિન્સ, બર્ન્સ અને તેવા સમાન કેસોમાં જે સિદ્ધાંત પ્રચલિત હતો — કે, જ્યારે વિધાનમંડળે અવિવેકપૂર્વક કાર્ય કર્યું છે એવો અદાલતોને વિશ્વાસ થાય ત્યારે, યોગ્ય પ્રક્રિયાનો સિદ્ધાંત અદાલતોને કાયદાઓને અસંવિધાનીક ઠરાવવાની સત્તા આપે છે — તે સિદ્ધાંત ઘણાં પહેલાંથી જ ત્યજી દેવાયો છે. અમે મૂળ સંવિધાનિક પ્રસ્તાવના તરફ પરત ફર્યા છીએ કે કાયદા પસાર કરવા માટે ચૂંટાયેલા વિધાનમંડળીય સત્તાધિકારીઓના નિર્ણયના સ્થાને અદાલતો તેમની સામાજિક અને આર્થિક માન્યતાઓ પ્રતિસ્થાપિત કરતી નથી. જેમ આ અદાલતે ૧૯૪૧માં એકમત અભિપ્રાયમાં જણાવ્યું હતું, “અમે કાયદેસરની જોગવાઈની બુદ્ધિમત્તા, આવશ્યકતા અથવા યોગ્યતા સાથે સંબંધિત નથી. [ઓલ્સન વિ. નેબ્રાસ્કા એક્સ રિલ. વેસ્ટર્ન રેફરન્સ એન્ડ બોન્ડ અસ્ન., ૩૧૩ યુ. એસ. ૨૩૬, ૨૪૬ (૧૯૪૧)]”

વિધાનકારી સંસ્થાઓને આર્થિક સમસ્યાઓ અંગે પ્રયોગ કરવા માટે વ્યાપક અવકાશ હોય છે, અને આ અદાલત, “રાજ્યને એવી અસહ્ય દેખરેખને આધીન કરવા માટે બેસતી નથી કે જે અમારી સરકારના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને વિરોધી હોય અને જે સુરક્ષા ચૌદમા સુધારાની સામાન્ય કલમ દ્વારા સુનિશ્ચિત કરવાની મંજૂર કરવામાં આવી હતી તેની પરિધિથી સંપૂર્ણપણે બહાર હોય” [સ્પ્રોલ્સ વિ. બિનફોર્ડ , ૨૮૬ યુ.એસ. ૩૭૪, ૩૮૮ (૧૯૩૨)]. હવે આ સ્થિતિ થઈ ચૂક્યું છે કે રાજ્યોને “તેમના આંતરિક

વ્યાપારિક અને કારોબારી વ્યવહારોમાં હાનિકારક ગણાતી પ્રથાઓ સામે કાયદેસર જોગવાઈ કરવાની સત્તા છે, જ્યાં સુધી તેમના કાયદાઓ કોઈ નિર્ધારિત સંઘીય સાંવિધાનિક પ્રતિબંધને, અથવા કોઈ માન્ય સંઘીય કાયદાને, ભંગ કરતા ન હોય” [લિંકન ફેડરલ લેબર યુનિયન, ઇત્યાદિ વિ. નોર્થવેસ્ટર્ન આયર્ન એન્ડ મેટલ કો. , ૩૩૫ યુ.એસ. ૫૨૫, ૫૩૬ (૧૯૪૯)].

અમારા દ્વારા “અસ્પષ્ટ પરિધિઓ” [એડકિન્સ વિ. ચિલ્ડ્રન્સ હોસ્પિટલ , ૨૬૧ યુ. એસ. ૫૨૫, ૫૩૫ (૧૯૨૩)] ના ઉપયોગનો, બહુમતી અદાલતને આર્થિક રીતે અયોગ્ય લાગતા કાયદાઓને રદબાતલ ઠરાવવા માટે, નિયત પ્રક્રિયા કલમ હેઠળ, ત્યાગ કરવામાં આવ્યો હોવા સામે, એડમ્સ વિ. ટેનર પર નિર્ભરતા એટલી જ ભૂલભરેલી છે જેટલી એડકિન્સ વિ. ચિલ્ડ્રન્સ હોસ્પિટલનું અનુસરણ કરવું હોત, જેને વેસ્ટ કોસ્ટ હોટેલ કો. વિ. પેરિશ, ૩૦૦ યુ. એસ. ૩૭૯ (૧૯૩૭) દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યું હતું. માત્ર એડમ્સનો તત્ત્વદષ્ટિકોણ જ ત્યજી દેવાયો નથી, પરંતુ આ અદાલતે પોતે પણ, લગભગ ૧૫ વર્ષ પહેલાં, આ અદાલતના બીજા એક અભિપ્રાયને એડમ્સને “સ્પષ્ટપણે નબળો પાડી દીધેલો” ગણાવ્યો હતો. [લિંકન ફેડરલ લેબર યુનિયન, ઇત્યાદિ વિ. નોર્થવેસ્ટર્ન આયર્ન એન્ડ મેટલ કો. , ૩૩૫ યુ.એસ. ૫૨૫ (૧૯૪૯)]. અમે આ નિષ્કર્ષે પહોંચીએ છીએ કે કેન્સાસ વિધાનસભા માટે દેવું સમાયોજનના વ્યવસાયને સંબોધવા કાયદાકીય જોગવાઈ જરૂરી હતી કે નહીં તે બાબત પોતે નક્કી કરવા તે સ્વતંત્ર હતી. નિસંદેહ, એવા દલીલો છે જે દર્શાવે છે કે દેવું

સમાયોજનના વ્યવસાયમાં સામાજિક ઉપયોગિતા છે, પરંતુ આવી દલીલો યોગ્ય રીતે વિધાનસભાને સંબોધવાની છે, અમને નહીં. અમે “કાયદાકીય જ્ઞાનમતાનું તોલમાપ કરવા માટે અતિ-વિધાનસભા તરીકે” બેસવાનું અસ્વીકારીએ છીએ, [ડે- બ્રાઈટ લાઈટિંગ, ઇન્ક., વિ. મિઝૂરી , ૩૪૨ યુ.એસ. ૪૨૧, ૪૨૩ (૧૯૨૩)] અને અમે દબાવેલો તે સમય તરફ પાછા જવાનું અસ્વીકારીએ છીએ જ્યારે અદાલતો નિયત પ્રક્રિયા કલમનો ઉપયોગ “વ્યવસાય અને ઔદ્યોગિક પરિસ્થિતિઓને નિયમિત કરતા રાજ્ય કાયદાઓને ફગાવી દેવા માટે કરતી હતી, માત્ર એટલા માટે કે તેઓ અયોગ્ય, અદૂરદર્શી, અથવા કોઈ વિશિષ્ટ વિચારધારાની શાળાની સાથે સુસંગત ન હોઈ શકે” [વિલિયમસન વિ. લી ઓપ્ટિકલ કો. , ૩૪૮ યુ.એસ. ૪૮૩, ૪૮૮ (૧૯૫૫)]. અને અમે કોઈ કાયદાને “પ્રતિબંધાત્મક” કે “નિયામક” કહીને રેખાઓ આંકવા માટે સક્ષમ પણ નથી કે ઈચ્છુક પણ નથી. વિધાનસભા પોતાના પાઠ્યગ્રંથ તરીકે એડમ સ્મિથ, હર્બર્ટ સ્પેન્સર, લોર્ડ કેઈન્સ, અથવા કોઈ અન્યને સ્વીકારે છે કે નહીં, તે અમારી ચિંતા વિષય નથી. કેન્સાસનું દેવું સમાયોજન અધિનિયમ બુદ્ધિસંગત હોય કે અબુદ્ધિસંગત. પરંતુ રાહત, જો કોઈ જરૂરી હોય, તો તે અમારી પાસે નથી, પરંતુ કેન્સાસ રાજ્ય માટે કાયદા બનાવવાનું સત્તાધિકૃત જે મંડળ છે તેની પાસે છે.

વકીલોને અધિનિયમમાં આપવામાં આવેલ અપવાદ ગેર-વકીલોને કાયદાઓના સમાન સંરક્ષણથી વંચિત કરતો નથી. અધિનિયમો ઘણી વર્ગીકરણો સર્જે છે જે સમાન સંરક્ષણનો ઇનકાર કરતા નથી; બંધારણને

આઘાત પહોંચાડે છે તે માત્ર “ક્ષેષજન્ય ભેદભાવ” જ છે. દેવું-સમાયોજનનો વ્યવસાય એવો વિશ્વાસસભર સંબંધ ઊભો કરે છે જેમાં દેવું-સમાયોજક, દેવાળિયાપણાની પરિસ્થિતિમાં, દેવાળીયા કાર્યવાહી જેવી રીતથી સંપત્તિઓનું સંકલન અને વ્યવસ્થાપન કરતો હોય છે. દેવું-સમાયોજકના ગ્રાહકને તેના વિરુદ્ધ કરાયેલા વિવિધ દાવાઓની કાનૂની માન્યતા વિશે, દેવામાંદાર-જમાદાર સંબંધોને નિયંત્રિત કરતા રાજ્યના કાયદાઓ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયો વિશે, અથવા દેવાળિયા અધિનિયમની જોગવાઈઓ વિશે સલાહની જરૂર પડી શકે છે — એવી સલાહ જે ગેર-વકીલ કાનૂની રીતે આપી શકતો નથી. જો કેન્સાસ રાજ્ય દેવું-સમાયોજનને વકીલો સુધી મર્યાદિત રાખવા માંગતું હોય, તો સમાન સંરક્ષણ કલમ તેને પ્રતિબંધિત કરતી નથી. અમને એ દલીલમાં પણ કોઈ સાર દેખાતો નથી કે કેન્સાસ અધિનિયમના શીર્ષકમાં પ્રત્યુત્તરદાતા જે માને છે તે મુજબ કેન્સાસના બંધારણ હેઠળ જેટલી વિશિષ્ટતા હોવી જોઈએ એટલી ન હોવાને કારણે ચોંદમો સુધારો ભંગાય છે.” ૩

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૮. આ દેશમાં, આ અદાલતે આર.કે. ગર્ગ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં, (૧૯૮૧) ૪ એસ.સી.સી. ૬૭૫માં ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

“ ૮. સમાન મહત્વનો બીજો એક નિયમ એવો છે કે આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત કાયદાઓને, વાણી સ્વાતંત્ર્ય, ધર્મ વગેરે જેવા નાગરિક અધિકારોને સ્પર્શતા કાયદાઓની સરખામણીએ, વધુ વિશાળ અવકાશ

સાથે જોવામાં આવવા જોઈએ. હોબ્સ, જેએ., જેવા પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિએ પણ જણાવ્યું છે કે વિધાનમંડળને થોડું સ્વતંત્ર કાર્યક્ષેત્ર અપાવવું જોઈએ, કારણ કે તેને એવી જટિલ સમસ્યાઓનો સામનો કરવો પડે છે જેનો ઉકેલ કોઈ સિદ્ધાંતવાદી અથવા બંધિયાર ઢાંચાવાળા સૂત્ર દ્વારા શક્ય નથી; અને આ વાત ખાસ કરીને આર્થિક મુદ્દાઓ સાથે સંકળાયેલ વિધાનના મામલામાં વધુ સાચી છે, જ્યાં ઉકેલવા જેવી સમસ્યાઓના સ્વભાવને ધ્યાનમાં લેતાં, વિધાનમંડળને વધુ વિશાળ કાર્યક્ષેત્ર આપવું આવશ્યક બને છે. આર્થિક નિયમનના ક્ષેત્રમાં, અન્ય એવા ક્ષેત્રોની સરખામણીએ જ્યાં મૂળભૂત માનવીય અધિકારો સંકળાયેલા હોય, અદાલતે વિધાનમંડળના નિર્ણયને ન્યાયિક માન આપવાની દિશામાં વધુ ઝુકાવ ધરાવવો જોઈએ. આ ચેતવણીનું સૌથી સુચિત અભિવ્યક્તિકરણ મોરી વિ. ડાઉડ [૩૫૧ યુએસ ૪૫૭ : ૧ એલ એડ ૨ડી ૧૪૮૫ (૧૯૫૭)] માં થયું છે, જ્યાં ફેન્કફર્ટર, જેએ., એ પોતાની અનુપમ શૈલીમાં કહ્યું હતું:

જનઉપયોગી સેવાઓ, કર અને આર્થિક નિયમન સંબંધિત મામલાઓમાં, જો ધારાસભાના નિર્ણય પ્રત્યે ન્યાયિક આદરભાવ રાખવાનો પ્રશ્ન ન હોય તો પણ, ન્યાયિક આત્મસંયમ રાખવા માટે યોગ્ય કારણો હાજર છે. અંતે તો ધારાસભા પર જ સકારાત્મક જવાબદારી નિહિત છે. અદાલતોને માત્ર રદ કરવાની શક્તિ છે, પુનર્નિર્માણ કરવાની નથી. જ્યારે આ બાબતો સાથે આર્થિક નિયમનની જટિલતા, અનિશ્ચિતતા, ભૂલ થવાની સંભાવના, નિષ્ણાતો વચ્ચેનો ગૂંચવણભર્યો મતભેદ, અને કેટલીય

વખત ઘટનાઓએ ન્યાયાધીશોને ખોટા ઠરાવ્યા છે — તે બધું ઉમેરવામાં આવે છે — ત્યારે આત્મમર્યાદા ન્યાયિક પ્રજ્ઞા તેમજ સંસ્થાગત પ્રતિષ્ઠા અને સ્થિરતાનો માર્ગ છે, તે સ્પષ્ટપણે દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

૩ ફર્ગ્યુસન વિ. સ્ક્રુપા , ૩૭૨ યુ.એસ. ૭૨૬, ૭૨૮-૭૩૩ (૧૯૬૨).

અદાલતે હંમેશા આ વાત યાદ રાખવી જોઈએ કે “વિધાન વ્યવહારિક સમસ્યાઓને ઉદ્દેશીને કરવામાં આવે છે, આર્થિક ચાંત્રિકતા અત્યંત સંવેદનશીલ અને જટિલ છે, ઘણી સમસ્યાઓ વિશિષ્ટ અને પરિસ્થિતિ આધારિત હોય છે, કાયદાઓ અમૂર્ત પ્રતિજ્ઞાપનો નથી અને અમૂર્ત એકમો સાથે સંબંધિત નથી તથા તેમનું માપન અમૂર્ત સમમિતિથી થવાનું નથી”; “ચોક્કસ પ્રજ્ઞા અને ઉપચારના સુક્ષ્મ અનુકૂલન હંમેશા શક્ય નથી” અને “નિર્ણય મોટા ભાગે અલ્પ અને અવિશ્લેષિત અનુભવ પર આધારિત એક પૂર્વાનુમાન છે”. દરેક વિધાન, ખાસ કરીને આર્થિક બાબતોમાં, મૂળભૂત રીતે અનુભવાધિષ્ટ હોય છે અને તે પ્રયોગશીલતા પર અથવા જેને કોઈ વ્યક્તિ અજમાયશ અને ભૂલની પદ્ધતિ કહી શકે તે પર આધારિત હોય છે, અને તેથી તે તમામ સંભવિત પરિસ્થિતિઓ માટે જોગવાઈ કરી શકતું નથી કે તમામ સંભવિત દુરુપયોગોની પૂર્વકલ્પના કરી શકતું નથી. જટિલ પ્રયોગાત્મક આર્થિક વિધાનમાં અપૂર્ણતાઓ અને અસમાનતાઓ હોઈ શકે, પરંતુ માત્ર તે કારણસર જ તેને અમાન્ય કહીને રદ કરી શકાય નહીં. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ સર્વોચ્ચ અદાલતે સેક્ટરી ઑફ એગ્રીકલ્ચર વિ. સેન્ટ્રલ રોઇંગ રિફાઇનિંગ કંપની [૯૪ એલ ઈડી ૩૮૧ : ૩૩૮ યુએસ ૬૦૪ (૧૯૫૦)] માં સૂચવ્યા

મુજબ, અદાલતોને આવી અપૂર્ણતાઓ અને અસમાનતાઓમાંથી રાહત આપવા માટેના ટ્રિબ્યુનલોમાં રૂપાંતરિત કરી શકાતી નથી. દુરુપયોગની સંભાવનાઓ પણ હોઈ શકે; પરંતુ માત્ર તે કારણસર પણ વિધાનને અમાન્ય ઠેરવવાનું આધારભૂત કારણ બની શકતું નથી, કારણ કે કોઈપણ વિધાનમંડળ માટે એવો દૈવી પૂર્વજ્ઞાન ધરાવ્યા જેવી રીતે તેની જોગવાઈઓને આધીન વ્યક્તિઓ દ્વારા તેની વિધાનવ્યવસ્થામાં કરવામાં આવી શકે તેવી તર્કવિરુદ્ધિઓ અને દુરુપયોગોની પૂર્વકલ્પના કરવી અને આવી તર્કવિરુદ્ધિઓ તથા દુરુપયોગો સામે જોગવાઈ કરવી શક્ય નથી. હકીકતમાં, તેની રચનામાં જેટલીય વિશાળ કાળજી લેવામાં આવી હોય તોય એવું વિધાન કલ્પવું મુશ્કેલ છે જે વિપરીત માનવીય કુશળતાથી દુરુપયોગ માટે સમર્થ ન હોય. તેથી અદાલતે આવા વિધાનની બંધારણીય માન્યતા તેના પ્રાવધાનોની સામાન્યતા પરથી નિર્ધારિત કરવી જોઈએ, તેની અપૂર્ણતાઓ અથવા અસમાનતાઓ પરથી નહીં, કે તેની કોઈ જોગવાઈના દુરુપયોગની સંભાવનાઓ પરથી નહીં. જો કોઈ અપૂર્ણતાઓ, અસમાનતાઓ અથવા દુરુપયોગની સંભાવનાઓ પ્રકાશમાં આવે, તો વિધાનમંડળ હંમેશા હસ્તક્ષેપ કરી યોગ્ય સુધારાત્મક વિધાન ઘડી શકે છે. જટિલ આર્થિક પ્રશ્નો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે જે વ્યવહારલક્ષી અભિગમ વિધાનમંડળને માર્ગદર્શન આપે અને પ્રેરણા આપે, તેનો આ જ સાર છે.”

(ભારપૂર્વક દર્શાવવામાં આવેલ)

XXX XXX XXX

૧૯. વિશેષ બેર બોર્ડ્સની ખરીદીમાં પોતાના બિનહિસાબી નાણાંનું રોકાણ કરનાર વ્યક્તિઓને કેટલીક મુક્તિઓ અને અપવાદો આપવામાં આવે છે, તે સાચું છે; પરંતુ કાળું નાણું બહાર લાવવા માટે આવો પ્રોત્સાહન આપવું જરૂરી બને છે. કડક કરકાયદાઓ અને કર વિભાગના પ્રયત્નો હોવા છતાં જેમણે સફળતાપૂર્વક કરચોરી કરી છે અને પોતાની આવક અથવા સંપત્તિ છુપાવી રાખી છે, તેઓ કેટલીક મુક્તિઓ અને અપવાદોના સ્વરૂપમાં પ્રોત્સાહન વિના પોતાના બિનહિસાબી નાણાં જાહેર કરે તેવી સંભાવના નથી; અને હેતુની સિદ્ધિ માટે કઈ મુક્તિઓ અને અપવાદો પૂરતા ગણાય, તે નક્કી કરવાની બાબત અનિવાર્ય રીતે વિધાનમંડળ પર જ છોડવી પડે. કાળું નાણું જાહેર કરાવવા માટે કોઈ વિશિષ્ટ મુક્તિ અથવા અપવાદ જરૂરી છે કે નથી, તે વિચારવાનો વિષય અદાલતના અધિકારક્ષેત્રની બહારનો છે. તે વ્યવહારુ આવશ્યકતા અને પ્રશાસકીય સુવિધાને આધારે ઊભા થતા વિવિધ રાજસ્વ અને આર્થિક પરિબળો પર નિર્ભર છે અને તેમાં કંઈક અંશે પ્રયોગશીલતાનો પણ સમાવેશ થાય છે, જેના વિષયમાં અભિપ્રાય આપવા અદાલત સૌથી ઓછી યોગ્ય ગણાય. આવા આર્થિક પ્રશ્ન પર નિર્ણય આપવા માટે જરૂરી ક્ષમતા અને વિશેષજ્ઞતા અદાલત પાસે હોવી સંભવ નથી. કોઈ વિશિષ્ટ મુક્તિ અથવા અપવાદનો શું પ્રભાવ પડશે અને તે ધારિત હેતુ સિદ્ધ કરશે કે નહીં, તેનું મૂલ્યાંકન અદાલત માટે શક્ય નથી. નિર્ણય પ્રક્રિયામાં એટલા બધા અણમાપ પરિબળો પ્રવેશે છે કે જ્યાં અર્થશાસ્ત્રીઓ વચ્ચે પણ મતભેદ હોઈ શકે, ત્યાં અદાલતે અભિપ્રાય વ્યક્ત

કરવાની જોખમી કોશિશ ન કરવી જ બુદ્ધિપૂર્ણ ગણાય. આ પ્રકારના કાયદાની બંધારણીય માન્યતા તપાસતી વખતે અદાલતે “સ્થિતિસ્થાપક રહેવું, કઠોર નહીં; આગલા દૃષ્ટિકોણવાળી રહેવું, સ્થિર નહીં; ઉદાર રહેવું, શાબ્દિક નહીં” જોઈએ અને અદાલતે હંમેશા સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકાની સર્વોચ્ચ અદાલતે મન્ન વિ. ઇલિનોઈસ [૯૪ યુએસ ૧૩] માં પ્રતિપાદિત કરેલા બંધારણીય સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ, અર્થાત્ “અદાલતો વિધાનમંડળીય સંસ્થાઓના નિર્ણયના સ્થાને પોતાની સામાજિક અને આર્થિક માન્યતાઓ મૂકતી નથી.” સામાજિક અને આર્થિક નીતિઓ સંબંધિત બાબતોમાં અદાલતે વિધાનમંડળના નિર્ણયને પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ અને વિધાનમંડળીય નિર્ણયશક્તિનો ઉપયોગ સ્પષ્ટપણે મનસ્વી જણાતો ન હોય ત્યાં સુધી તેમાં હસ્તક્ષેપ ન કરવો જોઈએ. અદાલતે સતત પોતાને યાદ કરાવવું જોઈએ કે સંયુક્ત રાજ્ય અમેરિકાની સર્વોચ્ચ અદાલતે મેટ્રોપોલિસ થિયેટર કંપની વિ. સિટી ઓફ શિકાગો [૫૭ એલ એડ ૭૩૦ : ૨૨૮ યુએસ ૬૧ (૧૯૧૨)] માં શું કહ્યું હતું :

સરકારની સમસ્યાઓ વ્યવહારુ સ્વરૂપની હોય છે અને તે, જો તેની આવશ્યકતા ન પણ ઊભી કરતી હોય, તો પણ, ભલે તે તર્કસંગત ન હોય અને વૈજ્ઞાનિક ન હોય, અંદાજિત સમાયોજનોને ન્યાયસંગત ઠરાવી શકે છે. પરંતુ આવી ટીકા પણ ઉતાવળમાં વ્યક્ત કરવી જોઈએ નહીં. શું શ્રેષ્ઠ છે તે હંમેશા સ્પષ્ટપણે જાણી શકાય તેવું નથી; કોઈપણ પસંદગીની પ્રજ્ઞા અંગે વિવાદ થઈ શકે છે અથવા તેની નિંદા થઈ શકે છે. સરકારની

માત્ર ભૂલો અમારી ન્યાયિક સમીક્ષાના આધીન નથી.

આ સત્ય છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અપાયેલી મુક્તિઓ અથવા અપવાદોમાંથી કોઈ એકનો કે બીજા કોઈનો લાભ, કર ટાળવા અથવા કરમાં બચત મેળવવાના હેતુથી, કુશળ વ્યક્તિઓ દ્વારા ચાતુર્યપૂર્ણ રીતો અને ઉપાયો અપનાવીને લેવાઈ શકે છે. પરંતુ તેમાં કંઈ કરી શકાતું નથી, કારણ કે જ્યારે પ્રશ્ન કર ટાળવાનો હોય ત્યારે માનવીય કુશળતા એટલી વિશાળ હોય છે કે એવો કર-કાયદો ઘડવો લગભગ અશક્ય બને, જેનો દુરુપયોગ થઈ ન શકે. વધુમાં, ઉપર પહેલેથી જ દર્શાવ્યા મુજબ, હઠીલા સામાજિક અથવા આર્થિક પ્રશ્નનો સામનો કરવા માટેના દરેક વિધાનપ્રયત્નમાં અજમાયશ અને ભૂલની પદ્ધતિ મૂળભૂત રીતે રહેલી હોય છે અને જો એવું જણાય કે અધિનિયમ હેઠળ અપાયેલી કોઈ મુક્તિ અથવા અપવાદનો ઉપયોગ, વિધાનમંડળે અભિપ્રેત ન રાખેલા કરચોરી અથવા કર-ટાળવાના હેતુ માટે થઈ રહ્યો છે, તો અધિનિયમમાં હંમેશા સુધારો કરી શકાય છે અને આવા દુરુપયોગનો અંત લાવી શકાય છે. તેથી, અમારો અભિપ્રાય એવો છે કે અધિનિયમની કોઈ પણ જોગવાઈ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી અને તેની બંધારણીય માન્યતા યથાવત્ રાખવી જ જોઈએ.”

(ભારાર્પણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું)

તે જ રીતે, ભવેશ ડી. પરિષ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૦૦) ૫ એસસીસી ૪૭૧ માં, આ અદાલતે આ મુજબ ઠરાવ્યું:

૨૬. ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના કેટલાક અનૌપચારિક ક્ષેત્રો દ્વારા પ્રદાન

કરવામાં આવતી સેવાઓને હલકી ગણાવી શકાતી નથી. તેમ છતાં, આર્થિક પ્રગતિના માર્ગમાં, જો અનૌપચારિક વ્યવસ્થાને વધુ સુવ્યવસ્થિત એવી, વધુ સારું નિયંત્રણ અને શિસ્ત જાળવી શકતી વ્યવસ્થા દ્વારા બદલવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હોય, તો તે પ્રશ્નાધીન વિધાનમાં પ્રતિબિંબિત આર્થિક તત્વદર્શન હતું. આવી તત્વદર્શનના પોતાના ગુણદોષ હોઈ શકે. પરંતુ તે આર્થિક નીતિના વિષયો હતા. આવા વિષયો વિધાનમંડળની પ્રજ્ઞા પર જ છોડવા યોગ્ય છે અને નીતિ સંબંધિત બાબતોમાં સ્વીકારાયેલો સિદ્ધાંત એવો છે કે અદાલતોએ હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. વધુમાં, બદલાયેલા આર્થિક પરિપ્રેક્ષ્યના સંદર્ભમાં, વિષય સાથે સંકળાયેલા લોકોની નિષ્ણાતીમાં સહેલાઈથી હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં. આવા અવરોધના પરિણામો વ્યાપક અસરકારક બની શકે છે અને ઘણા વર્ષો સુધી થયેલી પ્રગતિને પાછળ ધકેલી શકે છે. અર્થવ્યવસ્થાની ખામીઓના ચુકિતકરણની પ્રક્રિયા ગંભીર જોખમમાં મુકાઈ શકે છે અને તેથી, આર્થિક વિધાનો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, આ અદાલતે મનમાની કાર્યવાહી અથવા અસંવિધાનિક વિધાનને રોકવાની પોતાની અધિકારિતાને ત્યજી ન દેતાં, માત્ર એવા થોડાક જ કિસ્સાઓમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ જ્યાં વિધાનમાં પ્રતિબિંબિત દૃષ્ટિકોણ કોઈ રીતે સ્વીકાર્ય ગણાવી શકાય એવો જ ન હોય.

એક્સ એક્સ એક્સ " ૩૦. અમે નિષ્કર્ષ પર આવીએ તે પહેલાં એક અન્ય

બાબત છે, જેના પર અમારે ધ્યાન દોરવું આવશ્યક છે. અમારી નોંધ પર

લાવવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમની કલમ ૪૫-એસને વિવિધ વડી

અદાલતો સમક્ષ પડકારવામાં આવી છે અને તેમાંની અમુકે કલમ ૪૫-
એસની જોગવાઈઓના અમલીકરણ પર સ્થિતિ આપી છે. કોઈ કાયદાકીય
જોગવાઈના અમલને સ્થગિત રાખવા અંગેની અરજી પર વિચાર કરતી
વખતે, અને ખાસ કરીને જ્યારે તે આર્થિક સુધારા અથવા ફેરફારને લગતી
હોય, ત્યારે અદાલતોને ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે જ્યાં સુધી સંબંધિત
જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે અન્યાયી અથવા ઉઘાડપણે અસંવિધાનિક ન હોય,
ત્યાં સુધી અદાલતોએ તેની લાગુ પડતાને સ્થગિત રાખવામાં ન્યાયિક સંયમ
દર્શાવવો જોઈએ. માત્ર એટલા માટે કે કોઈ કાયદો પરીક્ષણ માટે સમક્ષ આવે
છે અને કોઈ ચર્ચાસ્પદ મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવે છે, જે અદાલતોને વિવાદ પર
વિચાર કરવા પ્રેરિત કરે છે, તેવી વિચારણા પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી
વિધાનમંડળની ઈચ્છાને સામાન્ય રીતે સ્થગિત અવસ્થામાં મૂકવી જોઈએ
નહીં. હવે આ બાબત સુસ્થાપિત છે કે કોઈપણ કાયદાકીય જોગવાઈની
સંવિધાનિક માન્યતાના પક્ષમાં હંમેશા અનુમાન રહેલું હોય છે, જ્યાં સુધી
અંતિમ સુનાવણી પછી તે રદ ન કરવામાં આવે, અને તેથી આર્થિક સુધારાને
લગતા કાયદાના અમલ પર અંતરિમ તબક્કે સ્થગિતી આપવા તરફનો
વલણ સમજણપાત્ર બની શકતું નથી. પરસ્પર નિયંત્રણ અને સંતુલનની
પદ્ધતિનો ઉપયોગ સંતુલિત રીતે થવો જોઈએ, અને તેનો મુખ્ય ઉદ્દેશ
આર્થિક વિકાસને ગતિ આપવાનો હોવો જોઈએ, ન કે પ્રારંભિક તબક્કે જ
તેની સંવિધાનિક કાર્યક્ષમતા અંગે શંકા રાખીને તેના વિકાસને સ્થગિત
કરવાનો.”

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

ડીજી ઓફ ફોરેન ટ્રેડ વિ. કનક એક્સપોર્ટ્સ, (૨૦૧૬) ૨ એસસીસી ૨૨૬ માં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે:

૧૦૯. તેથી, એ નકારી શકાય તેમ નથી કે સરકારને કોઈ વિશિષ્ટ યોજનામાં સુધારો કરવાનો, તેમાં ફેરફાર કરવાનો અથવા તેને રદ કરવાની પાછા હક છે. એ સુસ્થાપિત છે કે જટિલ આર્થિક મુદ્દાઓમાં દરેક નિર્ણય અનિવાર્ય રીતે અનુભવાધારિત હોય છે અને તે પ્રયોગો પર અથવા જેને કોઈ અજમાયશ અને ભૂલની પદ્ધતિ કહી શકે તેના પર આધારિત હોય છે અને તેથી, તેની માન્યતા કોઈ કઠોર પૂર્વનિર્ધારિત વિચારણાઓના આધારે અથવા કોઈ જડ બંધાયેલ સૂત્રના પ્રયોગના આધારે પરખી શકાય તેમ નથી. બાલ્કો એમ્પ્લોયીઝ યુનિયન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [બાલ્કો એમ્પ્લોયીઝ યુનિયન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા , (૨૦૦૨) ૨ એસ.સી.સી. ૩૩૩], માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ સંબંધિત કારોબારી કાર્યવાહી સહિતના કાયદાઓને વાક્ સ્વાતંત્ર્ય, ધર્મ વગેરે જેવા નાગરિક હકોને સ્પર્શતા કાયદાઓ કરતાં વધુ વિશાળ અવકાશથી જોવાના હોવા જોઈએ. વિધાનમંડળને અમુક હદ સુધી કાર્યક્ષેત્રની લવચીકતા અપાવવી જોઈએ, કારણ કે તેને એવી જટિલ સમસ્યાઓનો સામનો કરવો પડે છે જેઓનું કોઈ સિદ્ધાંત અથવા જડ બંધાયેલ સૂત્ર દ્વારા સમાધાન થતું નથી અને આ ખાસ કરીને આર્થિક મુદ્દાઓને લગતા વિધાનના કેસમાં સાચું છે, જ્યાં સમસ્યાઓના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતા વિધાનમંડળને વધુ વિશાળ અવકાશ અપાવવાની આવશ્યકતા રહે છે.....

આ હકીકતી અને કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિમાં દિવાળિયાપણું અને દેવાળિયાપણાની કાર્યવાહી સંહિતા, ૨૦૧૬ ની સંવિધાનિક માન્યતાનું અવલોકન કરવાનું છે. દિવાળિયાપણું અને દેવાળિયાપણાની કાર્યવાહી સંહિતાનું અસ્તિત્વનું મૂળ કારણ

૯. કોડ માટેના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનનો ઉલ્લેખ ઇનોવેન્ટિવ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં આમ કહેવામાં આવ્યું છે:” ૧૨.કોડના હેતુઓ અને કારણોનું નિવેદન નીચે મુજબ છે:

“ હેતુઓ અને કારણોનું નિવેદન .—ભારતમાં દિવાળિયાપણું અને દેવાળિયાપણાં વિષે વ્યવસ્થા કરતી એકમાત્ર કોઈ કાનૂન નથી. કંપનીઓ માટે દિવાળિયાપણું અને દેવાળિયાપણાં સંબંધિત જોગવાઈઓ સિક ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કંપનીઝ (સ્પેશિયલ પ્રોવિઝન્સ) અધિનિયમ, ૧૯૮૫, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓને બાકી દેવાની વસુલાત અધિનિયમ, ૧૯૯૩, નાણાકીય સંપત્તિઓનું સિક્યોરિટાઈઝેશન અને પુનર્નિર્માણ તથા સુરક્ષા હિતના અમલીકરણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ અને કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩માં જોવા મળે છે. આ અધિનિયમો બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ એન્ડ ફાઈનાન્સિયલ રીકન્સ્ટ્રક્શન (બીઆઈએફઆર), ડેટ્સ રિકવરી ટ્રિબ્યુનલ (ડીઆરટી) અને નેશનલ કંપની લૉ ટ્રિબ્યુનલ (એનસીએલટી) તેમજ તેમના અનુરૂપ અપીલ અધિકરણો જેવા બહુવિધ મંચોની રચનાની જોગવાઈ કરે છે. કંપનીઓનું લિક્વિડેશન વડી અદાલતો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે. વ્યક્તિગત દેવાળિયાપણું અને દિવાળિયાપણાંનો વ્યવહાર પ્રેસિડન્સી ટાઉન્સ

ઇન્સોલ્વન્સી અધિનિયમ, ૧૯૦૯ અને પ્રોવિન્શિયલ ઇન્સોલ્વન્સી અધિનિયમ, ૧૯૨૦ હેઠળ કરવામાં આવે છે અને તેનો વ્યવહાર અદાલતો દ્વારા કરવામાં આવે છે. દીવાલિયાપણું અને દેવાળિયાપણાં માટેનું વર્તમાન માળખું અપર્યાપ્ત અને અપ્રભાવકારક છે તથા નિવારણમાં અયોગ્ય વિલંબ પેદા કરે છે, તેથી પ્રસ્તાવિત વિધાન .

૨. દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી સંહિતા, ૨૦૧૫ નો હેતુ એ છે કે કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ, ભાગીદારી ફર્મો અને વ્યક્તિઓના પુનર્ગઠન તથા દિવાળિયાપણાના નિરાકરણ સંબંધિત કાયદાઓને સંપિંડિત અને સુધારવા, આવા વ્યક્તિઓની સંપત્તિના મૂલ્યનું મહત્તમીકરણ થાય તે માટે સમયબદ્ધ રીતે કાર્યવાહી કરવાની, ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા, ઋણની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવાની અને સરકારને બાકી પડતર ચૂકવણીની પ્રાથમિકતામાં ફેરફાર સહિત તમામ હિતધારકોના હિતોમાં સંતુલન સાધવાની તથા દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી નિધિ સ્થાપિત કરવાની, તેમજ તે સાથે સંબંધિત અથવા અનુસંગિક બાબતો માટે છે. દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરીના સમયસર નિરાકરણ માટેનું અસરકારક કાનૂની માળખું ઋણ બજારોના વિકાસને સમર્થન આપશે અને ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહિત કરશે. તે વ્યવસાય કરવાની સરળતામાં પણ સુધારો લાવશે અને વધુ રોકાણોને સુગમ બનાવશે, જેના પરિણામે વધુ ઊંચી આર્થિક વૃદ્ધિ અને વિકાસ થશે.

૩. આ સંહિતા દિવાળિયાપણાના નિરાકરણ, લિક્વિડેશન અને નાદારી

માટે અનુક્રમે કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ તેમજ ભાગીદારી સંસ્થાઓ અને વ્યક્તિઓ માટે એન.સી.એલ.ટી. અને ડી.આર.ટી. ને નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ તરીકે નિર્ધારિત કરવાની જોગવાઈ કરવાનો આશય ધરાવે છે. આ સંહિતા દિવાળિયાપણાં અને નાદારીની કાર્યવાહીના વાણિજ્યિક પાસાઓને ન્યાયિક પાસાઓથી અલગ પાડે છે. આ સંહિતા દિવાળિયાપણાના વ્યાવસાયિકો, દિવાળિયાપણા વ્યાવસાયિક એજન્સીઓ અને માહિતી ઉપયોગિતાઓના નિયમન માટે ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (બોર્ડ) ની સ્થાપના કરવાની જોગવાઈ કરવાનો પણ આશય ધરાવે છે. બોર્ડની સ્થાપના થાય ત્યાં સુધી, કેન્દ્ર સરકાર બોર્ડની તમામ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરશે અથવા બોર્ડની સત્તાઓ અને કાર્યોનો ઉપયોગ કરવા માટે કોઈ નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામકને નિર્ધારિત કરશે. સંહિતામાં પરિકલ્પિત દિવાળિયાપણા નિરાકરણ, લિક્વિડેશન અને નાદારીની કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવામાં દિવાળિયાપણાના વ્યાવસાયિકો સહાય કરશે. આવી કાર્યવાહી સુગમ બને તે માટે માહિતી ઉપયોગિતાઓ નાણાકીય માહિતી એકત્ર કરશે, સંકલિત કરશે, પ્રમાણિત કરશે અને પ્રસારીત કરશે. સંહિતા સંહિતામાં નિર્દિષ્ટ હેતુઓ માટે ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેંકરપ્સી ઇન્ડ ઓફ ઇન્ડિયા તરીકે ઓળખાતો એક ભંડોળ સ્થાપિત કરવાની પણ પ્રસ્તાવના કરે છે.

૪. આ સંહિતા ભારતીય ભાગીદારી અધિનિયમ, ૧૯૩૨, કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ અધિનિયમ, ૧૯૪૪, કર્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨, આવકવેરા

અધિનિયમ, ૧૯૬૧, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓને બાકી દેવાંની વસૂલાત અધિનિયમ, ૧૯૯૩, નાણાં અધિનિયમ, ૧૯૯૪, નાણાકીય સંપત્તિઓના પ્રતિભૂતીકરણ અને પુનર્નિર્માણ તથા સુરક્ષા હિતના અમલીકરણ અધિનિયમ, ૨૦૦૨, બીમાર ઔદ્યોગિક કંપનીઓ (વિશેષ જોગવાઈઓ) ૨૬ અધિનિયમ, ૨૦૦૩, ચુકવણી અને સમાધાન પ્રણાલીઓ અધિનિયમ, ૨૦૦૭, મર્યાદિત દાયિત્વ ભાગીદારી અધિનિયમ, ૨૦૦૮, અને કંપનીઓ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ માં સુધારા કરવાની જોગવાઈ કરવા માટે પ્રયત્નશીલ છે.

૫. સંહિતાનો હેતુ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્યો સિદ્ધ કરવાનો છે.”

(મૂળમાં ભાર આપેલ)

૧૦. સંહિતાની પ્રસ્તાવના નીચે મુજબ કહે છે:

કંપની સ્વરૂપના વ્યક્તિઓ, ભાગીદારી પેઢીઓ અને વ્યક્તિગત વ્યક્તિઓના પુનર્ગઠન અને દિવાળિયાપણાના નિરાકરણ સંબંધિત કાયદાઓને એકત્રિત અને સુધારવા માટે, એવી વ્યક્તિઓની સંપત્તિના મૂલ્યને મહત્તમ બનાવવા હેતુસર સમયમર્યાદાબદ્ધ રીતે; ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા, ઋણની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવા અને સરકારને ચૂકવવાના બાકી લેણાંની ચુકવણીની અગ્રતા-ક્રમમાં ફેરફાર સહિત તમામ હિતધારકોના હિતોમાં સંતુલન સ્થાપિત કરવા માટે; તથા ભારતનું દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી બોર્ડ સ્થાપિત કરવા માટે; અને તે સાથે સંબંધિત અથવા અનુગામી બાબતો માટેનો એક અધિનિયમ.

૧૧. જેમ સ્પષ્ટપણે જણાય છે તેમ, પ્રસ્તાવના સંહિતા દ્વારા શું હાંસલ કરવા માંગવામાં આવે છે તે અંગે અંતર્દષ્ટિ આપે છે. આ સંહિતા મુખ્યત્વે અને સર્વોપરી રીતે નિગમિત દેણદારાઓના પુનર્ગઠન અને દિવાળિયાપણાના નિવારણ માટેની સંહિતા છે. જો આવું પુનર્ગઠન સમયમર્યાદાબદ્ધ રીતે અમલમાં મૂકવામાં ન આવે, તો આવા વ્યક્તિઓની સંપત્તિઓનું મૂલ્ય ઘટી જશે. તેથી, આવા વ્યક્તિઓની સંપત્તિઓના મૂલ્યનું મહત્તમીકરણ થાય જેથી તેઓને કાર્યરત સંસ્થા તરીકે કાર્યક્ષમ રીતે ચલાવી શકાય, તે સંહિતાનો બીજો અત્યંત મહત્વનો હેતુ છે. પરિણામે, નિગમિત દેણદારાના સંચાલનમાં રહેલા વ્યક્તિઓને દૂર કરીને તેમના સ્થાને ઉદ્યોગસાહસિકોને લાવવામાં આવતાં ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન મળશે. તેથી, જ્યારે ઠરાવ યોજના અમલમાં આવે છે અને નિગમિત દેણદારાને ફરી આર્થિક મુખ્ય પ્રવાહમાં લાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે પોતાની દેણગીરીઓની ચુકવણી કરી શકે છે, જેના પરિણામે બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓના હાથે ઋણની કાર્યક્ષમતા વધે છે. સર્વોપરી રીતે, અંતે, તમામ હિતધારકોના હિતોની સંભાળ લેવામાં આવે છે, કારણ કે નિગમિત દેણદાર પોતે જ ઠરાવ યોજનાનો લાભાર્થી બની જાય છે – કામદારોને ચૂકવણી થાય છે, લાંબા ગાળે દેણદારોને સંપૂર્ણ ચુકવણી મળશે, અને શેરધારકો/રોકાણકારો તેમના રોકાણનું મહત્તમીકરણ કરી શકે છે. અસરકારક કાનૂની માળખા દ્વારા નુકસાનમાં ચાલી રહેલા નિગમિત દેણદારાનો સમયસર ઠરાવ, ઋણ બજારોના વિકાસને ટેકો આપવા માટે બહુ દૂરગામી સાબિત થશે. અર્થતંત્રમાં પાછાં આવેલા નાણાંથી વધુ રોકાણ કરી શકાય હોવાથી, ત્યારબાદ વેપાર વધુ સુલભ બને છે, જેના પરિણામે સમગ્ર રીતે ઊંચો આર્થિક વિકાસ અને ભારતીય

અર્થતંત્રનો વિકાસ થાય છે. નોંધવા જેવી રસપ્રદ બાબત એ છે કે પ્રસ્તાવનામાં કોઈપણ રીતે વિસર્જનનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી, જેનો આશ્રય માત્ર અંતિમ ઉપાય તરીકે લેવાય છે, જો કોઈ ઠરાવ યોજના ન હોય અથવા રજૂ કરાયેલ ઠરાવ યોજનાઓ માપદંડ મુજબની ન હોય. વિસર્જનમાં પણ, વિસર્જક નિગમિત દેણદારના વ્યવસાયને કાર્યરત સંસ્થા તરીકે વેચી શકે છે. [અર્સેલરમિતલ (સુપ્રા) જુઓ, અનુચ્છેદ ૮૩, પાદટીપ ૩ પર].

૧૨. તેથી એવું જોવાઈ શકે છે કે આ વિધાનનો મુખ્ય કેન્દ્રબિંદુ કોર્પોરેટ દેણદારને તેના પોતાના સંચાલનથી અને લિક્વિડેશન દ્વારા થનારી કોર્પોરેટ મૃત્યુથી સુરક્ષિત રાખીને તેની પુનર્જીવન અને સતતતા સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. તેથી, સંહિતા એક હિતકારી વિધાન છે, જે કોર્પોરેટ દેણદારને ફરીથી સશક્ત બનાવે છે, અને તે દેવામાંદારો માટેની માત્ર વસુલાતલક્ષી વિધાન નથી. તેથી, કોર્પોરેટ દેણદારના હિતોને તેના પ્રમોટરો / સંચાલનમાં રહેલા વ્યક્તિઓના હિતોથી વિભાજિત અને અલગ કરવામાં આવ્યા છે. તેથી, નિરાકરણ પ્રક્રિયા કોર્પોરેટ દેણદાર વિરુદ્ધ પ્રતિવાદી સ્વરૂપની નથી, પરંતુ હકીકતમાં તેના હિતોની રક્ષાત્મક છે. કલમ ૧૪ દ્વારા લાદવામાં આવેલ સ્થિતિ પોતે કોર્પોરેટ દેણદારના હિતમાં છે, અને તે દ્વારા નિરાકરણ પ્રક્રિયા દરમિયાન કોર્પોરેટ દેણદારની સંપત્તિઓનું સંરક્ષણ થાય છે. નિરાકરણ પ્રક્રિયા જે સમયમર્યાદાઓમાં પૂર્ણ થવાની છે, તે પણ કોર્પોરેટ દેણદારની સંપત્તિઓને વધુ ક્ષીણતા થવાથી રક્ષા કરે છે, તેમજ તેના તમામ દેવામાંદારો અને કામદારોનું પણ સંરક્ષણ કરે છે, કારણ કે તે નિરાકરણ પ્રક્રિયા શક્ય તેટલી ઝડપથી પૂર્ણ થાય તે સુનિશ્ચિત કરે છે, જેથી

બીજું સંચાલન પોતાની ઉદ્યોગસાહસિક કુશળતા દ્વારા કોર્પોરેટ દેણાદારને પુનર્જીવિત કરી આ બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરી શકે.

આ એનસીએલટી અને એનસીએલએટીના સભ્યોની નિમણૂક આ અદાલતના ચુકાદાઓના વિરુદ્ધ નથી.

૧૩. શ્રી રોહતગીએ દલીલ કરી છે કે મદ્રાસ બાર એસોસિએશન (૧) (ઉપરોક્ત) અને મદ્રાસ બાર એસોસિએશન (૩) (ઉપરોક્ત) માં આપેલા ચુકાદાઓના વિરુદ્ધ, કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૪૧૨(૨) કાયદાપુસ્તકમાં યથાવત્ ચાલુ રહી, જેના પરિણામે, પસંદગી સમિતિના બે ન્યાયિક સભ્યો પર ત્રણ અમલદારોનું પ્રાધાન્ય થઈ જાય છે.

૧૪. ૦૩.૦૧.૨૦૧૮ના રોજ, કંપનીઝ સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૧૭ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો, જેના દ્વારા કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૪૧૨ માં નીચે મુજબ સુધારો કરવામાં આવ્યો:

“ ૪૧૨. ટ્રિબ્યુનલ અને અપીલીય ટ્રિબ્યુનલના સભ્યોની પસંદગી .—

XXX XXX XXX

(૨) ટ્રિબ્યુનલના સભ્યો અને અપીલીય ટ્રિબ્યુનલના તકનીકી સભ્યોની નિમણૂક, નીચે મુજબ બનેલી પસંદગી સમિતિની ભલામણ પર કરવામાં આવશે—

(એ) ભારતના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ અથવા તેમના નિમિત્ત પ્રતિનિધિ—અધ્યક્ષ;

(બી) સર્વોચ્ચ અદાલતના વરિષ્ઠ ન્યાયાધીશ અથવા વડી અદાલતના

મુખ્ય ન્યાયાધીશ—સભ્ય;

(સી) કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયમાં સચિવ—સભ્ય;અને

(ડી) કાનૂન અને ન્યાય મંત્રાલયમાં સચિવ—સભ્ય. (૨-એ) જ્યાં પસંદગી સમિતિની બેઠકમાં કોઈપણ મુદ્દા પર મતોની સમાનતા થાય, ત્યાં અધ્યક્ષને નિર્ણાયક મત હશે.”

આને તા. ૦૯.૦૨.૨૦૧૮ ની અધિસૂચના દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું. તેમ છતાં, આ કાર્યવાહી દરમિયાન ભારત સંઘ દ્વારા એક વધારાનું સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. આ સોગંદનામું કોર્પોરેટ કાર્ય મંત્રાલયના પ્રાદેશિક નિયામક (ઉત્તરીય પ્રદેશ) ડૉ. રાજ સિંહ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. આ સોગંદનામું સ્પષ્ટ કરે છે કે, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્દેશોનું પાલન કરતાં, એન.સી.એલ.ટી.ના સભ્યોની નિમણૂક કરવા માટે વર્ષ ૨૦૧૫ માં જ એક પસંદગી સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી. તેથી, તા. ૨૭.૦૭.૨૦૧૫ ના આદેશ દ્વારા, (૧) ન્યાયમૂર્તિ ગોગોઈ (તે સમયે જેમ હતા તે રીતે), (૨) ન્યાયમૂર્તિ રમણા, (૩) કાનૂની બાબતો વિભાગ, કાયદા અને ન્યાય મંત્રાલયના સચિવ, અને (૪) કોર્પોરેટ કાર્યના સચિવને પસંદગી સમિતિ તરીકે રચવામાં આવ્યા હતા. વધુ નિમણૂકો કરવા માટે આ પસંદગી સમિતિનું તા. ૨૨.૦૨.૨૦૧૭ ના રોજ પુનર્ગઠન કરવામાં આવ્યું હતું. આ અદાલતના નિર્દેશોના પાલનરૂપે, ન્યાયિક અને તકનિકી સભ્યો માટે અરજીઓ આમંત્રિત કરતી તા. ૧૦.૦૮.૨૦૧૫ ની જાહેરાતો બહાર પાડવામાં આવી હતી, જેના પરિણામે એન.સી.એલ.ટી. અને એન.સી.એલ.એ.ટી.ના હાલના તમામ સભ્યોની નિમણૂક કરવામાં આવી છે. સ્થિતિ એવી હોવાથી, શ્રી રોહતગીની પ્રથમ રજૂઆત અંગે હવે અમને વધુ

વિચારવિમર્શ કરવાની જરૂર નથી.

એનસીએલએટી બેન્ચ માત્ર દિલ્હી ખાતે .

૧૫. શ્રી રોહતગી દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી છે કે મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન

(૨) (ઉપરોક્ત) મામલામાં અમારા ચુકાદા મુજબ, પરિષદ ૧૨૩ નીચે

મુજબ જણાવે છે: “૧૨૩. અમે પ્રથમ એનટીટી અધિનિયમની કલમ ૫ ની

વૈધતા તપાસીશું. ઉપરોક્ત જોગવાઈને પડકારવાનો આધાર, ચોથી

દલીલના સંદર્ભમાં અરજદારોની તરફેણી રજૂ કરાયેલ દલીલોનું નિરાકરણ

કરતી વખતે, અમારી દ્વારા અગાઉથી જ વર્ણવવામાં આવ્યો છે.

અરજદારોના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, એનટીટી અધિનિયમની

કલમ ૫(૨) એ ફરજિયાત કરે છે કે એનટીટીની બેઠકો સામાન્ય રીતે દિલ્હી

ના રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્રમાં યોજાય. અરજદારોના જણાવ્યા મુજબ,

ઉપરોક્ત ફરજિયાત જોગવાઈથી વિવાદ ચલાવતા આકલનગ્રસ્તને તે જે

રાજ્યનો રહેવાસી છે તે રાજ્યની અધિકારક્ષેત્રવાળી વડી અદાલતનો સંપર્ક

સાધવાની સુવિધાથી વંચિત થવું પડશે. કોઈ આકલનગ્રસ્ત

દૂરવર્તી/અંતરિયાળ રાજ્યનો હોઈ શકે, તેવી સ્થિતિમાં તેને માત્ર લાંબા

અંતરના પ્રવાસની કઠિનાઈ જ સહન કરવી પડે તેવું નહીં, પરંતુ આવા

પ્રવાસથી અનાવશ્યક આર્થિક ખર્ચ પણ ઉપજશે. તે જ રીતે, દૂર આવેલા

રાજ્યનો વિવાદી આકલનગ્રસ્ત એનટીટી સમક્ષ તેનું

પ્રતિનિધિત્વ કરનાર વકીલ શોધવામાં અત્યંત મુશ્કેલી અને અસુવિધાનો

સામનો કરી શકે, કારણ કે તેની સામાન્ય બેઠક દિલ્હી ના રાષ્ટ્રીય રાજધાની

ક્ષેત્રમાં જ રાખવાની ફરજિયાત જોગવાઈ છે. યદ્યપિ અમે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે કે અધિકારક્ષેત્રવાળી વડી અદાલતોમાં નિહિત અપીલી અધિકારક્ષેત્રના સ્થાને સંસદ અદાલતો/અધિકરણો રચી અને તે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરાવી શકે છે, તો પણ અમારું મંતવ્ય છે કે વિકલ્પરૂપ અદાલત/અધિકરણમાં અધિકારક્ષેત્ર સોંપતી વખતે, નવનિર્મિત અદાલત/અધિકરણની સ્થાપના પૂર્વે જેવું સુવિધાજનક અને ઝડપભર્યું નિવારણ ઉપલબ્ધ હતું, તે જ સુવિધા અને ઝડપ સાથે ઉપચાર ઉપલબ્ધ રહે તે સુનિશ્ચિત કરવું વિધાનમંડળ માટે અનિવાર્ય છે. આ દૃષ્ટિએ જોવામાં આવે તો, એનટીટી અધિનિયમની કલમ ૫(૨) માં સમાવાયેલ આ ફરજિયાત જોગવાઈ કે એનટીટીની બેઠકો સામાન્ય રીતે દિલ્હી ના રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્રમાં યોજાશે, ઉપચારને અસફળકારી બનાવશે અને તેથી કાયદામાં અસ્વીકાર્ય ગણાશે. આ મુદ્દાના આ પાસાનો વિચાર આ અદાલતે વહીવટી અધિકરણો અધિનિયમ, ૧૯૮૫ ના સંદર્ભમાં એસ.પી. સંપત કુમાર કેસ [એસ.પી. સંપત કુમાર વિ. ભારત સંઘ, (૧૯૮૭) ૧ એસસીસી ૧૨૪ : (૧૯૮૭) ૨ એટીસી ૮૨] અને એલ. ચંદ્ર કુમાર કેસ [એલ. ચંદ્ર કુમાર વિ. ભારત સંઘ, (૧૯૮૭) ૩ એસસીસી ૨૬૧ : ૧૯૮૭ એસસીસી (એલ એન્ડ એસ) ૫૭૭] માં કર્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે દરેક અધિકારક્ષેત્રવાળી વડી અદાલતના સ્થાને કાયમી ખંડપીઠોની સ્થાપના થવી જરૂરી છે. અને જો તે શક્ય ન હોય, તો ઓછામાં ઓછી દરેક તે સ્થળે પરિભ્રમણ ખંડપીઠ સ્થાપિત કરવી આવશ્યક છે, જ્યાં

પીડિત પક્ષકાર પોતાની રાહત પ્રાપ્ત કરી શકે. ઉપરોક્ત મુદ્દા અંગેની સ્થિતિ વર્તમાન વિવાદમાં પણ ભિન્ન નથી. ઉપરોક્ત કારણસર, એનટીટી અધિનિયમની કલમ ૫(૨) આ અદાલતે ઘોષિત કરેલા કાયદાનું સ્પષ્ટ ઉદ્ધંધન કરે છે.”

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૬. વિદ્વાન એટર્ની જનરલે અમને ખાતરી આપી છે કે આ ચુકાદાનું પાલન કરવામાં આવશે અને જેમ જ તે વ્યવહાર્ય બનશે તેમ સર્કિટ બેન્ચો સ્થાપિત કરવામાં આવશે. બાબતના આ દષ્ટિકોણથી, અમે આ રજૂઆતનો નોંધ લઈએ છીએ અને ભારત સંઘને આજથી ૬ મહિનાની અવધિમાં એન.સી.એલ.એ.ટી.ની સર્કિટ બેન્ચો સ્થાપિત કરવા માટે નિર્દેશ કરીએ છીએ.

ટ્રિબ્યુનલ્સ ખોટા મંત્રાલય હેઠળ કાર્યરત છે

૧૭. શ્રી મુકુલ રોહતગી એ દલીલ કરી કે મદ્રાસ બાર એસોસિએશનમાં

(૧) (ઉપરોક્ત), ફકરો ૧૨૦(૧૨) ખાસ કરીને નીચે મુજબ વાંચે છે:

“ ૧૨૦ અધિનિયમના ભાગ ૧-બી અને ૧-સીમાં રહેલી ખામીઓને સુધારવા માટે આવશ્યક સુધારાઓનું અમે કોષ્ટકીકરણ કરી શકીએ છીએ:

XXX XXX XXX

(૧૨) તમામ ટ્રિબ્યુનલ્સ માટેનો વહીવટી આધાર કાયદા અને ન્યાય મંત્રાલય તરફથી હોવો જોઈએ. ટ્રિબ્યુનલ્સ કે તેમના સભ્યો ન તો સંબંધિત પ્રાયોજક અથવા મૂળ મંત્રાલયો અથવા સંબંધિત વિભાગ પાસેથી સુવિધાઓ માંગશે અને ન તો તેમને આવી સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં

આવશે.

XXX XXX XXX”

આ ચુકાદાની તારીખથી આઠ વર્ષ પસાર થઈ ગયા હોવા છતાં, આ ટ્રિબ્યુનલ્સ માટેનું વહીવટી સમર્થન હજી પણ કોર્પોરેટ કાર્ય મંત્રાલય તરફથી જ ચાલુ છે. આ સ્થિતિનું શક્ય તેટલું વહેલામાં વહેલી તકે સુધારણ કરવામાં આવવું જરૂરી છે.

૧૮. જોકે, વિદ્વાન એટર્ની જનરલે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૭૭(૩) અને દિલ્લી ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ લિમિટેડ વિ. ઇન્ટરનેશનલ લીઝ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન અને અન્ય, (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૪૪૬, તરફ ધ્યાન દોર્યું, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે એકવાર વિવિધ મંત્રાલયો વચ્ચે કાર્યસંચાલનના નિયમો મુજબ કારોબારનું વહેંચણ કરવામાં આવે, ત્યારે આવું વહેંચણ ફરજિયાત સ્વરૂપ ધરાવે છે. તેમના મુજબ, તેથી, કાર્યસંચાલનના નિયમો હેઠળ દેવાળિયાપણાની સંહિતા હેઠળ ઉદ્ભવતા વિષયો કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલયને ફાળવવામાં આવ્યા હોવાથી, તે નિયમો ફરજિયાત સ્વરૂપ ધરાવે છે અને તેમનું પાલન કરવું જ પડે.

૧૯. સ્પષ્ટ છે કે કાર્ય વહેંચણીના નિયમો, તેમની ફરજિયાત પ્રકૃતિને કારણે, અને તેમનું પાલન થવાનું હોવાથી, સરકારની કાર્યપાલક શાખા દ્વારા તે મુજબ જ પાલન થવું આવશ્યક છે. જ્યાં સુધી અમારો પ્રશ્ન છે, અમે મદ્રાસ બાર એસોસિયેશન (૧) (ઉપરોક્ત) માં બંધારણીય ખંડપીઠના ચુકાદાથી બંધાયેલ છીએ. કાયદાની આ સ્થિતિ આઠ વર્ષ અગાઉ પ્રતિપાદિત કરવામાં આવી હતી. હવે બહુ સમય વીતી ગયો છે કે ભારત સંઘ આ અદાલતના ચુકાદાનું શબ્દશઃ તથા ભાવશઃ બંને રીતે પાલન કરે.

ભારતના બંધારણની કલમ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરનાર, ભેદભાવપૂર્ણ કે મનસ્વી એમ કંઈ પણ નથી એવા નાણાકીય ઋણદાતા અને કામગીરીલક્ષી ઋણદાતા વચ્ચેનો વર્ગીકરણ.

૨૦. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪ ના ઉલ્લંઘન અંગેના માપદંડો, જ્યારે કાયદેસરને સમાનતાના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન કરનાર તરીકે પડકારવામાં આવે છે, ત્યારે આ અદાલત દ્વારા વારંવાર નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યા છે. સમાનતા માત્ર સમાનો વચ્ચે જ હોય છે, તેથી જો અદાલત સમક્ષ એવું દર્શાવી શકાય કે બે પ્રકારના દેવાનો વચ્ચે ભેદ પાડતું કોઈ બુદ્ધિગ્રાહ્ય ભિન્નીકરણ અસ્તિત્વમાં છે, અને આવું ભિન્નીકરણ કરવામાં આવેલા દેવાનો તથા કાયદેસર દ્વારા હાંસલ કરવાના હેતુ વચ્ચે કોઈ તર્કસંગત સંબંધ હોય, તો તે ભેદભાવ ગણાતો નથી. અનુચ્છેદ ૧૪ નો આ પાસો આરંભથી જ અસંખ્ય ચુકાદાઓમાં પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો છે, જેના ઉલ્લેખ કરવો અતિશય થશે.

૨૧. કાનૂનના વિકાસનો બીજો એક પાસો એ છે કે કાયદાને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી હોવાના આધાર પર રદ કરી શકાય છે. આ બાબત તાજેતરના બંધારણીય ખંડપીઠના શાયરા બાનો (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયમાં નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે:

“ ૮૫. નેચરલ રિસોર્સિસ એલોકેશન કેસ [નેચરલ રિસોર્સિસ એલોકેશન, ઈન રે, સ્પેશિયલ રેફરન્સ નં. ૧ ઓફ ૨૦૧૨ , (૨૦૧૨) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧], માં આપેલા આ ચુકાદાનું વાચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે આ અદાલતે મેકડોવેલ [સ્ટેટ ઓફ એ.પી. વિ. મેકડોવેલ એન્ડ કો. ,

(૧૯૯૬) ૩ એસ.સી.સી. ૭૦૯] ને એ સિદ્ધાંત માટેનો અધિકૃત નિર્ધાર માન્યો નહોતો કે કાયદેસરની જોગવાઈને મનસ્વી હોવાના આધાર પર ક્યારેય રદ કરી શકાતી નથી. ખરેખર, અદાલતે અગાઉના તમામ ચુકાદાઓનો, અને ખાસ કરીને અજય હાસિયા [અજય હાસિયા વિ. ખાલિદ મુજુબ સેહરાવદી , (૧૯૮૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨ : ૧૯૮૧ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૨૫૮] નો, જેમાં એવું જણાવાયું હતું કે કલમ ૧૪ હેઠળ કાયદેસરની જોગવાઈ “મનસ્વી” હોવાના આધારે રદ કરી શકાય છે, ઉદ્દેખ કર્યા પછી આ નિષ્કર્ષ આપ્યો કે કાયદેસરની જોગવાઈ પર લાગુ પડતી વખતે “મનસ્વીતા” શબ્દનો ઢીલા અર્થમાં ઉપયોગ કરી શકાય નહીં. તેના બદલે, તેણે પરીક્ષણનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરતાં જણાવ્યું કે જો બંધારણીય ખામી જોવા મળે, તો કલમ ૧૪ એવી ખામીને પ્રતિબંધિત કરશે. અને બંધારણીય ખામી કલમ ૧૪માં ત્યારે જ જોવા મળે છે જ્યારે કાયદેસરની જોગવાઈ “પ્રત્યક્ષપણે મનસ્વી” હોય, અર્થાત્ જ્યારે તે ન્યાયસંગત ન હોય, વાજબી ન હોય, ભેદભાવપૂર્ણ હોય, પારદર્શક ન હોય, ચંચળ સ્વભાવની હોય, પક્ષપાતી હોય, પક્ષપોષણ અથવા ભાઈભતિજાવાદથી પ્રેરિત હોય અને સ્વસ્થ સ્પર્ધાના પ્રોત્સાહન તથા સમાનતાપૂર્ણ વર્તનના અનુસરણમાં ન હોય. સકારાત્મક રીતે કહીએ તો, તે તર્કસંગત, કારણસમર્થિત અને લોકહિતથી માર્ગદર્શિત ધોરણોને અનુરૂપ હોવી જોઈએ, વગેરે.

૯૬. સુબ્રમણ્યન સ્વામી વિ. સી.બી.આઈ. [સુબ્રમણ્યન સ્વામી વિ.

સી.બી.આઈ. , (૨૦૧૪) ૮ એસ.સી.સી. ૬૮૨ : (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૪૨ : (૨૦૧૪) ૩ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૩૬] માં સર્વોચ્ચ અદાલતની અન્ય એક બંધારણીય પીઠના નિર્ણયમાં દિલ્હી વિશેષ પોલીસ સ્થાપના અધિનિયમ, ૧૯૪૬ ની કલમ ૬-એને પડકારવામાં આવી હતી. આ કલમને અંતે ભેદભાવપૂર્ણ હોવાને કારણે અને તેથી અનુચ્છેદ ૧૪ના ભંગરૂપ હોવાને આધારે રદ કરવામાં આવી હતી. સુબ્રમણ્યન સ્વામી વિ. સી.બી.આઈ. [સુબ્રમણ્યન સ્વામી વિ. સી.બી.આઈ. , (૨૦૦૫) ૨ એસ.સી.સી. ૩૧૭ : ૨૦૦૫ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૨૪૧] માં કરવામાં આવેલા સંદર્ભ આદેશ દ્વારા બંધારણીય પીઠ સમક્ષ એક વિશિષ્ટ સંદર્ભ કરવામાં આવ્યો હતો અને અજેય હાસિયા [અજેય હાસિયા વિ. ખાલિદ મુજુબ સેહરાવદી , (૧૯૮૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૨૨ : ૧૯૮૧ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૨૫૮], માર્દિયા કેમિકલ્સ [માર્દિયા કેમિકલ્સ લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા , (૨૦૦૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩૧૧], મલ્પે વિશ્વનાથ આચાર્ય [મલ્પે વિશ્વનાથ આચાર્ય વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય , (૧૯૯૮) ૨ એસ.સી.સી. ૧] અને મેકડોવેલ [એ.પી. રાજ્ય વિ. મેકડોવેલ એન્ડ કો. , (૧૯૯૬) ૩ એસ.સી.સી. ૭૦૯] સહિતના અનેક ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, સંદર્ભ એવો હતો કે અનુચ્છેદ ૧૪ના અંગરૂપ મનમાની અને અચુકિતસંગતતા, કાયદેસરની જોગવાઈને અમાન્ય ઠેરવવા માટેના આધાર તરીકે ઉપલબ્ધ છે કે નથી.

૯૭. વકીલની દલીલો તેમજ અનુચ્છેદ ૧૪ ના ભેદભાવના પાસા સંબંધિત

અનેક ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યા બાદ, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું: (સુબ્રમણિયન સ્વામી કેસ [સુબ્રમણિયન સ્વામી વિ. સી.બી.આઈ. , (૨૦૧૪) ૮ એસ.સી.સી. ૬૮૨ : (૨૦૧૪) ૬ એસ.સી.સી. (ફિ) ૪૨ : (૨૦૧૪) ૩ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૩૬] , એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૭૨૧-૨૨, પરિચ્છેદ ૪૮-૪૯)

" ૪૮ . ઈ.પી. રોયપ્પા [ઈ.પી. રોયપ્પા વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન. , (૧૯૭૪) ૪ એસ.સી.સી. ૩ : ૧૯૭૪ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૧૬૫] માં, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો નિર્ધાર કર્યો છે કે અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ બંનેને આધાર આપતો મૂળભૂત સિદ્ધાંત સમાનતા અને ભેદભાવ વિરુદ્ધનો પ્રતિબંધ છે. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ પરિચ્છેદ ૮૫ માં અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૮)

૮૫ સકારાત્મક કાનૂની દૃષ્ટિકોણથી, સમાનતા મનમાનીની વિરુદ્ધ છે. હકીકતમાં સમાનતા અને મનમાની પરસ્પરના શપથ લીધેલા શત્રુઓ છે; એક ગણરાજ્યમાં કાયદાના શાસન સાથે સંકળાયેલી છે જ્યારે બીજી નિરંકુશ રાજાના મનસ્વી ઈચ્છા અને કપરીસ સાથે સંબંધિત છે. જ્યાં કોઈ કૃત્ય મનમાનીપૂર્ણ હોય છે, ત્યાં રાજકીય તર્ક અને બંધારણીય કાયદા બંને મુજબ તેમાં અસમાનતા અંતર્નિહિત હોય છે અને તેથી તે અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરનાર બને છે, અને જો તે જાહેર રોજગાર સંબંધિત કોઈ મુદ્દાને અસર કરે, તો તે અનુચ્છેદ ૧૬નું પણ ઉલ્લંઘન કરનાર બને છે. અનુચ્છેદો ૧૪ અને ૧૬ રાજ્યની કાર્યવાહીમાંથી મનમાની પર પ્રહાર કરે છે અને

ન્યાયસંગતતા તથા સમાન વ્યવહાર સુનિશ્ચિત કરે છે.

અદાલતનો અભિગમ

૪૯ . જ્યાં વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કાયદાની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવામાં આવે છે, ત્યાં અદાલતે આ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે કોઈ કાયદાની બંધારણીયતાની હંમેશા એક અનુમાનિત માન્યતા રહેલી હોય છે, અને બંધારણીય સિદ્ધાંતોનો સ્પષ્ટ ભંગ દર્શાવવો આવશ્યક છે. અદાલતે વિધાનપ્રક્રિયાના મૂળભૂત સ્વરૂપ અને મહત્વને માન્યતા આપવી જરૂરી છે અને વિધાનપ્રક્રિયા પ્રત્યે યોગ્ય માન તથા આદર દર્શાવવો જોઈએ. જ્યાં કાયદાને બંધારણવિરોધી અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરનાર તરીકે પડકારવામાં આવે છે, ત્યાં અદાલતે કાયદાને અમાન્ય ઠેરવવાના સંદર્ભમાં અનુચ્છેદ ૧૪ની લાગુ પડતાને લગતા સિદ્ધાંતોનું પોતાને સ્મરણ કરાવવું જોઈએ. કાયદા પર અનુચ્છેદ ૧૪ના પ્રયોગ અને કાયદાને અમાન્ય ઠેરવવાના સંદર્ભમાં તેની બે પરિમાણો હવે સુપ્રતિષ્ઠિત રીતે સ્વીકારવામાં આવી છે અને તે આ છે: (૧) અસ્વીકાર્ય અથવા અમાન્ય વર્ગીકરણના આધારે ભેદભાવ, અને (૨) સત્તાઓનું અતિશય પ્રત્યાયોજન; કાર્યપાલિકાને અંકુશરહિત અને માર્ગદર્શનવિહોણી સત્તાઓ સોંપવી, ભલે તે પ્રત્યાયોજિત કાનૂનના સ્વરૂપે હોય કે વહીવટી આદેશો પસાર કરવાની સત્તા આપવાના માર્ગે હોય—જો આવી સત્તા કોઈ માર્ગદર્શન, નિયંત્રણ અથવા નિયામક કસોટી વિના આપવામાં આવી હોય, તો તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે. અદાલતે આ બાબત અંગે

પણ સચેત રહેવું જરૂરી છે કે માત્ર એટલા માટે કોઈ કાયદો બંધારણવિરોધી બની જતો નથી કે તેના વિષે બીજો કોઈ દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે અથવા બીજો કોઈ પદ્ધતિ સામાજિક કે આર્થિક નીતિના કોઈપણ પ્રશ્નમાં તેટલી જ સારી અથવા તેથી પણ વધુ અસરકારક ગણાય. એ સુસ્થાપિત છે કે અદાલતો નીતિ શું હોવી જોઈએ તે અંગે પોતાના મંતવ્યોનો પ્રતિસ્થાપન કરતી નથી.”

xxx xxx xxx

૧૦૦. સમગ્ર પરિસ્થિતિ પૂર્ણરૂપે સ્પષ્ટ કરવા માટે, આ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે ગોણ વિધાનને તે મનસ્વી છે અને તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉદ્દંધન કરે છે, તે આધાર પર રદ કરી શકાય છે. સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસન. ઓફ ઇન્ડિયા લિ. ટ્રાઇ [સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસન. ઓફ ઇન્ડિયા લિ. ટ્રાઇ , (૨૦૧૬) ૭ એસ.સી.સી. ૭૦૩], માં, આ અદાલતે અગાઉના નજિરોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૭૩૬-૩૭, પરા ૪૨-૪૪)

“ મૂળભૂત અધિકારોનું ઉદ્દંધન

૪૨ . અમે અગાઉ જ જોઈ ચૂક્યા છીએ કે અધિનસ્ત વિધાનની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા માટેની કસોટીઓમાંની એક એ છે કે અધિનસ્ત વિધાન પ્રત્યક્ષ રીતે મનસ્વી ન હોવું જોઈએ. ઉપરાંત, આ સ્થિર થયેલો કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે અધિનસ્ત વિધાનને પૂર્ણ વિધાન સામે પડકારવા માટે ઉપલબ્ધ કોઈપણ આધાર પર પડકારવામાં આવી શકે છે. [જુઓ ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. યુનિયન ઓફ

ઈન્ડિયા [ઈન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા , (૧૯૮૫) ૧ એસસીસી ૬૪૧ : ૧૯૮૫ એસસીસી (ટેક્સ) ૧૨૧] , એસસીસી પૃષ્ઠ ૬૮૯ પર, પરિચ્છેદ ૭૫.]

૪૩ . “પ્રગટ મનસ્વીતા”ની કસોટી આ અદાલતના બે ચુકાદાઓમાં સુસ્પષ્ટ રીતે સમજાવવામાં આવી છે. ખોડે ડિસ્ટિલરીઝ લિ. વિ. કર્ણાટક રાજ્ય [ખોડે ડિસ્ટિલરીઝ લિ. વિ. કર્ણાટક રાજ્ય , (૧૯૯૬) ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૦૪], માં આ અદાલતે આ રીતે ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૧૪, પરિચ્છેદ ૧૩) ‘ ૧૩ . ત્યારબાદ અમારી સમક્ષ આ રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સુધારેલા નિયમો મનસ્વી, અયોગ્ય છે અને અતિશય કઠિનાઈ ઊભી કરે છે અને, તેથી, તેઓ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે. ભલે અનુચ્છેદ ૧૯(૧)(જી)નું રક્ષણ અપીલકર્તાઓને ઉપલબ્ધ ન હોય, તદાપિ નિયમોએ નિશ્ચિતપણે અનુચ્છેદ ૧૪ની કસોટી પૂર્ણ કરવી જ પડશે, જે મનસ્વી કાર્યવાહી વિરુદ્ધની બાંધધરી છે. તેમ છતાં, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે અહીં અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ જે બાબતને પડકારવામાં આવી રહી છે તે કારોબારી કાર્યવાહી નહીં પરંતુ પ્રતિનિધિ કાનૂનરચના છે. કારોબારી કાનૂનરચનાઓ પર લાગુ પડતી મનસ્વી કાર્યવાહી અંગેની કસોટીઓ પ્રતિનિધિ કાનૂનરચનાને આવશ્યકપણે લાગુ પડતી નથી. પ્રતિનિધિ કાનૂનરચનાને રદ કરી શકાય તે માટે, એવી કાનૂનરચના સ્પષ્ટપણે મનસ્વી હોવી જોઈએ; એવો કાયદો, જે કાનૂન બનાવવાની સોંપવામાં આવેલી સત્તા ધરાવતા પ્રાધિકરણ પાસેથી ચુકિતપૂર્વક નિસરી આવ્યો હોય તેવી વાજબી

અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં . ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યુઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. ભારત સંઘ [ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યુઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. ભારત સંઘ , (૧૯૮૫) ૧ એસ.સી.સી. ૬૪૧ : ૧૯૮૫ એસ.સી.સી. (ટેક્સ) ૧૨૧], માં આ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે ઉપવર્તી કાનૂનરચનાને સક્ષમ વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા અધિનિયમને મળતી સમકક્ષ રક્ષાકવચની ડિગ્રી પ્રાપ્ત થતી નથી. ઉપવર્તી કાનૂનરચનાને અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ આ આધાર પર પડકારી શકાય કે તે અયોગ્ય છે; “અયોગ્ય”નો અર્થ માત્ર એટલો નથી કે તે વાજબી નથી, પરંતુ એ અર્થમાં કે તે પ્રગટપણે મનસ્વી છે ”. ઇંગ્લેન્ડ અને ભારતના કાનૂન વચ્ચે તુલના દોરીને, અદાલતે વધુમાં નોંધ્યું હતું કે ઇંગ્લેન્ડમાં ન્યાયાધીશો એવું કહેશે, “સંસદે સત્તાધિકારને આવા નિયમો બનાવવાનો આશય કદી રાખ્યો નહોતો; તેઓ અયોગ્ય છે અને અધિકારાતીત છે”. ભારતમાં મનસ્વીતા એક સ્વતંત્ર આધાર નથી, કારણ કે તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ના પ્રતિબંધની અંદર આવી જશે. પરંતુ ઉપવર્તી કાનૂનરચના એટલી મનસ્વી હોવી જોઈએ કે એવું કહી શકાય નહીં કે તે અધિનિયમ સાથે સુસંગત છે અથવા તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ને ભંગ કરે છે .’

૪૪ . તેમજ, શર્મા ટ્રાન્સપોર્ટ વિ. એ.પી. રાજ્ય [શર્મા ટ્રાન્સપોર્ટ વિ. એ.પી. રાજ્ય , (૨૦૦૨) ૨ એસસીસી ૧૮૮], આ અદાલતે એમ નિર્ધારિત કર્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૨૦૩-૦૪, પેરા ૨૫)

૨૫ કાર્યપાલક નિયમો પર લાગુ પડતી મનમાની કાર્યવાહીની

કસોટીઓ આવશ્યક નથી કે પ્રત્યાયોજિત ધારાનિર્માણ પર પણ લાગુ પડે. પ્રત્યાયોજિત ધારાનિર્માણને મનમાની ગણાવીને રદ કરવા માટે એ સ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે કે તેમાં પ્રગટ મનમાની છે. કોઈ બાબતને મનમાની તરીકે વર્ણવવા માટે એ દર્શાવવું આવશ્યક છે કે તે વાજબી નહોતી અને સ્પષ્ટપણે મનમાની હતી. “મનમાની રીતે” અભિવ્યક્તિનો અર્થ એવો થાય છે: અવાજબી રીતે, મનસ્વીપણે અથવા મનગમતાં રીતે નિર્ધારિત કરેલું અથવા કરાચેલું, યોગ્ય નિર્ધારક સિદ્ધાંત વિના, વસ્તુઓના સ્વભાવમાં આધારિત નહીં હોય એવું, અતાર્કિક, કારણ અથવા નિર્ણય અનુસાર કરવામાં આવેલું નહીં હોય અથવા કાર્ય ન કરતું હોય એવું, અને માત્ર ઈચ્છા પર નિર્ભર હોય એવું.’

(મૂળમાં ભાર મૂકેલ)

૧૦૧. નોંધવામાં આવશે કે આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [ઇન્ડિયન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ (બોમ્બે) (પી) લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા , (૧૯૮૫) ૧ એસસીસી ૬૪૧ : ૧૯૮૫ એસસીસી (ટેક્સ) ૧૨૧] માં જણાવ્યું હતું કે આ સ્થિર કાયદો હતો કે અધિનસ્ત વિધાનને સર્વાધિકૃત વિધાન વિરુદ્ધ પડકાર માટે ઉપલબ્ધ કોઈપણ આધાર પર પડકારી શકાય છે. સ્થિતિ આવી હોવા પરથી, અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળના આ પડકારના આધારના સંદર્ભમાં વિધાનના આ બે પ્રકારો વચ્ચે કોઈ ચુક્તિસંગત ભેદ રહેતો નથી. તેથી, ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત સ્પષ્ટ

મનસ્વીપણાની કસોટી અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ વિધાન તેમજ અધિનસ્ત વિધાનને અમાન્ય ઠેરવવા માટે લાગુ પડશે. તેથી, સ્પષ્ટ મનસ્વીપણું એવું કંઈક હોવું જોઈએ, જે વિધાનમંડળે ચંચળતાપૂર્વક, અચુકિતસંગત રીતે અને/અથવા પૂરતા નિર્ધારક સિદ્ધાંત વિના કર્યું હોય. તેમજ, જ્યારે કંઈક અતિશય અને અસંગત પ્રમાણનું કરવામાં આવે, ત્યારે એવું વિધાન સ્પષ્ટપણે મનસ્વી ગણાશે. તેથી, અમારો મત છે કે ઉપર અમારી દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ સ્પષ્ટ મનસ્વીપણાના અર્થમાં મનસ્વીપણું અનુચ્છેદ ૧૪ હેઠળ વિધાનને પણ નકારવા માટે લાગુ પડશે.”

આ ચુકાદાનું અનુસરણ ત્યારબાદ ગોપાલ ઝા વિ. ધ હોન’બલ સુપ્રીમ કોર્ટ ઓફ ઇન્ડિયા, રિટ પિટિશન (સિવિલ) ક્રમાંક ૭૪૫/૨૦૧૮ [૨૫.૧૦.૨૦૧૮ના રોજ નક્કી થયેલ] (ફરો ૨૭માં); ઇન્ડિયન યંગ લોયર્સ એસોસિયેશન્સ અને અન્ય વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય, રિટ પિટિશન (સિવિલ) ક્રમાંક ૩૭૩/૨૦૦૬ [૨૮.૦૮.૨૦૧૮ના રોજ નક્કી થયેલ]; જોસેફ શાઈન વિ. ભારત સંઘ, રિટ પિટિશન (ક્રિમિનલ) ક્રમાંક ૧૮૪/૨૦૧૭ [૨૭.૦૮.૨૦૧૮ના રોજ નક્કી થયેલ] (ફરો ૧૧૦, ૧૮૫, ૧૮૭માં); કે.એસ. પુત્તસ્વામી વિ. ભારત સંઘ, રિટ પિટિશન (સિવિલ) ક્રમાંક ૪૮૪/૨૦૧૨ [૨૬.૦૮.૨૦૧૮ના રોજ નક્કી થયેલ] (ફરો ૭૭, ૭૮, ૪૧૬, ૭૨૪, ૭૨૫, ૧૧૬૦માં); નવતેજ સિંહ જોહર અને અન્ય વિ. ભારત સંઘ, (૨૦૧૮) ૧૦ એસસીસી ૧ (ફરો ૨૫૩, ૩૫૩, ૪૧૧, ૬૩૭.૮માં); લોક પ્રહરી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૬ એસસીસી ૧ (ફરો ૩૫માં); અને નિકેશ તારાચંદ શાહ વિ. ભારત સંઘ અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૧૧

એસસીસી ૧ (ફકરો ૨૩માં).

૨૨. સંહિતાની કલમ ૫(૭) અને ૫(૮) માં “વિત્તીય ઋણદાતા” અને “વિત્તીય ઋણ” ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરવામાં આવી છે:

“ ૫. વ્યાખ્યાઓ .—આ ભાગમાં, જો સંદર્ભથી ભિન્ન રીતે આવશ્યક ન હોય, તો—

XXX XXX XXX

(૭) “વિત્તીય ઋણદાતા” નો અર્થ એવો કોઈપણ વ્યક્તિ થાય છે જેને કોઈ વિત્તીય દેવું બાકી હોય અને તેમાં એવો વ્યક્તિ પણ સમાવેશ પામે છે જેને આવું દેવું કાયદેસર રીતે સોંપવામાં આવ્યું હોય અથવા હસ્તાંતરિત કરવામાં આવ્યું હોય;

(૮) “નાણાકીય દેવું” નો અર્થ એવો દેવું કે જે, જો હોય તો, વ્યાજ સહિત, નાણાંના સમયમૂલ્ય માટેના પ્રતિફળના બદલામાં વિતરણ કરવામાં આવ્યું હોય અને તેમાં નીચેનું સમાવેશ થાય છે—

(એ) વ્યાજની ચુકવણી સામે ઉછીના લેવાયેલું ધન;

(બી) કોઈપણ સ્વીકાર કેડિટ સુવિધા હેઠળ સ્વીકૃતિ દ્વારા ઉપાડવામાં આવેલી કોઈપણ રકમ અથવા તેના ડિ-મટિરિયલાઈઝ્ડ સમકક્ષ;

(સી) કોઈપણ નોટ ખરીદી સુવિધા અનુસરે ઉપાડવામાં આવેલી કોઈપણ રકમ અથવા બોન્ડ્સ, નોટ્સ, ડિબેન્યર્સ, લોન સ્ટોક અથવા તેવા કોઈ સમાન લેખતના નિર્ગમન દ્વારા ઉપાડવામાં આવેલી કોઈપણ રકમ;

(ડી) ભારતીય હિસાબી ધોરણો અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અન્ય

હિસાબી ધોરણો હેઠળ નાણાકીય અથવા મૂડીભાડાપટ્ટા તરીકે માનવામાં આવેલ કોઈપણ ભાડાપટ્ટા અથવા હાયર પર્યેઝ કરાર સંબંધિત કોઈપણ દાયિત્વની રકમ;

(ઈ) બિન-રીકોર્સ આધારે વેચવામાં આવેલી કોઈપણ પ્રાસિયોગ્યો સિવાય વેચવામાં આવેલી અથવા ડિસ્કાઉન્ટ કરવામાં આવેલી પ્રાસિયોગ્યો;

(એફ) અન્ય કોઈપણ વ્યવહાર હેઠળ ઉઠાવેલી કોઈપણ રકમ, જેમાં ઉધાર લેવાના વ્યાપારી પ્રભાવ ધરાવતી કોઈપણ ભાવિ વેચાણ અથવા ખરીદીની કરારનો સમાવેશ થાય છે;

સ્પષ્ટીકરણ.—આ ઉપખંડના હેતુઓ માટે,—

(૧) રિયલ એસ્ટેટ પ્રોજેક્ટ હેઠળ કોઈ ફાળવણાધારક પાસેથી ઉપાડવામાં આવેલી કોઈપણ રકમને ધિરાણના વ્યાપારી પ્રભાવ ધરાવતી રકમ ગણવામાં આવશે; અને

(૨) “ફાળવણીગ્રાહી” અને “સ્થાવર મિલ્કત યોજના” એવા અભિવ્યક્તિઓને અનુક્રમે રિયલ એસ્ટેટ (નિયમન અને વિકાસ) અધિનિયમ, ૨૦૧૬ (૨૦૧૬ નું ૧૬) ની કલમ ૨ ના ખંડો (ડી) અને (ઝેડએન) માં તેમને સોંપવામાં આવેલા અર્થો જ રહેશે;

(જી) કોઈપણ દર અથવા કિંમતે થતી ચઢાવ-ઉતાર સામે રક્ષણ મેળવવા માટે અથવા તેમાંથી લાભ મેળવવા સંબંધે કરવામાં આવેલ કોઈપણ ડેરિવેટિવ વ્યવહાર, અને કોઈપણ ડેરિવેટિવ વ્યવહારનું મૂલ્ય ગણવા માટે, માત્ર આવા વ્યવહારનું બજાર મૂલ્ય જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે;

(એચ) બેંક અથવા નાણાકીય સંસ્થા દ્વારા જારી કરાયેલ ગેરંટી, વળતરબાંહેધરી, બોન્ડ, દસ્તાવેજી ઋણપત્ર અથવા અન્ય કોઈ પણ દસ્તાવેજના સંબંધમાં કોઈપણ પ્રતિવળતરબાંહેધરીની જવાબદારી;

(૧) આ ખંડના ઉપખંડો (એ) થી (એચ) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ મુદ્દા સંબંધિત કોઈપણ જામીનદારી અથવા વળતરબાબતની કોઈપણ જવાબદારીની રકમ;

XXX XXX XXX”

કલમ ૫(૨૦) “કાર્યકારી લેણદાર” ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરે છે:

“ ૫. વ્યાખ્યાઓ .—આ ભાગમાં, પ્રસંગથી અન્યથા આવશ્યક ન હોય તો,

—

XXX XXX XXX

(૨૦) “સંચાલનાત્મક ઋણદાતા” નો અર્થ એવો વ્યક્તિ થાય છે જેને સંચાલનાત્મક દેવું બાકી હોય અને તેમાં એવો કોઈપણ વ્યક્તિનો સમાવેશ થાય છે જેને આવું દેવું કાયદેસર રીતે સોંપવામાં આવ્યું હોય અથવા હસ્તાંતરિત કરવામાં આવ્યું હોય;

XXX XXX XXX”

સંહિતાની કલમ ૭માં જણાવવામાં આવે છે:

“ ૭. નાણાકીય દેવાદાર દ્વારા કોર્પોરેટ દેવાળીયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયાની શરૂઆત .—(૧) નાણાકીય દેવાદાર પોતે અથવા અન્ય નાણાકીય દેવાદારો સાથે સંયુક્ત રીતે, અથવા કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા, જેમની સૂચના

આપવામાં આવી હોય તેવા નાણાકીય દેવાદારની તરફથી કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિ, જ્યારે ડિફોલ્ટ થયેલ હોય ત્યારે, કોર્પોરેટ દેવાદાર વિરુદ્ધ કોર્પોરેટ દેવાળીયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ કરવા માટે નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરી શકે છે.

સ્પષ્ટીકરણ .—આ ઉપકલમના હેતુઓ માટે, ચુકમાં માત્ર અરજદાર નાણાકીય લેણદારને બાકી રહેલા નાણાકીય દેવાના સંબંધમાં થયેલી ચૂક જ નહીં, પરંતુ કોર્પોરેટ દેવાદારના અન્ય કોઈપણ નાણાકીય લેણદારને બાકી રહેલા નાણાકીય દેવાના સંબંધમાં થયેલી ચૂકનો પણ સમાવેશ થાય છે।

(૨) નાણાકીય ઋણદાતા ઉપ-કલમ (૧) હેઠળ એવી પ્રાર્થનામાં અને એવી રીતથી, તથા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય એવી ફી સાથે અરજી કરશે.

(૩) નાણાકીય લેણદાર અરજી સાથે નીચે મુજબ રજૂ કરશે—(એ) માહિતી ઉપયોગિતા સાથે નોંધાયેલ ચુકભંગનો અભિલેખ અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવો ચુકભંગનો અન્ય એવો અભિલેખ અથવા પુરાવો;

(બી) આંતરિમ ઠરાવ વ્યવસાયી તરીકે કાર્ય કરવા માટે પ્રસ્તાવિત ઠરાવ વ્યવસાયીનું નામ; અને

(સી) બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી કોઈપણ અન્ય માહિતી.

(૪) ઉપકલમ (૨) હેઠળની અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ચૌદ દિવસની અંદર, નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ માહિતી ઉપયોગિતાના રેકૉર્ડમાંથી અથવા ઉપકલમ (૩) હેઠળ નાણાકીય લેણદારે રજૂ કરેલા અન્ય પુરાવાના આધારે ડિફોલ્ટના અસ્તિત્વનું નિર્ધારણ કરશે.

(પ) જ્યાં નિર્ણયક સત્તા એ બાબતમાં સંતુષ્ટ થાય કે—

(એ) ચુક ચૂકવવામાં આવી છે અને ઉપકલમ (૨) હેઠળની અરજી પૂર્ણ છે, તથા પ્રસ્તાવિત રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ વિરુદ્ધ કોઈ શિસ્તભંગની કાર્યવાહી બાકી નથી, તો તે આદેશ દ્વારા આવી અરજી સ્વીકારી શકે છે; અથવા

(બી) ડિફોલ્ટ થયું નથી અથવા ઉપકલમ (૨) હેઠળની અરજી અધૂરી છે અથવા પ્રસ્તાવિત રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ વિરુદ્ધ કોઈ શિસ્તલક્ષી કાર્યવાહી બાકી છે, તો તે આદેશ દ્વારા આવી અરજી નામંજૂર કરી શકે છે:

શરત એ છે કે નિર્ધારક પ્રાધિકરણ ઉપકલમ (બી) ની ઉપધારા (પ) હેઠળની અરજી નામંજૂર કરતાં પહેલાં, અરજદારને તેની અરજીમાં રહેલી ખામી નિર્ધારક પ્રાધિકરણ તરફથી આવી સૂચના પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર સુધારવા માટે સૂચના આપશે.

(૬) ઉપકલમ (પ) હેઠળની અરજી સ્વીકાર્ય થવાની તારીખથી નિગમ દિવાળાખોરી નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ થશે.

(૭) નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી સંપ્રેષણ કરશે—

ઉપકલમ (એ) ની કલમ (પ) હેઠળનો આદેશ નાણાકીય ઋણદાતા અને કોર્પોરેટ દેનારને;

ઉપકલમ (પ) ની કલમ (બી) હેઠળનો આદેશ, આવા અરજીના સ્વીકાર અથવા નામંજૂરી થયાના અનુસંધાનમાં, જે લાગુ પડે તે રીતે, સાત દિવસની અંદર નાણાકીય લેણદારને." ૨૩. "નાણાકીય લેણદાર" અને "નાણાકીય દેવું" ની વ્યાખ્યાનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે નાણાકીય દેવું તેવું દેવું છે, જે

સાથે વ્યાજ, જો હોય તો, સંકળાયેલ હોય અને જે નાણાંના સમયમૂલ્ય માટેના પ્રતિફળ સામે વિતરણ કરવામાં આવેલ હોય. વધુમાં, તે કલમ ૫(૮) માં નિર્ધારિત કોઈપણ રીતથી ઉધાર લેવાયેલા અથવા ઉપાર્જિત કરાયેલા નાણાં પણ હોઈ શકે છે, અથવા અન્યથા પણ હોઈ શકે છે, કારણ કે કલમ ૫(૮) સમાવેશી વ્યાખ્યા છે. બીજી તરફ, “પરિચાલન દેવું” માં માલ અથવા સેવાઓના પુરવઠા, રોજગાર સહિત, સંબંધિત દાવાનો સમાવેશ થાય છે, અથવા કોઈ કાયદા હેઠળ ઊભી થયેલ અને સરકાર અથવા કોઈ સ્થાનિક સત્તાધિકારીને ચૂકવવાપાત્ર બાકી રકમના ચૂકવણી સંબંધિત દેવું પણ તેમાં આવરી લેવાય છે.

૨૪. કોઈ “ચૂક” થાય ત્યારે, નાણાકીય ઋણદાતા પોતે અથવા અન્ય નાણાકીય ઋણદાતાઓ સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવેલ એવી વ્યક્તિઓ સાથે સંયુક્ત રીતે, સંહિતા અમલમાં મૂકી શકે છે. કલમ ૭(૧) ની વ્યાખ્યા પણ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે, કોર્પોરેટ દેવાદારના કોઈ અન્ય નાણાકીય ઋણદાતાને થયેલી ચૂક બાબતે પણ આવી વ્યક્તિઓ દ્વારા સંહિતા અમલમાં મૂકી શકાય છે, જેનાથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે એક વાર અમલમાં મૂકાયા પછી, સંહિતા હેઠળની નિવારણ પ્રક્રિયા સર્વસામૂહિક સ્વરૂપની ઈન રેમ કાર્યવાહી છે, જે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ કોર્પોરેટ દેવાદારના પુનર્વસનનો પ્રયત્ન કરે છે. કલમ ૭(૪) હેઠળ, નિર્ધારિત અવધિમાં, ન્યાયનિર્ણાયક પ્રાધિકરણ નાણાકીય ઋણદાતા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા પુરાવાના આધારે ચૂકના અસ્તિત્વની ખાતરી કરશે; અને કલમ ૭(૫) હેઠળ, ન્યાયનિર્ણાયક પ્રાધિકરણને એ બાબતે સંતોષ થવો આવશ્યક છે કે ચૂક થઈ છે, તેવી સ્થિતિમાં તે આદેશ દ્વારા અરજી

સ્વીકારી શકે છે, અથવા એવી ચૂક થઈ ન હોય તો અરજી નામંજૂર કરી શકે છે. બીજી તરફ, કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ, કાર્યકારી ઋણદાતા, ચૂક થવા પર, માંગણી નોટિસ પાઠવી શકે છે, જેનો ત્યારબાદ નિર્દિષ્ટ અવધિમાં જવાબ આપવામાં આવવો જોઈએ. અગત્યની બાબત એ છે કે આ તબક્કે, જો કોર્પોરેટ અદાયગી અસમર્થતા નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ કરવા માટે ન્યાયનિર્ણાયક પ્રાધિકરણ સમક્ષ અરજી કરવામાં આવે, તો કોર્પોરેટ દેવાદાર એ સાબિત કરી શકે છે કે ઋણ વિવાદિત છે. જ્યારે ઋણ આ રીતે વિવાદિત હોય, ત્યારે આવી અરજી નામંજૂર કરવામાં આવશે.

૨૫. અરજદારોની તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂ કરેલી દલીલ એવી છે કે હકીકતમાં, કોડ દ્વારા હાંસલ કરવામાં આવનાર હેતુઓ સાથે સંબંધિત એવી કોઈ સમજણપાત્ર ભિન્નતા નાણાકીય ઋણદાતાઓ અને કાર્યકારી ઋણદાતાઓ વચ્ચે અસ્તિત્વમાં નથી અને વાસ્તવમાં, વિશ્વમાં ક્યાંય પણ આવો ભેદ કરવામાં આવ્યો નથી. બી.એલ.આર.સી. અહેવાલ તેની દૃષ્ટિએ નાણાકીય અને કાર્યકારી ઋણદાતાઓ વચ્ચે ભેદ કરવા માટેના કારણનું તર્કસંગત આધાર શું છે તે રજૂ કરે છે. અહેવાલમાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

જ્યારે બંને પ્રકારના દેંદારો સંહિતા હેઠળ આઈ.આર.પી. પ્રારંભ કરાવી શકે છે, ત્યારે તેને પ્રારંભ કરાવવા માટે રજૂ થતો પુરાવો જુદો જુદો હોય છે. કારણ કે નાણાકીય દેંદારો પાસે કલમ ૪.૩ ની માહિતી ઉપયોગિતાઓમાં દાખલ કરાયેલા દેવાની જવાબદારીઓના ઇલેક્ટ્રોનિક અભિલેખો હોય છે, તેથી કોઈપણ નાણાકીય ઋણ કરાર હેઠળ થયેલી ચૂકની નિર્વિવાદ ઘટના આ

પ્રણાલીમાં પ્રવેશ મેળવી સહેલાઈથી ચકાસી શકાય છે. સંચાલકીય દેંદારને દેવાદાર દ્વારા થયેલી ચૂક બાબતે રજૂ કરાયેલ પુરાવો ઇલેક્ટ્રોનિક અથવા ભૌતિક, બંને રૂપમાં હોઈ શકે છે, કારણ કે બધા સંચાલકીય દેંદારો પાસે દેવાદારની જવાબદારી અંગેની ઇલેક્ટ્રોનિક નોંધણીઓ હોવી પણ શકે અને ન હોવી પણ શકે. માહિતી ઉપયોગિતાઓ સર્વવ્યાપક બને ત્યાં સુધી, નાણાકીય દેંદારો સંચાલકીય દેંદારો જેવી જ રીતથી ચૂક સાબિત કરી શકે છે.

તે જ રીતે, દિવાળખોરી અને દેવાલિયાપણું વિધેયકમાં કલમ ૮ અંગેની નોંધોમાં જણાવવામાં આવ્યું છે:

કલમ ૮ કાર્યકારી ઋણદાતા દ્વારા કોર્પોરેટ દિવાલિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયાની શરૂઆત કરવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે. આ પ્રક્રિયા નાણાકીય ઋણદાતાઓને લાગુ પડતી પ્રક્રિયા કરતાં ભિન્ન છે, કારણ કે કાર્યકારી દેવું (જેમ કે વેપારી દેવું, પગાર અથવા વેતન સંબંધિત દાવાઓ) સામાન્ય રીતે નાની રકમનું હોય છે (નાણાકીય દેવાના તુલનામાં) અથવા પુનરાવર્તિત સ્વરૂપનું હોય છે અને તે માહિતી ઉપયોગિતાઓના અભિલેખોમાં દરેક સમયે ચોક્કસપણે પ્રતિબિંબિત થયું હોય જ એવું નથી. કાર્યકારી ઋણદાતાઓ સંબંધિત વિવાદિત દેવાની સંભાવના પણ બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ જેવા નાણાકીય ઋણદાતાઓની તુલનામાં વધુ હોય છે. તેથી, કાર્યકારી ઋણદાતા માટે દિવાલિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયાની શરૂઆત કરવાની પ્રક્રિયા ભિન્ન રાખવામાં આવી છે..... આથી ખાતરી થાય છે કે જે કાર્યકારી ઋણદાતાઓના દેવાના દાવાઓ સામાન્ય રીતે નાણા હોય છે, તેઓ કોર્પોરેટ દેવાદારને અસમયે

દિવાલિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં ન ધકેલી શકે અથવા બાહ્ય વિચારણાઓને આધારે પ્રક્રિયાની શરૂઆત ન કરી શકે. તેવા ઋણદાતાઓ અને કોર્પોરેટ દેવાદાર વચ્ચે અનૌપચારિક વાટાઘાટોને પણ તે સુગમ બનાવી શકે છે, જેના પરિણામે ઔપચારિક કાર્યવાહીથી બહાર દેવાનું પુનર્ગઠન થઈ શકે છે.

તથાપિ, ઈન્સોલ્વન્સી લો કમિટી [“ આઈએલસી ”], એ તેના માર્ચ ૨૦૧૮ના અહેવાલમાં ડિબેન્ચર ધારકો અને નિશ્ચિત થાપણ ધારકો, જે નાણાકીય લેણદારો પણ છે અને સંખ્યાબંધ છે, તેમના વિષે વિચારણા કરી હતી. ત્યારબાદ અહેવાલમાં આ રીતે જણાવાયું હતું:

૧૦.૬ કેટલીક પ્રતિભૂતિઓ માટે, પ્રતિભૂતિ દસ્તાવેજની શરતો અનુસાર કોઈ ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટ પહેલેથી જ નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હોઈ શકે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો ૫૦૦ થી વધુ ડિબેન્ચરો જારી કરવામાં આવ્યા હોય [કલમ ૭૧(૫), કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩] અથવા જો સુરક્ષિત ડિબેન્ચરો જારી કરવામાં આવ્યા હોય [નિયમ ૧૮(૧)(સી), કંપનીઝ (શેર મૂડી અને ડિબેન્ચર) નિયમો, ૨૦૧૪], તો ડિબેન્ચર ટ્રસ્ટી નિયુક્ત કરવામાં આવશે. આવા લેણદારોનું પ્રતિનિધિત્વ આવા પૂર્વ-નિયુક્ત ટ્રસ્ટીઓ અથવા એજન્ટો મારફતે થઈ શકે છે. લેણદારોના અન્ય વર્ગો માટે, જેમની સંખ્યા એક નિશ્ચિત મર્યાદા કરતાં વધુ હોય, જેમ કે ઘર ખરીદદારો અથવા એવા પ્રતિભૂતિ ધારકો કે જેઓ માટે કોઈ ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટ પહેલેથી જ કોઈ ઋણ દસ્તાવેજ હેઠળ અથવા અન્યથા નિયુક્ત કરવામાં

આવ્યો ન હોય, તેમના માટે આઈ.આર.પી.ની વિનંતી પર એન.સી.એલ.ટી. દ્વારા એક દિવાળિયાપણું વ્યાવસાયિક (આઈ.આર.પી. સિવાયનો) નિયુક્ત કરવામાં આવશે. નોંધવું જરૂરી છે કે ઉપર ચર્ચાયેલા લેણદારો માટેનો એજન્ટ અથવા ટ્રસ્ટી અથવા દિવાળિયાપણું વ્યાવસાયિક, એટલે કે અધિકૃત પ્રતિનિધિ, તેમજ આ અહેવાલના પરિષ્કેદ ૯ માં ચર્ચાયેલ અમલકર્તાઓ, ગેરંટીદારો વગેરે, સીઓસીનો ભાગ બનવાના હોવાથી, તેઓ કલમ ૨૧(૨) ની જોગવાઈના પરંતુકની ભાવનાને અનુરૂપ કોર્પોરેટ દેવાદારના સંબંધી પક્ષકારો હોઈ શકતા નથી.

XXX XXX XXX

૧૦.૮ ઉપરોક્ત વિચારવિમર્શના પ્રકાશમાં, સમિતિએ એવું માન્યું કે સુરક્ષા ધારકો, થાપણ ધારકો અને નાણાકીય દેણદારોના અન્ય તમામ વર્ગો, જેમની સંખ્યા નિર્ધારિત મર્યાદાથી વધુ હોય, તેમની બેઠકોમાં અધિકૃત પ્રતિનિધિ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ ફરજિયાત બનાવવાની વ્યવસ્થા સંહિતામાં પૂરી પાડવી આવશ્યક છે. આ સંહિતાની કલમ ૨૧માં નવી જોગવાઈ ઉમેરવાથી કરી શકાય છે. આવો પ્રતિનિધિ તો આવા દેણદારોના ઋણ કરારની શરતો હેઠળ નિયુક્ત થયેલો ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટ હોઈ શકે, અન્યથા નાણાકીય દેણદારોના દરેક આવા વર્ગ માટે એન.સી.એલ.ટી. દ્વારા દેવાળાશી વ્યાવસાયિકની નિમણૂક કરી શકાય. વધુમાં, પ્રતિનિધિ સંબંધિત નાણાકીય દેણદારોના વર્ગ વતી કાર્ય કરશે અને બેઠકોમાં હાજરી આપશે તથા દરેક નાણાકીય દેણદારના મતહિસ્સાના પ્રમાણમાં અને તેમની

સૂચનાઓ મુજબ, તેની તરફથી મતદાન કરશે. નાણાકીય દેણદારોના અધિકૃત પ્રતિનિધિ દ્વારા પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ સુનિશ્ચિત કરવા માટે, આવા અધિકૃત પ્રતિનિધિઓના અધિકારો અને ફરજો નિર્ધારિત કરતી વિશિષ્ટ જોગવાઈનો સમાવેશ કરી શકાય. વધુમાં, દેણદારોની સંખ્યાની આવશ્યક મર્યાદા અને મતદાનની રીત પ્રતિનિધિ દ્વારા કાર્યક્ષમ મતદાન સુલભ બનાવવા માટે આઈ.બી.બી.આઈ. દ્વારા વિનિયમો મારફતે નિર્દિષ્ટ કરી શકાય. તેમજ, એક જ સમયે મોટી સંખ્યામાં દેણદારો મતદાન કરતાં ઊભી થતી કોઈપણ તકનીકી મુશ્કેલીઓને ઊકેલવા માટે, ઈ-મેલ જેવા ઇલેક્ટ્રોનિક સાધનો દ્વારા મતદાન સક્ષમ કરવા વિનિયમ રૂપમાં પણ સુધારો કરી શકાય.

આ અહેવાલને ધ્યાનમાં રાખીને, સંહિતામાં સુધારો કરવામાં આવ્યો અને કલમ ૨૧(૬એ) અને ૨૧(૬બી) ઉમેરવામાં આવી, જે નીચે દર્શાવવામાં આવે છે:

“ ૨૧. ધિરાણદાતાઓની સમિતિ .—

XXX XXX XXX

(૬-એ) જ્યાં નાણાકીય દેણું—(એ) પ્રતિભૂતિઓ અથવા જમા રકમોના

સ્વરૂપમાં હોય અને તે નાણાકીય દેવાની શરતો તમામ નાણાકીય દેણદારો

માટે અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરવા ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટની નિમણૂક

માટે જોગવાઈ કરતી હોય, ત્યાં એવો ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટ આવા નાણાકીય

દેણદારો વતી કાર્ય કરશે;

(બી) દેવાનો એવો વર્ગ, જેની સંખ્યા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હોય તે

કરતાં વધુ હોય, અને જે ખંડ (એ) અથવા ઉપકલમ (૬) હેઠળ આવરી લેવાયેલા દેવાનારોથી ભિન્ન હોય, તેના પ્રત્યે બાકી હોય, તો અંતરિમ નિરાકરણ વ્યાવસાયિકે તમામ નાણાકીય દેવાનારોની યાદી સાથે, જેમાં તેમના અધિકૃત પ્રતિનિધી તરીકે કાર્ય કરવા માટે અંતરિમ નિરાકરણ વ્યાવસાયિક સિવાયના એક દિવાળિયાપણાના વ્યાવસાયિકનું નામ સમાવાયેલ હોય, નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ સમક્ષ અરજી કરવી પડશે, અને એવો અધિકૃત પ્રતિનિધી દેવાનારોની સમિતિની પ્રથમ બેઠક પહેલાં નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવશે;

(સી) નું પ્રતિનિધિત્વ સંરક્ષક, વસિયતનામાનો કાર્યનિર્વાહક અથવા વહીવટદાર દ્વારા કરવામાં આવે છે, તો આવી વ્યક્તિ એવા નાણાકીય દેવાદારો વતી અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરશે,

અને ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) અથવા ખંડ (સી) હેઠળનો એવો અધિકૃત પ્રતિનિધિ ઋણદાતાઓની સમિતિની બેઠકોમાં હાજરી આપશે અને દરેક નાણાકીય ઋણદાતાના વતી તેના મતાધિકારના હિસ્સાના પ્રમાણમાં મત આપશે.

(૬-બી) અધિકૃત પ્રતિનિધિને ચૂકવવાપાત્ર મહેનતાણું—(૧) પેટાકલમ

(૬-એ) ની કલમો (એ) અને (સી) હેઠળ, જો કોઈ હોય, તો તે નાણાકીય દેવાની શરતો અથવા સંબંધિત દસ્તાવેજીકરણ અનુસાર રહેશે; અને

(૨) ઉપકલમ (બી) ની કલમ (૬-એ) હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરેલ મુજબ રહેશે,

જે દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયાના ખર્ચનો ભાગ બનશે.”

આ ઉપરાંત, ભારત દિવાલિયા અને દેવાળિયાપણું બોર્ડના નિયમન ૧૬એ અને ૧૬બી (કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ માટે દિવાલિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા)

નિયમનો, ૨૦૧૬ [“ સીઆઈઆરપી નિયમનો ”] માં, ૦૪.૦૭.૨૦૧૮ થી અમલમાં આવે તે રીતે, નીચે મુજબ ઉમેરો કરવામાં આવ્યો:

“ ૧૬એ. અધિકૃત પ્રતિનિધિ .—(૧) અંતરિમ ઠરાવ વ્યાવસાયિક તે દેવાળાપણાની પ્રક્રિયાના વ્યાવસાયિકની પસંદગી કરશે, જે નિયમન ૧૨ના ઉપ-નિયમન (૧) હેઠળ પ્રાપ્ત થયેલ પ્રારૂપ સીએમાં વર્ગના સર્વાધિક સંખ્યાના નાણાકીય ધિરાણદાતાઓની પસંદગીનો હોય, જેથી તે સંબંધિત વર્ગના ધિરાણદાતાઓના અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરે:

પરંતુ શરતે કે નિયમન ૧૨ ના ઉપ-નિયમન (૨) હેઠળ ફોર્મ સી.એ. માં પ્રાપ્ત થયેલ, અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરવા માટે દિવાળિયાપણું વ્યાવસાયિકની પસંદગી પર વિચારણા કરવામાં આવશે નહીં.

(૨) નિયમન ૧૨ ના ઉપ-નિયમન (૧) હેઠળ પ્રાપ્ત થયેલ દાવાઓની ચકાસણીથી બે દિવસની અંદર, અંતરિમ નિવારણ વ્યવસાયી ઉપ-નિયમન (૧) હેઠળ પસંદ કરાયેલા અધિકૃત પ્રતિનિધિઓની નિમણૂક માટે નિર્ધારક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરશે.

(૩) કોઈપણ વર્ગના લેણદારો માટે અધિકૃત પ્રતિનિધિની નિમણૂકમાં થયેલ કોઈપણ વિલંબ સમિતિ દ્વારા લેવાયેલા કોઈપણ નિર્ણયની માન્યતાને અસર કરશે નહીં.

(૪) આંતરિમ નિરાકરણ વ્યવસાયિક ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા

નિયુક્ત સંબંધિત અધિકૃત પ્રતિનિધિને દરેક વર્ગના લેણદારોની યાદી પ્રદાન કરશે.

(૫) અંતરિમ નિવારણ વ્યાવસાયિક અથવા નિવારણ વ્યાવસાયિક, જે પ્રકરણ લાગુ પડે તે મુજબ, યાદી જ્યારે જ્યારે સુધારવામાં આવે ત્યારે દરેક વર્ગના ઋણદાતાઓની સુધારેલી યાદી સંબંધિત અધિકૃત પ્રતિનિધિને પૂરી પાડશે.

સ્પષ્ટીકરણ: સત્તાધિકૃત પ્રતિનિધિને તે જે વર્ગના ઋણદાતાઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તેમના દાવાઓની પ્રાપ્તિ અથવા ચકાસણીમાં કોઈ ભૂમિકા રહેશે નહીં.

(૬) આંતરિમ નિવારણ વ્યવસાયિક અથવા નિવારણ વ્યવસાયિક, જે રીતે લાગુ પડતું હોય તે પ્રમાણે, અધિકૃત પ્રતિનિધિ અને વર્ગના દેણદારો વચ્ચે સંચારના ઇલેક્ટ્રોનિક સાધનો ઉપલબ્ધ કરાવશે.

(૭) કોઈ વર્ગના ઋણદાતાનો મતાધિકાર હિસ્સો, પક્ષકારો વચ્ચે ભિન્ન દર અંગે સંમતિ થયેલી ન હોય ત્યાં સુધી, પ્રતિ વર્ષ આઠ ટકા દરે વ્યાજ સહિતના નાણાકીય દેવાના પ્રમાણમાં રહેશે.

(૮) વર્ગના ઋણદાતાઓના અધિકૃત પ્રતિનિધિને, તે દ્વારા હાજરી આપેલી સમિતિની દરેક બેઠક માટે, નીચે મુજબ શુલ્ક મેળવવાનો હક રહેશે, એટલે કે:

વર્ગમાં દેવુંદારોની સંખ્યા બેઠક દીઠ ફી

સમિતિ (૩.)

૧૦-૧૦૦ ૧૫,૦૦૦

૧૦૧-૧૦૦૦ ૨૦,૦૦૦

૧૦૦૦ કરતાં વધુ ૨૫,૦૦૦

(૯) અધિકૃત પ્રતિનિધિએ વર્ગના દેવામાંદારોને કાર્યસૂચિ પ્રસારિત કરવી તથા મતદાન સૂચનાઓ માટેનું મતદાન સમયપટ્ટી ખુલ્લી થાય તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા ચોવીસ કલાક અગાઉ તેની જાહેરાત કરવી અને મતદાન સમયપટ્ટી ઓછામાં ઓછા બાર કલાક સુધી ખુલ્લી રાખવી.

૧૬બી. માત્ર વર્ગના ધિરાણદાતાઓ ધરાવતી સમિતિ. — જ્યાં કોર્પોરેટ દેવાદાર પાસે માત્ર વર્ગના ધિરાણદાતાઓ હોય અને સમિતિમાં જોડાવા માટે પાત્ર એવો અન્ય કોઈ નાણાકીય ધિરાણદાતા ન હોય, ત્યાં સમિતિમાં માત્ર અધિકૃત પ્રતિનિધિ(ઓ) જ સામેલ રહેશે.”

૨૬. એ સ્પષ્ટ છે કે ડિબેન્યર ધારકો અને ગૃહલોન ધરાવતી વ્યક્તિઓની સંખ્યા ઘણી હોઈ શકે છે અને તેથી, સંહિતામાં તથા નિયમનોમાં ઉપરોક્ત કરવામાં આવેલ ફેરફાર દ્વારા તેમનો વૈધાનિક રીતે વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, સામાન્ય નિયમ તરીકે એવું કહેવું યોગ્ય છે કે નાણાકીય લેણદારો, જેમાં બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓનો સમાવેશ થાય છે, નિશ્ચિતપણે કોઈ કોર્પોરેટ દેવાદારના પરિચાલનાત્મક લેણદારો કરતાં સંખ્યામાં ઓછા હોય છે.

૨૭. અમારા મત મુજબ, મોટાભાગના નાણાકીય લેણદારો, ખાસ કરીને બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ, સુરક્ષિત લેણદારો હોય છે, જ્યારે મોટાભાગના કાર્યકારી લેણદારો અસુરક્ષિત હોય છે, કારણ કે માલ અને સેવાઓ માટેની ચૂકવણીઓ તેમજ કામદારોને થતી ચૂકવણીઓ ગીરવે રાખેલ દસ્તાવેજો વગેરે

દ્વારા સુરક્ષિત થયેલી હોતી નથી. સુરક્ષિત અને અસુરક્ષિત લેણદારો વચ્ચેનો ભેદ એવો ભેદ છે, જે યુનાઇટેડ કિંગડમ તથા આ દેશમાં કંપની અધિનિયમોના પ્રારંભિક સમયથી માન્ય રહ્યો છે. ઉપરોક્ત બાબતો સિવાય, નાણાકીય લેણદારો સાથેના ઋણ કરારોનું સ્વરૂપ, માલ અને સેવાઓની પુરવઠા માટે કાર્યકારી લેણદારો સાથેના કરારો કરતાં ભિન્ન છે. નાણાકીય લેણદારો સામાન્ય રીતે મુદતી ઋણ અથવા કાર્યકારી મૂડી માટે નાણાં ધીરધાર આપે છે, જેના કારણે કોર્પોરેટ દેવાદાર પોતાનો વ્યવસાય સ્થાપી શકે અને/અથવા ચલાવી શકે. બીજી તરફ, કાર્યકારી લેણદારો સાથેના કરારો વ્યવસાયના સંચાલનમાં માલ અને સેવાઓની પુરવઠા સાથે સંબંધિત હોય છે. નાણાકીય કરારોમાં સામાન્ય રીતે મોટી રકમો સંકળાયેલી હોય છે. તેની વિરુદ્ધ, કાર્યકારી કરારો હેઠળ બાકી રકમનું પરિમાણ સામાન્ય રીતે ઓછું હોય છે. વ્યવસાય ચલાવવાની પ્રક્રિયામાં, કાર્યકારી લેણદારોની સંખ્યા ઘણી હોઈ શકે છે, જ્યારે નાણાકીય લેણદારો વ્યવસાયની સ્થાપના અથવા સંચાલન માટે નાણાં ધીરધાર આપે છે. વધુમાં, નાણાકીય લેણદારો માટે પરતફેરના નિર્ધારિત સમયપત્રકો હોય છે, અને ચૂક થાય તો નાણાકીય લેણદારોને સંપૂર્ણ ઋણ પાછું માંગવાનો અધિકાર મળે છે. કાર્યકારી લેણદારો સાથેના કરારોમાં આવી કોઈ શરતો હોતી નથી. વધુમાં, વિવાદ નિવારણ જે મંચ પર થાય છે તે સંપૂર્ણપણે ભિન્ન હોય છે. કાર્યકારી લેણદારો સાથેના કરારોમાં લવાઈ કલમો હોઈ શકે છે અને ઘણી વખત હોય છે, જેમાં વિવાદ નિવારણ ખાનગી રીતે કરવામાં આવે છે. કાર્યકારી દેવું સ્વભાવથી પુનરાવર્તિત પણ હોય છે અને કાર્યકારી દેવા અંગે વાસ્તવિક વિવાદોની

સંભાવના, નાણાકીય દેવા સાથે સરખામણી કરતાં, ઘણી વધારે હોય છે. એક સરળ ઉદાહરણ પૂરતું રહેશે. પુરવઠો કરાયેલ માલ નીચી કક્ષાનો હોઈ શકે. પૂરી પાડવામાં આવેલી સેવાઓ નીચી કક્ષાની હોઈ શકે. માલનો પુરવઠો થયો જ ન હોય શકે. કાર્યકારી દેવા સંબંધિત આ બધી બાબતો લવાદમા અથવા કાનૂની અદાલતોમાં સાબિત કરવાની બાબતો છે. બીજી તરફ, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓને અપાયેલ નાણાકીય દેવું સારી રીતે દસ્તાવેજીકૃત હોય છે અને થયેલી ચૂક સહેલાઈથી ચકાસી શકાય તેવી હોય છે.

૨૮. સૌથી મહત્વપૂર્ણ બાબત એ છે કે, નાણાકીય લેણદારો શરૂઆતથી જ કોર્પોરેટ દેવાદારની વ્યવહાર્યતાનું મૂલવણી કરવામાં સંકળાયેલા હોય છે. તેઓ, અને તેથી તેઓ કરે પણ છે, જ્યારે નાણાકીય તણાવ હોય ત્યારે ધિરાણના પુનઃરચનામાં તેમજ કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના પુનર્ગઠનમાં ભાગ લઈ શકે છે, જે બાબતો કાર્યકારી લેણદારો કરતા નથી અને કરી પણ શકતા નથી. તેથી, સર્વ લેણદારો માટે મહત્તમ વસૂલી સુનિશ્ચિત કરતી વખતે કોર્પોરેટ દેવાદારને કાર્યરત એકમ તરીકે જાળવી રાખવાનું સંહિતાનું ઉદ્દેશ્ય હોવાથી, નાણાકીય લેણદારો કાર્યકારી લેણદારો કરતાં સ્પષ્ટપણે ભિન્ન છે અને તેથી, બંને વચ્ચે એવો બોધગમ્ય ભેદ અસ્તિત્વમાં છે, જેનો સંહિતાથી હાંસલ કરવા માંગવામાં આવેલા ઉદ્દેશ્યો સાથે સીધો સંબંધ છે.

નોટિસ, સુનાવણી, અને આર્થિક દેવા સંબંધિત સેટ-ઓફ અથવા પ્રતિદાવો.

૨૯. આ અદાલતે, ઈનોવેન્ટિવ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) માં નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

“ ૨૭. સંહિતાની યોજના એવી છે કે જ્યારે ચૂક થાય, અર્થાત્ દેવું દેવાની તારીખે બાકી થવા પાત્ર બને અને તેનું ચૂકવણું ન થાય, ત્યારે દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા શરૂ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવું. ચૂકને કલમ ૩(૧૨) હેઠળ ખૂબ વ્યાપક શબ્દોમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે, જેનો અર્થ એવો છે કે દેવું એકવાર બાકી અને ચૂકવવા પાત્ર બને પછી તેનું ચૂકવણું ન થવું, જેમાં તેના કોઈ ભાગનું અથવા હમ્મની રકમનું ચૂકવણું ન થવું પણ સમાવેશ પામે છે. “દેવું” ના અર્થ માટે અમારે કલમ ૩(૧૧) તરફ જવું પડે, જે અમને આગળ જણાવે છે કે દેવું એટલે “દાવો” સંબંધિત જવાબદારી અથવા બાધ્યતા, અને “દાવો” ના અર્થ માટે અમારે પાછા કલમ ૩(૬) તરફ જવું પડે, જે “દાવો” ને એવો અર્થ આપે છે કે તે ચૂકવણી મેળવવાનો અધિકાર છે, ભલે તે વિવાદિત હોય. ચૂકની રકમ એક લાખ રૂપિયા અથવા તેથી વધુ હોય ત્યારે જ સંહિતા પ્રવર્તિત થાય છે (કલમ ૪). કોર્પોરેટ દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા કોર્પોરેટ દેવાદાર પોતે અથવા નાણાકીય લેણાદાર અથવા કાર્યકારી લેણાદાર દ્વારા શરૂ કરી શકાય છે. સંહિતા નાણાકીય લેણાદારોને બાકી રહેલા દેવાં અને કાર્યકારી લેણાદારોને બાકી રહેલા દેવાં વચ્ચે ભેદ કરે છે. નાણાકીય લેણાદારને કલમ ૫(૭) હેઠળ એવી વ્યક્તિ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે, જેને નાણાકીય દેવું બાકી હોય, અને નાણાકીય દેવું કલમ ૫(૮) માં એવી રકમ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે, જે નાણાંના સમયમૂલ્યના પ્રતિફળ સામે વિતરણ કરવામાં આવી હોય. તેના વિપરીત, કાર્યકારી લેણાદારનો અર્થ એવી વ્યક્તિ થાય છે, જેને કાર્યકારી દેવું બાકી હોય, અને કલમ ૫(૨૧) હેઠળ

કાર્યકારી દેવું એટલે માલ અથવા સેવાઓની પૂર્તિ સંબંધિત દાવો.

૨૮. જ્યારે નાણાકીય ઋણદાતા દ્વારા પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવાની વાત આવે છે, ત્યારે કલમ ૭ સંબંધિત બને છે. કલમ ૭(૧) ના સ્પષ્ટીકરણ હેઠળ, ચૂક એ કોર્પોરેટ દેનારાના કોઈપણ નાણાકીય ઋણદાતાને બાકી રહેલા નાણાકીય ઋણ સંબંધિત હોય છે — તે અરજદાર નાણાકીય ઋણદાતાને બાકી રહેલું ઋણ હોવું આવશ્યક નથી. કલમ ૭(૨) હેઠળ, ઉપકલમ (૧) હેઠળની અરજી નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ સ્વરૂપ અને રીતમાં કરવાનાં હોય છે, જે અમને ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી (એપ્લિકેશન ટુ એડજ્યુડિકેટિંગ ઓથોરિટી) નિયમો, ૨૦૧૬ તરફ લઈ જાય છે. નિયમ ૪ હેઠળ, અરજી નાણાકીય ઋણદાતા દ્વારા ફોર્મ ૧ માં, તેમાં આવશ્યક દસ્તાવેજો અને અભિલેખો સાથે, કરવામાં આવે છે. ફોર્મ ૧ એ ૫ ભાગો ધરાવતું વિગતવાર પ્રપત્ર છે, જેમાં ભાગ ૧ માં અરજદારની વિગતો, ભાગ ૨ માં કોર્પોરેટ દેનારાની વિગતો, ભાગ ૩ માં પ્રસ્તાવિત વચગાળાના નિવારણ વ્યાવસાયિકની વિગતો, ભાગ ૪ માં નાણાકીય ઋણની વિગતો અને ભાગ ૫ માં ચૂક સંબંધિત દસ્તાવેજો, અભિલેખો અને પુરાવાઓ આવશ્યક છે. નિયમ ૪(૩) હેઠળ, અરજદાર દ્વારા નિરાકરણકારી સત્તા સમક્ષ દાખલ કરાયેલી અરજીની એક નકલ કોર્પોરેટ દેનારાના નોંધાયેલ કાર્યાલયે રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ અથવા સ્પીડ પોસ્ટ દ્વારા મોકલવાની હોય છે. માહિતી ઉપયોગિતાના અભિલેખોમાંથી અથવા નાણાકીય ઋણદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધાર પર ચૂકનું અસ્તિત્વ નિશ્ચિત કરવાની, જે મુદતની અંદર

નિરાકરણકારી સત્તાએ કાર્યવાહી કરવી હોય છે, તે મહત્વપૂર્ણ છે. તેને અરજી પ્રાપ્ત થયાના ૧૪ દિવસની અંદર આ કરવું જ પડે છે. કલમ ૭(પ) ના તબક્કે, જ્યાં નિરાકરણકારી સત્તાએ એ બાબતે સંતોષ પામવાનું હોય છે કે ચૂક થઈ છે, ત્યાં કોર્પોરેટ દેનારાને આ દર્શાવવાનો હક છે કે ચૂક થઈ નથી, એ અર્થમાં કે “ઋણ”, જેમાં વિવાદિત દાવો પણ સામેલ હોઈ શકે, ચૂકવાપાત્ર નથી. કોઈ ઋણ કાયદેસર રીતે અથવા હકીકતમાં ચૂકવાપાત્ર ન હોય તો તે બાકી ગણાતું નથી. જે ક્ષણે નિરાકરણકારી સત્તા એ બાબતે સંતોષ પામે છે કે ચૂક થઈ છે, તે ક્ષણે અરજી સ્વીકારવી જ પડશે, સિવાય કે તે અધૂરી હોય; એવી સ્થિતિમાં, તે નિરાકરણકારી સત્તા તરફથી નોટિસ પ્રાપ્ત થયાના ૭ દિવસની અંદર ક્ષતિ દૂર કરવા અરજદારને નોટિસ આપી શકે છે. ઉપકલમ (૭) હેઠળ, ત્યારબાદ નિરાકરણકારી સત્તા, પરિસ્થિતિ અનુસાર, આવી અરજીના સ્વીકાર અથવા નકાર પછી ૭ દિવસની અંદર પસાર કરાયેલ આદેશ નાણાકીય ઋણદાતા અને કોર્પોરેટ દેનારાને સંદેશિત કરશે.

૨૯. કલમ ૭ની યોજના, કલમ ૮ હેઠળની યોજનાની તુલનામાં ભિન્ન છે, જ્યાં કામગીરી સંબંધિત લેણદારને, ચુકમાં બનતાં જ, સંહિતાની કલમ ૮(૧)માં નિર્ધારિત રીતે બાકી રહેલ દેવાની માંગણી નોટિસ સૌપ્રથમ કામગીરી સંબંધિત દેવાદારને પાઠવવાની હોય છે. કલમ ૮(૨) હેઠળ, કોર્પોરેટ દેવાદાર, માંગણી નોટિસ અથવા ઉપકલમ (૧)માં ઉલ્લેખિત ચલણની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૧૦ દિવસની અંદર, કામગીરી

સંબંધિત લેણદારના ધ્યાન પર કોઈ વિવાદના અસ્તિત્વની જાણ અથવા દાવો અથવા લવાઈ કાર્યવાહી લંબિત હોવાની નોંધ મૂકી શકે છે, જે પૂર્વઅસ્તિત્વ ધરાવતો હોય છે—અર્થાત્, આવી નોટિસ અથવા ચલણ કોર્પોરેટ દેવાદારને પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાંનો. આવી વિવાદની હાજરી થાય તે ક્ષણે જ, કામગીરી સંબંધિત લેણદાર સંહિતાની પકડમાંથી બહાર નીકળી જાય છે.

૩૦. બીજી તરફ, જેમ આપણે જોયું છે, નાણાકીય દેવામાં ડિફોલ્ટ કરનાર કોર્પોરેટ દેવાદારના મામલે, ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારીએ માત્ર માહિતી ઉપયોગિતાના રેકૉર્ડ્સ અથવા નાણાકીય લેણદારે રજૂ કરેલા અન્ય પુરાવા જોવાના રહે છે, જેથી તે પોતાને સંતોષે કે ડિફોલ્ટ થયો છે. દેવાં અંગે વિવાદ છે કે નથી, તે બાબતનું કોઈ મહત્વ નથી, જો સુધી દેવું “ચૂકવાપાત્ર” હોય, અર્થે કે, કોઈ કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ન હોય તો તે ચૂકવવાનું બને છે, અથવા હજી સુધી તે આ અર્થમાં ચૂકવાપાત્ર બન્યું ન હોય કે તે કોઈ ભાવિ તારીખે ચૂકવવાનું છે. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે આ બાબત ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારીના સંતોષ સુધી સાબિત થાય, ત્યારે ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાધિકારી અરજી નામંજૂર કરી શકે, અન્યથા નહીં.”

૩૦. સંહિતાની કલમ ૩(૯)(સી) ને કલમ ૨૧૪(ઈ) સાથે વાંચવામાં આવે તો તે મહત્વપૂર્ણ છે અને નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવે છે:

“ ૩. વ્યાખ્યાઓ .—આ સંહિતામાં, જો સંદર્ભથી અન્યથા જરૂરી ન બને, તો

—

XXX XXX XXX

(૯) “મુખ્ય સેવાઓ” એટલે માહિતી ઉપયુક્તતા દ્વારા નીચે મુજબ માટે પ્રદાન કરવામાં આવતી સેવાઓ—

એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ(સી) કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી નાણાકીય માહિતીનું પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણી કરવી; અને

XXX XXX XXX”

“ ૨૧૪. માહિતી ઉપયોગિતાની જવાબદારીઓ .—કોઈપણ વ્યક્તિને મૂળભૂત સેવાઓ પ્રદાન કરવાની દૃષ્ટિએ, દરેક માહિતી ઉપયોગિતાએ—

એક્સ એક્સ એક્સ(ઈ) આવી માહિતી સંગ્રહિત કરતાં પહેલાં, વિવિધ

વ્યક્તિઓ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલી માહિતીનો તમામ સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા પ્રમાણીકરણ કરાવવું;

XXX XXX XXX”

૩૧. આ કલમોથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નાણાકીય દેવાદારો દ્વારા લેવાયેલા દેવાં અંગેની માહિતી માહિતી ઉપયોગિતાઓ દ્વારા સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ છે, જેઓ ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા (ઇન્ફોર્મેશન યુટિલિટીઝ) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૧૭ [“ માહિતી ઉપયોગિતાઓ વિનિયમો ”] હેઠળ, દેવા અંગે આપવામાં આવેલી માહિતી સચોટ છે તેની પોતે ખાતરી કરવા માટે બાધ્ય છે. આ કાર્ય કોર્પોરેટ દેવાદારને સૂચના આપીને કરવામાં આવે છે, જેથી તેને આવી માહિતીમાં સુધારો કરવાની તક મળે છે.

૩૨. આવી યુટિલિટી દ્વારા જાળવવામાં આવતા રેકૉર્ડ સિવાય, દિવાળિયાપણું

અને દીવાલીયાશી (નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી) નિયમો, ૨૦૧૬ સાથે જોડાયેલ ફોર્મ ૧ સ્પષ્ટ કરે છે કે નીચેના અન્ય સ્ત્રોતો એવા છે, જે નાણાકીય દેવું સાબિત કરે છે:

(એ) જો કોઈ ગીરવી સુરક્ષા ધરાવાતી હોય, તો તેની વિગતો, તેની સર્જનની તારીખ, તથા ધિરાણદાતા મુજબ તેનું અંદાજિત મૂલ્ય;

(બી) કંપનીઓના રજિસ્ટ્રાર દ્વારા જારી કરાયેલ ચાર્જના નોંધણીનું પ્રમાણપત્ર (જો કોર્પોરેટ દેવાદાર કોઈ કંપની હોય);

(સી) મૂળભૂત ખામી અંગે નિર્ણય આપતી અદાલત, અધિકરણ અથવા મધ્યસ્થ પેનલનો આદેશ;

(ડી) માહિતી ઉપયોગિતા પાસેની ડિફોલ્ટનો રેકૉર્ડ;

(ઈ) ભારતીય વારસાગત અધિનિયમ, ૧૯૨૫ હેઠળ વારસાગત પ્રમાણપત્ર, અથવા ઇચ્છાપત્રના પ્રમાણીકરણ, અથવા વહીવટપત્ર, અથવા અદાલતના હુકમનામાની વિગત (જે લાગુ પડતું હોય તે મુજબ);

(એફ) આજદિન સુધીના તમામ સુધારા અને છૂટછાટોને પ્રતિબિંબિત કરતી નાણાકીય કરારની તાજેતરની અને સંપૂર્ણ નકલ;

(જી) કોઈપણ ઋણ માહિતી કંપની પાસે ઉપલબ્ધ હોય તે મુજબ ચૂકમાંની નોંધ;

(એચ) બેન્કર્સ બુક્સ એવિડેન્સ અધિનિયમ, ૧૮૯૧ અનુસાર બેન્કરના પુસ્તકોમાંની નોંધોની નકલો.

૩૩. ઉપરોક્ત નિયમોની નિયમ ૪ (૩) માં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી

છે:

“ જ. નાણાકીય લેન્ડદાર દ્વારા અરજી .—એક્સક્સ એક્સક્સ એક્સક્સ

(૩) અરજદારે નિરાકરણ અધિકારી સમક્ષ દાખલ કરાયેલ અરજીની એક નકલ, નોંધાયેલ ટપાલ અથવા સ્પીડ પોસ્ટ દ્વારા, કોર્પોરેટ દેવાદારના નોંધાયેલ કાર્યાલય ખાતે તાત્કાલિક મોકલવાની રહેશે.

XXX XXX XXX”

કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૪૨૦ નીચે મુજબ જણાવે છે:

“ ૪૨૦. ટ્રિબ્યુનલના આદેશો .—(૧) ટ્રિબ્યુનલ તેની સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહી અંગે પક્ષકારોને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા બાદ, તે યોગ્ય માને તેવા આદેશો તે અંગે પસાર કરી શકે છે.

(૨) ટ્રિબ્યુનલ આદેશની તારીખથી બે વર્ષની અંદર કોઈપણ સમયે, નોંધપોથીમાંથી સ્પષ્ટ જણાતી કોઈપણ ભૂલનું સુધારણ કરવા હેતુથી, પોતાના દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશમાં સુધારો કરી શકે છે, અને જો આવી ભૂલ પક્ષકારો દ્વારા તેના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે, તો તે એવો સુધારો કરશે:

પરંતુ આ શરતે કે આ અધિનિયમ હેઠળ જે કોઈ આદેશ સામે અપીલ કરવામાં આવી હોય તેવા કોઈ પણ આદેશ અંગે એવો કોઈ સુધારો કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) આ ધારા હેઠળ કરવામાં આવેલા દરેક આદેશની એક નકલ ટ્રિબ્યુનલ સંબંધિત તમામ પક્ષકારોને મોકલશે.”

રાષ્ટ્રીય કંપની કાયદા ટ્રિબ્યુનલ નિયમો, ૨૦૧૬ [“ એનસીએલટી નિયમો ”]

ના નિયમ ૧૧, ૩૪, અને ૩૭ નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

૧૧. સહજ સત્તાઓ.—આ નિયમોમાં કશું પણ એવું માનવામાં આવશે નહીં કે જે ન્યાયના હિતોની પૂર્તિ માટે અથવા ટ્રિબ્યુનલની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને અટકાવવા માટે જરૂરી હોય તેવા આદેશો કરવાની ટ્રિબ્યુનલની સહજ સત્તાઓને મર્યાદિત કરે છે અથવા અન્યથા અસર કરે છે.

XXX XXX XXX

૩૪. સામાન્ય પ્રક્રિયા.—(૧) આ નિયમોમાં જોગવાઈ કરવામાં ન આવેલી પરિસ્થિતિમાં, ટ્રિબ્યુનલ લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો અનુસાર કોઈ ચોક્કસ કેસમાં પ્રક્રિયા નક્કી કરી શકશે.

(૨) ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની તમામ કાર્યવાહીમાં, તમામ જાહેરાતો અને નોટિસોમાં સામાન્ય મથાળું ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૪ મુજબ રહેશે.

(૩) દરેક અરજીપત્ર અથવા અરજી અથવા સંદર્ભ, ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૧ માં નિર્ધારિત સ્વરૂપમાં, તેની સાથેના જોડાણો સહિત, ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૨ સાથે સંલગ્ન કરીને દાખલ કરવામાં આવશે અને આંતરવર્તી અરજીના મામલે, તે જ ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૧ માં, તેની સાથેના એવા જોડાણો સહિત, ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૩ સાથે દાખલ કરવામાં આવશે.

(૪) દરેક અરજી અથવા પ્રાર્થનાપત્ર, જેમાં વચગાળાની અરજીનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેનું ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૬ માં સોગંદનામા દ્વારા સત્યાપન કરાયેલું હોવું જોઈએ. પ્રતિવાદી પક્ષને અધિકરણ દ્વારા આપવાનો

નોટિસ ફોર્મ એનસીએલટી ૫ માં હશે.”

XXX XXX XXX

“ ૩૭. પ્રતિપક્ષને નોટિસ.- (૧) ટ્રિબ્યુનલ પ્રતિવાદીને અરજી અથવા અરજિપત્ર સામે કારણ દર્શાવવા માટે નોટિસ જારી કરશે, જેમાં સુનાવણીની તારીખ નોટિસમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવશે. ફોર્મ નં. એન.સી.એલ.ટી. ૫ માં આવી નોટિસ સાથે આધારરૂપ દસ્તાવેજો સહિત અરજીની નકલ સંલગ્ન રહેશે.

(૨) જો પ્રતિવાદી ફોર્મ નં. એનસીએલટી ૫ માં દર્શાવેલ નોટિસની તારીખે હાજર ન રહે, તો ટ્રિબ્યુનલ, પ્રતિવાદીને ચુકિતસંગત તક આપ્યા પછી, અરજીના નિકાલ માટે તત્કાળ એકતરફી રીતે કાર્યવાહી કરશે.

(૩) જો પ્રતિવાદી ઉપ-નિયમ (૧) હેઠળ પ્રાપ્ત થયેલી નોટિસનો વિરોધ કરે, તો તે વ્યક્તિગત રીતે અથવા અધિકૃત પ્રતિનિધી મારફતે, જે દસ્તાવેજો પર તે આધાર રાખે છે તેમની નકલો સાથે અને સોગંદનામું સંલગ્ન કરીને, અપીલકર્તા અથવા અરજદારને પૂર્વ સેવાપૂર્વક, સુનાવણીની તારીખ પહેલાં રજિસ્ટ્રી સમક્ષ જવાબ દાખલ કરી શકે છે અને એવો જવાબ તથા દસ્તાવેજોની નકલો નોંધપોથીનો ભાગ બનશે.”

આ બધા નિયમોનું સંયુક્ત વાચન કરવાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કોડની કલમ ૭(૫) હેઠળ નિર્ણાયક પ્રાધિકરણના સંતોષના તબક્કે, કોર્પોરેટ દેવાદારને નિર્ણાયક પ્રાધિકરણ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીની નકલ આપવામાં આવે છે અને ઉક્ત અરજી સ્વીકારતો આદેશ કરવામાં આવે તે પહેલાં, તેને ઉક્ત પ્રાધિકરણ સમક્ષ જવાબ દાખલ કરવાની તથા ઉક્ત પ્રાધિકરણ દ્વારા

સાંભળવામાં આવવાની તક હોય છે. જે બાબત પણ પ્રાસંગિક છે તે એ છે કે કોર્પોરેટ દેવાદારને કૂટભાવથી કોર્પોરેટ દેવાળાપણું નિવારણ પ્રક્રિયામાં ખેંચી લેવામાં ન આવે તેની રક્ષા કરવા માટે કોડ દંડની જોગવાઈ કરે છે. તેથી, કોડની કલમ ૬૫ નીચે મુજબ છે:

“ ૬૫. કાર્યવાહીની છેતરપિંડીપૂર્વક અથવા ઋષપૂર્વક શરૂઆત .—(૧)

જો, કોઈ વ્યક્તિ દેવાળાપણાના નિરાકરણ પ્રક્રિયા અથવા લિક્વિડેશનની કાર્યવાહી છેતરપિંડીપૂર્વક અથવા દેવાળાપણાના નિરાકરણ, અથવા લિક્વિડેશન, જે લાગુ પડે તે મુજબ, સિવાયના કોઈપણ હેતુ માટે ઋષપૂર્ણ ઇરાદાથી શરૂ કરે, તો નિર્ણાયક સત્તા આવી વ્યક્તિ પર એવો દંડ લાદી શકે છે, જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછો ન હોય, પરંતુ એક કરોડ રૂપિયા સુધી વિસ્તરી શકે છે।

(૨) જો કોઈ વ્યક્તિ કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે છેતરપિંડી કરવાનો ઇરાદો રાખીને સ્વૈચ્છિક લિક્વિડેશનની કાર્યવાહી શરૂ કરે, તો નિર્ધારક પ્રાધિકરણ તેવા વ્યક્તિ ઉપર એવી દંડરકમ લાદી શકે છે, જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછી ન હોય, પરંતુ એક કરોડ રૂપિયા સુધી વિસ્તરી શકે.”

૩૪. વધુમાં, કલમ ૭૫ હેઠળ નાણાકીય લેણદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીમાં ખોટી માહિતી આપવાના કૃત્ય માટે દંડની જોગવાઈ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, જે નાણાકીય લેણદારને કલમ ૭ ની જોગવાઈઓનો ખોટી રીતે આશ્રય લેતા વધુ અટકાવે છે. કલમ ૭૫ નીચે મુજબ છે:

૭૫. અરજીમાં આપેલી ખોટી માહિતી માટે દંડ.—જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ કલમ ૭

હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજીમાં એવી માહિતી આપે છે, જે મહત્વપૂર્ણ વિગતોમાં ખોટી હોય, અને તે ખોટી છે તેવી જાણ હોવા છતાં આપે છે, અથવા કોઈ મહત્વપૂર્ણ હકીકત, તે મહત્વપૂર્ણ છે તેવી જાણ હોવા છતાં, છોડી દે છે, ત્યારે તેવી વ્યક્તિ દંડને પાત્ર થશે, જે એક લાખ રૂપિયા કરતાં ઓછો નહીં હોય, પરંતુ એક કરોડ રૂપિયા સુધી વિસ્તરી શકે છે.

૩૫. જ્યાં સુધી સમાયોજન અને પ્રતિદાવાનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી નાણાકીય લેણદારો પાસેથી બાકી આવતી રકમોના સમાયોજનનો પ્રસંગ દુર્લભ હોય છે. સામાન્ય રીતે, નાણાકીય દેવો માત્ર એક જ દિશામાં સંકેત કરે છે – ધીરેલી રકમ પરત ચૂકવવાની હોય છે. તેમ છતાં, એવું નથી કે કાયદેસર સમાયોજનનો વિચાર સર્વથા ન કરવો. આવું સમાયોજન, નિરાકરણ પ્રક્રિયા દરમિયાન દાવાઓના પુરાવા દાખલ કરવાની અવસ્થાએ, નિરાકરણ વ્યવસાયી દ્વારા વિચારવામાં આવી શકે છે, અને તેનો નિર્ણય કલમ ૬૦ હેઠળ નિર્ધારક પ્રાધિકરણ સમક્ષ પડકારને આધીન રહેશે. કલમ ૬૦(૫)(સી) નીચે મુજબ વાંચાય છે:

“ ૬૦. નિગમિત વ્યક્તિઓ માટેનો ન્યાયનિર્ણાયક પ્રાધિકરણ .—

XXX XXX XXX

(૫) પ્રચલિત હાલતમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદામાં તેમાં વિપરીત કંઈપણ સમાવાયેલ હોવા છતાં, રાષ્ટ્રીય કંપની કાયદા અધિકરણને નીચે મુજબની બાબતો સ્વીકારવા અથવા તેનો નિકાલ કરવા અધિકારક્ષેત્ર રહેશે—

XXX XXX XXX

(સી) આ સંહિતા હેઠળના કોર્પોરેટ દેવાદાર અથવા કોર્પોરેટ વ્યક્તિની

દિવાળિયાપણું નિવારણ અથવા લિક્વિડેશન કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતો અથવા તેના સંબંધમાં આવેલ અગ્રક્રમ સંબંધિત કોઈપણ પ્રશ્ન અથવા કાયદા કે તથ્યનો કોઈપણ પ્રશ્ન.”

૩૬. સમાન રીતે, પ્રતિદાવાઓ, તેમની મૂળ વ્યાખ્યા મુજબ જ, સ્વતંત્ર હકો છે, જે સંહિતા દ્વારા દૂર કરવામાં આવતા નથી, પરંતુ નિરાકરણ યોજનાના દરમિયાન દાવાઓના સ્વીકારના તબક્કા માટે જાળવી રાખવામાં આવે છે. ઉપરાંત, સંહિતામાં એવું કંઈ નથી કે જે નિગમ દેવદોર ને આવા પ્રતિદાવાઓ અન્ય ન્યાયિક મંચો સમક્ષ અનુસરવાથી પ્રતિબંધિત કરે. સીઆઈઆરપી નિયમોમાં નાણાકીય દેણદારો દ્વારા દાવાઓ રજૂ કરવા સંબંધિત ફોર્મ સી આ પ્રમાણે કહે છે:

“ ફોર્મ સી

નાણાકીય લેણદારો દ્વારા દાવાની રજૂઆત

[ભારતના ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી બોર્ડના (કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓ માટેની ઇન્સોલ્વન્સી રિકોલ્યુશન પ્રક્રિયા) નિયમન ૮ હેઠળ

વિનિયમો, ૨૦૧૬]

[તારીખ]

માથી

[વિત્તીય લેંદારનું નામ અને સરનામું, જેમાં તેની નોંધાયેલ કચેરી અને મુખ્ય કચેરીનું સરનામું સમાવેશ થાય છે]

ને

અંતરિમ નિરાકરણ વ્યવસાયિક/નિરાકરણ વ્યવસાયિક,

[ઈન્સોલ્વન્સી રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ / રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલનું નામ]

[જાહેર જાહેરાતમાં દર્શાવેલ સરનામું]

વિષય: દાવાની રજૂઆત અને દાવાનો પુરાવો.

મહોદયા/મહોદય,

[વિત્તીય ઋણદાતાનું નામ], આથી [કોર્પોરેટ દેનારનું નામ] ની કોર્પોરેટ અદાયગી અસમર્થતા નિવારણ પ્રક્રિયા સંબંધે આ દાવો રજૂ કરે છે. તે અંગેની વિગતો નીચે દર્શાવવામાં આવે છે:

પાન નંબર, પાસપોર્ટ, આધાર કાર્ડ અથવા ભારતના ચૂંટણી આયોગ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ ઓળખપત્ર.

ઘોષણા

હું, [દાવેદારનું નામ], હાલ [સરનામું દાખલ કરો] ખાતે નિવાસ કરું છું, દ્વારા આથી નીચે મુજબ જાહેર કરું છું અને નિવેદન કરું છું:

૧. [કોર્પોરેટ દેવાદારનું નામ], કોર્પોરેટ દેવાદાર દિવાળિયાપણાની શરૂઆતની તારીખે, એટલે કે ના ૨૦..... ના દિવસે, હકીકતમાં મને રૂપિયા [દાવાની રકમ દાખલ કરો] ની રકમ માટે દેવાદાર હતો.

૨. ઉક્ત રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ અંગેના મારા દાવા સંબંધે, મેં નીચે દર્શાવેલ દસ્તાવેજો પર આધાર રાખ્યો છે:

[કૃપા કરીને દાવાના પુરાવા તરીકે આધાર રાખવામાં આવેલા દસ્તાવેજોની યાદી આપો].

૩. મારા જ્ઞાન, માહિતી અને માન્યતા મુજબ ઉક્ત દસ્તાવેજો સાચા, માન્ય અને અસલી છે અને તેમાંથી કોઈ મહત્વપૂર્ણ તથ્યો છુપાવવામાં આવ્યા નથી.

૪. ઉક્ત રકમ અથવા તેના કોઈપણ ભાગ અંગે, ન તો મેં, ન તો મારા આદેશથી કોઈ વ્યક્તિએ, મારી જાણ અથવા માન્યતા મુજબ, મારા ઉપયોગ માટે, નીચે દર્શાવેલ બાબત સિવાય, કોઈપણ પ્રકારનો સંતોષ અથવા જામીન મેળવ્યા છે કે પ્રાપ્ત કર્યા છે:

[કૃપા કરીને કોર્પોરેટ દેવાદાર અને ઋણદાતા વચ્ચેના કોઈપણ પારસ્પરિક જમા, પારસ્પરિક દેવા, અથવા અન્ય પારસ્પરિક વ્યવહારોની વિગતો દર્શાવો, જેનો દાવા સામે સમાયોજન કરવામાં આવી શકે].

૫. હું સંહિતાની કલમ ૫(૨૪) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત મુજબ કોર્પોરેટ દેવાનારનો સંબંધિત પક્ષકાર છું/હું સંહિતાની કલમ ૫(૨૪) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત મુજબ કોર્પોરેટ દેવાનારનો સંબંધિત પક્ષકાર નથી.

૬. હું સંહિતાની કલમ ૨૧(૨) ની શરતપૂર્વક જોગવાઈના આધારે કર્જદારોની સમિતિમાં જોડાવા માટે પાત્ર છું, ભલે હું નિગમિત દેવાદારનો સંબંધિત પક્ષકાર હોઉં.

તારીખ:

સ્થળ:

(દાવેદારની સહી) સત્યાપન

હું, [નામ], ઉપરોક્ત દાવેદાર, આ દ્વારા સત્યાપિત કરું છું કે આ દાવાના

પુરાવામાં સમાવિષ્ટ વિગતો મારા જ્ઞાન અને માન્યતા મુજબ સાચી અને દુરુસ્ત છે અને તેમાંથી કોઈ મહત્વપૂર્ણ તથ્ય છુપાવવામાં આવ્યું નથી. ... ખાતે ના આ દિવસે, ૨૦... ના રોજ સત્યાપિત કર્યું.

(દાવેદારની સહી)

[નોંધ : કંપની અથવા મર્યાદિત દાયિત્વ ભાગીદારીના કિસ્સામાં, ઘોષણા અને ચકાસણી નિર્દેશક/વ્યવસ્થાપક/સચિવ/નિયુક્ત ભાગીદાર દ્વારા કરવામાં આવશે અને અન્ય સત્તાસમૂહોના કિસ્સામાં, તે હેતુ માટે સત્તાસમૂહ દ્વારા અધિકૃત કરાયેલ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવશે.]”

૩૭. નાણાકીય લેણદારે કરેલી અરજી માટેનો પ્રેરક તત્વ એ છે કે લોન કરારો હેઠળ જ્યારે બાકી રકમ ચૂકવપાત્ર બને ત્યારે તેની ચૂકવણી ન થવી. આ જ કારણે કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૪૩૩(ઈ) સંહિતા દ્વારા રદ કરવામાં આવી છે અને દૃષ્ટિકોણમાં ફેરફાર લાવવામાં આવ્યો છે. હવે વિધાનની નીતિ “દેવાની ચૂકવણી કરવામાં અસમર્થતા” ની કલ્પનાથી દૂર જઈ “ચૂકવણના નિર્ધારણ” તરફ ગતિ કરવાની છે. ઉપરોક્ત ફેરફાર નાણાકીય લેણદારે મજબૂત દસ્તાવેજી પુરાવાના આધારે એ સાબિત કરવા સક્ષમ બનાવે છે કે દેવું ચૂકવવાની ફરજ અસ્તિત્વમાં હતી અને દેવાદારે એવી ફરજનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે. વિધાનની નીતિમાં આ ફેરફાર માટે વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે ચાર નીતિગત કારણો દર્શાવ્યા છે. પ્રથમ, પૂર્વાનુમાનક્ષમતા અને નિશ્ચિતતા. બીજું, જે સર્વોપરી હિતનું સંરક્ષણ કરવાનું છે તે કોર્પોરેટ દેવાદારનું છે અને દેવાળાશી નિવારણ પ્રક્રિયામાં પ્રવેશ આપવાથી આવા હિતને હાનિ પહોંચતી નથી, પરંતુ વાસ્તવમાં તેનું

સંરક્ષણ થાય છે. ત્રીજું, નાણાકીય તાણની પરિસ્થિતિમાં, ચૂકભંગનું કારણ સંબંધિત નથી; કોર્પોરેટ દેવાદારના આર્થિક હિતનું સંરક્ષણ વધુ સંબંધિત છે. ચોથું, જે પ્રેરક તત્વ લિક્વિડેશન તરફ દોરી જાય તે ફક્ત નિવારણ પ્રક્રિયા નિષ્ફળ જાય ત્યારે જ ઉદ્ભવી શકે.

૩૮. આ સંદર્ભમાં, “દાવો”, “દેવું” અને “ચૂક” વચ્ચે ભેદ કરવો મહત્વપૂર્ણ છે. આ દરેક પરિભાષાઓને અલગથી નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે: “ ૩. વ્યાખ્યાઓ.— આ સંહિતામાં, જો સંદર્ભથી ભિન્ન અર્થ અપેક્ષિત ન હોય, તો,—

XXX XXX XXX

(૬) “દાવો” નો અર્થ—(એ) ચુકવણી મેળવવાનો અધિકાર, ભલે એવો

અધિકાર ચુકાદામાં પરિવર્તિત થયો હોય કે ન હોય, નિશ્ચિત હોય કે ન હોય, વિવાદિત હોય કે અવિવાદિત, કાનૂની હોય કે સમતાધારિત, સુરક્ષિત હોય કે અસુરક્ષિત;

(બી) તે સમયે અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદા હેઠળ કરારના ભંગ માટે ઉપાયનો અધિકાર, જો એવો ભંગ ચુકવણી મેળવવાના અધિકારને જન્મ આપે છે, ભલે એવો અધિકાર અંગે ચુકાદો પ્રાપ્ત થયો હોય કે ન થયો હોય, નિશ્ચિત હોય કે અનિશ્ચિત, પરિપક્વ હોય કે અપરિપક્વ, વિવાદિત હોય કે અવિવાદિત, પ્રતિભૂતિથી સુરક્ષિત હોય કે બિનસુરક્ષિત હોય;

XXX XXX XXX

(૧૧) “દેવું” નો અર્થ કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી બાકી પડતા દાવા સંબંધિત

જવાબદારી અથવા બાહેધરી એવો થાય છે અને તેમાં નાણાકીય દેવું તથા કાર્યાત્મક દેવુંનો સમાવેશ થાય છે;

(૧૨) “ચૂક” નો અર્થ એ થાય છે કે દેવાની રકમનો સંપૂર્ણ ભાગ અથવા તેનો કોઈપણ ભાગ અથવા હમો, જ્યારે બાકી અને ચુકવવા યોગ્ય બની ગયો હોય અને દેવાદાર અથવા નિગમ દેવાદાર દ્વારા, જે તે સ્થિતિ મુજબ, ચૂકવવામાં આવ્યો ન હોય ત્યારે દેવું ન ચૂકવવું;

XXX XXX XXX”

જ્યારે કોઈ “દાવો” “બાકીદારી” ત્યારે જ ઉત્પન્ન કરે છે જ્યારે તે “લેણું” બને છે, ત્યારે “ચૂક” ત્યારે જ થાય છે જ્યારે “બાકીદારી” “લેણી અને ચૂકવાપાત્ર” બને અને દેવાદાર દ્વારા તેનો ભરણો કરવામાં ન આવે. આ જ કારણસર નાણાકીય લેણદારને “ચૂક” સાબિત કરવી પડે છે, જ્યારે પ્રચાલકીય લેણદાર માત્ર એવી બાકીદારી અથવા ફરજના ભરણા અંગેનો હક “દાવો” કરે છે જે કોઈ બાકીદારી સંબંધે લેવાણી હોઈ શકે. આ પાસું ધ્યાનમાં રાખવામાં આવે ત્યારે, સંહિતાની કલમ ૭ હેઠળ નાણાકીય લેણદારો દ્વારા અને સંહિતાની કલમો ૮ અને ૯ હેઠળ પ્રચાલકીય લેણદારો દ્વારા દિવાળાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા પ્રારંભ કરવાની ભિન્નતા સ્પષ્ટ થાય છે.

કલમો ૨૧ અને ૨૪ તથા અનુચ્છેદ ૧૪: કાર્યાત્મક ઋણદાતાઓને ઋણદાતાઓની સમિતિમાં મતાધિકાર નથી.

૩૯. સંહિતાની કલમ ૨૧ નીચે મુજબ વાંચાય છે:

“ ૨૧. ઋણદાતાઓની સમિતિ .—(૧) અંતરિમ નિવારણ વ્યવસાયી

કોર્પોરેટ દેવાદાર વિરુદ્ધ પ્રાપ્ત થયેલા તમામ દાવાઓનું સંકલન કર્યા બાદ અને કોર્પોરેટ દેવાદારની નાણાકીય સ્થિતિનું નિર્ધારણ કરીને, ઋણદાતાઓની સમિતિ રચશે.

(૨) કોર્પોરેટ દેવાદારના તમામ નાણાકીય લેણદારોનો સમાવેશ લેણદારોની સમિતિમાં થશે:

પરંતુ એ શરતે કે કલમ ૨૪ ની ઉપકલમ (૬) અથવા ઉપકલમ (૬-એ) અથવા ઉપકલમ (૫) માં ઉલ્લેખિત નાણાકીય લેણદાર અથવા નાણાકીય લેણદારના અધિકૃત પ્રતિનિધિને, જો તે નિગમિત દેવાદારની સંબંધિત પક્ષકાર હોય, તો તેને લેણદારોની સમિતિની બેઠકમાં પ્રતિનિધિત્વ, ભાગીદારી અથવા મતદાનનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં: વધુમાં એ શરતે કે પ્રથમ પરંતુક નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક દ્વારા નિયમિત કરવામાં આવેલા નાણાકીય લેણદારને લાગુ પડશે નહીં, જો તે નિગમિત દેવાદારની સંબંધિત પક્ષકાર માત્ર એટલા કારણે હોય કે દેવાળાપણાની શરૂઆતની તારીખ પહેલાં દેવાનું ઇક્વિટી શેરોમાં અથવા ઇક્વિટી શેરોમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય એવા સાધનોમાં રૂપાંતરણ અથવા સ્થાનેપન થયું હોય.

(૩) ઉપકલમો (૬) અને (૬-એ) ના આધિન રહીને, જ્યાં કોર્પોરેટ દેવેદોર કોન્સોર્શિયમ અથવા કરારના ભાગરૂપે બે અથવા તેથી વધુ નાણાકીય લેણદારોને નાણાકીય દેવું બાકી રાખે છે, ત્યાં એવો દરેક નાણાકીય લેણદાર લેણદારોની સમિતિનો ભાગ બનશે અને તેમનો મતાધિકારનો હિસ્સો તેમને બાકી રહેલા નાણાકીય દેવાના આધારે નિર્ધારિત

કરવામાં આવશે.

(જ) જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ નાણાકીય દેનદાર તેમજ પરિચાલનાત્મક દેનદાર હોય,—

(એ) આવી વ્યક્તિ કોર્પોરેટ દેવાદાર પર બાકી રહેલા નાણાકીય દેવાની હદ સુધી નાણાકીય લેણદાર ગણાશે, અને તેવા લેણદારને બાકી રહેલા નાણાકીય દેવાની હદના પ્રમાણમાં મતાધિકારના હિસ્સા સાથે લેણદારોની સમિતિમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવશે;

(બી) આવા વ્યક્તિને, કોર્પોરેટ દેનદાર દ્વારા આવા લેન્ડારને બાકી રહેલા કાર્યકારી ઋણની હદ સુધી, કાર્યકારી લેન્ડાર ગણવામાં આવશે.

(પ) જ્યાં કોઈ કાર્યકારી લેણદારે કોઈ કાર્યકારી દેવું નાણાકીય લેણદારે સોંપ્યું હોય અથવા કાયદેસર રીતે હસ્તાંતરિત કર્યું હોય, ત્યાં એવો હકસોંપણીગ્રાહી અથવા હસ્તાંતરગ્રાહી આવી હકસોંપણી અથવા કાયદેસર હસ્તાંતરણ જેટલી હદ સુધી કાર્યકારી લેણદાર ગણાશે.

(ડ) જ્યાં સમૂહ વ્યવસ્થા અથવા સિન્ડિકેટેડ સુવિધાના ભાગરૂપે આપવામાં આવેલ નાણાકીય દેવાની શરતો મુજબ તમામ નાણાકીય લેણદારો માટે એકમાત્ર ટ્રસ્ટી અથવા એજન્ટ કાર્ય કરે તેવી જોગવાઈ હોય, ત્યાં દરેક નાણાકીય લેણદાર —

(એ) ટ્રસ્ટી અથવા પ્રતિનિધિને, તેના મતહિસ્સાના પ્રમાણમાં, લેણદારોની સમિતિમાં તેની તરફથી કાર્ય કરવા માટે અધિકૃત કરવો;

(બી) લેણદારોની સમિતિમાં તેની મતાધિકાર હિસ્સેદારીની હદ સુધી

પોતાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે;

(સી) પોતાના મતાધિકારના હિસ્સાની મર્યાદા સુધી, દેવેદારોની સમિતિમાં પોતાનું પ્રતિનિધિત્વ કરવા માટે, પોતાના ખર્ચે, ઇન્સોલ્વન્સી વ્યાવસાયિક (રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ સિવાયના) ની નિમણૂક કરવી; અથવા

(ડી) એક કે વધુ નાણાકીય લેણદારો સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા અલગ અલગ રીતે, પોતાના મતાધિકારના હિસ્સાના પ્રમાણમાં પોતાનો મત આપવાનો અધિકાર પ્રયોગ કરવો.

(૬-એ) જ્યાં નાણાકીય દેવું—(એ) પ્રતિભૂતિઓ અથવા જમા રકમોના

સ્વરૂપમાં હોય અને નાણાકીય દેવાના શરતો તમામ નાણાકીય

ઋણદાતાઓ માટે અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરવા ટ્રસ્ટી અથવા

એજન્ટની નિમણૂક કરવાની જોગવાઈ કરતી હોય, ત્યારે એવો ટ્રસ્ટી અથવા

એજન્ટ આવા નાણાકીય ઋણદાતાઓના વતી કાર્ય કરશે;

(બી) તેવા ઋણદાતાઓના વર્ગને બાકી હોય, જેમની સંખ્યા નિર્દિષ્ટ

કરવામાં આવી શકે તેવી સંખ્યાથી વધુ હોય, અને જે ખંડ (એ) અથવા

ઉપકલમ (૬) હેઠળ આવરી લેવાયેલા ઋણદાતાઓ સિવાયના હોય,

ત્યારે વચગાળાના નિરાકરણ વ્યાવસાયિકે સર્વ નાણાકીય

ઋણદાતાઓની યાદી સાથે ન્યાયનિર્ણાયક સત્તા સમક્ષ અરજી કરવી,

જેમાં વચગાળાના નિરાકરણ વ્યાવસાયિક સિવાયના એક

દીવાલિયાપણાના વ્યાવસાયિકનું નામ સમાવાયેલ હોય, જેથી તે તેમનાં

અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરે; અને એવો પ્રતિનિધિ

ઋણદાતાઓની સમિતિની પ્રથમ બેઠક પહેલાં ન્યાયનિર્ણાયક સત્તા
દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવશે;

(સી) નો પ્રતિનિધિત્વ કોઈ વાલી, વસિયતના અમલદાર અથવા
વહીવટદાર દ્વારા કરવામાં આવતું હોય, તો એવો વ્યક્તિ આવા નાણાકીય
ઋણદાતાઓ તરફથી અધિકૃત પ્રતિનિધિ તરીકે કાર્ય કરશે,

અને કલમ (એ) અથવા કલમ (બી) અથવા કલમ (સી) હેઠળ એવો
અધિકૃત પ્રતિનિધિ ઋણદાતાઓની સમિતિની બેઠકોમાં હાજર રહેશે અને
દરેક નાણાકીય ઋણદાતાના તરફથી તેની મતહિસ્સેદારીના પ્રમાણમાં
મતદાન કરશે.

(૬-બી) અધિકૃત પ્રતિનિધિને ચૂકવવાપાત્ર વેતન—(૧) ઉપકલમ
(૬-એ) ની કલમો (એ) અને (સી) હેઠળ, જો કોઈ હોય, તો
નાણાકીય દેવાના શરતો અથવા સંબંધિત દસ્તાવેજીકરણ મુજબ રહેશે;
અને

(૨) ઉપકલમ (બી) ની કલમ (૬-એ) હેઠળ નિર્ધારિત કરવામાં
આવેલ મુજબ રહેશે, જે દિવાળિયાપણાની નિવારણ પ્રક્રિયાના ખર્ચનો
ભાગ બનશે.

(૭) બોર્ડ ઉપકલમો (૬) અને (૬-એ) હેઠળ આવરી લેવાયેલા
નાણાકીય દેવાનો સંબંધમાં મતદાનની રીત તથા મતદાન હિસ્સો નક્કી
કરવાની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરી શકે છે.

(૮) આ સંહિતામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય,

લેણદારોની સમિતિના તમામ નિર્ણયો નાણાકીય લેણદારોના મતાધિકાર હિસ્સાના એકાવન ટકા કરતાં ઓછા ન હોય એવા મતથી લેવામાં આવશે: પરંતુ જ્યાં કોર્પોરેટ દેવાદાર પાસે કોઈ નાણાકીય લેણદારો ન હોય, ત્યાં લેણદારોની સમિતિની રચના કરવામાં આવશે અને તે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે પ્રમાણે, તેવી રીતથી તેવા કાર્યોનું નિર્વહ કરવા માટે એવા વ્યક્તિઓનો સમાવેશ કરશે.

(૯) લેણદારોની સમિતિને કોર્પોરેટ દિવાળિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયા દરમિયાન કોઈપણ સમયે કોર્પોરેટ દેવાદાર સંબંધિત કોઈપણ નાણાકીય માહિતી પૂરી પાડવા માટે નિરાકરણ વ્યવસાયિકને આવશ્યકતા રાખવાનો અધિકાર રહેશે.

(૧૦) ઠરાવ વ્યવસાયી ઉપ-કલમ (૯) હેઠળ ઋણદાતાઓની સમિતિ દ્વારા માગવામાં આવેલ તેવી કોઈપણ નાણાકીય માહિતી, આવી માંગણી થયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર ઉપલબ્ધ કરાવશે.”

૪૦. કલમ ૨૪(૩), ૨૪(૪), અને કલમ ૨૮, જે પણ પ્રસ્તુત છે, નીચે મુજબ છે:

“ ૨૪. કર્જદાતાઓની સમિતિની બેઠક .—

XXX XXX XXX

(૩) ધિરાણદાતાઓની સમિતિની દરેક બેઠક અંગેનો નોટિસ રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ નીચેના લોકોને આપશે—

(એ) [લેણદારોની સમિતિના સભ્યો, જેમાં કલમ ૨૧ ની ઉપકલમો (૬)

અને (ક-એ) તથા ઉપકલમ (પ) માં ઉલ્લેખિત અધિકૃત પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે];

(બી) નિલંબિત બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સના સભ્યો અથવા કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓના ભાગીદારો, જે કેસ લાગુ પડતો હોય તે મુજબ;

(સી) કાર્યકારી લેણદારો અથવા તેમના પ્રતિનિધિઓ, જો તેમની કુલ બાકી રકમ દેવાના દસ ટકા કરતાં ઓછી ન હોય.

(જ) ઉપકલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત નિર્દેશકો, ભાગીદારો અને કારોબારી લેણદારોના એક પ્રતિનિધિ, લેણદારોની સમિતિની બેઠકોમાં હાજરી આપી શકશે, પરંતુ આવી બેઠકોમાં તેમને મતદાન કરવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં: પરંતુ તે શરતે કે, જે તે પરિસ્થિતિ મુજબ, સંચાલનાત્મક દેવાદારોના આવા કોઈ ડિરેક્ટર, ભાગીદાર અથવા પ્રતિનિધિની ગેરહાજરીથી આવી બેઠકની કાર્યવાહી અમાન્ય ગણાશે નહીં.

XXX XXX XXX"

XXX XXX XXX

" ૨૮. અમુક નિયમો માટે ઋણદાતાઓની સમિતિની મંજૂરી .—(૧) હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાયેલું હોવા છતાં, કોર્પોરેટ દિવાળિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયા દરમિયાન, નિરાકરણ વ્યાવસાયિક ઋણદાતાઓની સમિતિની પૂર્વ મંજૂરી વિના નીચે દર્શાવેલ પૈકી કોઈપણ કાર્યવાહી નહીં કરે, એટલે કે—

(એ) તેમના બેઠકમાં દેવુંદારોની સમિતિ દ્વારા જે રકમ નક્કી કરવામાં આવે

તેનાથી વધુ કોઈપણ આંતરિક નાણાકીય સહાય ઊભી કરવી;

(બી) કોર્પોરેટ દેવાદારની સંપત્તિઓ ઉપર કોઈપણ સુરક્ષા હિતનું સર્જન કરવું;

(સી) કોર્પોરેટ દેવાદારની મૂડીય રચનામાં ફેરફાર કરવો, જેમાં વધારાની પ્રતિભૂતિઓ જારી કરવાની રીત સહિત, નવી પ્રતિભૂતિ વર્ગની રચના કરવી અથવા જારી કરાયેલ પ્રતિભૂતિઓની પુનઃખરીદી અથવા મુક્તિ કરવી, જો કોર્પોરેટ દેવાદાર કંપની હોય તો;

(ડી) કોર્પોરેટ દેવાદારના માલિકીના હિતમાં થયેલા કોઈપણ ફેરફારની નોંધ કરવી;

(ઈ) ઋણદાતાઓની સમિતિએ તેમની બેઠકમાં નક્કી કરે તેવી રકમથી વધુની કોઈપણ ડેબિટ લેવડદેવડ માટે કોર્પોરેટ દેવાદારના ખાતાઓ જાળવતી નાણાકીય સંસ્થાઓને આવા કોઈપણ ખાતાઓમાંથી સૂચનાઓ આપવી;

(એફ) કોઈપણ સંબંધિત પક્ષ સાથેનો વ્યવહાર હાથ ધરવો;

(જી) કોર્પોરેટ દેવાદારના કોઈપણ બંધારણીય દસ્તાવેજોમાં સુધારો કરવો;

(એચ) પોતાના અધિકારનો પ્રત્યાયોજન અન્ય કોઈ વ્યક્તિને કરવું;

(૧) કોર્પોરેટ દેનારના કોઈપણ શેરધારક અથવા તેમના નોમિનીઓના શેરોનો નિકાલ કરવો અથવા તેમનો તૃતીય પક્ષોને નિકાલ કરવાની મંજૂરી આપવી;

(જે) કોર્પોરેટ દેવાદાર અથવા તેની અનુસંગી સંસ્થાના વ્યવસ્થાપનમાં કોઈપણ ફેરફાર કરવો;

(કે) સામાન્ય વ્યવસાયિક પ્રવાહ સિવાય ભૌતિક કરારો હેઠળના હકો અથવા નાણાકીય દેવા અથવા સંચાલન સંબંધિત દેવા હસ્તાંતરિત કરવું;

(એલ) ઋણદાતાઓની સમિતિ દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલ એવા કર્મચારીઓની નિમણૂકમાં અથવા કરારની શરતોમાં ફેરફાર કરવો; અથવા

(એમ) કોર્પોરેટ દેનારના વૈધાનિક લેખાપરીક્ષકો અથવા આંતરિક લેખાપરીક્ષકોની નિમણૂક અથવા કરારની શરતોમાં ફેરફારો કરવો.

(૨) નિવારણ વ્યવસાયી ઉપ-કલમ (૧) હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી હાથ ધરતાં પહેલાં ઋણદાતાઓની સમિતિની બેઠક બોલાવશે અને ઋણદાતાઓનું મતદાન મેળવશે.

(૩) ઉપકલમ (૧) હેઠળની કોઈ કાર્યવાહી દેવાના દાતાઓની સમિતિ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં, જો સુધી તે મતાધિકારના શેરના છ્યાસી ટકા મતોથી મંજૂર કરવામાં આવી ન હોય.

(૪) જ્યાં આ કલમમાં આવશ્યક હોય તે મુજબની રીતથી લેણદારોની સમિતિની મંજૂરી મેળવ્યા વિના ઠરાવ વ્યાવસાયિક દ્વારા ઉપકલમ (૧) હેઠળ કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવે, ત્યાં તેવી કાર્યવાહી રદબાતલ ગણાશે.

(૫) ઋણદાતાઓની સમિતિ ઉપકલમ (૪) હેઠળના નિરાકરણ વ્યવસાયીના કૃત્યો અંગે, આ સંહિતા હેઠળ તેના વિરુદ્ધ આવશ્યક કાર્યવાહી કરવા માટે, બોર્ડને અહેવાલ આપી શકે છે. ચોક્કસ કાર્યવાહી માટે ઋણદાતાઓની

સમિતિની મંજૂરી.”

૪૧. આ સંદર્ભમાં, બી.એલ.આર.સી. અહેવાલમાં આ મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

વાટાઘાટોમાં બહુમતી મતથી અંતિમ ઉકેલ નક્કી કરવાની સત્તા ઋણદાતાઓની સમિતિ પાસે રહેશે. બહુમતી મત માટે કુલ નાણાકીય જવાબદારીઓના વજનના આધારે ઋણદાતાઓની સમિતિના ૭૫ ટકા કરતાં વધુ અથવા તેના બરાબર સમર્થન આવશ્યક રહેશે..... સંસ્થાને ચાલુ ઉપક્રમ તરીકે જાળવી રાખવી કે તેનું લિક્વિડેશન કરવું તે અંગે અંતિમ નિર્ણય લેવાની ઋણદાતાઓની સમિતિની સત્તાને ધ્યાનમાં રાખીને, સમિતિમાં કોણ હોવું જોઈએ તે મુદ્દે સમિતિએ વિચારવિમર્શ કર્યો. સમિતિએ એવું તર્ક આપ્યું કે ઋણદાતાઓની સમિતિના સભ્યો એવા ઋણદાતા હોવા જોઈએ કે જેઓ પાસે કાર્યક્ષમતાનું મૂલવવું કરવાની ક્ષમતા હોય તેમજ વાટાઘાટોમાં વર્તમાન જવાબદારીઓની શરતોમાં ફેરફાર કરવા માટે તૈયારી પણ હોય. સામાન્ય રીતે, સંચાલન સંબંધિત ઋણદાતાઓ ન તો સંસ્થાની દેવાળિયાપણાની બાબતો અંગે નિર્ણય લેવામાં સક્ષમ હોય છે અને ન તો સંસ્થાના ભવિષ્યના વધુ સારા સંભાવનાઓ માટે ચૂકવણીઓ મોકૂફ રાખવાનો જોખમ લેવા ઇચ્છુક હોય છે. સમિતિએ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે પ્રક્રિયા ઝડપી અને કાર્યક્ષમ રહે તે માટે, સંહિતા એવી જોગવાઈ કરશે કે ઋણદાતાઓની સમિતિ માત્ર નાણાકીય ઋણદાતાઓ સુધી મર્યાદિત રાખવી જોઈએ.

બીજી બાબત એ છે કે, જો કોઈ પ્રસ્તાવિત ઉકેલ મંજૂર થાય, તો તે ઉકેલની

મંજૂરીથી વાજબી અવધિની અંદર આઈ.આર.પી.ના ખર્ચાઓ અને પરિચાલન લેણદારોની જવાબદારીઓનો સ્પષ્ટપણે સમાવેશ કરતો હોવો આવશ્યક છે. સમિતિનો તર્ક છે કે લેણદારોની સમિતિમાં પરિચાલન લેણદારોને મતાધિકાર ન હોવા સામે કોઈ સંતુલનકારક વ્યવસ્થા હોવી જ જોઈએ. તેથી, તેમણે એવો નિષ્કર્ષ કર્યો કે પ્રસ્તાવિત ઉકેલના સ્પષ્ટ ભાગરૂપે પરિચાલન લેણદારોની બાકી રકમના ચુકવણાને અગ્રતા મળવી આવશ્યક છે. લેણદારોની સમિતિ સમક્ષ કોઈ પ્રસ્તાવ રજૂ કરતા પહેલાં તેની મૂલવણી કરતી વખતે આર.પી. દ્વારા આ બાબત સુનિશ્ચિત કરવી આવશ્યક છે. જો ઉકેલો પ્રાપ્ત કરવા માટે આર.પી. જે માહિતી-સ્મરણપત્ર રજૂ કરે છે તેમાં જવાબદારીના આવરણ અંગે કોઈ અસ્પષ્ટતા હોય, તો આર.પી.એ એ બાબત પ્રસ્તાવિત ઉકેલમાં સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવામાં આવી હોય અને તેનો હિસાબ લેવામાં આવ્યો હોય તે સુનિશ્ચિત કરવું આવશ્યક છે.

એપ્રિલ, ૨૦૧૬ નો ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી કોડ અંગેનો સંયુક્ત સંસદીય સમિતિ અહેવાલ [“ સંયુક્ત સંસદીય સમિતિ અહેવાલ ”] એ પણ આ અવલોકનો સાથે સહમતિ દર્શાવી હતી, પરંતુ કોર્પોરેટ દેવાદાર ઉપર બાકી કુલ દેવાનો ૧૦% અથવા તેથી વધુ હિસ્સો જો પરિચાલન લેણદારોનો એકત્રિત થતો હોય, તો તેમને મતાધિકાર વિના હોવા છતાં લેણદાર સમિતિની બેઠકોમાં હાજર રહેવાની પરવાનગી મળે તે હેતુસર કલમ ૨૪ માં ફેરફાર કર્યો હતો.

સંયુક્ત સંસદીય સમિતિના અહેવાલમાં નીચે મુજબ પણ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હતો:” ૨૧. કાર્યકારી ઋણદાતાઓની ભૂમિકા – કલમ ૨૪

સમિતિ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા મેમોરેન્ડમ/અભિપ્રાયોમાં કેટલાક હિતધારકોનો એવો મત હતો કે, જ્યારે પરિચાલન ઋણદાતાને કોર્પોરેટ દિવાળિયાપણું નિરાકરણ પ્રક્રિયા આરંભ કરવા માટે અરજી કરવાની હક છે, ત્યારે કામદારો, કર્મચારીઓ, પુરવઠાકર્તાઓ જેવા પરિચાલન ઋણદાતાઓને ઋણદાતાઓની સમિતિમાં કોઈ પ્રતિનિધિત્વ આપવામાં આવ્યું નથી, જ્યારે સમગ્ર નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં આ સમિતિ કેન્દ્રસ્થાને છે. આ સંદર્ભમાં, હિતધારકોમાંના એકે એવો સૂચન કર્યો હતો કે ઋણદાતાઓની સમિતિમાં કેટલાક મર્યાદાત્મક ધોરણો સાથે પરિચાલન ઋણદાતાઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવે.

આ સંદર્ભમાં, કાર્યકારી લેણદારો કંપનીમાં મહત્વના હિતધારકો છે તે બાબતની મૂલવણી કરતાં, સમિતિએ વિધેયક સાથે સંલગ્ન કલમ ૨૧ અંગેની નોંધોમાં દર્શાવાયેલા, કાર્યકારી લેણદારોને લેણદારોની સમિતિમાં સમાવેશ ન કરવાની તર્કસંગતતાનો નોંધ લીધો, જેમાં નીચે મુજબ જણાવાયું છે:- “સમિતિ એવા સભ્યોથી રચિત હોવી આવશ્યક છે, જેઓ કોર્પોરેટ દેનારની વાણિજ્યિક વ્યવહારક્ષમતાનું મૂલવણ કરવા સક્ષમ હોય અને જેઓ લેણદારો અને કોર્પોરેટ દેનાર વચ્ચેની વાટાઘાટોમાં દેવા સંબંધિત કરારોની શરતોમાં ફેરફાર કરવા ઈચ્છુક હોય. કાર્યકારી લેણદારો સામાન્ય રીતે કોર્પોરેટ દેનારની વાણિજ્યિક વ્યવહારક્ષમતાથી સંબંધિત મુદ્દાઓ પર નિર્ણય લેવા સક્ષમ હોતા નથી, તેમજ કોર્પોરેટ દેનારને ચાલુ એકમ તરીકે જાળવી રાખવા માટે પોતાના દેવાનો પુનર્ગઠન કરવાનો

જોખમ સ્વીકારવા સામાન્ય રીતે તૈયાર પણ હોતા નથી. તેવી જ રીતે, જે નાણાકીય લેણદારો કાર્યકારી લેણદારો પણ હોય, તેમને લેણદારોની સમિતિમાં માત્ર તેમના નાણાકીય દેવાના પ્રમાણ સુધી જ પ્રતિનિધિત્વ આપવામાં આવશે. તેમ છતાં, નાણાકીય લેણદારો કાર્યકારી લેણદારો પ્રત્યે અયોગ્ય વર્તન ન કરે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, કોઈપણ નિરાકરણ યોજના એવી હોવી જોઈએ કે કાર્યકારી લેણદારોને તેમના દેવાના વિલયન મૂલ્ય કરતાં ઓછી ન હોય તેવી રકમ પ્રાપ્ત થાય (એવું માનીને કે કોર્પોરેટ દેનારનું વિલયન કરવામાં આવતું હોય).

સમિતિના તમામ નિર્ણયો મતાધિકારના હિસ્સામાં પંચોતેર ટકા કરતાં ઓછા ન હોય તેવા મતથી લેવામાં આવશે. જો કોઈ કોર્પોરેટ દેવાદાર માટે નાણાકીય દેદારો ન હોય, તો તે કોર્પોરેટ દેવાદારની રચના તથા નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાઓ દિવાળિયાપણું અને દેવાળાખોરી બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવશે. સમિતિને ઠરાવ વ્યાવસાયિક પાસેથી માહિતી માંગવાની સત્તા પણ હશે।”

યોગ્ય વિચારવિમર્શ બાદ સમિતિ એ મત પર પહોંચી છે કે, મતદાનના અધિકારો ન હોય તો પણ, કાર્યકારી દેણદારોને ઓછામાં ઓછું ઋણદાતાઓની સમિતિમાં હાજરી તો હોવી જ જોઈએ જેથી તેઓ બેઠકોમાં વિચારાધીન મહત્વના મુદ્દાઓ અંગે તેમના મતો/ચિંતાઓ રજૂ કરી શકે અને આ રીતે ઉકેલ યોજના અંતિમ સ્વરૂપ આપતી વખતે ઋણદાતાઓની સમિતિ દ્વારા તેમના મતો/ચિંતાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે.”

(ભારારોપણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું)

મૂળ દિવાળાખોરી અને દેવાળિયા સંહિતાનો વિધેયક કાર્યકારી લેણદારોને લેણદારોની સમિતિમાં ક્યારેય હાજર રહેવાની મંજૂરી આપતો નહોતો. આ વિધેયક, વિધેયકના સ્વરૂપમાં હતો ત્યારે, સંયુક્ત સંસદીય સમિતિએ નીચે મુજબનો નિર્ણય કરતાં સુધારવામાં આવ્યો હતો:

“અતએવ, સમિતિએ નીચે મુજબ આપેલ કલમ ૨૪(૩) અને (૪) માં ફેરફાર કરવાનો નિર્ણય કર્યો:

સુધારિત કલમ ૨૪(૩)-

“રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ લેણદારોની સમિતિની દરેક બેઠકની સૂચના નીચેના લોકોને આપશે-

(એ) લેણદારોની સમિતિના સભ્યો;

(બી) નિલંબિત બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સના સભ્યો અથવા કોર્પોરેટ વ્યક્તિઓના ભાગીદારો, જેવું પ્રસંગોપાત થાય તેમ;

(સી) કામગીરી આધારિત દેવાદારો અથવા તેમના પ્રતિનિધિઓ, જો તેમની કુલ બાકી રકમ દેવાના દસ ટકા કરતાં ઓછી ન હોય.”

સંશોધિત કલમ ૨૪(૪)-

“પેટા-કલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત નિર્દેશકો, ભાગીદારો અને કાર્યકારી દેણદારોના એક પ્રતિનિધિ દેણદારોની સમિતિની બેઠકોમાં હાજર રહી શકશે, પરંતુ આવી બેઠકોમાં તેમને મતદાન કરવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં:

પરંતુ શરતે કે, પરિસ્થિતિ મુજબ, આવા કોઈ નિર્દેશક, ભાગીદાર અથવા

પરિચાલન ઋણદાતાઓના પ્રતિનિધિની ગેરહાજરીથી આવી બેઠકની કાર્યવાહી અમાન્ય બનશે નહીં.” જરૂર. વધુમાં મહત્વનું એ પણ છે કે સંહિતાના કાર્યાન્વયન પર નજર રાખવા માટે સરકાર દ્વારા નિષ્ણાત સમિતિઓ રચવામાં આવી છે. તેથી, માર્ચ, ૨૦૧૮ની દિવાળિયાપણું કાયદા સમિતિએ, સંહિતાના કાર્યાન્વયનનું પરીક્ષણ કર્યા બાદ, પરિચાલન ઋણદાતાઓને મતાધિકાર આપવાના હેતુથી સંહિતામાં સુધારો ન કરવો યોગ્ય માન્યો હતો. આ બાબત નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવી હતી:

“આ તર્કસંગતિ હજુ પણ ચથાવત્ છે, અને તેથી સીઓસીની રચનામાં સુધારો ન કરવો યોગ્ય ગણવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, જેમના કુલ બાકીદારો દેવાની રકમના દસ ટકા કરતાં ઓછી નથી એવા સંચાલકીય દેવાના લેણદારોને સીઓસીની બેઠકોમાં હાજર રહેવાનો અધિકાર છે. ઉપરાંત, નિવારણ યોજનાના આધારે તેમને ઓછામાં ઓછું લિક્વિડેશન મૂલ્ય મળવાની ખાતરી આપવામાં આવે છે.” “...સમિતિએ સહમતિ વ્યક્ત કરી કે હાલમાં મોટાભાગની નિવારણ યોજનાઓ રજૂઆતની પ્રક્રિયામાં છે અને વર્તમાન સંહિતા યોજનાની હેઠળ નિવારણ પ્રક્રિયામાં સંચાલકીય દેવાના લેણદારોને ચથોચિત હિસ્સો મળતો નથી, તે દલીલને આગળ વધારવા માટે કોઈ પ્રાયોગિક પુરાવો ઉપલબ્ધ નથી. તેથી, સમિતિએ સંહિતામાં કોઈ સુધારો કર્યા વિના વર્તમાન વ્યવસ્થા ચાલુ રાખવાનો નિર્ણય કર્યો.” જૃૃ. સંહિતા હેઠળ, લેણદારોની સમિતિને નાણાકીય પુનર્ગઠનની પ્રાથમિક જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે. તેમને ઉપલબ્ધ તમામ માહિતી ધ્યાનમાં લઈને કોર્પોરેટ દેવાદારની સક્ષમતા અને ટકાઉપણું આંકવાનું, તેમજ

ઉપલબ્ધ તમામ વિકલ્પરૂપ રોકાણ અવસરોનું મૂલ્યાંકન કરવાનું આવશ્યક છે. લેણદારોની સમિતિએ શક્યતા અને ટકાઉપણાના આધાર પર નિવારણ યોજનાનું મૂલ્યાંકન કરવું આવશ્યક છે. તેથી, કલમ ૩૦(જ) આમ કહે છે:

“ ૩૦. ઠરાવ યોજના રજૂઆત .—

એક્સક્સ એક્સક્સ એક્સક્સ (જ) ઋણદાતાઓની સમિતિ, ઠરાવ યોજના કાર્યક્ષમ અને વ્યવહારુ છે કે નહીં તેની વિચારણા કર્યા પછી, તેમજ બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અન્ય આવશ્યકતાઓને ધ્યાનમાં લઈને, નાણાકીય ઋણદાતાઓના મતાધિકારના હિસ્સામાં ઓછામાં ઓછા છાસઠ ટકાના મતથી ઠરાવ યોજનાને મંજૂરી આપી શકે છે:

શરતે કે દેણદારોની સમિતિ, ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્ક્રપ્સી કોડ (સુધારો) ઓર્ડિનન્સ, ૨૦૧૭ના પ્રારંભ પહેલાં રજૂ કરવામાં આવેલી એવી નિરાકરણ યોજના મંજૂર કરશે નહીં, જેમાં નિરાકરણ અરજદાર કલમ ૨૯અ હેઠળ અયોગ્ય હોય અને જ્યાં તેની પાસે બીજી કોઈ નિરાકરણ યોજના ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યાં તે નિરાકરણ વ્યાવસાયિકને નવી નિરાકરણ યોજના આમંત્રિત કરવા આવશ્યક કરી શકે છે:

આગળ વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે જ્યાં પ્રથમ ઉપબંધમાં ઉલ્લેખિત નિરાકરણ અરજદાર કલમ ૨૯એ ના ખંડ (સી) હેઠળ અયોગ્ય હોય, ત્યાં નિરાકરણ અરજદારને લેણદારોની સમિતિ દ્વારા, કલમ ૨૯એ ના ખંડ (સી) ના ઉપબંધ અનુસાર, બાકી પડતી રકમોની ચુકવણી કરવા માટે, ત્રીસ દિવસથી વધુ ન હોય એવો સમયગાળો મંજૂર કરવામાં આવશે:

આ પણ શરતે કે બીજા પરંતુકમાં સમાવાયેલ કોઈ બાબતનું અર્થઘટન કલમ ૧૨ની ઉપકલમ (૩) ના પરંતુકના હેતુઓ માટે અવધિનો વધારો તરીકે કરવામાં આવશે નહીં, અને કોર્પોરેટ દિવાળિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયા તે ઉપકલમમાં નિર્ધારિત અવધિની અંદર પૂર્ણ કરવામાં આવશે.

એવું પણ ઉપબંધિત કરવામાં આવે છે કે દિવાળિયાપણું અને દીવાલીયા સંહિતા (સુધારા) આદેશ, ૨૦૧૮ (આદેશ ક્રમાંક ૬ માંથી ૨૦૧૮) દ્વારા સુધારેલી કલમ ૨૯૬માં નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડો તે નિરાકરણ અરજદારને લાગુ પડશે જેણે દિવાળિયાપણું અને દીવાલીયા સંહિતા (સુધારા) આદેશ, ૨૦૧૮ના પ્રારંભની તારીખે સુધી નિરાકરણ યોજના રજૂ કરી નથી.

XXX XXX XXX"

એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી મહત્વપૂર્ણ છે કે એકવાર ઠરાવ યોજના દેવાનદારોની સમિતિ દ્વારા અને ત્યારબાદ નિર્ણયક પ્રાધિકરણ દ્વારા મંજૂર થઈ જાય, ત્યારબાદ ઉપરોક્ત યોજના નીચે મુજબ તમામ હિતધારકો પર બંધનકારક બને છે: " ૩૧. ઠરાવ યોજનાની મંજૂરી.—(૧) જો નિર્ણયક પ્રાધિકરણને સંતોષ થાય કે કલમ ૩૦ ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ દેવાનદારોની સમિતિ દ્વારા મંજૂર કરાયેલ ઠરાવ યોજના, કલમ ૩૦ ની ઉપકલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત આવશ્યકતાઓને પૂર્ણ કરે છે, તો તે આદેશ દ્વારા ઠરાવ યોજનાને મંજૂરી આપશે, જે કોર્પોરેટ દેવાદાર અને તેના કર્મચારીઓ, સભ્યો, દેવાનદારો, જામીનદારો અને ઠરાવ યોજનામાં સંકળાયેલા અન્ય હિતધારકો પર બંધનકારક રહેશે: પરંતુ એ શરતે કે નિર્ણયક પ્રાધિકરણ આ ઉપકલમ હેઠળ ઠરાવ

યોજનાની મંજૂરી માટે આદેશ પસાર કરતાં પહેલાં એ બાબતે સંતોષ પામશે કે ઠરાવ યોજનાના અસરકારક અમલીકરણ માટે તેમાં જોગવાઈઓ કરવામાં આવેલી છે.

XXX XXX XXX”

૪૪. કારણ કે નાણાકીય લેણદારો ધિરાણ આપવાના વ્યવસાયમાં છે, તેથી બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયની કાર્યક્ષમતા અને વ્યવહાર્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે સર્વોત્તમ રીતે સજ્જ હોય છે. લોન મંજૂર કરતી વખતે પણ, આ બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ વિગતવાર બજાર અભ્યાસ કરે છે, જેમાં ટેકનો-આર્થિક મૂલ્યાંકન અહેવાલ, વ્યવસાયનું મૂલ્યાંકન, નાણાકીય અનુમાન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. કારણ કે લોનને મંજૂરી આપતા પહેલાં આ વિગતવાર અભ્યાસ પહેલેથી જ કરવામાં આવેલો હોય છે, અને કારણ કે નાણાકીય લેણદારો પાસે કાર્યક્ષમતા અને વ્યવહાર્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે પ્રશિક્ષિત કર્મચારીઓ હોય છે, તેથી તેઓ રિઝોલ્યુશન યોજનાની સામગ્રીનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે અનુકૂળ સ્થિતિમાં હોય છે. બીજી તરફ, પરિચાલન લેણદારો, જે માલ અને સેવાઓ પૂરાં પાડે છે, તેઓ માત્ર આવા માલ અને સેવાઓ બદલ ચૂકવવાપાત્ર રકમોની વસૂલાત સુધી જ સંકળાયેલા હોય છે, અને સામાન્ય રીતે વ્યવસાયની કાર્યક્ષમતા અને વ્યવહાર્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં અસમર્થ હોય છે. ઉપર પહેલેથી જ ઉદ્ઘૂત કરવામાં આવેલ બી.એલ.આર.સી. અહેવાલ આ બાબતને સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે.

૪૫. આ ઉપરાંત પણ, આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર કાયદા અંગેની સંયુક્ત રાષ્ટ્ર

આયોગે, તેના દિવાળાખોરી કાયદા વિષયક વિધાન માર્ગદર્શિકા [“ યુએનસીઆઈટીઆરએલ માર્ગદર્શિકા ”] માં, સમાન સ્થિતિ ધરાવતા લેણદારોને ન્યાયસંગત વર્તન સુનિશ્ચિત કરવાની મહત્તાને માન્યતા આપી છે અને નીચે મુજબ જણાવ્યું છે: “સમાન સ્થિતિમાં આવેલા લેણદારોને ન્યાયસંગત વર્તન સુનિશ્ચિત કરવું

૭. સમતાપૂર્ણ વર્તનનો હેતુ એ વિચાર પર આધારિત છે કે, સામૂહિક કાર્યવાહીમાં, સમાન કાનૂની હકો ધરાવતા લેણદારો સાથે ન્યાયસંગત રીતે વર્તવું જોઈએ અને તેમને તેમના દાવા પર તેમના સંબંધિત ક્રમ તથા હિતો અનુસાર વહેંચણી મળવી જોઈએ. આ મુખ્ય હેતુ એ માન્યતા આપે છે કે તમામ લેણદારો સાથે એકસરખું વર્તન કરવું જરૂરી નથી, પરંતુ દેવાદાર સાથે તેમણે કરેલા વિવિધ સોદાઓને પ્રતિબિંબિત કરે તેવી રીતથી વર્તવું જોઈએ. જ્યાં દેવાદાર સાથે વિશિષ્ટ ઋણ કરાર ન હોય, જેમ કે નુકસાન માટે દાવો કરનારાઓના કેસમાં (ઉદાહરણ તરીકે, પર્યાવરણીય નુકસાન માટે) અને કર સત્તાધિકારીઓના મામલે, ત્યાં નિર્ધારક પરિબળ તરીકે આ બાબતનું પ્રાસંગિકત્વ ઓછું રહે છે. સમતાપૂર્ણ વર્તનના સિદ્ધાંતમાં પ્રાથમિકતાઓ સંબંધિત સામાજિક નીતિથી ફેરફાર થતો હોઈ શકે અને ઉદાહરણરૂપે કાયદાના અમલથી ઊભા થતા દાવા અથવા હિતોના ધારકોને સંબંધિત વિશેષાધિકારોને પ્રાધાન્ય આપવું પડતું હોઈ શકે, તેમ છતાં, ૧૨ યુએનસીઆઈટીઆરએલ દિવાળિયાપણાં કાયદા વિષયક વિધાન માર્ગદર્શિકા અનુસાર, સમાન વર્ગના દાવાઓને અપાતી પ્રાથમિકતા તે વર્ગના તમામ સભ્યોને સમાન રીતે અસર કરે

છે તેની ખાતરી કરીને આ સિદ્ધાંત પોતાનું મહત્વ જાળવી રાખે છે. સમતાપૂર્ણ વર્તનની નીતિ દિવાળિયાપણાં કાયદાના અનેક પાસાઓમાં વ્યાપી રહે છે, જેમાં સ્થગન અથવા નિલંબનનો અમલ, કૃત્યો અને વ્યવહારોને રદ કરવા તથા દિવાળિયાપણાં સંપદામાં મૂલ્યની પુનઃપ્રાપ્તિ માટેની જોગવાઈઓ, દાવાઓનું વર્ગીકરણ, પુનર્ગઠનમાં મતદાન પ્રક્રિયાઓ અને વહેંચણીની પદ્ધતિઓનો સમાવેશ થાય છે. દિવાળિયાપણાં કાયદાએ આર્થિક સંકટની પરિસ્થિતિઓમાં ઊભી થતી છેતરપિંડી અને પક્ષપાતની સમસ્યાઓને સંબોધવી જોઈએ, ઉદાહરણ તરીકે એવી જોગવાઈ કરીને કે લેણદારોના સમતાપૂર્ણ વર્તનને હાનિકારક કૃત્યો અને વ્યવહારો ટાળી શકાય.”

૪૬. લેણદારોની સમિતિ દ્વારા મંજૂર કરાયેલા નિરાકરણ યોજનાઓની વ્યવહાય તા અને શક્યતાનો વિચાર કરતી વખતે, એન.સી.એલ.એ.ટી. હંમેશા આ પ્રશ્નમાં પ્રવેશ્યું છે કે કાર્યકારી લેણદારોને નાણાકીય લેણદારો સમકક્ષ અંદાજે સમાન વર્તન આપવામાં આવ્યું છે કે નહીં, અને જો એવું ન હોય, તો આવી યોજનાઓ અથવા તો નામંજૂર કરવામાં આવે છે અથવા તેમાં એવો ફેરફાર કરવામાં આવે છે કે કાર્યકારી લેણદારોના હકોનું સંરક્ષણ થાય. જોવામાં આવી શકે છે કે કલમ ૩૦(૨)(બી) સાથે કલમ ૩૧નું વાચન કરતાં, કાર્યકારી લેણદારોને લિક્વિડેશન મૂલ્યથી ઓછી ન હોય તેવી લઘુત્તમ ચુકવણી કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કોઈ નિરાકરણ યોજના માન્ય ઠરી શકતી નથી. વધુમાં, ૦૫.૧૦.૨૦૧૮ના રોજ, નિયમન ૩૮માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સુધારા પહેલાં, નિયમન ૩૮ આ મુજબ હતું:

“ ૩૮. નિરાકરણ યોજનાની ફરજિયાત સામગ્રી .— (૧) નિરાકરણ યોજના તે નિર્દિષ્ટ નાણાંકીય સ્ત્રોતોની ઓળખ કરશે, જેમનો ઉપયોગ નીચે મુજબની ચૂકવણી કરવા માટે કરવામાં આવશે—

(એ) દીવાલિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયાના ખર્ચા અને એવી જોગવાઈ કરે છે કે [દીવાલિયાપણું નિવારણ પ્રક્રિયાના ખર્ચા, બાકી રહેલ હદ સુધી, અન્ય કોઈપણ ઋણદાતા કરતાં પ્રાથમિકતાથી ચૂકવવામાં આવશે];

(બી) પરિચાલન ઋણદાતાઓને ચૂકવવાપાત્ર લિક્વિડેશન મૂલ્ય અને આવા ચુકવણાં માટે કોઈપણ નાણાકીય ઋણદાતાની સરખામણીએ પ્રાથમિકતા સાથે જોગવાઈ કરવી, જે કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં નિર્ધારણ સત્તાધિકારી દ્વારા નિરાકરણ યોજના મંજૂર થયાના ત્રીસ દિવસ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં કરવામાં આવવી જોઈએ; અને

(સી) અસંમતિ દર્શાવનાર નાણાકીય લેણદારોને ચૂકવવાપાત્ર લિક્વિડેશન મૂલ્ય અને એ જોગવાઈ કરવી કે એવો ચૂકવણો ઠરાવ યોજના પક્ષે મત આપનાર નાણાકીય લેણદારો દ્વારા કોઈપણ વસૂલાત કરવામાં આવે તે પહેલાં કરવામાં આવે.”

સુધારા પછી, નિયમન ૩૮ નીચે મુજબ વાંચાય છે:

“ ૩૮. ઠરાવ યોજના ની ફરજિયાત વિગતો .—(૧) ઠરાવ યોજના હેઠળ કાર્યકારી ઋણદાતાઓને બાકી રહેલી રકમના ચુકવણાને નાણાકીય ઋણદાતાઓ કરતાં અગ્રતા આપવામાં આવશે.

(૧-એ) ઠરાવ યોજના, કોર્પોરેટ દેવાદારના તમામ હિતધારકો, જેમાં

નાણાકીય લેણદારો અને કામગીરીલક્ષી લેણદારોનો સમાવેશ થાય છે, ના હિતો સાથે તેણે કેવી રીતે વ્યવહાર કર્યો છે તે અંગેનું નિવેદન સમાવે તેવી રહેશે.

XXX XXX XXX”

૪૭. ઉપરોક્ત વિનિયમ કાર્યકારી ઋણદાતાઓના અધિકારોને વધુ મજબૂત બનાવે છે, કારણ કે તે કાયદેસર રીતે કાર્યકારી ઋણદાતાઓના અધિકારો પ્રત્યે ન્યાયસંગત અને સમતાપૂર્ણ વર્તનના સિદ્ધાંતને, તેમજ નાણાકીય ઋણદાતાઓની સરખામણીએ ચુકવણીમાં પ્રાથમિકતા સાથે, સમાવેશ કરે છે.

૪૮. ઉપરોક્ત તમામ કારણોસર, અમને એવું જણાતું નથી કે કાર્યકારી ઋણદાતાઓ સામે ભેદભાવ કરવામાં આવ્યો છે અથવા સમાન વ્યક્તિઓ સાથે અસમાન વર્તન કરવામાં આવ્યું છે તે આધાર પર કે સ્પષ્ટ મનસ્વિતાના આધાર પર, અનુચ્છેદ ૧૪ નું ઉલ્લંઘન થયું છે.

કલમ ૧૨એ અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી ૪૯. કલમ ૧૨એ દેવાળાખોરી અને દિવાળિયાપણું (બીજું સુધારા) અધિનિયમ, ૨૦૧૮ દ્વારા ૦૬.૦૬.૨૦૧૮ થી પૂર્વલક્ષી અસર સાથે દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે નીચે મુજબ છે:

૧૨-એ. કલમ ૭, ૯ અથવા ૧૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલી અરજી પરત ખેંચવી .— ન્યાયનિર્ણાયક પ્રાધિકરણ, કલમ ૭ અથવા કલમ ૯ અથવા કલમ ૧૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલી અરજીને, અરજદારે કરેલી અરજી પર, લેણદારોની સમિતિના નવ્વાં ટકા મતહિસ્સાની મંજૂરી સાથે, જે રીત નિર્દિષ્ટ

કરવામાં આવી હોય તે પ્રમાણે, પરત ખેંચવાની અનુમતિ આપી શકે છે.

૫૦. માર્ચ ૨૦૧૮નો આઈ.એલ.સી. અહેવાલ, જેના પરિણામે કલમ ૧૨એ દાખલ કરવામાં આવી, તેમાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:

“ ૨૯.૧ સીઆઈઆરપી નિયમોની નિયમ ૮ હેઠળ, અરજીની સ્વીકૃતિ પહેલાં અરજદારની વિનંતિ પર એનસીએલટી અરજી પાછી ખેંચવાની મંજૂરી આપી શકે છે. જોકે, સીઆઈઆરપી અરજીની સ્વીકૃતિ પછી તેને પાછી ખેંચવાની મંજૂરી સંબંધે સંહિતા અથવા સીઆઈઆરપી નિયમોમાં કોઈ જોગવાઈ નથી. સમિતિએ નોંધ્યું હતું કે અરજદાર લેણદાર અને કોર્પોરેટ દેવાદાર વચ્ચે સમાધાન થવાને કારણે એવી કેટલીક ઘટનાઓ બની છે જેમાં સીઆઈઆરપી પાછી ખેંચવા માટે ન્યાયિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી [લોકહંડવાલા કટારિયા કન્સ્ટ્રક્શન પ્રા. લિ. વિ. નિનસ ફાઈનાન્સ એન્ડ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ મેનેજર એલએલપી, સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૯૨૭૯ ઓફ ૨૦૧૭; મધર્સ પ્રાઇડ ડેરી ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. પોર્ટ્રેટ એડવર્ટાઇઝિંગ એન્ડ માર્કેટિંગ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૯૨૮૬/૨૦૧૭; ઉત્તર ફૂડ્સ એન્ડ ફીડ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. મોના ફામકિમ, સિવિલ અપીલ ક્રમાંક ૧૮૫૨૦/૨૦૧૭]. આ પ્રથાનું સંહિતાના હેતુના પ્રકાશમાં વિચારી વિમર્શ કરવામાં આવ્યો હતો, જે બીએલઆરસી અહેવાલમાં સંક્ષિપ્ત થયેલ છે કે સંહિતાની રચના એ સુનિશ્ચિત કરવા પર આધારિત છે કે ” બધા મુખ્ય હિતધારકો વ્યવહારક્ષમતાનું સામૂહિક મૂલ્યાંકન કરવા માટે ભાગ લેશે. કાયદાએ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે જેઓ બધા લેણદારો પોતાની

બાકીદારીઓનું પુનર્ગઠન કરવાની ક્ષમતા અને ઈચ્છા ધરાવે છે તેઓ વાટાઘાટ પ્રક્રિયાનો ભાગ બનવા જોઈએ. જે બધા લેણદારો વાટાઘાટ પ્રક્રિયાનો ભાગ નથી, તેમની બાકીદારીઓ પણ કોઈપણ વાટાઘાટથી પ્રાપ્ત ઉકેલમાં પૂર્ણ થવી જોઈએ. " તેથી, એ બાબતે સહમતિ થઈ હતી કે એકવાર સીઆઈઆરપી શરૂ થાય પછી, તે માત્ર અરજદાર લેણદાર અને કોર્પોરેટ દેવાદાર વચ્ચેની કાર્યવાહી રહેતી નથી, પરંતુ દેવાદારના તમામ લેણદારોને આવરી લેતી કાર્યવાહી તરીકે કલ્પવામાં આવી છે. સંહિતાનો આશય અમલવારી અને સમાધાન માટે વ્યક્તિગત પગલાંને, તમામ લેણદારોના સર્વસામાન્ય હિતને બાકાત રાખીને, નિરુત્સાહિત કરવાનો છે.

(મૂળમાં ભાર)

૨૯. ૨ આ બાબતે અનેક એન.સી.એલ.ટી. અને એન.સી.એલ.એ.ટી.ના ચુકાદાઓની સમીક્ષા કરતાં, સતત જે રૂપરેખા બહાર આવી તે એવી હતી કે પરત ખેંચવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તે હેતુથી, માત્ર અરજદાર ઋણદાતા અને દેવાદાર વચ્ચે જ નહીં, પરંતુ તમામ ઋણદાતાઓ અને દેવાદાર વચ્ચે સમાધાન થઈ શકે. આ આધાર પર અને સંહિતાના આશય સાથે વાંચતાં, સમિતિએ સર્વાનુમતે સહમતિ વ્યક્ત કરી કે સંબંધિત નિયમોમાં એવો સુધારો કરવો જોઈએ કે પ્રવેશ પછી પરત ખેંચાણ ત્યારે મંજૂર થઈ શકે જ્યારે સી.ઓ.સી. નવ્વાણું ટકા મતહિસ્સાથી એવી કાર્યવાહી મંજૂર કરે. વિશેષરૂપે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી કે નેશનલ કંપની લો ટ્રિબ્યુનલ નિયમો, ૨૦૧૬ નો નિયમ ૧૧, આ તબક્કે સી.આઈ.આર.પી.ના આ પાસા માટે સ્વીકારવામાં ન

આવવો જોઈએ (જેમ કે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉત્તર ફૂડ્સ એન્ડ ફીડ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. મોના ફાર્માસેમ, સિવિલ અપીલ નં. ૧૮૫૨૦/૨૦૧૭ ના કેસમાં નોંધ્યું છે) અને અન્યથા પણ, કારણ કે આ મુદ્દાને સી.આઈ.આર.પી. નિયમોના નિયમ ૮માં સુધારો કરીને વિશેષરૂપે સંબોધી શકાય.”

૫૧. આ કલમ ઉમેરવામાં આવે તે પહેલાં, આ અદાલત બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ, દેવાનોના અરજીઓ એન.સી.એલ.ટી. અથવા એન.સી.એલ.એ.ટી. દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા બાદ અરજીઓ પાછી ખેંચવાની મંજૂરી આપતા આદેશો કરતી હતી. સી.આઈ.આર.પી. નિયમાવલિના નિયમ ૩૦એ મુજબ નીચે પ્રમાણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે:

“ ૩૦એ. અરજી પરત ખેંચવી .—(૧) કલમ ૧૨-એ હેઠળ પરત ખેંચવાની અરજી, જે તે સ્થિતિ અનુસાર, નિયમન ૩૬એ હેઠળ રસ દર્શાવવાના આમંત્રણના પ્રસારણ પહેલાં અનુસૂચીના ફોર્મ એફએમાં આંતરિમ નિરાકરણ વ્યાવસાયિક અથવા નિરાકરણ વ્યાવસાયિકને સોંપવામાં આવશે.

(૨) ઉપ-નિયમન (૧) હેઠળની અરજી સાથે નિયમન ૩૧ ની કલમો (સી) અને (ડી) ના હેતુઓ માટે અરજીની તારીખ સુધી થયેલ અનુમાનિત ખર્ચની બાબતે બેંક ગેરંટી જોડાયેલ હોવી જોઈએ.

(૩) સમિતિ તેની રચનાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર અથવા અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી સાત દિવસની અંદર, જે પછીની હોય તે મુજબ, ઉપ-વિનિયમ (૧) હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજી પર વિચાર કરશે.

(જ) જ્યારે અરજી સમિતિ દ્વારા નવ્વાં ટકા મતાધિકાર હિસ્સા સાથે મંજૂર કરવામાં આવે, ત્યારે ઠરાવ વ્યાવસાયિક એવી મંજૂરીની તારીખથી ત્રણ દિવસની અંદર અરજદારની તરફેથી ઉપ-વિનયમ (૧) હેઠળની અરજી નિર્ણાયક પ્રાધિકરણ સમક્ષ રજૂ કરશે.

(પ) નિર્ણયકાર સત્તાધિકારી, આદેશ દ્વારા, ઉપ-નિયમન (જ) હેઠળ રજૂ કરાયેલ અરજીને મંજૂર કરી શકે છે.”

આ અદાલતે બ્રિલિયન્ટ એલોયસ પ્રા.લિ. વિ. શ્રી એસ. રાજાગોપાલ અને અન્ય, એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નં. ૩૧૫૫૭/૨૦૧૮ માં તા. ૧૪.૧૨.૨૦૧૮ના પોતાના આદેશ દ્વારા જણાવ્યું છે કે નિયમન ૩૦અ(૧) ફરજિયાત નથી, પરંતુ માર્ગદર્શક સ્વરૂપનું છે, તેનું સાદું કારણ એ છે કે આપેલ પ્રકરણના તથ્યો પર, નિયમન ૩૬અ હેઠળ હિતની અભિવ્યક્તિ માટેનું આમંત્રણ જારી થયા પછી પણ અપવાદરૂપ પ્રકરણોમાં પરત ખેંચવા માટેની અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે.

પર. એ સ્પષ્ટ છે કે કલમો ૭ થી ૮ હેઠળ ઋણદાતાની અરજાની સ્વીકારણીથી સંહિતા એકવાર પ્રવર્તિત થાય ત્યારબાદ, અધિકરણ સત્તા સમક્ષ રહેલી કાર્યવાહી સામૂહિક કાર્યવાહી હોવાને કારણે સર્વવિરુદ્ધ કાર્યવાહી છે. સર્વવિરુદ્ધ કાર્યવાહી હોવાને કારણે, કોઈ વ્યક્તિગત કોર્પોરેટ દેવાદારને તેના દાવાનો સમાધાન કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે તે પહેલાં, નિવારણ પ્રક્રિયા ઉપર દેખરેખ રાખનાર સંસ્થાની સલાહ લેવો આવશ્યક છે. પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે ઋણદાતાઓની સમિતિ રચાય તે પહેલાં શું થવું જોઈએ (નિર્દિષ્ટ સમયમર્યાદાઓ

મુજબ, કામચલાઉ નિવારણ વ્યાવસાયિકની નિમણૂકની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર કોઈપણ સમયે ઋણદાતાઓની સમિતિની નિમણૂક થઈ શકે છે). અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે જે કોઈ પણ તબક્કે ઋણદાતાઓની સમિતિ હજી રચાઈ ન હોય, તેવા તબક્કે કોઈ પક્ષકાર સીધો એન.સી.એલ.ટી. સમક્ષ જઈ શકે છે, અને તે અધિકરણ એન.સી.એલ.ટી. નિયમો, ૨૦૧૬ ના નિયમ ૧૧ હેઠળ પોતાની અંતર્નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, પરત ખેંચવાની અથવા સમાધાન માટેની અરજી મંજૂર કરી શકે અથવા નકારી શકે. આ અંગેનો નિર્ણય તમામ સંબંધિત પક્ષકારોને સાંભળી અને દરેક કેસના તથ્યોના આધારે તમામ સંબંધિત પરિબલોને ધ્યાનમાં લઈને કરવામાં આવશે.

૫૩. કલમ ૧૨એ ની જોગવાઈ સામેનો મુખ્ય આક્ષેપ એ હકીકત છે કે દેતા પક્ષની સમિતિના નવ્વાં ટકા સભ્યોને ઉપસંહારને મંજૂરી આપવી પડે છે. આ ઊંચી મર્યાદાનું આઈ.એલ.સી. અહેવાલમાં આ રીતે સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવ્યું છે કે આવા ઉપસંહારને મંજૂરી આપવા માટે તમામ આર્થિક દેતા પક્ષોએ પરસ્પર સહમતિ સાધવી આવશ્યક છે, કારણ કે સામાન્ય રીતે બધા દેતા પક્ષોને આવરી લેતું સર્વસમાવેશક સમાધાન કરાર, આદર્શ રીતે, કરવામાં આવવું જોઈએ. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નવ્વાં ટકા, જે મૂળભૂત રીતે લગભગ તમામ આર્થિક દેતા પક્ષો છે, તેમને વ્યક્તિગત ઉપસંહાર અથવા સમાધાન માટે તેમની મંજૂરી આપવી આવશ્યક છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, નવ્વાં ટકાનો આ આંકડો, તેને મનસ્વી હોવાનું દર્શાવતું આગળ કોઈ સામગ્રી ન હોય ત્યાં સુધી, વિધાનની નીતિના ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત માનવો જોઈએ, જેનું અહેવાલ (ઉપરોક્ત) દ્વારા સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. ઉપરાંત,

એ પણ સ્પષ્ટ છે કે સંહિતાની કલમ ૬૦ હેઠળ, દેતા પક્ષની સમિતિનો આ વિષય પર અંતિમ શબ્દ નથી. જો દેતા પક્ષની સમિતિ કોઈ ન્યાયસંગત સમાધાન અને/અથવા ઉપસંહારની માંગણીને મનસ્વી રીતે નકારી કાઢે, તો એન.સી.એલ.ટી. અને ત્યારબાદ એન.સી.એલ.એ.ટી. સંહિતાની કલમ ૬૦ હેઠળ એવો નિર્ણય હંમેશા રદ કરી શકે છે. આ તમામ કારણોસર, અમારો મત છે કે કલમ ૧૨એ પણ બંધારણીય કસોટીમાં ખરી ઉતરે છે.

ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલ પુરાવો : ફક્ત ડિફોલ્ટનો પ્રથમદષ્ટ્યા પુરાવો

૫૪. શ્રી મુકુલ રોહતગીએ આ આધાર પર સીધો આક્ષેપ કર્યો હતો કે સ્થાપિત કરવામાં આવેલી ખાનગી માહિતી ઉપયોગિતાઓ યોગ્ય ધોરણોથી સંચાલિત નથી. વધુમાં, આવી ઉપયોગિતાના અભિલેખોમાં સમાવાયેલ ઋણ બાકી રહેવાના પુરાવાને તેમાં જે જણાવાયું છે તેનું નિર્ણાયક પુરાવું માનવામાં આવી શકે નહીં. બી.એલ.આર.સી. અહેવાલમાં જણાવાયું હતું:

વર્તમાન વ્યવસ્થાઓ હેઠળ, તમામ પક્ષકારોને આ માહિતી પ્રાપ્ત થાય તે પહેલાં નોંધપાત્ર સમય વ્યતીત થઈ શકે છે. આ તથ્યો અંગેના વિવાદોના અદાલતમાં નિવારણ માટે વર્ષો લાગી શકે છે..... તેથી, સમિતિ એવી સ્પર્ધાત્મક ‘માહિતી ઉપયોગિતાઓ’ ના ઉદ્યોગની કલ્પના કરે છે, જેઓ સર્વ સમયે તમામ ફર્મો વિશે વિવિધ પ્રકારની માહિતી ધરાવે છે. જ્યારે આઈ.આર.પી. આરંભ થાય છે, ત્યારે એક દિવસથી પણ ઓછા સમયમાં, નિર્વિવાદ અને સંપૂર્ણ માહિતી આઈ.આર.પી.માં સંકળાયેલા તમામ

વ્યક્તિઓને ઉપલબ્ધ થઈ જશે અને આ રીતે વિલંબના આ સ્ત્રોતનો નિવારણ થશે.

૫૫. માહિતી ઉપયોગિતાઓની સ્થાપના કરતા પહેલાં માહિતી કંપનીઓની એક વ્યવસ્થા અસ્તિત્વમાં હતી, જેને સિદ્ધીકી વર્કિંગ ગ્રુપ દ્વારા ૧૯૯૯માં કરાયેલ ભલામણ મુજબ ક્રેડિટ માહિતી કંપનીઓ [“ સીઆઈસીઝ ”] તરીકે ઓળખવામાં આવતી હતી. એટર્ની જનરલે તેમની લેખિત રજૂઆતમાં દર્શાવ્યું હતું કે:

“૨૦૧૩ માં, આર.બી.આઈ. એ સી.આઈ.સી.ઓ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામાં આવતા અહેવાલ-પ્રાર્થનો અને અન્ય સંબંધિત મુદ્દાઓની તપાસ કરવા માટે એચ.ડી.એફ.સી. બેંકના એમ.ડી. આદિત્ય પુરીની અધ્યક્ષતામાં અન્ય એક સમિતિની રચના કરી હતી. સમિતિના અહેવાલના પરિણામે તમામ ઋણ સંસ્થાઓ દ્વારા કોર્પોરેટ, ઉપભોક્તા અને એમ.એફ.આઈ. માહિતીના અહેવાલ માટે માહિતી-પ્રાર્થનોનું પ્રમાણીકરણ થયું અને ઋણ સંસ્થાઓ દ્વારા સી.આઈ.સી.ઓને માહિતી રજૂ કરવાની પ્રક્રિયા સુવ્યવસ્થિત કરવામાં આવી. ૨૦૧૫ માં, આર.બી.આઈ. દ્વારા તમામ ઋણ સંસ્થાઓને તમામ સી.આઈ.સી.ઓના સભ્ય બનવા તેમજ નિર્દિષ્ટ ઋણગ્રાહક અંગેની વર્તમાન અને ઐતિહાસિક માહિતી તેમને રજૂ કરવા અને તેને નિયમિતપણે અદ્યતન કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત માહિતી ઉપયોગિતાઓની વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરવાનો હેતુ, ધિરાણ જોખમના વધુ સારા મૂલ્યાંકન માટે માહિતીની અસમાનતા ઘટાડવાનો તેમજ વસૂલાતની પ્રક્રિયાઓમાં સુધારો કરવાનો હતો.

આઈયુઓની સ્થાપના ઉપરોક્ત સ્થિતિમાં પરિવર્તન દર્શાવે છે, કારણ કે આઈયુઓ પાસે રહેલી માહિતીનો ઉપયોગ માત્ર માહિતીની અસમાનતા ઘટાડવા માટે જ થતો નથી, પરંતુ આઈબીસી કાર્યવાહી માટે વ્યવહારના પ્રથમદષ્ટિયા પુરાવા તરીકે પણ તેની ગણના કરવી પડે છે. આથી નિરાકરણ પ્રક્રિયા માટેની સમયમર્યાદાઓમાં સુધારો લાવવામાં સહાય મળે છે.”

૫૬. માહિતી ઉપચુકિતઓના નિયમનો, વિશેષ કરીને નિયમ ૨૦ અને ૨૧, સ્પષ્ટ કરે છે કે ડિફોલ્ટ સંબંધિત માહિતી પ્રાપ્ત થતા, માહિતી ઉપચુકિતએ માહિતીની પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણી કરવાની પ્રક્રિયા તાત્કાલિક હાથ ધરવી રહેશે. નિયમ ૨૦ અને ૨૧ નીચે મુજબ છે:

“ ૨૦. માહિતીનો સ્વીકાર અને પ્રાપ્તિ .—(૧) માહિતી ઉપયોગિતા અનુસૂચિમાંના ફોર્મ સી માં વપરાશકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલ માહિતીનો સ્વીકાર કરશે.

(૨) ઉપ-વિનિયમ (૧) હેઠળ રજૂ કરવામાં આવેલી માહિતી પ્રાપ્ત થતાં, માહિતી ઉપયોગિતા નીચે મુજબ કરશે—

(એ) દેવાની નોંધો સહિતની માહિતી માટે અનન્ય ઓળખચિહ્ન નિર્ધારિત કરવું;

(બી) તેની પ્રાપ્તિની કબૂલાત કરવી, અને વપરાશકર્તાને નીચે મુજબની જાણ કરવી

—

(૧) માહિતીનો વિશિષ્ટ ઓળખચિહ્ન;

(૨) માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની શરતો અને નિયમો;

અને

(૩) અન્ય પક્ષકારો દ્વારા માહિતી કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાશે તેની રીત.

૨૧. ડિફોલ્ટની માહિતી .—(૧) ડિફોલ્ટની માહિતી પ્રાપ્ત થતાં, માહિતી ઉપયોગિતા તે માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયાઓ વિલંબ વિના હાથ ધરશે.

(૨) ઉપ-વિનિયમ (૧) હેઠળ પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયાઓ પૂર્ણ થયા પછી, માહિતી ઉપયુક્ત બાકીદારી વિશેની માહિતી, તથા પ્રમાણીકરણની સ્થિતિ, એવા નોંધાયેલ વપરાશકર્તાઓને સંપ્રેષિત કરશે કે જેઓ—

(એ) દેવાદારના તે ઋણદાતાઓ જેમના પ્રત્યે દેવાદારે ચુકવણીમાં ડિફોલ્ટ કર્યો છે;

(બી) પક્ષકારો અને જામીનદારો, જો કોઈ હોય, તે દેવા સંબંધે, જેના અંગે ચુકલંગની માહિતી પ્રાપ્ત થઈ છે.”

૫૭. ઉપરોક્ત નિયમનો પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે આવી ચુટિલિટીના નોંધણી અંગેની કડક આવશ્યકતાઓ ઉપરાંત, બાકીચૂક અંગેની માહિતી પ્રાપ્ત થતાની સાથે જ એવી માહિતી દેવું સંબંધિત તમામ પક્ષકારો અને જામીનદારોને સંદેશવામાં આવવી આવશ્યક છે. આ ઉપરાંત, ચુટિલિટીએ માહિતીના પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીની પ્રક્રિયા તાત્કાલિક હાથે ધરવી આવશ્યક છે, જેમાં બાકીચૂક કરનાર દેવાદાર પાસેથી પ્રમાણીકરણ અને ચકાસણીનો પણ સમાવેશ થશે. સ્થિતિ આવી હોવાને કારણે, અને વિદ્વાન એટર્ની જનરલે સ્વીકાર્યા મુજબ આવું પુરાવું બાકીચૂક અંગે માત્ર પ્રથમદષ્ટિએ પુરાવું છે, જેને કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા ખંડિત કરી શકાય તેવું

છે, તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ આધાર પર કરવામાં આવેલ પડકાર પણ નિષ્ફળ જ જવો જોઈએ.

ઠરાવ વ્યાવસાયિકને ન્યાયનિર્ણયાત્મક સત્તાઓ નથી.

૫૮. સંહિતા તેમજ નિયમાવલીઓના વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઠરાવ વ્યાવસાયિકને કોઈ પણ ન્યાયનિર્ણયાત્મક સત્તાઓ નથી. સંહિતાની કલમ ૧૮ માં આંતરિમ ઠરાવ વ્યાવસાયિકના કર્તવ્યો નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે:

“ ૧૮. આંતરિક નિવારણ વ્યવસાયીના કર્તવ્યો .—(૧) આંતરિક નિવારણ વ્યવસાયી નીચે મુજબના કર્તવ્યો બજાવશે, અર્થાત—

(એ) કોર્પોરેટ દેણાદારની આર્થિક સ્થિતિ નિર્ધારિત કરવા માટે, તેના સંપત્તિઓ, નાણાકીય સ્થિતિ અને કામગીરી સંબંધિત તમામ માહિતી એકત્ર કરવી, જેમાં નીચેની બાબતો સંબંધિત માહિતીનો સમાવેશ થાય છે—

(૧) અગાઉના બે વર્ષોની વ્યાવસાયિક કામગીરી;

(૨) અગાઉના બે વર્ષ માટેની નાણાકીય અને કાર્યાત્મક ચુકવણીઓ;

(૩) પ્રારંભ તારીખે મુજબ સંપત્તિઓ અને બાધ્યતાઓની યાદી; અને

(૪) આવા અન્ય મુદ્દાઓ જેમ નિર્ધારિત કરવામાં આવે;

(બી) કલમ ૧૩ અને ૧૫ હેઠળ કરવામાં આવેલી જાહેર જાહેરાતના અનુસંધાન લેણદારો દ્વારા તેમની સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા તમામ દાવાઓ પ્રાપ્ત કરવા અને તેમનું સંકલન કરવા;

(સી) ઋણદાતાઓની સમિતિની રચના કરવી;

(ડી) કોર્પોરેટ દેવાદારની સંપત્તિ પર નજર રાખવી અને લેણદારોની સમિતિ દ્વારા કોઈ નિવારણ વ્યવસાયિકની નિમણૂક કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તેની કામગીરીનું સંચાલન કરવું;

(ઈ) જો જરૂરી હોય તો, માહિતી ઉપાદેયતા પાસે સંગ્રહિત ફાઇલ સંબંધિત માહિતી; અને

(એફ) કોર્પોરેટ દેવાદારની બેલેન્સ શીટમાં નોંધાયેલ મુજબ, અથવા માહિતી ઉપયોગિતા અથવા સુરક્ષા જમા સંસ્થા અથવા સંપત્તિઓની માલિકી નોંધતી કોઈપણ અન્ય નોંધણીમાં દર્શાવેલ મુજબ, જેના ઉપર કોર્પોરેટ દેવાદારને માલિકીના હકો હોય તેવી કોઈપણ સંપત્તિ પર નિયંત્રણ અને કબજો મેળવવો, જેમાં નીચેનું સમાવેશ થાય છે—

(૧) સંપત્તિઓ, જેઓ ઉપર કોર્પોરેટ દેવાદારે માલિકીના હકો ધરાવે છે અને જે વિદેશી દેશમાં સ્થિત હોઈ શકે છે;

(૨) કોર્પોરેટ દેવાદારના કબજામાં હોઈ શકે અથવા ન પણ હોઈ શકે એવી સંપત્તિઓ;

(૩) મૂર્ત સંપત્તિ, ચલ હોય કે અચલ;

(૪) અમૂર્ત સંપત્તિઓ, જેમાં બૌદ્ધિક સંપદા સમાવેશ થાય છે;

(૫) કોર્પોરેટ દેવાદારની કોઈપણ અનુસંગી કંપનીમાં ધારિત શેરો સહિતની જામીનગીરીઓ, નાણાકીય સાધનો, વીમા પોલિસીઓ;

(૬) અદાલત અથવા સત્તાધિકારી દ્વારા માલિકીના નિર્ધારણને આધીન સંપત્તિઓ;

(જી) બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી અન્ય ફરજો બજાવવી.

સ્પષ્ટીકરણ .—આ કલમના હેતુઓ માટે, “મિલ્કતો” શબ્દમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થતો નથી, અર્થાત્—

(એ) ટ્રસ્ટ હેઠળ અથવા કરારાત્મક વ્યવસ્થાઓ હેઠળ, જેમાં બેલમેન્ટનો સમાવેશ થાય છે, ધારિત, કોર્પોરેટ દેવાદારના કબજામાં રહેલ તૃતીય પક્ષની માલિકીની સંપત્તિઓ;

(બી) કોર્પોરેટ દેવાદારની કોઈપણ ભારતીય અથવા વિદેશી અનુસંગી કંપનીની સંપત્તિઓ; અને

(સી) કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા કોઈપણ નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક સાથે પરામર્શ કરીને જે અન્ય સંપત્તિઓની સૂચના આપવામાં આવે તેવી.”

૫૯. સી.આઈ.આર.પી. નિયમાવલીઓ હેઠળ, ઠરાવ વ્યવસાયીએ કરવામાં આવેલી માંગણીઓની તપાસ અને ચકાસણી કરવી રહે છે, અને અંતે, દરેક માંગણીની રકમ નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવી રહે છે:

“ ૧૦. દાવાઓનું સમર્થન. —અંતરિમ સમાધાન વ્યાવસાયિક અથવા સમાધાન વ્યાવસાયિક, જે પ્રકરણ હોય તે મુજબ, કોઈ દેણદાર પાસેથી તેના દાવાના સંપૂર્ણ અથવા કોઈ ભાગના સમર્થન માટે તે યોગ્ય માને તેવી અન્ય સાબિતી અથવા સ્પષ્ટીકરણ માંગી શકે.”ક્ષક્ષક્ષક્ષક્ષક્ષક્ષ

“ ૧૨. દાવાના પુરાવાની રજૂઆત.— (૧) ઉપ-નિયમન (૨)ના આધીન રહીને, લેન્ડારે જાહેર જાહેરાતમાં દર્શાવેલ છેલ્લી તારીખે અથવા તે પહેલાં પુરાવા સાથે દાવો રજૂ કરવો.

(૨) જે દેણદાર જાહેર જાહેરાતમાં નિર્ધારિત સમયમર્યાદા અંદર પુરાવા સાથેનો દાવો રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તે, જે લાગુ પડે તે મુજબ, અંતરિમ સમાધાન વ્યવસાયીને અથવા સમાધાન વ્યવસાયીને, દિવાળિયાપણાની શરૂઆતની તારીખના નેવ્વાદમા દિવસે અથવા તે પહેલાં, પુરાવા સાથેનો દાવો રજૂ કરી શકે છે.

(૩) જ્યાં ઉપ-વિનિયમ (૨) માંનો લેણદાર વિનિયમ ૮ હેઠળનો નાણાકીય લેણદાર હોય, ત્યાં આવા દાવાની સ્વીકૃતિની તારીખથી તેને સમિતિમાં સમાવેશ કરવામાં આવશે:

પરંતુ આવી સમાવેશથી તેવા સમાવેશ પહેલાં સમિતિએ લીધેલા કોઈપણ નિર્ણયની માન્યતા પર કોઈ અસર પડશે નહીં.

૧૩. દાવાઓની ચકાસણી.—(૧) અંતરિમ નિરાકરણ વ્યાવસાયિક અથવા નિરાકરણ વ્યાવસાયિક, જેમ બને તેમ, દેવાલિયાપણાની શરૂઆતની તારીખે રહેલા દરેક દાવાની, દાવાઓ પ્રાપ્ત કરવાની અંતિમ તારીખથી સાત દિવસની અંદર, ચકાસણી કરશે, અને ત્યારબાદ દેણદારોની એવી યાદી જાળવી રાખશે જેમાં દેણદારોના નામો સાથે તેમણે દાવો કરેલી રકમ, તેમના સ્વીકૃત દાવાઓની રકમ અને આવા દાવાઓ સંબંધિત સુરક્ષા હિત, જો કોઈ હોય તો, સમાવિષ્ટ હશે, અને તે યાદીને અદ્યતન કરશે.

(૨) ઋણદાતાઓની યાદી —(એ) દાવાના પુરાવા રજૂ કરનાર વ્યક્તિઓ

દ્વારા નિરીક્ષણ માટે ઉપલબ્ધ રહેશે;

(બી) કોર્પોરેટ દેવાદારના સભ્યો, ભાગીદારો, નિર્દેશકો અને જામીનદારો

દ્વારા નિરીક્ષણ માટે ઉપલબ્ધ;

(સી) કોર્પોરેટ દેણદારની વેબસાઈટ પર, જો કોઈ હોય તો, પ્રદર્શિત કરેલ;

(ડી) નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ દાખલ કરેલ; અને

(પ) સમિતિની પ્રથમ બેઠકમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું.

૧૪. દાવાની રકમનું નિર્ધારણ. —(૧) જ્યાં કોઈ અનિશ્ચિત ઘટના અથવા અન્ય કારણસર ઋણદાતા દ્વારા દાવો કરાયેલ રકમ નિશ્ચિત ન હોય, ત્યાં વચગાળાના નિરાકરણ વ્યાવસાયિક અથવા નિરાકરણ વ્યાવસાયિક, જે કેસ હોય તે મુજબ, પોતાની પાસે ઉપલબ્ધ માહિતીના આધારે દાવાની રકમનો શ્રેષ્ઠ અંદાજ કરશે.

(૨) અંતરિમ નિવારણ વ્યાવસાયિક અથવા નિવારણ વ્યાવસાયિક, જે પ્રસંગે લાગુ પડે તે મુજબ, ઉપ-વિનિયમ (૧) હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવાઓના અંદાજો સહિત સ્વીકારવામાં આવેલા દાવાની રકમોમાં, તેવી સુધારાને યોગ્ય ઠરાવતી વધારાની માહિતી તેના ધ્યાનમાં આવે ત્યારે, શક્ય તેટલી વહેલી તકે અને વ્યવહાર્ય હોય તેમ, સુધારો કરશે.”

આ નિયમનોના વાચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઠરાવ વ્યાવસાયિકને અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓના વિપરીત વહીવટી સત્તાઓ આપવામાં આવી છે. હકીકતમાં, નિયમન ઉપર હેઠળ પણ જ્યારે ઠરાવ વ્યાવસાયિકે “નિર્ધારણ” કરવાનું હોય, ત્યારે તે નીચે મુજબ કરવામાં આવેલા નિર્ધારણના આધારે યોગ્ય રાહત માટે ફક્ત નિર્ધારક સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરવાનું હોય છે:

“ ૩૫એ. અગ્રતા ધરાવતા અને અન્ય વ્યવહારો.— (૧) અદાયગી અસમર્થતા પ્રારંભ તારીખના પંચોતેરમા દિવસે અથવા તે પહેલાં, નિરાકરણ વ્યવસાયી એ અંગે અભિપ્રાય બનાવશે કે કોર્પોરેટ દેવાદાર કલમ ૪૩, ૪૫, ૫૦ અથવા ૬૬ હેઠળ આવરી લેવાતા કોઈ પણ વ્યવહારના આધીન બન્યો છે કે કેમ.

(૨) જ્યાં ઠરાવ વ્યવસાયિકનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નિગમિત દેવાદારને કલમ ૪૩, ૪૫, ૫૦ અથવા ૬૬ હેઠળ આવતી કોઈપણ લેવડદેવડને આધીન કરવામાં આવ્યો છે, ત્યાં તે બોર્ડને જાણ કરી, દેવાળીયાપણાની શરૂઆતની તારીખથી એકસો પંદરમા દિવસે અથવા તે પહેલાં, તે અંગે નિર્ધારણ કરશે.

(૩) જ્યાં ઠરાવ વ્યાવસાયિક ઉપ-વિનિયમ (૨) હેઠળ નિર્ધારણ કરે છે, ત્યાં તે દિવાળિયા પ્રક્રિયા પ્રારંભ તારીખના એકસો પાંત્રીસમો દિવસે અથવા તે પહેલાં યોગ્ય રાહત માટે નિર્ણયકારી સત્તાધિકારી સમક્ષ અરજી કરશે.

૬૦. આથી વિપરીત, સંહિતા હેઠળની લિક્વિડેશન કાર્યવાહીમાં લિક્વિડેટરે દાવાઓનું એકત્રીકરણ કરીને તેમની ચકાસણી કરવી રહે છે અને સંહિતાની કલમ ૩૮ થી ૪૦ હેઠળ આવા દાવાઓ સ્વીકારવા અથવા નામંજૂર કરવા રહે છે. લિક્વિડેટરની સત્તાઓ અને રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલની સત્તાઓ વચ્ચેના તફાવતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, કલમ ૪૧ અને ૪૨ નીચે દર્શાવવામાં આવે છે:

“ ૪૧. દાવાઓના મૂલ્યાંકનનું નિર્ધારણ .—લિક્વિડેટર બોર્ડ દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી રીત મુજબ કલમ ૪૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલા દાવાઓનું મૂલ્ય નિર્ધારિત કરશે.

૪૨. લિક્વિડેટરના નિર્ણય વિરુદ્ધ અપીલ.— કોઈ દેણદાર એવો નિર્ણય પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ચૌદ દિવસની અંદર દાવાઓ સ્વીકારવા અથવા નામંજૂર કરવા બાબતે લિક્વિડેટરે લીધેલા નિર્ણય વિરુદ્ધ નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ અપીલ કરી શકે છે.”

આ કલમોથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે લિક્વિડેટર કલમ ૪૦ હેઠળ સ્વીકારવામાં આવેલ દાવાઓનું મૂલ્ય “નક્કી કરે” છે, ત્યારે આવી નક્કી કરેલ બાબત એક “નિર્ણય” છે, જે સ્વભાવથી અર્ધ-ન્યાયિક છે, અને જેના વિરુદ્ધ સંહિતાની કલમ ૪૨ હેઠળ નિર્ધારક સત્તાધિકારી સમક્ષ અપીલ કરી શકાય છે.

૬૧. લિક્વિડેટરથી ભિન્ન રીતે, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ સંહિતાની કલમ ૨૮ હેઠળ દેવાનાર સમિતિની મંજૂરી વિના અનેક બાબતોમાં કાર્યવાહી કરી શકતો નથી; અને જો તેઓ તેની કામગીરીથી અસંતોષિત હોય, તો દેવાનાર સમિતિ બે-તૃતિયાંશ બહુમતીથી એક રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલને બીજા સાથે બદલી પણ શકે છે. આથી, રિઝોલ્યુશન પ્રોફેશનલ મૂળતઃ નિરાકરણ પ્રક્રિયાનો એક સુવિધાકર્તા છે, જેના વહીવટી કાર્યો પર દેવાનાર સમિતિ તથા નિર્ણાયક સત્તાધિકારી દ્વારા દેખરેખ રાખવામાં આવે છે.

કલમ ૨૯એ ની બંધારણીય માન્યતા.

૬૨. ધારા ૨૯એ નીચે મુજબ છે:

“ ૨૯એ. ઠરાવ અરજદાર બનવા માટે અયોગ્ય વ્યક્તિઓ .—કોઈ વ્યક્તિ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવા પાત્ર ગણાશે નહીં, જો આવી વ્યક્તિ, અથવા આવી વ્યક્તિ સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા સહમતિયુક્ત રીતે કાર્ય કરતી કોઈ અન્ય

વ્યક્તિ—

(એ) બિનમુક્ત દેવાળિયો છે;

(બી) બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ (૧૯૪૯નું ૧૦) હેઠળ ભારતની રિઝર્વ બેંક દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર ઇરાદાપૂર્વકનો દેવાદાર છે;

(સી) ઠરાવ યોજના રજૂ કરતી વખતે જે વ્યક્તિનું કોઈ ખાતું, અથવા એવી વ્યક્તિના વ્યવસ્થાપન અથવા નિયંત્રણ હેઠળના કોઈ નિગમિત દેવદોરનું ખાતું, અથવા જેમાં એવી વ્યક્તિ પ્રમોટર હોય એવા નિગમિત દેવદોરનું ખાતું, બેંકિંગ નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૯ (૧૯૪૯ નો ૧૦) હેઠળ ભારતીય રિઝર્વ બેંક દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર, અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા કોઈ અન્ય કાયદા હેઠળ નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર, બિન-કાર્યક્ષમ સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવેલ હોય, અને આવી વર્ગીકરણની તારીખથી લઈને તે નિગમિત દેવાદાર ની નિગમિત અદાયગી અસમર્થતા ઠરાવ પ્રક્રિયા શરૂ થવાની તારીખ સુધી ઓછામાં ઓછો એક વર્ષનો ગાળો વીતી ગયો હોય:

પરંતુ આ શરતે કે એવો વ્યક્તિ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવા પાત્ર રહેશે, જો એવો વ્યક્તિ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવા પહેલાં બિન-કાર્યક્ષમ સંપત્તિ ખાતાઓ સંબંધિત તમામ બાકી રકમો, તેના ઉપરનું વ્યાજ તથા લાગુ પડતા શુલ્કોની ચૂકવણી કરે:

આ ઉપરાંત એવી જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે આ ખંડમાં રહેલી કોઈપણ બાબત એવો ઠરાવ અરજદાર પર લાગુ પડશે નહીં, જ્યાં એવો અરજદાર નાણાકીય એકમ હોય અને કોર્પોરેટ દેવાદારનો સંકળાયેલ પક્ષ ન હોય.

સ્પષ્ટીકરણ

૧ .—આ પરંતુકના હેતુઓ માટે, “સંબંધિત પક્ષ” શબ્દપ્રયોગમાં નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક દ્વારા વિનિયમિત નાણાકીય એકમનો સમાવેશ નહીં થાય, જો તે કોર્પોરેટ દેવાદારનો નાણાકીય ઋણદાતા હોય અને દેવાળાપણાની શરૂઆતની તારીખ પહેલાં ઋણને ઇક્વિટી શેરોમાં અથવા ઇક્વિટી શેરોમાં રૂપાંતરપાત્ર સાધનોમાં રૂપાંતરિત કરવાના અથવા તેના સ્થાને મુકવાના કારણે માત્ર તે કોર્પોરેટ દેવાદારનો સંબંધિત પક્ષ બન્યો હોય.

સ્પષ્ટીકરણ ૨ .—આ ખંડના હેતુઓ માટે, જ્યાં કોઈ ઠરાવ અરજદારનું ખાતું, અથવા એવા વ્યક્તિના વ્યવસ્થાપન અથવા નિયંત્રણ હેઠળના અથવા જેમાં એવો વ્યક્તિ પ્રમોટર હોય એવા કોઈ કોર્પોરેટ દેવાદારનું ખાતું, બિન-કાર્યરત સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું હોય અને એવું ખાતું આ સંહિતા હેઠળ મંજૂર થયેલી પૂર્વવર્તી ઠરાવ યોજનાના અનુસંધાને પ્રાપ્ત કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે, આ સંહિતા હેઠળ ન્યાયનિર્ણાયક સત્તાપ્રાધિકરણ દ્વારા એવી ઠરાવ યોજનાની મંજૂરીની તારીખથી ત્રણ વર્ષના ગાળા માટે, આ ખંડની જોગવાઈઓ એવા ઠરાવ અરજદારને લાગુ પડશે નહીં;

(ડી) ને કારાવાસથી દંડનીય કોઈપણ ગુનામાં દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હોય તો—

(૧) બારમી અનુસૂચિ હેઠળ દર્શાવેલ કોઈપણ અધિનિયમ હેઠળ બે વર્ષ કે તેથી વધુ સમય માટે; અથવા

(૨) કોઈ અન્ય પ્રવર્તમાન કાયદા હેઠળ સાત વર્ષ અથવા તેથી વધુ સમય માટે:

પરંતુ આ શરતે કે, આ ખંડ તેની કેદમાંથી મુક્તિની તારીખથી બે વર્ષનો સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછી કોઈ વ્યક્તિને લાગુ પડશે નહીં:

પરંતુ વધુમાં જોગવાઈ એવી છે કે આ ઉપકલમ સ્પષ્ટીકરણ ૧ ની કલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત સંકળાયેલ વ્યક્તિના સંબંધમાં લાગુ પડશે નહીં;

(પ) કંપનીઝ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ (૨૦૧૩ના ૧૮) હેઠળ નિર્દેશક તરીકે કાર્ય કરવા માટે અયોગ્ય ઠરે છે:

પરંતુ શરતે કે આ ખંડ, સમજૂતી ૧ ના ખંડ (૩) માં ઉલ્લેખિત સંલગ્ન વ્યક્તિ સંબંધે લાગુ પડશે નહીં;

(એફ) ને ભારતના સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ દ્વારા સિક્યોરિટીઝમાં વેપાર કરવા અથવા સિક્યોરિટીઝ બજારોમાં પ્રવેશ મેળવવાથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યો છે;

(જી) એવો પ્રોત્સાહક રહ્યો છે અથવા એવા કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસ્થાપન અથવા નિયંત્રણમાં રહ્યો છે, જેમાં પ્રાધાન્યપૂર્ણ વ્યવહાર, અવમૂલ્યિત વ્યવહાર, શોષણકારી ઋણ વ્યવહાર અથવા કપટપૂર્ણ

વ્યવહાર થયો હોય અને જેના સંબંધમાં આ સંહિતા હેઠળ નિર્ધારક પ્રાધિકરણ દ્વારા આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય:

પરંતુ એ શરતે કે, જો આ સંહિતા હેઠળ મંજૂર કરાયેલી ઠરાવ યોજના અનુસાર અથવા કોઈ નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક અથવા અદાલત દ્વારા મંજૂર કરાયેલી કોઈ યોજના અથવા પ્રણાલી અનુસાર ઠરાવ અરજદાર દ્વારા કોર્પોરેટ દેવાદારના અધિગ્રહણ પહેલાં કોઈ પ્રાધાન્યપૂર્ણ વ્યવહાર, અલ્પમૂલ્યિત વ્યવહાર, બળજબરીય ઋણ વ્યવહાર અથવા કપટપૂર્ણ વ્યવહાર થયેલો હોય, અને એવા ઠરાવ અરજદારે અન્યથા તે પ્રાધાન્યપૂર્ણ વ્યવહાર, અલ્પમૂલ્યિત વ્યવહાર, બળજબરીય ઋણ વ્યવહાર અથવા કપટપૂર્ણ વ્યવહારમાં કોઈ યોગદાન આપેલું ન હોય, તો આ ખંડ લાગુ પડશે નહીં;

(એચ) એ કોઈ નિગમિત દેવાદારના સંદર્ભમાં કોઈ દેવાદારના પક્ષે જામીનગીરી અમલમાં મૂકી છે, જેના વિરુદ્ધ એવા દેવાદારે કરવામાં આવેલી દિવાળાખોરી નિવારણ માટેની અરજી આ સંહિતા હેઠળ સ્વીકારવામાં આવી છે અને એવી જામીનગીરી દેવાદારે અમલમાં મૂકી છે અને તે સંપૂર્ણપણે અથવા આંશિકરૂપે અચૂક બાકી છે;

(૧) ભારતની બહારના અધિકારક્ષેત્રમાં અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદા હેઠળ, કલમો (એ) થી (એચ) ને અનુરૂપ કોઈપણ નિઃયોગ્યતાના આધીન હોય; અથવા

(જે) ને કલમો (એ) થી (૧) હેઠળ પાત્ર ન હોય તેવી સંકળાયેલી

વ્યક્તિ હોય છે. સ્પષ્ટીકરણ ૧ .—આ કલમના હેતુઓ માટે,
“સંકળાયેલી વ્યક્તિ” શબ્દસમૂહનો અર્થ નીચે મુજબ થાય છે—

(૧) કોઈપણ વ્યક્તિ જે પ્રસ્તાવિત નિવારણ અરજદારનો પ્રોત્સાહક
હોય અથવા તેના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં હોય; અથવા

(૨) કોઈપણ વ્યક્તિ, જે ઠરાવ યોજના ના અમલીકરણ દરમ્યાન
કોર્પોરેટ દેવાદાર ના વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિ હોય અથવા તેના સંચાલન
અથવા નિયંત્રણમાં હોય; અથવા

(૩) કલમો (૧) અને (૨) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિની હોલ્ડિંગ કંપની,
ઉપકંપની, સહયોગી કંપની અથવા સંબંધિત પક્ષ:

પરંતુ એ શરતે કે સ્પષ્ટીકરણ ૧ ની કલમ (૩) માં સમાવાયેલ કશું
પણ એવા ઠરાવ અરજદારને લાગુ પડશે નહીં, જ્યાં એવો અરજદાર એક
નાણાકીય એકમ હોય અને કોર્પોરેટ દેવાદારનો સંબંધિત પક્ષકાર ન
હોય:

આથી વધુમાં એવું પણ ઉપબંધિત કરવામાં આવે છે કે “સંબંધિત પક્ષ”
અભિવ્યક્તિમાં એવી નાણાકીય સંસ્થા સમાવેશ પામશે નહીં, જે
નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક દ્વારા વિનિયમિત હોય, જો તે કોર્પોરેટ
દેણદારની નાણાકીય ઋણદાતા હોય અને કોર્પોરેટ દેણદારની સંબંધિત
પક્ષ માત્ર એટલા કારણે હોય કે ઋણનું રૂપાંતર અથવા પ્રત્યારોપણ
ઈક્વિટી શેરોમાં અથવા ઈક્વિટી શેરોમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય એવા
સાધનોમાં, દીવાલિયાપણું પ્રારંભ તારીખ પૂર્વે, કરવામાં આવ્યું હોય;

સ્પષ્ટીકરણ ૨ .—આ કલમના હેતુઓ માટે, “વિત્તીય એકમ” નો અર્થ નીચે દર્શાવેલ એવા એકમો થશે, જે આ બાબતમાં કેન્દ્ર સરકાર વિત્તીય ક્ષેત્રના નિયમનકર્તા સાથે પરામર્શ કરીને સૂચિત કરે તેવી માપદંડો અથવા શરતો પૂર્ણ કરતા હોય, એટલે કે—

(એ) એક અનુસૂચિત બેંક;(બી) ભારતની બહારના એવા અધિકારક્ષેત્રની વિદેશી કેન્દ્રીય બેંક અથવા પ્રતિભૂતિ બજાર નિયામક અથવા અન્ય નાણાકીય ક્ષેત્રના નિયામક દ્વારા નિયંત્રિત કોઈપણ એકમ, જે અધિકારક્ષેત્ર ફાઇનાન્સિયલ એક્શન ટાસ્ક ફોર્સ ધોરણોનું પાલન કરતું હોય અને ઇન્ટરનેશનલ ઓર્ગેનાઇઝેશન ઓફ સિક્યોરિટીઝ કમિશન્સ મલ્ટિલેટરલ મેમોરેન્ડમ ઓફ અન્ડરસ્ટેન્ડિંગનું હસ્તાક્ષરકર્તા હોય;(સી) કોઈપણ રોકાણ વાહન, નોંધાયેલ વિદેશી સંસ્થાગત રોકાણકાર, નોંધાયેલ વિદેશી પોર્ટફોલિયો રોકાણકાર અથવા વિદેશી વેન્યર મૂડી રોકાણકાર, જેમાં આ શબ્દોને વિદેશી વિનિમય વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૧૯૯૯ (૧૯૯૯ નો ૪૨) હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વિદેશી વિનિમય વ્યવસ્થાપન (ભારતની બહાર નિવાસી વ્યક્તિ દ્વારા સુરક્ષાનું હસ્તાંતરણ અથવા જારીકરણ) નિયમો, ૨૦૧૭ ના નિયમન ૨ માં આપેલો અર્થ લાગુ પડશે;(ડી) સિક્યુરિટાઇઝેશન એન્ડ રીકન્સ્ટ્રક્શન ઓફ ફાઇનાન્સિયલ એસેટ્સ એન્ડ એન્ફોર્સમેન્ટ ઓફ સિક્યોરિટી ઇન્ટરેસ્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૨ (૨૦૦૨ નો ૫૪) ની કલમ ૩ હેઠળ ભારતીય રિઝર્વ બેંકમાં નોંધાયેલ સંપત્તિ પુનર્નિર્માણ કંપની;(ઇ) સિક્યોરિટીઝ એન્ડ એક્સચેન્જ બોર્ડ ઓફ ઇન્ડિયા પાસે

નોંધાયેલ એક વૈકલ્પિક રોકાણ નિધિ;(એફ) વ્યક્તિઓની એવી શ્રેણીઓ,
જે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અધિસૂચિત કરવામાં આવે.”

૬૩. આ કલમ સૌપ્રથમ ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ (સુધારા)
ઓર્ડિનન્સ, ૨૦૧૭ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેણે ૨૩.૧૧.૨૦૧૭ના રોજ
ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડમાં સુધારો કર્યો હતો. સુધારા વિધેયક રજૂ કરતી
વખતે નાણાં પ્રધાને નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું:

આ નવા અધ્યાદેશનો મર્મ અને આત્મા ખરેખર કલમ ૫ છે, જે મૂળ વિધેયકની
કલમ ૨૯એ છે. હું માત્ર એટલું સમજાવું કે એકવાર કોઈ કંપની ઠરાવ
પ્રક્રિયામાં પ્રવેશે, ત્યારબાદ કંપની અથવા ઉદ્યોગ સંબંધે સંભવિત ઠરાવ
પ્રસ્તાવો અંગે અરજીઓ આમંત્રિત કરવામાં આવશે. હવે, મૂળ
અધિનિયમમાં અયોગ્યતાની કેટલીક જોગવાઈઓ નહોતી, અને તેથી, કલમ
૨૯એ એવા લોકોને સમાવેશ કરે છે જે અરજી કરવા માટે પાત્ર નથી.
ઉદાહરણ તરીકે, અવિમુક્ત દેવાળિયો અરજી કરવા પાત્ર નથી તેવી એક
જોગવાઈ છે; કંપનીઝ એક્ટ હેઠળ નિર્દેશક તરીકે કાર્ય કરવા માટે અયોગ્ય
ઠરાવાયેલ વ્યક્તિ અરજી કરી શકશે નહીં; અને સેબી અધિનિયમ હેઠળ
પ્રતિબંધિત વ્યક્તિ અરજી કરી શકશે નહીં. તેથી, આ કાયદેસર
અયોગ્યતાઓ છે. અને, કલમ (સી) માં એવા કોર્પોરેટ દેવાદારો બાબતે
પણ અયોગ્યતા છે કે જે અરજી કરી બોલી મૂકવાની તારીખે, ફક્ત વ્યાજની
ચુકવણી કરીને પણ ખાતું કાર્યરત કરતા નથી, અર્થાત્, તમે એવું કહી

શકતા નથી કે મારું ખાતું એન.પી.એ. છે. હું ખાતું કાર્યરત બનાવી રહ્યો નથી. ખાતાં એન.પી.એ. તરીકે જ ચાલુ રહેશે અને છતાં હું આ માટે અરજી કરવા જઈ રહ્યો છું. હકીકતમાં, આ કલમનો અર્થ એવો થશે કે જે લોકો સંચાલનમાં છે અને જેઓના કારણે આ દેવાળિયાપણું અથવા આ બિન-કાર્યક્ષમ સંપત્તિ ઊભી થઈ છે, તેઓ હવે એવું કહેવાનો પ્રયત્ન કરશે કે હું ખાતાં કાર્યરત કરવા માટે બાકી દેવાઓમાંથી કોઈનું પણ નિવર્તન કરતો નથી, અને છતાં હું અરજી કરીને એ જ ઉદ્યોગને ઘટાડેલી કિંમતે ફરી મેળવવા ઈચ્છું છું, કારણ કે આ વિશિષ્ટ અધિનિયમનો હેતુ એવો નથી. તેથી, આ હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને કલમ ૫ લાવવામાં આવી છે.

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

ઉક્ત સુધારા માટેના હેતુઓ અને કારણોનું નિવેદન આ પ્રમાણે જણાવે છે:

૨. સંહિતામાં નિગમિત વ્યક્તિ માટે દેવાલિયાપણું નિવારણ અને લિક્વિડેશન અંગેની જોગવાઈઓએ કોઈપણ વ્યક્તિને નિવારણ યોજના રજૂ કરવાથી અથવા લિક્વિડેશન સમયે કંપનીની સંપત્તિઓના અધિક્કહણની પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવાથી મર્યાદિત કે પ્રતિબંધિત કર્યા નહોતા. એવી ચિંતાઓ વ્યક્ત કરવામાં આવી છે કે જે વ્યક્તિઓએ તેમના દુર્વર્તન દ્વારા કંપનીઓના ચુકલંગમાં ફાળો આપ્યો હોય અથવા અન્યથા અનિચ્છનીય હોય, તેઓ નિવારણ અથવા લિક્વિડેશન પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા પર પ્રતિબંધ અથવા મર્યાદાના અભાવને કારણે આ પરિસ્થિતિનો દુરુપયોગ કરી શકે અને નિગમિત દેવાદાર પર નિયંત્રણ મેળવી શકે અથવા ફરી મેળવી શકે. આથી સંહિતામાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓ કમજોરી પામી

શકે, કારણ કે અપ્રામાણિક વ્યક્તિને દેવાદારોના હિતના ભોગે પુરસ્કૃત થતી હોવાનું માનવામાં આવશે. વધુમાં, આવી જોગવાઈના અભાવે જેમણે પોતાની નિવારણ યોજનાઓ રજૂ કરી હોઈ શકે એવા અનિરૂપનીય વ્યક્તિઓને નિયંત્રિત કરવા માટે, દેવાદારોની સમિતિ પર પણ આ જવાબદારી સોંપવામાં આવી રહી છે કે તે બાકી મુદતોચિત રકમો ચૂકવવા અને પાત્ર બનવા માટે યુક્તિસંગત અવધિ આપે. (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

આ અદાલતે આર્સેલરમિતલ (ઉપરોક્ત) માં ઠરાવ્યું છે:

“ ૨૭. તેથી, કલમ ૨૯એનું હેતુલક્ષી અર્થઘટન, જે તે જોગવાઈ જે પાઠ અને જે પરિપ્રેક્ષ્યમાં અધિનિયમિત કરવામાં આવી હતી તે બંને પર આધારિત છે, તે જ કલમના અમારા અર્થઘટનને માર્ગદર્શન આપવું જોઈએ. હાલના મામલામાં અમને તેની ઉપકલમો (સી), (એફ), (૧) અને (જે) અંગે સંબંધ છે.

૨૮. નોંધપાત્ર છે કે ૨૦૧૭ના ઓર્ડિનન્સમાં સમાવિષ્ટ કલમ ૨૯એની પ્રારંભિક પંક્તિઓ, ૨૦૧૭ના સુધારા અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કલમ ૨૯એની પ્રારંભિક પંક્તિઓથી ભિન્ન છે. નોંધવા જેવી મહત્વપૂર્ણ બાબત એ છે કે “ સહકાર્યરત વ્યક્તિઓ ” એવો શબ્દપ્રયોગ ૨૦૧૭ના ઓર્ડિનન્સમાં સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર છે. ઓર્ડિનન્સ હેઠળની કલમ ૨૯એની પ્રારંભિક પંક્તિઓમાં સમાવિષ્ટ “ પ્રવર્તક ”, “ વ્યવસ્થાપન ” અને “ નિયંત્રણ ”ના તત્વોને હવે ૨૦૧૭ના સુધારા અધિનિયમમાં ઉપખંડ (સી) માં સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યા છે. તેથી, નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે ૨૦૧૭નો

સુધારા અધિનિયમ એવી ભાષાથી આરંભે છે જે ૨૦૧૭ના ઓર્ડિનન્સમાં રહેલી ભાષા કરતાં વધુ વ્યાપક અર્થવાળી છે અને જેનાથી એ હેતુ પ્રગટ થાય છે કે ઠરાવ યોજના રજૂ કરનાર વ્યક્તિ સાથે સહકાર્યરત હોઈ શકે તેવી તમામ વ્યક્તિઓને તેના વ્યાપમાં લાવવામાં આવે.

૨૯. સુધારા અધિનિયમની કલમ ૨૯એની પ્રારંભિક પંક્તિઓ તેમાં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની કાનૂની સ્થિતિના વિરોધમાં તેમની વાસ્તવિક સ્થિતિનો ઉલ્લેખ કરે છે. આ “ પારદર્શક જોગવાઈ ” નું એક પ્રતિકાત્મક ઉદાહરણ છે, જેથી એવી વ્યક્તિઓ સુધી પહોંચી શકાય છે, જેઓ વાસ્તવમાં અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા પરસ્પર સમજૂતીમાં “ નિયંત્રણ ” માં હોય. “ વ્યક્તિ ” અંગે, જેના પાત્રતાનો વિચાર કરવો છે, કંપનીના આવરણને ભેદવાનું માત્ર કઠોર અને શબ્દશઃ અર્થઘટન સ્પષ્ટપણે મંજૂર ન કરે. જોકે, હેતુલક્ષી અને સંદર્ભાનુસારનું અર્થઘટન, જે કલમ ૨૯એ જેવી જોગવાઈના અર્થઘટન માટે સ્પષ્ટ આવશ્યકતા છે, તે જ શાસક બને છે. ઉદાહરણ તરીકે, એ સુસ્થિર રીતે નિર્ધારિત છે કે કોઈ શેરધારક તે કંપનીથી અલગ કાનૂની સત્તા ધરાવે છે જેમાં તે હિસ્સાઓ ધરાવે છે. સામાન્ય રીતે એવું સાચું હોઈ શકે, પરંતુ જ્યારે કોઈ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવાના હેતુસર સ્થાપિત કરાયેલ કોર્પોરેટ માધ્યમની વાત આવે, ત્યારે આવી કંપનીને રચતા ઘટક તત્વો કોણ છે તે શોધી કાઢવું સક્ષમ પ્રાધિકરણ માટે માત્ર અનુમત્ય જ નહીં પરંતુ અનિવાર્ય બને છે. આવા કેસોમાં સેલોમન વિ. એ. સેલોમન એન્ડ કો. લિ. [૧૮૯૭] એસી ૨૨ માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંત લાગુ પડશે નહીં. કારણ કે

આવા કેસોમાં એ શોધવું મહત્વનું છે કે વાસ્તવિક વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓ કોણ છે, જે સંયુક્ત રીતે અથવા પરસ્પર સમજૂતીમાં કાર્ય કરી રહ્યા છે, અને જેમણે ઠરાવ યોજના રજૂ કરવાના હેતુસર આવું કોર્પોરેટ માધ્યમ સ્થાપિત કર્યું છે.”

એ જ રીતે ચિત્રા શર્મા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, રિટ પિટિશન (સિવિલ) નં. ૭૪૪ ઓફ ૨૦૧૭ [૦૯.૦૮.૨૦૧૮ ના રોજ નિર્ધારિત], આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું: “ ૩૧. સંસદે વિશિષ્ટ હેતુસર આઈબીસીમાં કલમ ૨૯એ નો સમાવેશ કર્યો છે. કલમ ૨૯એ ની જોગવાઈઓનો હેતુ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે કોર્પોરેટ દેવાદારની દિવાળાખોરી માટે જવાબદાર વ્યક્તિઓ ઠરાવ પ્રક્રિયામાં ભાગ ન લે.....”

૩૨. અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કલમ ૨૯એ વ્યાપક જાહેર હિતમાં અને અસરકારક નિગમ શાસનને સુગમ બનાવવા માટે ઘડવામાં આવી છે. સંસદે અધિનિયમમાં રહેલી એવી ખામીને દુરસ્ત કરી હતી, જેના કારણે પૂર્વવર્તી વ્યવસ્થાપનોને સીઆઈઆરપીમાં પાછળના ઢ્ઠારેથી પ્રવેશ મળતો હતો. સંશોધિત આઈબીસીની કલમ ૩૦ પણ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે કલમ ૨૯એ હેઠળ અયોગ્ય ઠરતા વ્યક્તિની નિરાકરણ યોજના સીઓસી દ્વારા વિચારણા માટે લેવામાં આવશે નહીં.....

પૂર્વપ્રભાવી અમલ

૬૪. આ સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે કોઈ કાયદો માત્ર એટલા માટે પૂર્વલક્ષી

ગણાતો નથી કે તે વર્તમાન અધિકારોને અસર કરે છે; તેમજ માત્ર એટલા માટે પણ તે પૂર્વલક્ષી ગણાતો નથી કે તેની અમલવારી માટેની આવશ્યકતાઓનો કોઈ ભાગ તેના પસાર થવા અગાઉના સમયમાંથી લેવામાં આવ્યો હોય [જુઓ સ્ટેટ બેંક્સ સ્ટાફ યુનિયન (મદ્રાસ સર્કલ) વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, (૨૦૦૫) ૭ એસીસી ૫૮૪ (ફકરો ૨૧ ખાતે)]. આર્સેલરમિતલ (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે કે કોઈ ઠરાવ અરજદારને તેના ઠરાવ આયોજનના વિચારણા અથવા મંજૂરી માટે કોઈ સ્થાયી અધિકાર હતો નથી:

૭૯. ધારા ૩૦ હેઠળના આગામી તબક્કાને ધ્યાને લો. એક ઠરાવ વ્યાવસાયિક લેણદારોની સમિતિ સમક્ષ તેની મંજૂરી માટે ઠરાવ યોજના રજૂ કરી છે, પરંતુ નાણાકીય લેણદારોના મતાધિકાર હિસ્સામાંથી ઓછામાં ઓછા ૬૬% જેટલું આવશ્યક મતદાન પ્રાપ્ત ન થતા, લેણદારોની સમિતિ તેની શક્તિ અને વ્યવહારક્ષમતા પર વિચારણા કર્યા પછી એવી યોજનાને મંજૂરી આપતી નથી. જેમ ઉપર અહીં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેમ, ધારા ૩૦(૪) ની પ્રથમ પરંતુક જ તેનો જવાબ આપે છે, અને તે એવો છે કે આ તબક્કે વધુમાં વધુ એટલું જ થઈ શકે કે, જ્યાં તેની પાસે અન્ય કોઈ ઠરાવ યોજના ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યાં, નિર્દિષ્ટ સમયમર્યાદાઓની અંદર તાજી ઠરાવ યોજના આમંત્રિત કરવા માટે ઠરાવ વ્યાવસાયિકને આવશ્યક કરવો. સ્પષ્ટ છે કે આ તબક્કે ફરીથી નિર્ણાયક સત્તાધિકારી સમક્ષ કોઈ અરજીએ સ્વીકાર પામી શકે નહીં, કારણ કે ઠરાવ અરજદારને તેની ઠરાવ યોજના મંજૂર કરાવી લેવા અંગે કોઈ સ્થાપિત અધિકાર અથવા મૂળભૂત અધિકાર નથી, અને હજી સુધી કોઈ

નિરાકરણ થયું જ નથી.

૬૫. આ સ્થિતિમાં, કલમ ૨૯એના લાગુ પડવાથી કોઈ સ્થાપિત અધિકાર હરણ થતો નથી તે સ્પષ્ટ છે. તેમ છતાં, શ્રી વિશ્વનાથને રિતેશ અગરવાલ અને અન્ય વિ. સેબી અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૮ એસ.સી.સી. ૨૦૫ (પરિચ્છેદ ૨૫ ખાતે), કે.એસ. પરિપૂર્ણન વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળા અને અન્ય, (૧૯૯૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૯૩ (પરિચ્છેદ ૬૦-૬૬ ખાતે), દર્શન સિંહ વિ. રામ પાલ સિંહ અને અન્ય, ૧૯૯૨ સપ્લ. (૧) એસ.સી.સી. ૧૯૧ (પરિચ્છેદ ૩૫ ખાતે), પ્યારે લાલ શર્મા વિ. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અને અન્ય, (૧૯૮૯) ૩ એસ.સી.સી. ૪૪૮ (પરિચ્છેદ ૨૧ ખાતે), પી.ડી. અગ્રવાલ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, (૧૯૮૭) ૩ એસ.સી.સી. ૬૨૨ (પરિચ્છેદ ૧૮ ખાતે), અને ગોવિંદ દાસ અને અન્ય વિ. ઇન્ડિયન ટેક્સ ઓફિસર અને અન્ય, (૧૯૭૬) ૧ એસ.સી.સી. ૮૦૬ (પરિચ્છેદ ૬ અને ૧૧ ખાતે), આવા મતને સમર્થન આપવા માટે દર્શાવ્યા કે જો કોઈ કલમ પૂર્વવર્તી તથ્યોની સ્થિતિ પર પ્રવર્તે છે, પરંતુ કોઈ સ્થાપિત અધિકારને અસર કરે છે, તો તેને પૂર્વલક્ષી માનવામાં આવી શકે, અને જ્યાં સુધી વિધાનમંડળ એવી પૂર્વલક્ષિતાનો સ્પષ્ટ આશય દર્શાવતું ન હોય ત્યાં સુધી તે કલમનું એવું અર્થઘટન કરવું જોઈએ નહીં. આ દરેક ચુકાદાઓ વિવિધ પરિસ્થિતિઓ સાથે સંબંધિત છે જેમાં દંડાત્મક તેમજ અન્ય અધિનિયમો સ્થાપિત અધિકારોમાં હસ્તક્ષેપ કરતા હતા, જેના પરિણામે તેઓ સ્વભાવથી ભવિષ્યલક્ષી હોવાનું માનવામાં આવ્યા હતા. જોકે, આર્સેલરમિતલ (ઉપરોક્ત) માં અમારા ચુકાદામાં, અમે અગાઉથી જ ઠરાવ્યું છે કે નિરાકરણ અરજદારોને નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં એવા તરીકે વિચારણા માટે

પાત્ર ગણાવાનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર નથી. પરંતુ, શ્રી મુકુલ રોહતગીએ દલીલ કરી કે આ ચુકાદો ભિન્ન છે, કારણ કે આ કેસમાં બંધારણીય માન્યતાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થયો નહોતો અને પ્રવર્તકના સ્થાપિત અધિકાર અંગેનો કોઈ મુદ્દો વિચારણા માટે આવ્યો નહોતો. અમારો મત છે કે આર્સેલરમિતલ (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલા અવલોકનો, રૂઢિઆઓને પ્રવર્તકો તરીકે તેમની નિરાકરણ યોજનાની વિચારણાની પરિધિમાંથી બહાર રાખવા માટે, કેસના તથ્યો પરથી સીધા જ ઉપસ્થિત થયા હતા, અને તે સંદર્ભમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે તેમને નિરાકરણ અરજદાર તરીકે વિચારવામાં આવવાનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર નહોતો. તેથી, અમે ઉપરોક્ત ચુકાદાનું અનુસરણ કરીએ છીએ. કારણ કે કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ અરજી કરનાર નિરાકરણ અરજદારને નિરાકરણ અરજદાર તરીકે વિચારણા માટે અરજી કરવાનો કોઈ સ્થાપિત અધિકાર નથી, આ મુદ્દો કોઈ ઉપયોગી નથી.

કલમ ૨૯અ(સી) દુર્વ્યવહાર સુધી મર્યાદિત નથી

૬૬. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, કલમ ૨૯એ(સી) અસમાન વ્યક્તિઓને સમાન તરીકે ગણે છે. સારો ભૂતપૂર્વ વ્યવસ્થાપકને ખરાબ ભૂતપૂર્વ વ્યવસ્થાપક સાથે એકસરખો ગણી શકાતો નથી. જ્યાં કોઈ ભૂતપૂર્વ વ્યવસ્થાપક દુરાચરણનો દોષી ન હોય અથવા કોર્પોરેટ દેવાદારના હિતોના વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું ન હોય, ત્યાં તેને નિરાકરણ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા દેવામાં ન આવે એવું કોઈ કારણ નથી. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલનું વધુમાં એવું કહેવું છે કે, કોર્પોરેટ દેવાદારની સંપત્તિઓના મૂલ્યનું મહત્તમીકરણ કરવું સંહિતાથી પ્રાપ્ત કરવાનું એક મહત્વપૂર્ણ ઉદ્દેશ છે. સારા ભૂતપૂર્વ વ્યવસ્થાપકોને નિરાકરણ પ્રક્રિયાથી દૂર

રાખવું આ ઉદ્દેશના વિરુદ્ધ જશે.

૬૭. અરજદારો તરફથી ઉઠાવવામાં આવેલ આ વાંધાનો પ્રતિભાવ વિધાવંત એટર્ની જનરલ અને સોલિસિટર જનરલે આપ્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે કલમ ૨૯એ ની વિવિધ ઉપકલમો દર્શાવે છે કે કોઈ વ્યક્તિને નિવારણ પ્રક્રિયાથી દૂર રાખવા માટે તે વ્યક્તિ અપરાધી હોવી આવશ્યક નથી. ઉદાહરણરૂપે, કલમ ૨૯એ(એ) હેઠળ, સ્પષ્ટ છે કે કોઈ વ્યક્તિ પોતાની કોઈ ભૂલ વિના અનુમુક્ત ન થયેલો દિવાળિયો હોઈ શકે. તે જ રીતે, કલમ ૨૯એ(ઈ) હેઠળ, કંપનીઓ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ મુજબ કોઈ વ્યક્તિ નિયામક તરીકે કાર્ય કરવા માટે અયોગ્ય ઠરી શકે છે; માની લો કે તેણે આવશ્યક નાણાકીય હિસાબી નિવેદનો સમયસર રજૂ કર્યા નથી [જુઓ કંપનીઓ અધિનિયમ, ૨૦૧૩ ની કલમ ૧૬૪(૨)(એ)૪].

૬૮. કેટલાક અરજદારોના વિદ્વાન વકીલે એ પણ દલીલ કરી છે કે ઇન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડ (સંશોધન) અધિનિયમ, ૨૦૧૭ [તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૧૮] દ્વારા કલમ ૩૫(૧)(એફ) માં ઉમેરવામાં આવેલ પરંતુક, જે ૨૩.૧૧.૨૦૧૭થી ભૂતલક્ષી અસરથી અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો, સ્પષ્ટપણે મનસ્વી છે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરે છે. કલમ ૩૫(૧)(એફ) નો પરંતુક નીચે મુજબ છે:

“ ૩૫. લિક્વિડેટરની સત્તાઓ અને ફરજો .—(૧) ન્યાયનિર્ધારક પ્રાધિકરણના નિર્દેશોને આધીન રહીને, લિક્વિડેટરને નીચે મુજબની સત્તાઓ અને ફરજો રહેશે, એટલે કે:—

XXX XXX XXX

૪ " ૧૬૪. નિર્દેશકની નિમણૂક માટેની અયોગ્યતાઓ .—ક્ષક્ષ ક્ષક્ષ ક્ષક્ષ

(૨) કોઈપણ એવી વ્યક્તિ, જે એવી કંપનીનો નિર્દેશક છે અથવા રહી ચૂકી છે, જે— (એ) સતત ત્રણ આર્થિક વર્ષોની કોઈપણ અવિરત અવધિ માટે નાણાકીય હિસાબો અથવા વાર્ષિક અહેવાલો દાખલ કર્યા નથી; અથવા (બી) તેણે સ્વીકારેલી થાપણોની પરતફેર કરવામાં અથવા તેના પરનું વ્યાજ ચૂકવવામાં અથવા નિયત તારીખે કોઈપણ ડિબેન્યરોના મુક્તિકરણમાં અથવા તેના પર બાકી વ્યાજ ચૂકવવામાં અથવા જાહેર કરાયેલ કોઈપણ ડિવિડન્ડ ચૂકવવામાં નિષ્ફળ ગઈ હોય અને ચૂકવણી કરવાની અથવા મુક્તિકરણ કરવાની એવી નિષ્ફળતા એક વર્ષ કે તેથી વધુ સમય સુધી ચાલુ રહેતી હોય, તો એવી વ્યક્તિ તે કંપનીમાં નિર્દેશક તરીકે પુનઃનિયુક્ત થવા માટે અથવા અન્ય કંપનીમાં નિર્દેશક તરીકે નિયુક્ત થવા માટે, ઉક્ત કંપની એવી નિષ્ફળતા કરે છે તે તારીખથી પાંચ વર્ષની અવધિ સુધી પાત્ર ગણાશે નહીં:

પરંતુ, જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ એવી કંપનીના નિયામક તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવે છે જે ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) ના ઉદ્વંધનમાં હોય, ત્યાં તેની નિયુક્તિની તારીખથી છ મહિનાની અવધિ સુધી તે અયોગ્યતા વેઠશે નહીં।

XXX XXX XXX"

(એફ) કલમ પર ના આધિન, જાહેર હરાજી અથવા ખાનગી કરાર દ્વારા લિક્વિડેશનમાં રહેલા કોર્પોરેટ દેનારની સ્થાવર અને જંગમ મિલકત તથા

દાવાપાત્ર હકોનું વેચાણ કરવું, અને આવી મિલકત કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા કોર્પોરેટ સંસ્થાને હસ્તાંતરિત કરવાની સત્તા ધરાવવી, અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી રીતથી તે જ વસ્તુઓનું હિસ્સાઓમાં વેચાણ કરવું: પરંતું શરત એવી કે લિક્વિડેટર લિક્વિડેશનમાં રહેલા કોર્પોરેટ દેનારની સ્થાવર અને જંગમ મિલકત અથવા દાવાપાત્ર હકોનું વેચાણ એવી કોઈપણ વ્યક્તિને નહીં કરે જે રિઝોલ્યુશન અરજદાર બનવા માટે પાત્ર ન હોય.

XXX XXX XXX”

૬૯. અરજદારોના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે સ્થાવર અને જંગમ મિલકતનું વેચાણ લિક્વિડેશનમાં કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે કોઈપણ વ્યક્તિને, જેમાં એવા વ્યક્તિઓનો પણ સમાવેશ થાય છે જેઓ રિઝોલ્યુશન અરજદારો બનવા માટે પાત્ર નથી, વેચવામાં આવવી જોઈએ, કારણ કે ઘણીવાર અગાઉનો પ્રમોટર જ એવો હોઈ શકે છે જે જાહેર હિત દ્વારા અથવા ખાનગી કરાર દ્વારા આવી મિલકતો ટુકડા-ટુકડામાં ખરીદી શકે. આ જ ચુકાદામાં અગાઉ દર્શાવવામાં આવેલું જે ચુક્તિઆધાર આપવામાં આવ્યું છે તે આ પરંતુક પર પણ લાગુ પડશે – લિક્વિડેશનમાં રહેલા કોર્પોરેટ દેવાદારની સ્થાવર અને જંગમ મિલકત માટે બોલી મૂકવાનો કોઈ સ્થાપિત હક અગાઉના પ્રમોટરને નથી. વધુમાં, કલમ ૨૯એ હેઠળ અપાત્ર વ્યક્તિઓની શ્રેણીઓને ધ્યાનમાં લેતા, જેમાં દુર્વર્તન કરનાર વ્યક્તિઓ, અથવા કોઈ રીતે કાયદાનો ભંગ કરનાર વ્યક્તિઓ, તેમજ મંજૂર કરાયેલ અવકાશકાળ દરમિયાન પોતાના દેવા ચૂકવવામાં અસમર્થ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે, તેઓને આ પરંતુક દ્વારા વધુમાં, તે કોર્પોરેટ દેવાદારની સંપત્તિઓ

ખરીદવાથી નિષિદ્ધ કરવામાં આવ્યા છે, જેના દેવા તેમણે ઇરાદાપૂર્વક ચૂકવ્યા નથી અથવા ચૂકવવામાં અસમર્થ રહ્યા છે. કલમ ૨૯એમાં વ્યાખ્યા રહેલો વિધાનમંડળીય હેતુ, જ્યારે તે માત્ર રિઝોલ્યુશન અરજદારો પર જ નહીં પરંતુ લિક્વિડેશન પર પણ લાગુ પડે છે, ત્યારે પણ યથાવત્ વ્યાખ્યા રહે છે. પરિણામે, આ દલીલ પણ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

કલમ ૨૯એ(સી) માંનો એક વર્ષનો સમયગાળો અને એન.પી.એ.એસ.

૭૦. એ સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૨૯એ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવાની પાત્રતા સાથે સંબંધિત છે. આર.બી.આઈ.ની માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર, જાણબૂઝીને બાકીદાર એવો વ્યક્તિ ગણાય જે ચૂકવણી કરવાની ક્ષમતા ધરાવતો હોવા છતાં ચૂકવણી કરતો નથી. બીજી તરફ, એન.પી.એ. એવો ખાતો દર્શાવે છે, જે કોઈ વ્યક્તિનો હોય અને આર.બી.આઈ. દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકાઓ હેઠળ તે રીતે જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય. આ તબક્કે ઉપરોક્ત માર્ગદર્શિકાઓનો ઉલ્લેખ કરવો મહત્વપૂર્ણ છે. આર.બી.આઈ.નું તારીખ ૦૧.૦૭.૨૦૧૫નું “આવકોની માન્યતા, સંપત્તિ વર્ગીકરણ અને અગ્રિમો સંબંધિત જોગવાઈઓ અંગેના પ્રુડેન્શિયલ નોર્મ્સ” વિષયક માસ્ટર પરિપત્ર [“ આર.બી.આઈ. માસ્ટર પરિપત્ર ”] એન.પી.એ. સંબંધિત ૩૦.૦૬.૨૦૧૫ સુધી જારી કરાયેલા સૂચનોનું એકીકરણ કરે છે. ઉપખંડ ૨.૧ એન.પી.એ.ની વ્યાખ્યા નીચે મુજબ કરે છે:

“૨. વ્યાખ્યાઓ

૨. ૧ બિન-કાર્યક્ષમ આસ્તિઓ

૨.૧. ૧ કોઈ સંપત્તિ, જેમાં ભાડે અપાયેલ સંપત્તિનો પણ સમાવેશ થાય

છે, જ્યારે તે બેંક માટે આવક ઉત્પન્ન કરવાનું બંધ કરે છે ત્યારે તે બિન-કાર્યક્ષમ બને છે.

૨.૧. ૨ બિનકાર્યરત સંપત્તિ (એન.પી.એ.) એ એવી લોન અથવા એડવાન્સ છે જેમાં;

૧. મુદતી ધિરાણના સંદર્ભમાં વ્યાજ અને/અથવા મૂળ રકમની હતા રકમ ૯૦ દિવસથી વધુ અવધિ સુધી બાકી અને ચુકવવામાં વિલંબિત રહે, ૨. ઓવરડ્રાફ્ટ/કેશ ક્રેડિટ (ઓડી/ સીસી) ના સંદર્ભમાં, નીચે પરિચ્છેદ ૨.૨ માં દર્શાવ્યા મુજબ ખાતું ‘વ્યવસ્થાથી બહાર’ રહે,

૩. ખરીદવામાં આવેલ અને ડિસ્કાઉન્ટ કરાયેલ બિલોના મામલામાં, બિલ ૯૦ દિવસથી વધુ સમયગાળા માટે બાકી રહે છે,

૪. ટૂંકી અવધિના પાકો માટે મૂળ રકમની હતા અથવા તેના પરનું વ્યાજ બે પાક ઋતુઓ સુધી બાકી રહે છે,

વિ. દીર્ઘ અવધિના પાકો માટે, તેના પરની મૂળ રકમ અથવા વ્યાજની હતાની રકમ એક પાક મોસમ સુધી બાકી અને ચૂકવાપાત્ર રહે છે,

વિ. દિનાંક ફેબ્રુઆરી ૧, ૨૦૦૬ના સિક્યુરિટાઈઝેશન અંગેના માર્ગદર્શકોના અનુસંધાને હાથ ધરવામાં આવેલ સિક્યુરિટાઈઝેશન વ્યવહાર સંબંધે, પ્રવાહિતા સુવિધાની રકમ ૯૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી બાકી રહે છે.

૭. ડેરિવેટિવ વ્યવહારોના સંદર્ભમાં,
ડેરિવેટિવ કરારના સકારાત્મક માક -ટુ-માર્કેટ મૂલ્યનું પ્રતિનિધિત્વ

કરતી મુદત વીતી ગયેલી પ્રાપ્તિયોગ્ય રકમો, જો ચુકવણી માટે નિર્ધારિત નિયત તારીખથી ૯૦ દિવસની અવધિ સુધી બાકી અને અચૂક રહે.

૨.૧. વ્યાજની ચુકવણીઓના મામલામાં, બેંકોએ કોઈ ખાતાને એનપીએ તરીકે માત્ર ત્યારે જ વર્ગીકૃત કરવું જોઈએ જ્યારે કોઈ પણ ત્રિમાસિક દરમિયાન બાકી થયેલ અને વસૂલ માટે દાખલ કરાયેલ વ્યાજની રકમ, તે ત્રિમાસિકના અંતથી ૯૦ દિવસની અંદર સંપૂર્ણપણે ચૂકવવામાં ન આવી હોય. ૨.૧.૪ આ ઉપરાંત, આ માસ્ટર સર્ક્યુલરના પરિચ્છેદ ૪.૨.૪ના અનુસંધાને પણ કોઈ ખાતાને એનપીએ તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાય છે.”

આર.બી.આઈ.ના માસ્ટર સર્ક્યુલરની કલમ ૪ સંપત્તિના વર્ગીકરણ સાથે નીચે મુજબ સંબંધિત છે:

“૪. સંપત્તિનું વર્ગીકરણ

૪. ૧ એનપીએની શ્રેણીઓ બેંકોને બિન-કાર્યરત સંપત્તિઓનું, તે સંપત્તિ કેટલા સમયગાળા સુધી બિન-કાર્યરત રહી છે અને બાકી રકમની વસૂલાતક્ષમતા કઈ છે, તેના આધારે વધુમાં નીચેની ત્રણ શ્રેણીઓમાં વર્ગીકરણ કરવું આવશ્યક છે:

અવમાપદંડની સંપત્તિઓ • શંકાસ્પદ સંપત્તિઓ • નુકસાનગ્રસ્ત સંપત્તિઓ

૪.૧. ૧ ઉપ-ધોરણ અસ્કયામતો ૩૧ માર્ચ, ૨૦૦૫થી અમલમાં, ઉપ-ધોરણ અસ્કયામત એવી ગણાશે કે જે ૧૨ મહિનાથી ઓછી અથવા ૧૨ મહિના જેટલી અવધિ સુધી એન.પી.એ. તરીકે યથાવત રહી હોય. આવી અસ્કયામતમાં સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત ઋણ-સંબંધિત નબળાઈઓ હશે, જે

દેવાની વસૂલાતને જોખમમાં મૂકે છે અને જેની વિશિષ્ટ સંભાવના એવી હોય છે કે જો ખામીઓનું સુધારણું કરવામાં ન આવે, તો બેંકોને અમુક નુકસાન સહન કરવું પડશે.

૪.૧. ૨ શંકાસ્પદ સંપત્તિઓ

માર્ચ ૩૧, ૨૦૦૫થી અમલમાં આવે તે રીતે, કોઈ સંપત્તિ ૧૨ મહિનાની અવધિ સુધી સબ-સ્ટાન્ડર્ડ શ્રેણીમાં યથાવત રહી હોય તો તેનું વર્ગીકરણ સંદિગ્ધ તરીકે કરવામાં આવશે. સંદિગ્ધ તરીકે વર્ગીકૃત કરાયેલ ઋણમાં સબ-સ્ટાન્ડર્ડ તરીકે વર્ગીકૃત કરાયેલી સંપત્તિઓમાં રહેલી તમામ આંતરિક દુર્બળતાઓ સમાયેલ હોય છે, તેમજ તેની વધારાની વિશેષતા એવી હોય છે કે વર્તમાનમાં જાણીતા તથ્યો, પરિસ્થિતિઓ અને મૂલ્યોના આધારે તેની સંપૂર્ણ વસૂલાત અથવા રોકડીકરણ અત્યંત શંકાસ્પદ અને અસંભવિત બને છે.

૪.૧. ૩ નુકસાની અસ્કયામતો

નુકસાનકારક સંપત્તિ તે છે જેમાં બેંક દ્વારા અથવા આંતરિક અથવા બાહ્ય લેખાપરીક્ષકો દ્વારા અથવા આર.બી.આઈ.ની નિરીક્ષણ પ્રક્રિયા દરમિયાન નુકસાન ઓળખવામાં આવ્યું હોય, પરંતુ તેની રકમ સંપૂર્ણપણે લખી કાઢવામાં આવી ન હોય. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, આવી સંપત્તિ વસૂલ ન કરી શકાય તેવી માનવામાં આવે છે અને તેની કિંમત એટલી ઓછી હોય છે કે તેને બેંકયોગ્ય સંપત્તિ તરીકે ચાલુ રાખવું યોગ્ય ઠરતું નથી, ભલે તેમાં કંઈક બચત મૂલ્ય અથવા વસૂલાત મૂલ્ય રહેલું હોય.

XXX XXX XXX”

૭૧. ઉપરોક્ત પરિપત્ર પરથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે ખાતાઓને એન.પી.એ. તરીકે માત્ર ત્યારે જ જાહેર કરવામાં આવે છે જ્યારે કોર્પોરેટ દેવાદાર દ્વારા થયેલ ચૂકવણીખામીનું નિવારણ થતું નથી (ઉદાહરણ તરીકે, મુદતી ઋણ અંગે મુદત પરનું વ્યાજ અને/અથવા હમો ૯૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી બાકી રહે). આવા એન.પી.એ.ની જાહેરાત બાદ જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે તે પછીની નીચી કક્ષાની સંપત્તિ એવો એન.પી.એ. ગણાશે જે તેવી જ સ્થિતિમાં બાર મહિનાની અવધિ સુધી રહ્યો હોય. સંક્ષેપમાં, જ્યારે મુદત પરનો હમો અને/અથવા વ્યાજ ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય સુધી બાકી રહે ત્યારે વ્યક્તિ ચૂકવણીખામી કરનાર બને છે, ત્યારબાદ તેનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવે છે. ત્યારપછીના એક વર્ષની અવધિ દરમિયાન, કારણ કે તે હવે નીચી કક્ષાની સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે, તે વ્યક્તિને દેવું ચૂકવી નાખવા માટે આ રાહત અવધિ આપવામાં આવે છે. આ રાહત અવધિ દરમિયાન, તે વ્યક્તિ કોર્પોરેટ દેવાદારનું સંચાલન કરવા માટે અન્ય નિરાકરણ અરજદારો સાથે મળી બોલી મૂકી શકે છે, તે સ્પષ્ટ છે. ધ્યાનમાં રાખવાની મહત્વની બાબત એ પણ છે કે આ એક વર્ષ અને ત્રણ મહિનાની અવધિ પહેલાં બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ કોર્પોરેટ દેવાદારોના ખાતાઓને એન.પી.એ. તરીકે જાહેર કરતી નથી. વ્યવહારમાં, તેઓ પ્રથમ કોર્પોરેટ દેવાદાર સાથેના વિવાદોનું નિરાકરણ લાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, ત્યારબાદ કોર્પોરેટ દેવાદારનું ખાતું એન.પી.એ. જાહેર કરવામાં આવે છે. તેથી, વિધાનની નીતિ મુજબ, કપટાચારથી સંપૂર્ણપણે અલગ રીતે જોતા, જો કોઈ વ્યક્તિ લીધેલું ઋણ, સંપૂર્ણ કે આંશિક રીતે, એક વર્ષ અને ત્રણ

મહિનાની આ અવધિમાં પરત ચૂકવી શકતી નથી (જે કોઈપણ સ્થિતિમાં એ અગાઉની અવધિ બાદની છે જેમાં કોર્પોરેટ દેવાદાર અને તેના નાણાકીય લેણદારો ચાલુ રહેલી ચૂકવણીખામીનું નિરાકરણ લાવવા માટે સાથે બેસે છે), તો તે વ્યક્તિને નિરાકરણ અરજદાર બનવા માટે અયોગ્ય જણાવવામાં આવે છે. તેનું કારણ સમજવા માટે બહુ દૂર જોવાની જરૂર નથી. જે વ્યક્તિ ઉપરોક્ત અવધિ દરમિયાન પોતાનું દેવું ચૂકવી શકતી નથી, તે સ્પષ્ટપણે પોતે જ આર્થિક રીતે અસ્વસ્થ વ્યક્તિ છે. ઈસુનું કહેવત સ્મરણમાં આવે છે – “જો આંધળો આંધળાને દોરે, તો બન્ને ખાડામાં પડી જશે.” તેથી વિધાનની નીતિ એ છે કે જે વ્યક્તિ ઉપરોક્ત રાહત અવધિ બાદ પણ પોતાનું દેવું ચૂકવી શકતી નથી, તે નિરાકરણ અરજદાર બનવા માટે પાત્ર ગણાવા યોગ્ય નથી. આ નીતિમાં કોઈ દોષ કાઢી શકાય તેમ નથી. એક વર્ષની અવધિ વિષે પણ કોઈ દોષ કાઢી શકાય તેમ નથી, કારણ કે આ આર.બી.આઈ. દ્વારા નક્કી કરાયેલ નીતિગત બાબત છે અને તેની માસ્ટર પરિપત્રમાંથી તે પ્રગટ થાય છે, કારણ કે આ અવધિ દરમિયાન એન.પી.એ.ને નીચી કક્ષાની સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. આ એક વર્ષની અવધિ પૂર્ણ થયા પછી જ અયોગ્યતા લાગુ પડે છે, કારણ કે તે સમયે એન.પી.એ. હવે શંકાસ્પદ સંપત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે.

૭૨. સંહિતાના કાર્યાન્વયન પર દેખરેખ રાખવા માટે સરકાર દ્વારા રચાયેલ સમિતિએ, માર્ચ ૨૦૧૮ના તેના અહેવાલમાં, આ મુદ્દાના આ પાસાનો પણ વિચાર કર્યો છે અને નીચે મુજબ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે:

૧૪.૮ એન.પી.એ. ખાતું ધરાવવાના કારણે કલમ (સી) હેઠળ થતી

અયોગ્યતા અંગે, સમિતિ સમક્ષ એ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે એન.પી.એ. ખાતાના અસ્તિત્વ માટેનો સમયગાળો એક વર્ષમાંથી વધારીને ત્રણ વર્ષ કરવો જોઈએ. આપવામાં આવેલ કારણ એવું હતું કે સામાન્ય વ્યવસાય ચક્રમાં આવતો મંદીનો સમયગાળો એક વર્ષથી વધુ લંબાવાની શક્યતા વધારે હોય છે. તેમ છતાં, કોઈપણ ઠોસ આંકડાકીય માહિતી ના અભાવે, અયોગ્યતા લાગુ પડે તે માટે એન.પી.એ.ના અસ્તિત્વનો આદર્શ સમયગાળો કેટલો હોવો જોઈએ તે નક્કી કરવાની કોઈ નિષ્કર્ષાત્મક રીત ઉપલબ્ધ નથી, એવી સમિતિની લાગણી હતી. સમિતિનું એવું પણ માનવું હતું કે સંહિતા તુલનાત્મક રીતે નવી વિધાનરચના હતી અને તેથી કલમ ૨૯એ(સી) હેઠળ એન.પી.એ. ધરાવવાના સમયગાળામાં કોઈપણ સુધારો કરવામાં આવે તે પહેલાં થોડાં વર્ષો સુધી રાહ જોવી અને ઉદ્યોગક્ષેત્રનો અનુભવ વિકસવા દેવું વિવેકસંગત રહેશે. કલમ ૨૯એ(સી) ની લાગુ પડતાની બાબતમાં, સમિતિએ એ મુદ્દાની પણ ચર્ચા કરી હતી કે એ સ્પષ્ટ કરવું આવશ્યક છે કે કલમ ૨૯એ(સી) અનુસાર થતી અયોગ્યતા ત્યારે લાગુ પડશે જ્યારે આવા એન.પી.એ. ખાતાં ઠરાવ અરજદાર અથવા તેના સંલગ્ન વ્યક્તિઓ દ્વારા આર.પી. સમક્ષ ઠરાવ યોજના રજૂ કરવામાં આવે તે સમયે ધરાવવામાં આવતા હોય.

(મૂળમાં ભાર દર્શાવેલ)

સંબંધિત પક્ષકાર

૭૩. “સંબંધિત પક્ષકાર” ની વ્યાખ્યા સાથે વાંચવામાં આવતી કલમ

૨૯એ(જે) વિરુદ્ધ બંધારણીય પડકાર ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. “સંબંધિત પક્ષકાર” ની સંહિતામાં નીચે મુજબ વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે:

“ પ. વ્યાખ્યાઓ.—આ ભાગમાં, જો સંદર્ભથી અન્યથા આવશ્યક ન હોય, તો,—

XXX XXX XXX

(૨૪) “સંબંધિત પક્ષ”, કોર્પોરેટ દેવાદારના સંબંધમાં, તેનો અર્થ થાય છે—

(એ) કોર્પોરેટ દેવાદારનો નિર્દેશક અથવા ભાગીદાર, અથવા કોર્પોરેટ દેવાદારના નિર્દેશક અથવા ભાગીદારનો સગો;

(બી) કોર્પોરેટ દેવાદારના મુખ્ય વ્યવસ્થાપકી કર્મચારી અથવા કોર્પોરેટ દેવાદારના મુખ્ય વ્યવસ્થાપકી કર્મચારીનો સગો;

(સી) મર્યાદિત દાયિત્વ ભાગીદારી અથવા એવી ભાગીદારી પેઢી, જેમાં નિગમિત દેવાદારનો નિયામક, ભાગીદાર અથવા વ્યવસ્થાપક અથવા તેનો સંબંધી ભાગીદાર હોય;

(ડી) એવી ખાનગી કંપની, જેમાં કોર્પોરેટ દેવાદારનો ડાયરેક્ટર, ભાગીદાર અથવા મેનેજર ડાયરેક્ટર હોય અને પોતાના સંબંધીઓ સાથે મળીને તેની શેર મૂડીનો બે ટકાથી વધુ હિસ્સો ધારણ કરતો હોય;

(ઇ) એવી જાહેર કંપની જેમાં કોર્પોરેટ દેવાદારનો કોઈ નિર્દેશક, ભાગીદાર અથવા વ્યવસ્થાપક નિર્દેશક હોય અને પોતાના સગાઓ સાથે મળીને તેની ચૂકવાયેલી શેર મૂડીમાં બે ટકાથી વધુ હિસ્સો ધરાવતો હોય;

(એફ) કોઈપણ કોર્પોરેટ સંસ્થા, જેના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ, મેનેજિંગ

ડિરેક્ટર અથવા મેનેજર, વ્યવસાયના સામાન્ય પ્રવાહમાં, કોર્પોરેટ દેવાદારના ડિરેક્ટર, ભાગીદાર અથવા મેનેજરની સલાહ, દિશા-નિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ પર કાર્ય કરે છે;

(જી) કોઈપણ મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારી અથવા ભાગીદારી પેઢી, જેના ભાગીદારો અથવા કર્મચારીઓ વ્યવસાયના સામાન્ય પ્રવાહમાં કોર્પોરેટ દેવાદારના કોઈ ડિરેક્ટર, ભાગીદાર અથવા વ્યવસ્થાપકની સલાહ, નિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ પર કાર્ય કરે છે;

(એચ) એવી કોઈપણ વ્યક્તિ જેના સલાહ, દિશાનિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ પર કોર્પોરેટ દેવાદારના ડિરેક્ટર, ભાગીદાર અથવા વ્યવસ્થાપક સામાન્ય રીતે કાર્ય કરવા આદી હોય;

(૧) એક નિગમિત સંસ્થા, જે કોર્પોરેટ દેવાદારની નિયંત્રણકર્તા, અનુસંગી અથવા સહયોગી કંપની હોય, અથવા એવી નિયંત્રણકર્તા કંપનીની અનુસંગી કંપની હોય કે જેણીની અનુસંગી કંપની તરીકે કોર્પોરેટ દેવાદાર આવેલો હોય;

(જે) માલિકી હક અથવા મતદાન કરારના આધારે કોર્પોરેટ દેવાદારના મતાધિકારના વીસ ટકાથી વધુ પર નિયંત્રણ ધરાવતી કોઈપણ વ્યક્તિ;

(કે) એવો કોઈપણ વ્યક્તિ, જેમાં કોર્પોરેટ દેવાદાર માલિકીના આધારે અથવા મતદાન કરારના કારણે મતાધિકારોમાં વીસ ટકાથી વધુ નિયંત્રણ ધરાવે છે;

(એલ) કોઈપણ વ્યક્તિ જે કોર્પોરેટ દેવાદારના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ

અથવા અનુરૂપ સંચાલક મંડળની રચનાને નિયંત્રિત કરી શકે;

(એમ) કોઈપણ વ્યક્તિ જે કોર્પોરેટ દેવાદાર સાથે નીચેના કારણે સંકળાયેલી હોય—

(૧) કોર્પોરેટ દેવાદારની નીતિ-નિર્માણ પ્રક્રિયાઓમાં ભાગીદારી; અથવા

(૨) કોર્પોરેટ દેવાદાર અને એવા વ્યક્તિ વચ્ચે બે કરતાં વધુ સમાન નિયામકો હોય; અથવા

(૩) કોર્પોરેટ દેવાદાર અને તેવા વ્યક્તિ વચ્ચે વ્યવસ્થાપક કર્મચારીઓની અદલાબદલી; અથવા

(૪) કોર્પોરેટ દેવાદારને, અથવા તેની પાસેથી, આવશ્યક તકનિકી માહિતી પૂરી પાડવાની જોગવાઈ;

(૨જએ) “સંબંધિત પક્ષ”, કોઈ વ્યક્તિના સંબંધમાં, તેનો અર્થ થાય છે—

(એ) એવી વ્યક્તિ કે જે વ્યક્તિની સંબંધિ હોય અથવા તે વ્યક્તિના જીવનસાથીની સંબંધિ હોય;

(બી) મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારીનો ભાગીદાર, અથવા એવી મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારી અથવા ભાગીદારી પેઢી, જેમાં તે વ્યક્તિ ભાગીદાર હોય;

(સી) એવી વ્યક્તિ, જે તેવા ટ્રસ્ટનો ટ્રસ્ટી હોય જેમાં તે ટ્રસ્ટનો હિતભોગી વ્યક્તિમાં તે વ્યક્તિનો સમાવેશ થતો હોય, અથવા તે ટ્રસ્ટની શરતો ટ્રસ્ટીને એવી સત્તા પ્રદાન કરતી હોય કે જેનો ઉપયોગ તે વ્યક્તિના હિત માટે કરી

શકાય;

(ડી) એવી ખાનગી કંપની, જેમાં તે વ્યક્તિ ડિરેક્ટર છે અને પોતાના સગાંઓ સાથે મળીને તેની શેર મૂડીમાં બે ટકાથી વધુ હિસ્સો ધરાવે છે;

(ઈ) એક જાહેર કંપની, જેમાં તે વ્યક્તિ નિયામક છે અને પોતાના સગાસંબંધીઓ સાથે મળીને તેની ચુકવાયેલ શેર મૂડીના બે ટકાથી વધુ હિસ્સો ધરાવે છે;

(એફ) એક કાયમી નિગમ, જેના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ, મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અથવા મેનેજર, વ્યવસાયના સામાન્ય પ્રવાહમાં, તે વ્યક્તિની સલાહ, દિશાનિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ પર કાર્ય કરે છે;

(જી) એક મર્યાદિત જવાબદારી ભાગીદારી અથવા ભાગીદારી પેઢી, જેના ભાગીદારો અથવા કર્મચારીઓ વ્યવસાયના સામાન્ય પ્રવાહમાં તે વ્યક્તિની સલાહ, દિશાનિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ અનુસાર કાર્ય કરે છે;

(એચ) એવો વ્યક્તિ જેના પરામર્શ, દિશાનિર્દેશો અથવા સૂચનાઓ અનુસાર તે વ્યક્તિ આચરણ કરવા આદી હોય;

(૧) એક કંપની, જ્યાં વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિ તેની સંબંધિત પક્ષ સાથે મળીને, કંપનીના શેર મૂડીમાં પચાસ ટકા કરતાં વધુ હિસ્સેદારી ધરાવે છે અથવા કંપનીના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની નિમણૂક પર નિયંત્રણ રાખે છે.

સ્પષ્ટીકરણ .—આ ઉપકલમના હેતુઓ માટે,—

(એ) “સંબંધિ”, કોઈપણ વ્યક્તિના સંદર્ભમાં, એવી કોઈપણ વ્યક્તિનો અર્થ થાય છે જે અન્ય વ્યક્તિ સાથે નીચે દર્શાવેલ રીતે સંબંધિત હોય,

अर्थात्—

- (१) हिंदु अविभाजित परिवारना सभ्यो,
- (२) पति,
- (३) पत्नी,
- (४) पिता,
- (वि) माता,
- (५) पुत्र,
- (७) पुत्री,
- (८) पुत्रनी पुत्री अने पुत्र,
- (९) पुत्रीनी पुत्री अने पुत्र,
- (x) पौत्रनी पुत्री अने पुत्र,
- (११) पौत्रीनी पुत्री अने पुत्र,
- (१२) भाई,
- (१३) बहिन,
- (१४) भाईनो पुत्र अने पुत्री,
- (१५) बहिननो पुत्र अने पुत्री,
- (१६) पिताना पिता अने माता,
- (१७) मातानो पिता अने माता,
- (१८) पिताना भाई अने बहिन,
- (१९) माताना भाई अने बहिन, अने

(બી) જ્યાં જ્યાં સંબંધ પુત્ર, પુત્રી, બહેન અથવા ભાઈનો હોય, ત્યાં તેમના જીવનસાથીઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવશે;”

૭૪. અરજદારો દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે માત્ર એટલા કારણો કે કોઈ વ્યક્તિ અયોગ્ય વ્યક્તિનો સગો હોવાનું બને છે, જો તે અન્યથા પાત્ર હોય, તો આવી વ્યક્તિને ઠરાવ અરજદાર બનવાથી બહાર રાખવા માટે તે પૂરતું નથી બની શકતું. ખાસ કરીને શ્રી વિશ્વનાથન દ્વારા અમને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે સંબંધ-સિદ્ધાંતનો અમલ કરવામાં આવે, જે સુપ્રસિદ્ધ છે અને જેનો આ અદાલતે અન્ય કાનૂની પરિપ્રેક્ષ્યોમાં અનેક ચુકાદાઓમાં, વધુ વિશેષ કરીને, એટર્ની જનરલ ફોર ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. અમરતલાલ પ્રજીવંદાસ અને અન્ય, (૧૯૯૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૪માં, અમલ કર્યો છે. પરિણેદ જજ નીચે મુજબ છે:

“ ૪૪. અરજદારો તરફથી હાજર થયેલ વકીલ દ્વારા એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે સાફેમાની જોગવાઈઓને સગાઓ, સહયોગીઓ અને અન્ય ‘ધારકો’ સુધી વિસ્તૃત કરવી એ ફરી એકવાર અતિપ્રસરણ કે અતિ વ્યાપકતા, જેમ તેને કહી શકાય તેમ, નો કેસ છે — અતિશય નિયંત્રણનો કેસ છે. એવો રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સાફેમાની કલમ ૨(૨)ના ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) હેઠળ આવતી વ્યક્તિના સગા અથવા સહયોગીઓએ તેમની પોતાની મિલ્કતો પ્રાપ્ત કરી હોઈ શકે, શક્ય છે કે ગેરકાયદેસર માર્ગે, પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે તેઓ અટકાયતગ્રસ્ત અથવા દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત છે અથવા તેના સહયોગી છે, એવી મિલ્કતો સાફેમા હેઠળ જપ્ત કેમ કરવામાં આવે તે માટે કોઈ કારણ નથી. દર્શાવવામાં આવે છે કે સ્પષ્ટીકરણ

(૨) માં ‘સગા’ ની અને સ્પષ્ટીકરણ (૩) માં ‘સહયોગીઓ’ ની વ્યાખ્યાઓ એટલી વ્યાપક છે કે તે દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત સાથે દૂરથી સંબંધિત અથવા જોડાયેલ વ્યક્તિને પણ સાફેમાના જાળમાં લાવી દે છે, અને એકવાર તે જાળમાં આવે પછી, તેની બધી ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત મિલ્કતો અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરી શકાય છે. અમારી દ્રષ્ટિએ, ઉક્ત દલીલ ભ્રમજન્ય સમજ પર આધારિત છે. સાફેમા કલમ ૨(૨)ના ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) હેઠળ આવતી વ્યક્તિની “ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત મિલ્કતો” ની જમ્મી તરફ નિર્દેશિત છે. સગાઓ અને સહયોગીઓને માત્ર આ હેતુસર આવરી લેવામાં આવ્યા છે કે દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ અથવા અટકાયતગ્રસ્તની ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત મિલ્કતો, જે તેમની નામે મેળવવામાં આવી હોય અથવા રાખવામાં આવી હોય, અધિનિયમના જાળમાંથી બહાર ન નીકળી જાય. એ જાણીતો તથ્ય છે કે ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓમાં સંલગ્ન વ્યક્તિઓ એવી ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિમાંથી મેળવેલી મિલ્કતોને તેમના સગાઓ અને સહયોગીઓના નામે ઢાંકી રાખે છે. ક્યારેક તેઓ એવી મિલ્કતોને તેમની પાસે હસ્તાંતરિત પણ કરે છે, કદાચ માલિકી અને હક્ક હસ્તાંતરિત કરવાની મન્સાથી. હકીકતમાં, એવો સગો અથવા સહયોગી દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્તની મિલ્કતો કેવી રીતે ધારણ કરે છે તે અગત્યનું નથી — ભલે તે બેનામી તરીકે હોય, કે માત્ર નામધારી તરીકે હોય, કે મૂલ્યના બદલામાં સદ્ભાવના પૂર્વક હસ્તાંતરણ પામેલ ધારક તરીકે હોય, અથવા અન્ય કોઈ રીતે. તે આવી મિલ્કતો પર દાવો કરી શકતો

નથી અને અધિનિયમ હેઠળ તેને રાજ્યને સમર્પિત કરવી જ પડશે. કારણ કે તે અધિનિયમ દ્વારા વ્યાખ્યાયિત મુજબ સગો અથવા સહયોગી છે, તેથી એકવાર એ સાબિત થાય કે એ મિલકત અટકાયતગ્રસ્ત દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી — ભલે પોતાના નામે હોય કે તેના સગાઓ અને સહયોગીઓના નામે — ત્યારબાદ તે કોઈપણ બચાવ રજૂ કરી શકતો નથી. કલમ ૨(૨)ના ખંડ (એ) અને (બી) માં દર્શાવેલ વ્યક્તિઓ દ્વારા અપનાવવામાં આવતી અથવા અપનાવવામાં આવી શકે તેવી વિવિધ ચુકિતઓનો પ્રતિરોધ કરવા માટે જ તે ઉપકલમના ખંડ (સી) અને (ડી) માં ઉદ્દેશિત તેમના સગાઓ અને સહયોગીઓને પણ અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્રમાં લાવવામાં આવ્યા છે. દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્તની મિલકતો તેમના ધારણમાં અથવા કબજામાં હોવાનો તથ્ય, દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત અને તેના સગાઓ તથા સહયોગીઓ વચ્ચેની કડી પૂરું પાડે છે. જ્યાં જ્યાં દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્તની મિલકતો હોય ત્યાં ત્યાં માત્ર તેની જ મિલકતો જમ કરવાની માંગ છે. વિચાર એવો છે કે તેની મિલકતો જે કોઈના નામે રાખવામાં આવી હોય અથવા જે કોઈ દ્વારા ધારણ કરવામાં આવી હોય, ત્યાં સુધી પહોંચવું. સગાઓ અને મિત્રો ની સ્વતંત્ર મિલકતો, જેનો સ્ત્રોત દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત સુધી અનુસરી શકાય તેમ નથી, તેમને જમ કરવાની માંગ નથી તથા તેઓ સાફેમાના કાર્યક્ષેત્રમાં પણ આવતી નથી [કે આ અધિનિયમનો હેતુ એવો જ હતો તે પ્રસ્તાવનાના પરિચ્છેદ ૪ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં જણાવાયું

છે: “અને જ્યારે આવી વ્યક્તિઓએ ઘણા કિસ્સાઓમાં આવી આવકોથી મેળવેલી મિલ્કતોને તેમના સગાઓ, સહયોગીઓ અને વિશ્વસ્તોના નામે ધારણ રાખી છે.” અમે એવું કહી રહ્યાં નથી કે અધિનિયમનો વ્યાપ સીમિત કરવા માટે પ્રસ્તાવનાનો ઉપયોગ કરી શકાય; અમે માત્ર એનો ઉલ્લેખ વિધાનના હેતુને નિર્ધારિત કરવા અને અમારી દ્વારા અપાયેલ અર્થઘટન ઉક્ત હેતુ સાથે સુસંગત છે તેની ખાતરી કરવા માટે કરી રહ્યા છીએ.] . અમે હવે અમારી વાત શું છે તે સમજાવવા આગળ વધી શકીએ. ખંડ (સી) એ ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિના સગા વિશે કહે છે (જેમાં દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ અથવા અટકાયતગ્રસ્તનો ઉલ્લેખ છે). તે જ રીતે, ખંડ (ડી) એવો દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ અથવા અટકાયતગ્રસ્તના સહયોગીઓ વિશે કહે છે. જો આપણે સ્પષ્ટીકરણ (૩) તરફ જોશું, જેમાં ખંડ (ડી) માં ઉલ્લેખિત સહયોગીઓ કોણ છે તે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, તો બાબત વધુ સ્પષ્ટ બને છે. ‘સહયોગીઓ’ નો અર્થ — (૧) કોઈપણ એવી વ્યક્તિ કે જે આવી વ્યક્તિના રહેણાંક પરિસરમાં (બહારના મકાનો સહિત) રહી ચૂકી હોય અથવા રહેતી હોય [‘આવી વ્યક્તિ’નો અર્થ, જેવો કિસ્સો હોય તે મુજબ, ખંડ (એ) અથવા ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ અથવા અટકાયતગ્રસ્ત છે]; (૨) કોઈપણ એવી વ્યક્તિ કે જે આવા દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્તના કામકાજનું સંચાલન કરતી રહી હોય અથવા કરે છે અથવા તેના હિસાબો રાખતી રહી હોય અથવા રાખે છે; (૩) વ્યક્તિઓનું કોઈપણ સંગઠન, વ્યક્તિઓનું મંડળ, ભાગીદારી

ફર્મ અથવા ખાનગી કંપની, જેમાં એવો દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત સભ્ય, ભાગીદાર અથવા નિયામક રહ્યો હોય અથવા છે; (૪) કોઈપણ એવી વ્યક્તિ કે જે ખંડ (૩) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓના સંગઠન, વ્યક્તિઓના મંડળ, ભાગીદારી ફર્મ અથવા ખાનગી કંપનીની એવી કોઈપણ અવધિ દરમિયાન સભ્ય, ભાગીદાર અથવા નિયામક રહી હોય અથવા છે, જ્યારે એવી વ્યક્તિ આવા વ્યક્તિઓના સંગઠન, વ્યક્તિઓના મંડળ, ભાગીદારી ફર્મ અથવા ખાનગી કંપનીનો સભ્ય, ભાગીદાર અથવા નિયામક રહ્યો હોય અથવા છે; (૫) કોઈપણ એવી વ્યક્તિ કે જે ખંડ (૩) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ વ્યક્તિઓના સંગઠન, વ્યક્તિઓના મંડળ, ભાગીદારી ફર્મ અથવા ખાનગી કંપનીના કામકાજનું સંચાલન કરતી રહી હોય અથવા કરે છે અથવા તેના હિસાબો રાખતી રહી હોય અથવા રાખે છે; (૬) કોઈપણ ટ્રસ્ટનો ટ્રસ્ટી, જ્યાં (એ) એવો ટ્રસ્ટ એવા દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત દ્વારા રચવામાં આવ્યો હોય; અથવા (બી) એવા દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિ/અટકાયતગ્રસ્ત દ્વારા ટ્રસ્ટમાં ફાળવેલ સંપત્તિનું મૂલ્ય, ફાળવણીની તારીખે, ઓછામાં ઓછું ન થાય

ટ્રસ્ટની તે તારીખે આવેલી સંપત્તિના મૂલ્યના ૨૦% કરતાં; અને (૭) જ્યાં સક્ષમ પ્રાધિકરણ, લેખિતમાં નોંધવાનાં કારણોસર, એમ માને છે કે આવા દોષિત/અટકાયતીની કોઈ સંપત્તિ અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા તેના વતી ધારણ કરવામાં આવે છે, તો એવી અન્ય વ્યક્તિ. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જોડતો કડી અથવા નાતો, જેમ તેને કહેવામાં આવે, તે દોષિત/અટકાયતીની સંપત્તિ

અથવા માલમત્તા ધારણ કરવાની બાબત છે, અથવા એવી અટકાયતી/દોષિત સુધી અનુસરાય એવી સંપત્તિ સાથેનો સંબંધ છે. આ સંદર્ભમાં કલમ ૪ પણ સમાન રીતે સંબંધિત છે. તે જાહેર કરે છે કે “આ અધિનિયમના પ્રારંભથી, જેમને આ અધિનિયમ લાગુ પડે છે એવી કોઈપણ વ્યક્તિ માટે, પોતાની રીતે અથવા તેના વતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ મારફતે, ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત થયેલી કોઈપણ સંપત્તિ ધારણ કરવી કાયદેસર ગણાશે નહીં.” આવી બધી સંપત્તિ જપ્ત કરવાને પાત્ર છે. આ કલમની ભાષા અધિનિયમના વ્યાપને સૂચવે છે. કલમ ૨(૨) માં આવેલા ખંડો (સી) અને (ડી) તથા તેમાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણો (૨) અને (૩) નો અર્થઘટન અને સમજ સમગ્ર અધિનિયમની રચના અને હેતુના પ્રકાશમાં કરવી પડશે. આશય એ છે કે દોષિત/અટકાયતીની ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત થયેલી સંપત્તિઓ, ભલે આવી સંપત્તિઓ ઉપરોક્ત બે સ્પષ્ટીકરણોમાં વ્યાખ્યાયિત કોઈ સંબંધી અથવા સહયોગી દ્વારા ધારિત હોય અથવા તેમના નામે રાખવામાં આવી હોય અથવા તેમના નામે આડકતરી રીતે છુપાવવામાં આવી હોય, તેમ છતાં, જપ્ત કરવી. આશય એવો નથી કે આવા સંબંધી અથવા સહયોગીઓની સ્વતંત્ર સંપત્તિઓ, જે તેમણે ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત કરી હોઈ શકે, તે જપ્ત કરવી; પરંતુ માત્ર દોષિત/અટકાયતીની સંપત્તિઓ અથવા તેની સુધી અનુસરાય એવી સંપત્તિઓ, જ્યાં ક્યાં હોય ત્યાં, અને તેવી સંપત્તિઓ સંબંધિત તમામ વ્યવહારોને અવગણીને, ત્યાં સુધી પહોંચવાનો છે. ઉદાહરણરૂપે, એવો કિસ્સો લો જેમાં દોષિત/અટકાયતી પોતાની સંબંધી અથવા સહયોગીના નામે કોઈ સંપત્તિ ખરીદે — તે વ્યક્તિને માત્ર નામધારી

રાખવાનો તેનો આશય હોય કે ખરેખર તે વ્યક્તિ જ તેનો વાસ્તવિક માલિક અને/અથવા કબજેદાર બને એવો આશય હોય, તે મહત્વનું નથી — અથવા પોતાની સંપત્તિ પોતાના કોઈ સંબંધી અથવા સહયોગીના હિતમાં ભેટરૂપે આપી દે અથવા અન્યથા હસ્તાંતરિત કરે, અથવા પોતાની કોઈ સંપત્તિ પોતાના કોઈ સંબંધી અથવા સહયોગીને વેચ્યાનું પ્રતીત કરાવે — આવા બધા જ કિસ્સાઓમાં, ઉપરોક્ત તમામ વ્યવહારો અવગણવામાં આવશે અને સંપત્તિઓ જપ્ત કરવામાં આવશે, જ્યાં સુધી દોષિત/ અટકાયતી અથવા તેનો સંબંધી/સહયોગી, જે લાગુ પડે તે પ્રમાણે, એ સ્થાપિત ન કરે કે એવી સંપત્તિ અથવા સંપત્તિઓ કલમ ૩(સી) ના અર્થમાં “ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત થયેલી સંપત્તિ” નથી. આ દૃષ્ટિકોણથી જોતા, એવો ભય માનવા માટે કોઈ આધાર નથી કે આવા સંબંધી અને સહયોગીઓની સ્વતંત્ર રીતે પ્રાપ્ત થયેલી સંપત્તિઓ પણ, ભલે તેમનો દોષિત/ અટકાયતી સાથે કોઈ જ સંબંધ ન હોય, તોય જપ્ત કરવામાં આવશે. જ્યાં સુધી ધારકોની બાબત છે (જે સંબંધી અને સહયોગી નથી)

કલમ ૨(૨)(ઈ) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓનો સંબંધ હોય ત્યાં સુધી, તેમનો અલગ આધાર પર વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. જો આવી વ્યક્તિ સાબિત કરે કે તે પ્રતિફળ આપીને સદ્ભલાવનાથી હસ્તાંતરણગ્રાહી છે, તો તેની સંપત્તિ — ભલે તે દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિ પાસેથી ખરીદવામાં આવી હોય — જપ્ત કરવામાં આવવા પાત્ર નથી. આ બાબતનું પુનરોચ્ચાર કરવું પણ એટલું જ આવશ્યક છે કે કલમ ૬ હેઠળ

જારી કરાયેલ કારણદર્શક નોટિસમાં ઉલ્લેખિત અને જે તે તારીખે દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિના કોઈ સગા અથવા સહયોગીની માલિકીમાં રહેલી સંપત્તિઓ, દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિની ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત કરેલી સંપત્તિઓ નથી, તે સ્થાપિત કરવાનો ભાર એવા સગા/સહયોગી પર છે. તેને એ સ્થાપિત કરવું પડશે કે ઉક્ત સંપત્તિ અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિ/દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિએ પૂરા પાડેલા નાણાં અથવા સંપત્તિઓથી પ્રાપ્ત કરવામાં આવી નથી, અથવા હકીકતમાં તે આવી અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિ/દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિની હતી જ નહીં અથવા નથી. અમને એવું લાગતું નથી કે સંસદનો ક્યારેય એવો આશય હતો કે દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિના બધા જ સગા અને સહયોગીઓની સંપત્તિઓ, ભલે ગેરકાયદેસર રીતે પ્રાપ્ત કરેલી હોય, માત્ર એટલા માટે જ જપ્ત કરવામાં આવશે કે તેઓ દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિના સગા અથવા સહયોગી છે. આ સંપત્તિઓ અને દોષિત ઠરેલા વ્યક્તિ/અટકાયત હેઠળના વ્યક્તિ વચ્ચે સંકળતી કડી હોવી આવશ્યક છે, અને ઉપર જણાવ્યા મુજબ તેનો ખંડન કરવાનો ભાર સગા/સહયોગી પર છે. બાબતના આ દૃષ્ટિકોણથી, આ સંદર્ભમાં અરજદારોની આશંકા અને દલીલ ભ્રાંતિપૂર્ણ આધાર પર આધારીત હોવાનું માનવું પડશે. તેથી, સગા અને સહયોગીઓને અથવા કલમ ૨(૨) ની ઉપકલમ (ઈ) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓને આવરી લેવું, અનુચ્છેદ ૩૧- બી દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સંરક્ષણથી અલગ પાડા, ન તો ભેદભાવપૂર્ણ છે અને

ન તો અધિકારક્ષેત્રથી પર છે.”

(ભારપૂર્વક સૂચિત)

૭૫. અમારો એવો મત છે કે જે વ્યક્તિઓ અન્ય સાથે સંયુક્ત રીતે અથવા સહકારમાં કાર્ય કરે છે, તેઓ નિરાકરણ અરજદારની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે જોડાયેલા હોય છે. તેવી જ રીતે, કલમ ૫(૨૪એ) માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની તમામ શ્રેણીઓ દર્શાવે છે કે આવી વ્યક્તિઓ કલમ ૨૯એ(જે) ના અર્થમાં નિરાકરણ અરજદાર સાથે “જોડાયેલ” હોવી આવશ્યક છે. પરિસ્થિતિ એવી હોય, ત્યારે “સગા” શીર્ષક હેઠળ સામૂહિક રીતે ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની ઉક્ત શ્રેણીઓનો પણ નિરાકરણ અરજદારની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે સંબંધ હોવો સ્વાભાવિક રીતે આવશ્યક બને છે. આવી વ્યક્તિ નિરાકરણ અરજદારની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિના વ્યવસાય સાથે “જોડાયેલી” છે તે દર્શાવવામાં ન આવે, તો એવી વ્યક્તિને કલમ ૨૯એ(જે) હેઠળ શક્ય જ નથી કે અયોગ્ય ઠેરવી શકાય. કલમ ૨૯એ(જે) ની તમામ શ્રેણીઓ એવી વ્યક્તિઓ સાથે સંબંધિત છે, યાહે તેઓ પ્રાકૃતિક હોય કે કૃત્રિમ, જે નિરાકરણ અરજદારની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે જોડાયેલી હોય. તેથી, “સંબંધિત પક્ષ” અને વ્યાખ્યા કલમોમાં સમાયેલ “સગા” જેવા પ્રયોગોને સમજૂતી ૧ માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓની શ્રેણીઓ સાથે નોર્સિસતુર એ સોસિયિસ ના સિદ્ધાંત અનુસાર વાંચવા પડશે, અને આમ વાંચવામાં આવે તો તેમાં માત્ર એવી વ્યક્તિઓનો જ સમાવેશ થશે જે નિરાકરણ અરજદારની વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિ સાથે જોડાયેલી હોય.

૭૬. એવો દલીલ પણ કરવામાં આવ્યો હતો કે સ્પષ્ટીકરણ ૧, કલમ (૨)

હેઠળની ધારા ૨૯એ(જે) માં આવેલ “સંબંધિત વ્યક્તિ” શબ્દપ્રયોગનો અર્થ ભવિષ્યમાં કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં હોઈ શકે એવી વ્યક્તિ સુધી કોઈ રીતે પહોંચી શકતો નથી. આવું માનવું મનસ્વી ઠરે, કારણ કે ત્યારે આ સ્પષ્ટીકરણ અનિર્ધારિત વ્યક્તિ પર લાગુ પડશે. આ દલીલનો પણ પ્રતિવાદ કરવો જરૂરી છે, કારણ કે સ્પષ્ટીકરણ ૧ એ વાત સ્પષ્ટ કરવા માંગે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ અન્યથા “સંબંધિત વ્યક્તિ” તરીકે આવરી લેવાતી હોય, તો આ જોગવાઈ એવો વ્યક્તિને પણ આવરી લેશે જે નિવારણ યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયના સંચાલન અથવા નિયંત્રણમાં હોય. તેથી, આવી કોઈપણ વ્યક્તિ ક્યારેય અનિર્ધારિત નથી, પરંતુ એવી વ્યક્તિ છે જે કોર્પોરેટ દેવાદારના વ્યવસાયનું સુકાન અગાઉના કોઈ તબક્કે અથવા નિવારણ યોજનાના અમલીકરણ દરમિયાન પણ સંભાળી રહી હોય. આથી ધારા ૨૯એ(જે) ની બંધારણીય માન્યતા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલી તમામ દલીલોનો નિરાકરણ આવે છે.

કલમ ૨૯એ માંથી સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગોને મુક્તિ

૭૭. માર્ચ ૨૦૧૮ની આઈ.એલ.સી. અહેવાલમાં જાણવા મળ્યું હતું કે સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો અર્થતંત્રનો પાયો રચે છે અને રોજગાર, ઉત્પાદન, આર્થિક વૃદ્ધિ, ઉદ્યમશીલતા તથા નાણાકીય સમાવીશનના મુખ્ય પ્રેરક તત્વો છે.

૭૮. માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મીડિયમ એન્ટરપ્રાઇઝિસ ડેવલપમેન્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૬ની કલમ ૭માં, ઉપક્રમોનું વર્ગીકરણ તેઓ માલનું ઉત્પાદન અથવા નિર્માણ કરે છે કે સેવાઓ પૂરી પાડવા અને પ્રદાન કરવામાં સંલગ્ન છે તેના

આધાર પર, તથા કરાયેલ કેટલીક મૂડીરોકાણોને ધ્યાને લઈ, માઈક્રો, સ્મોલ અથવા મીડિયમ તરીકે નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું છે:

“ ૭. ઉદ્યોગ સાહસોનું વર્ગીકરણ.— (૧) ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) અધિનિયમ, ૧૯૫૧ (૧૯૫૧ નો ૬૫) ની કલમ ૧૧-બી માં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, કેન્દ્ર સરકાર આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે, જાહેરનામા દ્વારા અને ઉપકલમો (૪) અને (૫) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, એકમાલિકી, હિંદુ અવિભાજિત કુટુંબ, વ્યક્તિઓના સંગઠનો, સહકારી મંડળી, ભાગીદારી પેઢી, કંપની અથવા ઉપક્રમ, જે કોઈપણ નામે ઓળખાતું હોય તેવા, કોઈપણ પ્રકારના અથવા પ્રકારોના ઉદ્યોગ સાહસોનું વર્ગીકરણ કરી શકશે,—

(એ) ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) અધિનિયમ, ૧૯૫૧ (૧૯૫૧નો ૬૫) ની પ્રથમ અનુસૂચીમાં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ ઉદ્યોગને લગતા માલના ઉત્પાદન અથવા નિર્માણમાં સંલગ્ન સાહસોના કિસ્સામાં, નીચે મુજબ—

(૧) એક સૂક્ષ્મ ઉદ્યોગ, જેમાં પ્લાન્ટ અને મશીનરીમાંનું રોકાણ પચ્ચીસ લાખ રૂપિયા કરતાં વધુ ન હોય;

(૨) એક લઘુ ઉદ્યોગ, જેમાં પ્લાન્ટ અને મશીનરીમાંનું રોકાણ પચ્ચીસ લાખ રૂપિયાથી વધુ હોય પરંતુ પાંચ કરોડ રૂપિયાથી વધતું ન હોય; અથવા

(૩) એક મધ્યમ ઉદ્યોગ, જેમાં પ્લાન્ટ અને મશીનરીમાં રોકાણ પાંચ

કરોડ રૂપિયા કરતાં વધુ હોય પરંતુ દસ કરોડ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય;

(બી) સેવાઓ પૂરી પાડવા અથવા પ્રદાન કરવા સાથે સંકળાયેલા ઉદ્યોગોના મામલે, જેમ કે—

(૧) એક સૂક્ષ્મ ઉદ્યોગ, જેમાં સાધનોમાંનું રોકાણ દસ લાખ રૂપિયાથી વધુ ન હોય;

(૨) લઘુ ઉદ્યોગ, જેમાં ઉપકરણોમાં કરાયેલ રોકાણ દસ લાખ રૂપિયા કરતાં વધુ હોય પરંતુ બે કરોડ રૂપિયા કરતાં વધારે ન હોય; અથવા

(૩) એક મધ્યમ ઉદ્યોગ, જ્યાં ઉપકરણોમાંનું રોકાણ બે કરોડ રૂપિયાથી વધુ હોય પરંતુ પાંચ કરોડ રૂપિયાથી વધારે ન હોય.

xxx xxx xxx”

૭૯. વર્ષ ૨૦૧૮ના આઈ.એલ.સી. અહેવાલે આ ઉદ્યોગોને સંહિતાની કલમ ૨૯એ(સી) અને ૨૯એ(એચ) માંથી મુક્તિ આપી હતી; આવું કરવા પાછળનું તેમનું તર્ક અહેવાલના પરિષ્કેદ ૨૭.૪ માં સમાવવામાં આવ્યું છે, જે આ મુજબ છે: “૨૭.૪ પ્રથમ મુદ્દા અંગે, સંહિતા સ્પષ્ટ છે કે આઈ.એન.આર. એક લાખ અથવા તેથી વધુની ચુકવણીખોટ નાણાકીય લેણદાર અથવા કાર્યકારી લેણદારને દિવાળિયાપણાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે અરજી કરવાનો અધિકાર પ્રેરિત કરે છે. તેથી, એમ.એસ.એમ.ઈ.ના નાણાકીય લેણદાર અથવા કાર્યકારી લેણદારો સંહિતા હેઠળ તેને દિવાળિયાપણામાં લઈ જઈ શકે છે. તેમ છતાં, એમ.એસ.એમ.ઈ. ભારતીય અર્થતંત્રનો આધારસ્તંભ હોવાથી, અને

તેમને લિક્વિડેશન તરફ ધકેલવાનો તથા એમ.એસ.એમ.ઈ.ના કર્મચારીઓ અને કામદારોના જીવનનિર્વાહ પર પ્રતિકૂળ અસર કરવાનો ઉદ્દેશ ન હોવાથી, સમિતિએ સ્પષ્ટ રીતે એમ.એસ.એમ.ઈ. એવા કોર્પોરેટ દેવાદારોને મુક્તિ આપવી યોગ્ય ગણાવી, તે રીતે કે ઈચ્છાપૂર્વક ચુકવણીખોટ કરનાર ન હોય એવો પ્રોમોટર દિવાળિયાપણામાં આવેલા એમ.એસ.એમ.ઈ. માટે બોલી મૂકી શકે. આ શિથિલતા માટેનું તર્ક એ છે કે એમ.એસ.એમ.ઈ.ના વ્યવસાયમાં મુખ્યત્વે એમ.એસ.એમ.ઈ.ના પ્રોમોટરનો જ રસ આકર્ષાય છે અને અન્ય નિરાકરણ અરજદારો માટે તે રસપ્રદ ન પણ હોઈ શકે.”

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૮૦. તેથી, કલમ ૨૯અ(સી) અને ૨૯અ(એચ) માં નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડમાંથી આવી ઉદ્યોગોને બહાર રાખવાના તર્કનું કારણ એ છે કે આવા ઉદ્યોગોના સંદર્ભમાં અન્ય સમાધાન અરજદારો આગળ આવે તેવી શક્યતા ન હોઈ શકે, જેના પરિણામે અનિવાર્ય રીતે સમાધાન નહીં પરંતુ લિક્વિડેશન તરફ જવું પડે. ઈન્સોલ્વન્સી લો કમિટીના અહેવાલને અનુસરીને, સંહિતામાં કલમ ૨૪૦અ ૦૬.૦૬.૨૦૧૮ થી પૂર્વપ્રભાવી અમલ સાથે નીચે મુજબ સમાવવામાં આવી છે:

“ ૨૪૦-અ. સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો પર આ સંહિતાનો અમલ .—

(૧) આ સંહિતામાં સમાયેલ કોઈપણ વિરુદ્ધ બાબત હોવા છતાં, કલમ ૨૯અના ખંડો (સી) અને (એચ) ની જોગવાઈઓ કોઈપણ સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગોની કોર્પોરેટ ઈન્સોલ્વન્સી સમાધાન પ્રક્રિયા સંબંધે સમાધાન

અરજદાર પર લાગુ પડશે નહીં.

(૨) ઉપકલમ (૧)ને આધીન રહીને, કેન્દ્રીય સરકાર જાહેર હિતમાં, અધિસૂચના દ્વારા, આ સંહિતાની કોઈપણ જોગવાઈઓ —

(એ) સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો પર લાગુ પડતું નથી; અથવા

(બી) સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગો પર, સૂચનામાં જેવાં ફેરફારો નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યા હોય તેવા ફેરફારો સાથે, લાગુ પડશે.

(૩) ઉપ-કલમ (૨) હેઠળ બહાર પાડવાનો પ્રસ્તાવિત દરેક અધિસૂચનાનો મુસદ્દો, સંસદના **પ્રત્યેક** ગૃહ સમક્ષ, તે સત્રમાં હોય ત્યારે, કુલ ત્રીસ દિવસની અવધિ માટે મુકવામાં આવશે, અને આ અવધિ એક જ સત્રમાં અથવા અનુક્રમે આવેલા બે અથવા તેથી વધુ સત્રોમાં સમાવી શકાય તેવી રહેશે.

(૪) જો બંને સદનો સૂચનાપત્ર જારી કરવાની બાબતમાં અસંમતિ દર્શાવવામાં સહમત થાય અથવા બંને સદનો સૂચનાપત્રમાં કોઈ ફેરફાર કરવા બાબતમાં સહમત થાય, તો, જેવી સ્થિતિ હોય તે મુજબ, સૂચનાપત્ર જારી કરવામાં આવશે નહીં અથવા બંને સદનો દ્વારા જે રીતે સહમતિ આપવામાં આવી હોય તેવા ફેરફાર કરેલા સ્વરૂપમાં જ જારી કરવામાં આવશે.

(૫) ઉપકલમ (૩) માં ઉલ્લેખિત ત્રીસ દિવસની અવધિમાં તે સમયગાળાનો સમાવેશ થશે નહીં, જેના દરમિયાન ઉપકલમ (૪) માં ઉલ્લેખિત સદનનું સત્રાવસાન કરવામાં આવ્યું હોય અથવા તેને સતત ચાર દિવસથી વધુ સમય માટે સ્થગિત કરવામાં આવ્યું હોય.

(૬) આ કલમ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી દરેક અધિસૂચના, તે બહાર પાડવામાં આવ્યા પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે, સંસદના દરેક ગૃહ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. સ્પષ્ટીકરણ.—આ કલમના હેતુઓ માટે, “માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મીડિયમ એન્ટરપ્રાઈઝિસ” શબ્દસમૂહનો અર્થ માઈક્રો, સ્મોલ એન્ડ મીડિયમ એન્ટરપ્રાઈઝિસ ડેવલપમેન્ટ અધિનિયમ, ૨૦૦૬ (૨૦૦૬ નો ૨૭) ની કલમ ૭ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ તે રીતે વર્ગીકૃત થયેલા ઉદ્યોગોના કોઈપણ વર્ગ અથવા વર્ગો થાય છે.”

૮૧. તેથી એવું જોઈ શકાય છે કે જ્યારે સંહિતાએ ઉદ્યોગોના એક વર્ગને કઠિનાઈ પેદા કરી છે, ત્યારે સંહિતાના કાર્યાન્વયન પર દેખરેખ રાખવા માટે સરકાર દ્વારા રચાયેલી સમિતિ આવી સમસ્યાઓ પ્રત્યે સજાગ રહી છે, અને સરકારે પણ તે અનુસંધાને કલમ ૨૪૦એ ઘડવામાં સમિતિની ભલામણોનું અનુસરણ કર્યું છે. આ તે બાબતનું મહત્વપૂર્ણ ઉદાહરણ છે કે કાર્યપાલિકા સંહિતાના અમલીકરણ પર સતત દેખરેખ રાખે છે, અને યોગ્ય કેસોમાં તેના કેટલાક ઉપબંધોના અમલમાંથી ઉદ્યોગોના એક વર્ગને મુક્તિ આપે છે. સંહિતામાં તેમજ તેના અધિનસ્ત કાયદેસરમાં, જે સંહિતાના કાર્યાન્વયનની તપાસ કરતી સમિતિઓના અહેવાલોના આધારે વારંવાર કરવામાં આવતા અન્ય સુધારાઓ સાથે, આ બાબત પણ દર્શાવે છે કે સંહિતાના કાર્યાન્વયનમાં ઊભી થતી ગંભીર વિસંગતિઓ અંગે વિધાનમંડળ સજાગ છે અને તેમને સુધારવા માટે આગળ આવે છે.

સંહિતાની કલમ ૫૩ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરતી નથી.

૮૨. અરજદારોની તરફેથી હાજર રહેલા વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે લિક્વિડેશનની સ્થિતિમાં, ઓપરેશનલ દેણદારોને ક્યારેય કંઈ પ્રાપ્ત નહીં થાય કારણ કે તેઓ અન્ય તમામ દેણદારો કરતાં નીચલા ક્રમે આવે છે, જેમાં એવા અન્ય અસુરક્ષિત દેણદારોનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે નાણાકીય દેણદારો હોય છે. તેમના કહેવા મુજબ, આથી ધારા ૫૩ અને વિશેષ કરીને ધારા ૫૩(૧) (એફ) ભેદભાવપૂર્ણ અને સ્પષ્ટપણે મનસ્વી બની જશે અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪નું ઉલ્લંઘન કરનાર ગણાશે.

કલમ ૫૩(૧) નીચે મુજબ છે:

“ ૫૩. સંપત્તિઓનું વિતરણ .—(૧) સંસદ અથવા કોઈ રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા હાલ અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ તેના વિરુદ્ધની કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, લિક્વિડેશનની સંપત્તિઓના વેચાણમાંથી પ્રાપ્ત થતી આવકનું વિતરણ, નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવા સમયગાળા અંદર અને તે રીતે, નીચે દર્શાવેલ અગ્રતા ક્રમમાં કરવામાં આવશે, એટલે કે—

(એ) દિવાળિયાપણાની નિવારણ પ્રક્રિયાના ખર્ચ અને લિક્વિડેશનના ખર્ચની સંપૂર્ણ ચૂકવણી કરવામાં આવી;

(બી) નીચે દર્શાવેલ દેવા, જે નીચેનાં વચ્ચે અને પરસ્પર સમકક્ષ દરજ્જો ધરાવશે—

(૧) લિક્વિડેશન પ્રારંભ તારીખ પહેલાંના ચોવીસ મહિનાના સમયગાળા માટે કામદારોની બાકી પાવતીઓ; અને

(૨) કલમ પર માં નિર્ધારિત રીતે સુરક્ષિત દેણદારે સુરક્ષા હકનો ત્યાગ કર્યો હોય તેવા પ્રસંગે, સુરક્ષિત દેણદારને ચૂકવવાના દેવા;

(સી) લિક્વિડેશનની શરૂઆતની તારીખ પહેલાંના બાર મહિનાના અવધિ માટે કામદારો સિવાયના કર્મચારીઓને ચૂકવવાના વેતન અને કોઈપણ બાકી બાકીદારી;

(ડી) અસુરક્ષિત દેણદારોને બાકી નાણાકીય દેવા;

(ઈ) નીચે આપેલ બાકી રકમો નીચે મુજબના વચ્ચે અને તેમના પરસ્પરમાં સમાન ક્રમે રહેશે:—

(૧) કેન્દ્રીય સરકાર અને રાજ્ય સરકારને બાકી રહેલી કોઈપણ રકમ, જેમાં ભારતના સંચિત નિધિ અને કોઈ રાજ્યના સંચિત નિધિના ખાતામાં પ્રાપ્ત થનારી રકમનો, જો હોય, સમાવેશ થાય છે, અને જે લિક્વિડેશન આરંભ તારીખ પહેલાંના બે વર્ષના સમયગાળાના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ સંબંધિત હોય;

(૨) કોઈ સુરક્ષિત દેવામાંદારને સુરક્ષા હિતના અમલ પછી બાકી રહેલી કોઈપણ અચૂકવેલી રકમ બાબતે બાકી દેવાં;

(એફ) કોઈપણ બાકી રહેલાં દેણું અને ચૂકવણીઓ;

(જી) અગ્રતા શેરધારકો, જો કોઈ હોય; અને

(એચ) ઇક્વિટી શેરધારકો અથવા ભાગીદારો, જે મામલે જે યોગ્ય હોય તે મુજબ.

xxx xxx xxx”

૮૩. બીએલઆરસી અહેવાલ, જેના પરિણામે દિવાળિયાપણું સંહિતા અમલમાં

આવી, એ મુદ્દાના આ પાસાં અંગે વિચારીને, આ મુજબ જણાવ્યું છે:
“સમિતિએ ભલામણ કરી છે કે ઋણની ઉપલબ્ધિને પ્રોત્સાહિત કરવા અને
અસુરક્ષિત નાણાંકીય સહાય માટેનું બજાર વિકસાવવા (જેમાં બોન્ડ
બજારોના વિકાસનો સમાવેશ થાય છે) માટે, લિક્વિડેશનમાં વિતરણની
પ્રાથમિકતા-શ્રેણીમાં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારના હક્કને તમામ પ્રકારના
સુરક્ષિત ઋણદાતાઓ ઉપરાંત અસુરક્ષિત નાણાંકીય ઋણદાતાઓથી પણ
નીચી પ્રાથમિકતા પર રાખવામાં આવે. દીર્ઘકાળમાં, તેનાથી નાણાંકીય
સહાયની ઉપલબ્ધિ વધશે, મૂડીનો ખર્ચ ઘટશે, ઉદ્યોગસાહસિકતાને
પ્રોત્સાહન મળશે અને ઝડપી આર્થિક વૃદ્ધિ તરફ દોરી જશે. સરકાર પણ આ
પ્રક્રિયાની લાભાર્થી બનશે કારણ કે આર્થિક વૃદ્ધિથી આવકમાં વધારો થશે.
વધુમાં, પ્રસ્તાવિત દિવાળિયાપણું વ્યવસ્થાથી કાર્યક્ષમતામાં વધારો અને
તેના અનુસંધાને વધારે મૂલ્ય હસ્તગત થવાથી અર્થતંત્ર તથા રાજકોષ,
બંનેને વધારાનો લાભ થશે.”

XXX XXX XXX

“લિક્વિડેશનની સામૂહિક પ્રક્રિયામાં ભાગ લેતા બાકીના લેણદારો માટે,
સમિતિએ નવા સંહિતામાં લિક્વિડેશન દરમિયાન અમલમાં રહેવી જોઈએ
તેવી દાયિત્વોની અગ્રતા-ક્રમસર ચુકવણી અંગે ચર્ચા કરી હતી. વિવિધ
અધિકારક્ષેત્રોમાં એવો અવલોકન થાય છે કે સુરક્ષિત લેણદારોને વસૂલાતની
રકમ પર પ્રથમ અગ્રતા મળે છે, અને તેમને સામાન્ય રીતે દિવાળિયાપણું
નિરાકરણ તથા લિક્વિડેશનના ખર્ચોને બાદ કરીને ચૂકવણી કરવામાં આવે

છે. ભારતમાં ચાલતી પ્રથાઓને વૈશ્વિક પ્રથાને અનુરૂપ બનાવવા માટે, અને આ પ્રસ્તાવિત સંહિતાના હેતુઓ સિદ્ધ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, સમિતિ ભલામણ કરે છે કે લિક્વિડેશનમાં અગ્રતા-ક્રમસર ચુકવણી નીચે મુજબ હોવી જોઈએ:

૧. આઈ.આર.પી. અને પરિસમાપનની ખર્ચ.

૨. સુરક્ષિત લેન્ડારો અને કામદારોના બાકી હક્કો આઈ.આર.પી.ની શરૂઆતથી ત્રણ મહિના સુધી મર્યાદિત.

૩. કર્મચારીઓને વધુમાં વધુ ત્રણ મહિના સુધી મર્યાદિત કરવામાં આવ્યા.

૪. અસુરક્ષિત નાણાકીય ઋણદાતાઓને ચૂકવવાના બાકીદારો, લિક્વિડેશન પ્રારંભ તારીખથી બાર મહિના પહેલાં શરૂ થઈને લિક્વિડેશન પ્રારંભ તારીખથી ત્રણ મહિના પહેલાં સમાપ્ત થતી અવધિ સંબંધિત કામદારોને ચૂકવવાના દેવા;

૫. લિક્વિડેશન પ્રારંભ તારીખથી અગાઉના બે વર્ષના સમયગાળાના પૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગ સંબંધે રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકારને બાકી હોય તેવી કોઈપણ રકમ; સુરક્ષા હિતના અમલીકરણને અનુસરીને બાકી રહેલી કોઈપણ રકમ બાબતે સુરક્ષિત દેણદારની કોઈપણ દેવાની રકમ

૬. બાકી રહેલું દેવું

૭. ભાગીદારોને વધેલું બાકી.”

૮૪. એવું જોવામાં આવશે કે સુરક્ષિત નાણાકીય દેવું અને અસુરક્ષિત કાર્યકારી

દેવું વચ્ચે ભેદ કરવાની પાછળનું કારણ, દિવાલિયા સંહિતા દ્વારા સિદ્ધ કરવાના હેતુના સંદર્ભમાં, આ બન્ને પ્રકારના દેવાનો તુલનાત્મક મહત્વ છે. આપણે અગાઉથી જ જોયું છે કે નાણાકીય દેવાનો પરતફેર અર્થવ્યવસ્થામાં મૂડીનું સંચાર કરે છે, કારણ કે બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ પરત ચૂકવવામાં આવેલ રકમના આધારે અન્ય ઉદ્યોગસાહસિકોને તેમના વ્યવસાય માટે વધુ ધિરાણ આપી શકે છે. આ તર્ક નાણાકીય દેવું અને અસુરક્ષિત કાર્યકારી દેવું વચ્ચે બુદ્ધિગમ્ય ભિન્નતા ઉભી કરે છે, જે સંહિતા દ્વારા સિદ્ધ કરવાના હેતુ સાથે સીધી રીતે સંબંધિત છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, કામદારોને ચૂકવવાપાત્ર બાકી રકમો, જે અસુરક્ષિત દેવામાં પણ આવે છે, પરંપરાગત રીતે મોટા ભાગના અન્ય દેવા કરતાં ઉપર સ્થાન પામેલી છે. તેથી, એવું જોવામાં આવે છે કે અસુરક્ષિત દેવાના વિવિધ પ્રકારો હોય છે, અને જ્યાં સુધી કોઈ કાયદેસર હિતનું સંરક્ષણ કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે, જે સંબંધિત કાયદા દ્વારા સિદ્ધ કરવાના હેતુ સાથે સંબંધિત હોય, ત્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૧૪ નો ભંગ થતો નથી. આ કારણોસર, સંહિતાની કલમ ૫૩ સામેનો પડકાર પણ નિષ્ફળ જ જવો જોઈએ.

ઉપસંહાર

૮૫. દિવાળિયાપણું સંહિતા એવો અધિનિયમ છે, જે આર્થિક વિષયો સાથે સંબંધિત છે અને, વિશાળ અર્થમાં, સમગ્ર દેશની અર્થવ્યવસ્થા સાથે સંબંધિત છે. અગાઉના પ્રયોગો, જેમ કે આપણે જોયું છે, સંબંધિત અધિનિયમોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં નિષ્ફળ ગયા હોવાથી, અને ‘અજમાયશ’ દ્વારા વારંવાર ‘ભૂલો’ સર્જાઈ હોવાથી, અંતે આ સંહિતાનું અધિનિયમન કરવામાં આવ્યું. સંહિતામાં સમાવવામાં આવેલો

પ્રયોગ, તેની જોગવાઈઓના સામાન્ય વ્યાપને આધારે અને અરજદારો દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલ કહેવાતી સ્થૂલ ખામીઓ અને અસમાનતાઓને આધારે નહીં, બંધારણીય કસોટી પાર કરે છે. આર્થિક ક્ષેત્રની બાબતોમાં પ્રયોગશીલતા પર રોક લગાવવી એ અત્યંત ગંભીર જવાબદારી છે, અને પ્રયોગ કરવાનો અધિકાર નકારવાથી રાષ્ટ્ર માટે ગંભીર પરિણામો ઊભા થવાની શક્યતા રહેલી છે. આપણે એ પણ જોયું છે કે, આ હેતુસર રચવામાં આવેલી નિષ્ણાત સમિતિઓ દ્વારા કેન્દ્ર સરકાર સંહિતાના કાર્યાન્વયન પર નજર રાખી રહી છે. સંહિતા અમલમાં આવી ત્યારથી અત્યાર સુધીના અલ્પ અવધિમાં, સંહિતામાં તેમજ તેની હેઠળ બનાવવામાં આવેલા અધિનિયમાધીન ગૌણ વિધાનમાં સુધારા કરવામાં આવ્યા છે. આ પ્રક્રિયા સતત ચાલુ રહેનારી પ્રક્રિયા છે, જેમાં અરજદારો સંહિતાના તમામ હિતધારકોનો સમાવેશ થાય છે.

૮૬. અમને આ નોંધતા આનંદ થાય છે કે સંહિતાના અમલીકરણમાં, ભારતમાં વ્યાપારી ક્ષેત્રમાં નાણાકીય સ્રોતોનો પ્રવાહ નાણાકીય દેવાઓની પરતફેરના પરિણામે ઘાતાંકીય રીતે વધ્યો છે. અંદાજે ૩૩૦૦ કેસોનો નિકાલ નિર્ધારક સત્તાધિકારીએ કોર્પોરેટ દેવુંદારો અને ધિરાણદાતાઓ વચ્ચે અદાલત બહાર થયેલા સમાધાનોના આધારે કર્યો છે, જેમાં પોતે જ ભારતીય રૂપિયા ૧,૨૦,૩૯૦ કરોડથી વધુની દાવા રકમો સંકળાયેલી હતી. ત્યારથી ૮૦ કેસોનો નિકાલ ઠરાવ યોજનાઓ સ્વીકારવામાં આવવાથી થયો છે. આ ૮૦ કેસોમાંથી, એવા ૬૩ કેસોની લિક્વિડેશન કિંમત ભારતીય રૂપિયા ૨૯,૭૮૮.૦૭ કરોડ છે. જોકે, ઠરાવ પ્રક્રિયામાંથી વસૂલ થયેલી રકમ આશરે ભારતીય રૂપિયા ૬૦,૦૦૦ કરોડની

સપાટીએ છે, જે લિક્વિડેશન કિંમતના ૨૦૨% કરતાં વધુ છે. તેના પરિણામે, ભારતીય રિઝર્વ બેંકે આ પરિણામોને પ્રતિબિંબિત કરતા આંકડા પ્રકાશિત કર્યા છે. તેથી, બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓએ વ્યાપારી ક્ષેત્રને (ખાદ્ય સિવાયના ક્ષેત્રને) આપેલું ધિરાણ ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં ભારતીય રૂપિયા ૪૯૫૨.૨૪ કરોડથી વધીને ૨૦૧૭-૨૦૧૮ માં ભારતીય રૂપિયા ૯૧૬૧.૦૯ કરોડ થયું છે અને ૨૦૧૮-૨૦૧૯ ના પ્રથમ છ મહિનાઓ માટે ભારતીય રૂપિયા ૧૩૧૯૫.૨૦ કરોડ થયું છે. તેવી જ રીતે, ગેર-બેંક સંસ્થાઓમાંથી ધિરાણ પ્રવાહ ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં ભારતીય રૂપિયા ૬૮૧૯.૯૩ કરોડથી વધીને ૨૦૧૮-૨૦૧૯ ના પ્રથમ છ મહિનાઓ માટે ભારતીય રૂપિયા ૪૭૧૮ કરોડ થયો છે. અંતે, ભારતમાં વ્યાપારી ક્ષેત્રમાં સ્રોતોનો કુલ પ્રવાહ, બેંક અને ગેર-બેંક બંને, તેમજ દેશીય અને વિદેશી બંને (ખાદ્ય સિવાયના ક્ષેત્ર સાથે સંબંધિત), ૨૦૧૬-૨૦૧૭ માં કુલ ભારતીય રૂપિયા ૧૪૫૩૦.૪૭ કરોડથી વધીને ૨૦૧૭-૨૦૧૮ માં ભારતીય રૂપિયા ૧૮૪૬૯.૨૫ કરોડ થયો છે અને ૨૦૧૮-૨૦૧૯ ના પ્રથમ છ મહિનાઓમાં ભારતીય રૂપિયા ૧૮૭૯૮.૨૦ કરોડ થયો છે. આ આંકડા દર્શાવે છે કે સંહિતા ઘડવામાં કરવામાં આવેલ પ્રયોગ મોટા ભાગે સફળ સાબિત થઈ રહ્યો છે. બાકીદારનું સ્વર્ગ હવે નષ્ટ થયું છે. તેની જગ્યાએ અર્થતંત્રની યથોચિત સ્થિતિ ફરી પ્રાપ્ત થઈ છે. પરિણામે, હવે આ તમામ અરજીઓનો નિકાલ આ ચુકાદાની શરતો મુજબ કરવામાં આવશે. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ કરવામાં આવશે નહીં.

અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using AI Tool
– M/s. Hyperlink E-solutions Pvt. Ltd. –

=====

અસ્વીકરણઃ સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.